IOACHIMI PERIONII BENEDICTINI CORMOERIACENI DE SANCTORVM uirorum, qui Patriarchæ ab Ecclesia appellantur, rebus gestis ac uitis, Liber,

Ad D. Robertum Lenoncurium Cardinalem, Mediomatricum Pontificem, cœnobiique B. Pauli apud Cormœriacum præfectum.

LVTETIAE,

Ex officina Michaëlis Vascosani, uia Iacobæa ad insigne Fontis.

M. D. LV.

CVM PRIVILEGIO.

D. ROBERTO LENONCVRIO CARDINALI, MEDIOMATRICVM Pontifici, cœnobiiq́ue B. Pauli apud Cormœriacum præfecto, Ioachimus Perionius Benedictinus Cormœriacenus. S. P. D.

SI plerique religionis nostræ homines, Roberte Cardinalis amplissime, tantum studij & operæ, quantum necesse est, aut eorum officij ratio postulat, in diuinarũ literarum lectione cum animi oblectatione & uoluptate ponerent: non esset, quòd ab historicis, aliísque à religione nostra abhorrentibus scriptoribus, prudentiæ, fortitudinis, iustitiæ, temperantiæ, cæterarúmque uirtutum exempla petenda arbitrarentur. Nam cùm uitæ ex uirtute degendæ institutio ac ratio in duobus posita sit, in præceptis, quibus parendum est, & exemplis eorum qui illis paruerunt, quibus quasi ducibus faciliùs ad præcepta dirigimur: nec bene beatéque uiuendi præcepta melius ab illis dantur, nec uirtutes hominum præcepta faciẽtium tam illustres prodũtur, nec tam admirabiles. De præceptis quidẽ si agamus, nullam prorsus controuersiam esse aut fore uideo: nisi fortè ea à natura, quasi fonte orta & ducta, in illorũ scriptis tradi ac elucere dicant. Itaque studij factíque sui patrocinium in exemplorum quæ ad

omnes uirtutes transferri accommodarique possint, multitudine cõstitutum esse clamabunt: Lucretiáq; ac Scipioné pudicitiæ: Codrum,& Decios, charitatis patriæ: fortitudinis bellicæ, Scipiones, Maximos, Paulos, alióſque innumerabiles: cæterarúmque uirtutum omnium permultos homines in omnibus nationibus clarissima exépla proferent. Sed si illis omnibus ij soli, qui in uno imperio, id est, in Iudæa, illustria posteris uirtutum omniũ exempla reliquerunt, opponantur: nec genere, nec magnitudine, nec multitudine, nec studio, nec deniq; re ulla cum eis comparandi uidebuntur. Nam ut primùm de bellica fortitudine, quoniam in hac uirtute arcem suam constituere uidentur, dicam: qui tandem Scipiones, qui Pauli, qui Maximi, tam magnum hostium numerũ armis, ui, militarique arte uicerunt, quàm multos Aegyptios Moses uirga cùm maris aquas in duas partes ad Hebræorum transitum diuisas iterum collegisset, submersit? aut tam facilè acerrimos hostes maximis copiis superarunt, quàm idem Amalecitanos uicit sola manuum in cęlum porrectione? aut tot, támque immanes & barbaros populos subegerunt unquam, quot ille ipse quadraginta annis, quibus Hebræis præfuit? Quòd si de obsidione expugnationéque urbium dicendum est, quis illorum tam facilè oppidum munitissimum cepit, quàm Iosue Hierichonem? aut urbem aliquam tanta militaris disciplinæ arte expugnauit, quanta idem Haiam cepit? At ex ter geminis eos opponét, qui tres aduersarios singulari

gulari certamine uicerunt. An clariorem illi de aliis tribus triumphum egerũt, quàm Dauid de Goliath, qui non armis,non gladio,non robore corporis,ſed funda,inuſitata magnitudine hominem uicit, gladióque eum ſuo interemit? Mitto Gedeonis uictoriam, Samſonis fortitudinem prætermitto, Ezechiæ uim precantis,nõ dico:Iudæ Machabęi de Antiochi Aſiæ regis potẽtiſſimi exercitu triumphos prætereo. Nec uiri tantum bellica uirtute apud Iudæos excelluerunt,ſed etiam fœminę. Iactent licet illi Cœliam ſuam.ſed quid ad Iudith,quæ facto ſuo audaciæ pleno, ſuos metu liberauit? An Scæuolam ſuũ cum fœmina audebunt comparare? At ille Porſenam nõ interfecit, hæc Oloferni caput præcidit.Lucretiam ſuã fortaſse noſtris anteponent,quæ cùm ui conſtuprata eſſet, mortem ſibi ipſa conſciuit. At quanto fortior & caſtior Suſanna fuit, quæ eodem propoſito dedecore mori maluit, quàm ſcelere admiſſo hominum uitare ſermonem? An Scipionem in eodem genere uirtutis opponent? At Ioſeph qui pauper erat inter Aegyptios, nec unquam uxorem duxerat, & à domina locuplete ad ſtuprum ſæpę impulſus, nũquam adduci potuit, maluitque in carcerem cõiici, quàm Dei uoluntatẽ offendere,magis laudandus eſt.Quid uerò dicam de Moſis in populum ſuum charitate, qui deleri de libro uitæ maluit, quàm illum à Deo interfici, cum interim ſe ad multò maiores honores poſt eius interitum efferendum eſſe ſciret? aut de Dauide, qui cùm populum ſuum ab angelo deleri cer-

neret, se peccasse dixit, non populum? Si eis Codrum illi, aut Decios anteponant, quis ferat? Hæc atque alia eiusdem generis ferè innumerabilia cum ipse cōsyderarem, illósque in magno errore uersari putarē: horum clarissimorum sanctissimorúmque hominū dicta atq; facta, quę in Veteris Testamenti libris sparsa sunt, scribēdis eorum uitis in libellum unum colligenda censui, quò faciliùs eos omnes imitari possent: siue ij qui in Reipublicę luce uersantur, siue ij qui aliis præsunt, siue ij qui priuatum uitæ genus sequuntur. Nam & in Mose, Iosue, Dauide, Iosaphat, Ezechia, ij qui aliis imperant: & in Abraham, Isaac, Iacob, Tobia, ij qui priuati rem familiarem curāt: & in Ioseph, Anania, Azaria, Misaële, ij qui Rempub. gerunt, quos se præstare debeant, quasi in speculo intueri ac perspicere possunt. Eum autem in tuo potissimum nomine edidi, non solùm quòd eo mihi uisus es dignissimus propter eam personam, quam in Christi Ecclesia grauissimam geris, sed etiam quòd Cormœriaceno cœnobio, cuius sum, præes, ut tibi hac etiam ex parte, meam in te fidem, perpetuámque obseruantiam ostenderem. Qui si serius, quàm aut sperabas, aut officij mei ratio postulare uidetur, diuulgatur, à te peto, ut non obliuione officij, sed librariorum culpa id euenisse existimes. Vale, amplissime Cardinalis. Lutetiæ Parisiorum, VI. Calend. Martias, M.D. LIIII. ratione Gallica.

PRIVILEGII SENTENTIA.

Cautum est authoritate Henrici II. Francorum Regis, ne quis alius præter Vascosanum, hunc de Sanctorum uirorum, hoc est, Patriarcharũ, rebus gestis, ac uitis, librum, ante decẽnium imprimat, néue uendat. Qui secus fecerit, libris, & pœna in sanctione æstimata, mulctabitur. Lutetiæ Parisiorum, VII. Idus Februarij. M. D. LIII.

Ex mandato Regis, D. Renato Baillet, libellorum supplicum in Regia magistro, præsente.

Mahieu.

CATALOGVS PATRIARCHA-
rum, quorum uitæ hoc in libro continentur.

ADAE PRIMI HOMINVM PARENTIS VITA, IOACHIMO PERIONIO Benedictino Cormœriaceno auctore.

DEus qui ab omni æternitate beatus, ac seipso contentus fuerat, cùm bonitatem suã immensam ad alia peruenire ac cum aliis communicare iam inde instituisset: tandẽ aliquando cælum atque terram, eáque omnia quæ illa complexu suo continent, condidit. Atque ut rerum cæterarum, quas propagari uidemus, principia & quasi primordia effecit, ita uirum unum ex quo cæteri nascerentur, cæteris iam rebus procreatis omnibus, eo die, quem sextum ex septem numeramus, molitus est. Adam eum sermone Hebraico, id est hominem appellauit, quòd ex eo reliqui habituri essent originem. Eum autem alia ratione finxit, atque res cæteras. Nam & ex puluere corpus eius finxit, quod ei est cum terrenis rebus omnibus commune, & (id quod cum cælestibus mẽtibus, quos Angelos uocamus, commune habet) mente eum ac ratione ornauit. Itaque cùm eum ex animo & corpore constare uellet: corpore ad bestiarum naturam, animo ad diuinam uoluit accedere, ita ut ex ea parte, illum ad imaginem simulacrúmque suum finxerit. Naturæ ei adiumentum, scientięque uim tribuit tantam, quanta in eo inesse debuit, qui bestiis omnibus, cùm eas Deus ad illum adduxisset, ea nomina imposuerit

ex ſua cuiq; natura, quæ in eis ualere cernimus. Sed cùm ſolum eum eſſe nollet, paréque ei adiungendũ cenſeret, cùm ad cætera obeunda munia, tum ad ſolatium procreationéque liberorum, ſomno oppreſſo coſtam detraxit, adiecta carne pro illa, ex eáque mulierem finxit: quam expergefactus, ut ita dicam, uiraginem appellauit, quòd ab ipſo, qui uir eſſet, originem duxiſſet. Eodem die, quo Adam ipſe effectus eſt, ficta fuit mulier, præſertim cùm Deus poſtri die quieuerit atque opus agere deſtiterit. Cùm ita uterque procreatus fictusque eſſet, eis Deus benedixit, terrámq;, ac piſces, & aues, beſtiáſque omnes eorum imperio ſubiecit: ita duntaxat, ut ab illis ſe abſtinerent. Itaque herbis eos tantum & lignis, quæ in ſe generis ſui ſemen continerent, uoluit uiuere. Nec uero his tot tantíſque ſuis in eos beneficiis contentus fuit Deus: ſed eos etiam in loco & horto amœnitatis pleniſsimo, quẽ ab initio quaſi conſeuerat, collocauit. In eo cùm omnia arborum lignorúmque genera, quæ & pulchritudine ſua oculos, & ſuauitate guſtatum mouerent, & præterea in eo medio arborẽ uitalem, arborémque ſcientiæ boni ac mali protuliſſet, cuſtodéſque illos & cultores tam amœni loci conſtituiſſet: eis præcepit, ut ex omni arbore quæ ad uictum pertineret, decerperent, tantùm ne lignũ ſcientiæ boni ac mali attingerent: quòd futurum eſſet, ut quocunque die ex eo ueſcerentur, morerẽtur ipſi. Erant autem planè nudi, nec pudore ullo afficiebantur. Non fuit illa perpetua, aut diuturna eorum felicitas,

licitas,siue beata uita. Malus enim genius, quē Diabolum ex eo facto appellamus, inuidię facibus inflammatus,serpentem ad eos fallendos adhibuit. Ea cùm ad Euam, (id enim mulieri nomen erat) accessisset,rogare cœpit,cur Deus uetuisset, ne ipsa atque eius uir omnem arborem attingerent. Cùm illa respondisset, sibi atque uiro licitum esse iis arboribus omnibus,quæ in paradiso essent, uictitare, præter lignum quod in eo medio esset,quod pœna mortis & capitis Deus excepisset:tum addidit serpens,nullum in eo esse mortis periculum, quinetiam probè Deū scire,quacunque hora fructum eius ederent,fore, ut eorum oculi aperirentur,Diísque essent similes. Mulier quæ pomum & gratum suauéque gustatui cerneret, & aspectui iucundum esse intelligeret, ex arbore decerpsit, edítque ipsa,& uiro edendum quasi propinauit. Quod cùm fecisset, utriusque apertis oculis, cùm nudos se esse cognouissent, contextis fici foliis subligacula ad tegendam naturam accommodauerunt. Cúmque hora pomeridiana in horto ambulantis Dei uocem exaudissent, conspectum eius fugientes se occultauerunt. Cúmque Adam nomine appellans, ubi esset rogaret, ille uocem quidem eius se exaudisse respōdit, sed timore ac pudore perterritum,quòd nudus esset,se abdidisse. Cúmque rursus rogaret,quisnam ipsi indicasset suam nuditatem, nisi quòd fructum quem uetuisset, edisset: mulieris impulsu se edisse responderat. Cùm de muliere quærere cœpit,cur hoc fecisset: mulier cùm serpentis do-

lo & fraude inductam se edisse dixisset, supplicij causa in serpentem primùm hanc tulit pronunciauitq́; sententiam, Miserrimum eum animãtium omniũ, qui hoc fecisset, fore dixit, pectore ingressurũ, terrámque ei pro pabulo atq; pastu per omne uitæ tempus futuram: se inimicitiarũ & odiorũ causas inter illũ atque mulieré, & utriusque semen, saturum eiusmodi, ut & illa caput eius comminueret, & ipse illius calcaneum insidiis appeteret. Deinde mulieri dixit, se molestias ærumnásque, & conceptus aucturum esse, foreq́; ut cũ dolore & difficultate pareret, & uiro subesset, qui eam dominatu suo coërceret. Postremo Adam hac sententia cõdemnauit. Quia, inquit, uxori tuæ paruisti, fructúmque edisti, à quo ut abstineres, præceperam: terram opere tuo miseria malúmque consequetur. Labore confectus, ea quæ ex se proferet, toto uitæ tuæ tempore edes: spinas & dumos tibi edet, herbísque terræ uiues: Sudore corporis tui, pane uescêre, dum in terrã ex qua fictus es recidas, quòd puluis es, & in puluerem cccides. His Deus sententiis cùm utrunque merito condemnasset, tunicis pelliceis amictos irrisit primùm, quòd ita se Deo fore similes, boniq̀ue & mali scientiam adepturos serpenti confirmanti credidissent, si fructum uitalis arboris edissent: deinde è loco illo amœnissimo expulit, ut terram ex qua ficti essent, colerent. Ac ne in eum redirent, uiæ eò ferentis custodem cũ flammeo gladio ac uersatili angelum collocauit. Adam posteaquam expulsus est, ex Eua liberos duos

uicissim

uicissim primùm suscepit, Cain & Abel, de quorum posteriore mox dicemus. Deinde annos nato centum & triginta, alium ei Eua peperit, quem Seth appellauit, aliósque multos tam mares quàm fœminas. Cùm uerò nongentos & triginta annos cõpleuisset, migrauit à uita. Atque hęc quidem de Adã generis hominum parente, eiúsque uita, ex eo libro, qui est de mundi origine, Genesis autẽ Græcè inscriptus est, deprompsimus. Alia autem præterea multa de genere peccati ac sceleris, quod admissum ab eo & ab Eua esse docui, necessariò dicenda sunt, ne leue nonnulli fuisse existiment, quòd paucis ac strictim in eo quem dixi libro, commemoratum esse uideatur. Paulus quidem in Epistola ad Romanos, illud ipsum tam graue, indignum, & atrox fuisse commemorat, ut in eo nõ solum peccatorum omnium quæ in mundo consecuta sunt, uerùm etiã mortis, quam omnes perpetimur, causam & quasi semen fuisse cõfirmet. Ex quibus eius grauitas & atrocitas tribus modis intelligi potest: uno, quòd latissimè patet: & mala quò latius patent, eò maiora habenda sunt. Latissimè autem patere docet, cùm ad omnes posteros ait peruenire. Altero, quòd scelera, quò maiora mala afferunt, eò grauiora habentur. Hoc autem Adæ non solum mortem, quæ est discessus animi à corpore, peperit, sed eam etiam quæ animũ & corpus à Deo in perpetuum separat, & æternis suppliciis post mortem addicit: quibus malis nec maiora nec grauiora excogitari ullo modo possunt. Tertio, quòd quibus

ſceleribus maxima bona ſiue amittuntur, ſiue eripiuntur, ea habenda ſunt & grauiſſima, & maxima. Hoc autẽ uno peccato, & immortalitas quæ in hac uita oſtendebatur, & quæ in cælo gloria, nobis & adempta & erepta eſt: ut taceã perpetuam ſine ullo morborum metu ualetudinem, perpetuámque animi & corporis inter ipſa ſine ullo inimicitiarũ metu de rebus optimis conſenſionem. Quæ quidem bona & commoda cæteris præſtant omnibus. Hac quidem ex parte, Adæ peccatum, Euæ grauius plerique non contemnendi auctores aſſerunt, uolúntque in illius ſcelere non futuram fuiſſe uim ſatis magnam ad inuehenda hæc mala omnia, ſi Adam in ſententia permanſiſſet, nec uxori ſuadenti paruiſſet. At uero alia ex parte iidem Euam peccato præſtare uolunt, quòd illa in fraudem inducta fuerit: Adam, ut Paulus etiam ſcribit, non fuerit. & quòd à Deo acrioribus ſuppliciis Euæ peccatum uindicatum ſit, & ipſa Adæ poteſtati atque imperio ſubiecta ſit, ita ut ille eius dominus ab eo ſit conſtitutus. Hinc idem Paulus, docendi ei munus ademit, dedit uiro: quòd ex docendi munere ac iure, principatus: ex diſcendi officio, inferior conditio intelligatur. Hoc cùm priſci illi, ut Plato, ut Ariſtoteles, aliíque permulti non intelligerent, uiro à natura datum eſſe principatum tradiderunt, ita ut ille pręſit, mulier pareat. Illorum enim primorum hominum ſcelere hæ omnes diſſimiles conditiones natæ conſecutæque ſunt, non in eis ſolùm, ſed etiam in poſteris. Ac in eis

quidem

quidem id uerè dici, Dei quam paulò antè protuli, declarat ſententia, quæ planè & apertè dicit,ob eam cauſam præpoſitum mulieri Adam,quòd illa ſerpentis impulſu fructum,quo à Deo interdictum ei erat, ediſſet.Ad poſteros autem eandem pertinere beatus Paulus in priore ad Timotheum, & ad Corinthios epiſtola interpretatur.Quod etiam de cæteris conditionibus diſſimilibus iudicandum eſt eodem modo. Supplicij enim cauſa inuectæ ſunt omnes,non à natura, ut illi putāt,excogitatæ. Si enim ſublato illo ſcelere atque peccato, nec peccato locus fuiſſet,propter perpetuam illam quam dixi, animi & corporis inter ſe de rebus bonis cōſenſionem & approbationē,nec morti,duntaxat quæ omnibus deberetur:(de priuato enim proprióq; cæterorum peccato ac morte, alia quæſtio eſt) profectò omnes liberi fuiſſent, unúmque Deum principem habuiſſent: quemadmodum tandem aliquando ſublato omni principatu à Chriſto,qui quaſi alter Adam ruinas omnes generis hominū reſarciet,quæ priſci illius & ſuperioris culpa euenerunt, cùm in cælo Deus unus omnibus præerit. Atque de Adæ quidem peccato hactenus. Quanquam autem ille tam graui ſcelere & ſe & poſteros omnes contaminauit, tamen in eo mortuus non eſt, eūq; ſi minus cita, at ſera quidē certè ſubiit pœnitētia: creditúrque irā Diuinam ſibi placaſſe iis ſacrificiis omnibus,quæ Deo grata eſſe intelligebat: eiúſque exemplo & diſciplina eius liberi illi duo, Cain & Abel, Deo quæ obtulerunt obtuliſſe.

ABel Adam & Eua primis generis hominum parẽtibus, natus est. Is uitam pecuariam sanctissimè tractauit, uixitque in eo instituto ita, ut & Deo charus esset, & bonis, qui tum erant omnibus. Nam Caïn fratri cùm eius opera factáque bona essent, & illius mala, placere non potuit: sed ob eam causam, quemadmodum Ioannes in prima Epistola ait, ei odio esse tanto cœpit, ut eum trucidauerit. Quod quemadmodum factum sit, libet exponere. Abel pecuariam, iam ut dixi, uitam sequebatur: Caïn autem maior natu frater, agriculturæ se dediderat. Vterque de suo munera Deo aliquando offerre uoluit. Caïn fruges, Abel opimos arietes ac boues qui primi nati erant, obtulit. Placuitque Deo Abel, eique grata & accepta illius munera fuerunt. Caïn autem ei minimè placuit, nec læto animo idẽ illius accepit munera. Quod cùm intelligeret, grauiter ferre cœpit. Hoc Deus dissimulare non potuit, accersitumque eũ rogat, quamobrem tristis esset ac succenseret, (primos enim homines conuenire solebat) causáque per se cognita, eum quasi amicè monet, si præclaras res uirtutique consentaneas gereret, fore ut ferret pro dignitate: sin malas & improbas, peccatũ eius statim illustre futurum, cui tamen posset obsistere: qua quidem Deus leni obiurgatione planè ei significauit, cur ipsi illud eius officium ingratum

fuisset,

fuisset, quam si eo animo quo debuit, à Deo præsertim proficiscentem, accepisset, & se collegisset ipse, & in uiam rediisset. Nũc longè aliter fecit. Nã quod corrigendi eius causa Deus illi consilium dedit, eo & ad maiorem obstinationẽ, & ad maiora flagitia abusus est. Abel enim fratrem, nec ita multò pòst, monet ut domo unà egrediatur: quod cùm ille eius tam nefarij consilij, atque adeò suscepti parricidij ignarus fecisset, ab eo impetu facto interfectus est. Nec ille diu tam immane facinus impune tulit. Deus enim nec ita multò post parricidium, & diris eum deuouit toto uitæ tempore ubicunque esset, & fugitiuum eum fore prædixit, quòd fratris quem occidisset cruor è terra clamans, ut illũ ulcisceretur, rogaret. Rogatu tamen eius, siue querimonia & desperatione, siue metu adductus, signum in eo & quasi notam inussit, ne quis eum interficeret: quod illi ne fieret pertimescenti, cõfirmauit fore, ut si quis illum trucidauisset, pœna septupli condemnaretur. Hinc nõnulli, in his Iosephus, Caïn trucidatum esse negant: alij à Lamech occisum esse uolunt, idq; declarari asserunt ea, qua ad Adam & Sellam uxores usus est oratione.

NOE VITA.

NOë, quem alij Noham, Nochum autem Iosephus uocat, à Lamech eo qui Mathusalam parentem habuit, procreatus est, cũ centum octoginta & duos annos natus

esset. Ei hoc nomen pater imposuit, quòd cum numine diuino, ut mihi uidetur, afflatus, generi hominum consolationem allaturũ esse intelligeret. Verbum enim illud requietem siue cessationem Hebræorum sermone significat. Neque enim iniuria hoc tale nomẽ habuit. Nam cum Deus peccatis, sceleribúsque hominum impulsus & concitatus, omne hominum genus delere instituisset, is unus inuẽtus est qui propter uitam quam integerrimam sanctissimámque ageret, Deum iratum tacitè placauerit. Sed melius est rem totam, quemadmodum gesta est, exponere. Noë ergo cùm quingentos annos cõpleuisset, Sem, Cham, & Iaphet genuit, nondum Lamech parente mortuo (quinque enim & nonaginta annos uixit etiam postea) eísque uirgines optimas, cùm, ut tum instituta ferebant, apti essent & idonei, uxores delegit. Iam nuptiarum solennia fœdera & iura inita peractáque erant: quandudum, incertum est, cùm Deus Noë iam tum sexcentos annos nato præcepit, ut quoniam generis hominum interitus propter libidinum flagitiorúmque quæ admitterent, multitudinem & atrocitatẽ uenisset. ipse cuius uirtutem cognitam spectatámque haberet, arcam longam trecentos cubitos, latam quinquaginta, altam triginta ex politis lignis extrueret, in eáque contignationes cubiculáque faceret, & fenestram cuius fastigium intra cubiculum cõsisteret, ostiúq; ad latus infernè: in eámq; idẽ, uxor eius, liberi atq; nurus, instructam iis omnibus quæ ad uictum pertinerent,

tinerent,

tinerent, intrarent, secúmque eò inferret marē & fœminā animantium omnium, quæ immunda haberentur, ex iis quæ munda essent, & auium mares septem, & totidem fœminas. Cum hæc omnia Noë ad exemplar & quasi simulachrum quod Deus ei ostēderat, effecisset, quādiu autem in opere fuerit, incertum est, eo die quē præscripserat, id est quarto Idus Aprilis in arcam siue nauem conscendit ipse unà cū uxore, liberis eorúmque uxoribus. Octauo pòst die qui in undecima Cal. Maias incidit, pluuia tanta copia è cælo defluxit quadraginta diebus ac noctibus cōtinuis, quemadmodum Deus fore prædixerat, ut naue in sublime elata, sine ullo periculo, altissimos montes quindecim cubitis superaret. Submersi sunt omnes homines, atque animātes, præter septem eos qui nauem Dei iussu conscenderant. Sex enim illi solùm qui cum Noë conscenderunt, ei aquarum inundationem omniúmque & hominum interitum prædicenti crediderunt: cæteri, quemadmodum ait beatus Petrus, non crediderunt. Inundatio autem illa aquarum centum & quinquaginta diebus dominata est, nec ante illud tēpus cœpit decrescere, quod tamen ita sensim factum est, ut Calendis demū Decembribus montium cacumina extarent, & eminerent. Quadragesimo autem die pòst, fenestra aperta Noë coruum emisit, qui cùm minime rediret, columbam quoque misit, ut intelligeret, num terra ex aqua emineret. Columba quæ locum in quo insideret, non inueniret, reuersa est: ex quo illius reditu

intellexit aquarum etiam inundatione terram conglobari & operiri. Eandem etiam bis pòst misit, semel septimo die quàm reuersa erat, túmque etiam rediit cum ramo uirēte, ex quo, terram iam ex aqua extare intellexit: iterum septimo die post hunc illius reditum, sed postea minimè reuersa est. Calendis autem Martiis, ipse aperto nauis tecto, terram quodā modo exaruisse, V. Cal. Maij planè exaruisse cognouit. Hæc dum geruntur, Noë Deus imperat, ut ex arca seu naui cum suis omnibus exiret. Cùm egressus esset, aram Deo extruxit, in eáque illi sacrificium ex cunctis animantibus & auibus, quæ munda erāt, obtulit, quod Deo ita gratum fuit, ut se in posterum terræ propter maleficia hominum imprecaturum negaret, quòd eorum animus à prima ætate ad malum procliuis esset. Quòd si grauia essent eorum scelera, ea se non aquarum inundatione, ut tum fecisset: sed, ut Philo ait, fame, igni, & gladio uindicaturum esse promisit. Cúmque Noë eiúsque liberis bene precatus esset, id est, ut nostri dicunt, benedixisset, crescere eos, atq; augeri in terra uelle se dixit, eósque terrori esse cunctis animantibus, quibus deinceps in uictu uterentur, pro herbis uirentibus, nisi ꝙ à carne quæ cum sanguine mixta esset, eos uellet abhorrere. Atque ut hæc maiorem auctoritatem haberent, eiusmodi fœderis atque pacti sui signum arcum, quem in cælo cùm illud nubibus obduxisset, collocaret, fore prædixit, sibíque cum eum intueretur, in mentem uenturum esse fœderis sui. His ita consti-

conſtitutis, Noë qui agricola erat, terram colere & uites ſerere cœpit. Vuis autem expreſſis, cùm uino cuius uim ignoraret, onuſtus eſſet, atque in tabernaculo aperta nudatáq; eius natura eſſet, Cham qui hoc perſpexerat, ſtatim rem duobus fratribus nuntiauit. Illi autem pallio pártem illam patris ita operuerunt, ut interim à tergo & retro aſpicerent, ne patris naturam cernerẽt. Noë cùm uinum edormiſſet, expergefactúſq; rem totam cõperiſſet, & Cham male, & Sem ac Iaphet bene precatus eſt, dominóſque hos ipſius Cham, & Cham illorũ ſeruum conſtitueret. Vixit autem Noë poſt inundationem trecẽtos quinquaginta annos, quibus ſi ſexcenti ſuperiores addãtur, nõgentos quinquaginta uixiſſe reperietur.

ABRAHAE VITA.

ABrahã Thare patre, cùm ille ſeptuageſimum annum ageret, natus eſt, habuítq; fratres ex eodem patre, Nachor & Aran. Is cùm adoleuiſſet, uiuo patre uxorem duxit Saram nomine: quæ cùm ſterilis eſſet, eam Thare unà cum Abraham filio Vr urbe Chaldæorum relicta, ſecum in fines Chananæorum ducere uoluit: ſed cùm in urbẽ Haram ueniſſent, ibi domicilium rerum ſuarũ collocauerunt. Mortuo autem Thare cùm ducenteſimum quintum annum compleuiſſet, Deus Abrahę iam quinque & ſeptuaginta annos nato præcepit, ut

patria sua, domóque paterna relicta, in eam regionẽ quam ei demonstraturus esset, unà cum uxore, liberis, totáque familia & re familiari, adiuncto etiam Lot patruele proficisceretur. Sic enim futurum prædicebat, ut ei benediceret, eiúsque nomen clarum illustréque redderet, ac per eum nationes omnes benedicerentur. Paruit Deo ipse, profectúsque domo est, ut in regionem Chananæorum, quam Iudæam uocamus, ueniret, Sichémque peruenit. Ibi uisus est ei Deus, eiúsque posteris Chananæorum regionem daturum se esse pollicitus est: ob eámque causam eo in loco aram Deo posuit. Alteram etiam extruxit paulò pòst, cùm ad montem Bethel peruenisset, deíque nomen & fidem ibi implorare cœpit. Cum ultra progressus meridiem uersus, fame oppressos loci incolas comperisset, in Aegyptum uenire cõstituerat, cum appropinquanti uenit in mentem, monere ac rogare Saram uxorem, ut quoniam eam forma eleganti esse sciret, ob eámque causam uereretur ne se interfecto illam seruarent, cum uxorem eius esse intellexissent, ipsa sororem se ipsius esse diceret. In quo non dedit mentiendi consilium, quòd Hebræi cognatos fratres soliti sint nominare. Quod illa nõ dubitauit profiteri, simul atque eò uentum est. Nam cùm principes Pharaoni regi præstanti forma mulierem uenisse nuntiassent, captus amore Pharao eam ad se adduci iubet, à qua cum Abraham eius fratrem esse didicisset, eius causa illum perhumanè habuerunt Aegyptij. Sed antequam eã Pharao uxo-

rem

rem duceret, cum Deus illius causa & nomine afflixit, malisque affecit tot atque tantis, ut tandem aliquando ea sibi euenisse ob eam quasi culpam intelligens, Abraham accersitum grauiter obiurgauerit, quòd Saram uxorē suam esse nō indicauisset. Hinc illa ei reddita quamprimum suis imperauit, ut illū, atque uxorem cum familia facultatibúsque omnibus, quæ ibi uehementer auctæ erant, deducerent. Reuersus est Abraham eodem itinere quo uenerat ad eum locum, in quo tabernaculum fixerat appellandi nominis Dei gratia. Erat autem admodum locuples ipse, & Lot eius patruelis: erántque eorum tā magnæ opes & facultates, ut unà iam habitare non possent. Itaque cùm gregum utriusque pastores inter se altercati essent, se ipse comem, benignúmque præbuit. Lot enim rogauit, ut quoniam non ęquum esset inter ipsos qui cognati essent, & utriusque opiliones, iurgium intercedere, ille à se disiungeretur. Eique optionem dedit, utram uiam, dextram an sinistram, tenere mallet. Lot cum in omnes partes oculos conuertisset, omniáque diligēter quoad eius fieri potuit, lustrasset, regionem eam quæ ad Iordanem fluuium pertinet, quæ tum irrigua erat, elegit. Seiuncto Lot ab Abraham, ei Deus uisus est, qui illum iuberet sublatis oculis ex eo loco in quo esset, ea loca omnia quæ ad orientem, occidentem, meridiem & septentriones spectarét, lustrare, quòd illas omnes regiones ei eiusq; posteris in perpetuum daturus & assignaturus esset: aucturúsque eos esset in-

ſtar pulueris, quem ſi quis numerare poſſet, poſteros etiam illius poſſet. Itaque ſurgeret ipſe, atque terram longe lateq; peragraret, quòd eam ipſi daturus eſſet. paruit Deo Abraham, mouénſque tabernaculum ſuum, profectus eſt, ſedémque fortunarum ſuarum in loco, qui ualli cuiuſdam cui nomen Mambræ erat, adhærebat, collocauit: ibique Deo aram poſuit. Illis temporibus reges quatuor qui uniuerſæ Syriæ præerant, Amraphel, Arioch, Chodorlahomor, & Thadab coniunctis contractíſq; copiis bellum geſſerunt cum quinque regibus qui Palæſtinam tenebant. Cauſa belli hæc fuit. Quinque illi reges duodecim annis Chodorlahomor regi cùm ſtipendiarij fuiſſent, decimo tertio rebellarunt. Itaque accitis quatuor regibus quos nominaui, eo anno quo illi defecerant, regna eorum, cùm eos uiciſſet, diripuit: atq; ex Gomorra & Sodoma, cùm reges eorum regnorum fuga ſalutē quæſiuiſſent, prædas egit. In his etiam Lot captus eſt, opéſque eius omnes abductæ ſunt. Quod cùm Abrahā reſciuiſset, domo ſua uernaculos domeſticóſque trecentos decem & octo educens, hoſtes perſecutus eſt, magníſque itineribus noctu cùm cubitum irent, conſecutus, primùm in eos impetum fecit, deinde ſauciatos diuiſis ſociis Chobam uſque Damaſco finitimam urbem, perſecutus eſt. Ex ea hoſtium fuga Lot patruelem ſuum cum facultatibus omnibus, mulieribus, atque populo, qui captus fuerat, reduxit. Ea tam clara inſigniq; uictoria potitus cùm rediret Abrahā, uictori Melchiſedec

chiſedec Rex Hieroſolymorum obuiam factus eſt, eíque panem & uinum offerens(erat enim Dei altiſſimi ſacerdos)laudem tribuit his uerbis,Benedictus es Abraham à Deo excelſo,qui cælum atque terram condidit: benedictúsque eſt Deus excelſus,quo duce hoſtes uiciſti. Abraham autem diuino numine afflatus,cùm ille quis eſſet intelligeret, ei decumas eorum omnium quæ haberet, dedit: quo facto ſuo eum maiorem ſe clariorémq; declarauit. Quinetiã Sodomorũ Rex gratiæ referendæ cauſa hominibus tantum receptis qui abducti fuerant, cætera Abrahæ, ut ſibi haberet conceſſerat, cùm ille ſe quicquam retenturum pernegauit, ne ipſe illum à ſe opibus auctum diceret. His ita geſtis, per quietem eum Deus uiſus eſt monere,ne timeret: ſe enim ei auxiliũ atque opem eſſe laturum, magnáq; ei propoſita eſſe præmia.Cúmque ille à Deo quæreret,quidnam ſibi daturus eſſet, cui ſemen minimè dediſſet,ex quo ad ſeruum ſuum hæreditatem uenturam eſſe intelligeret: tum Deus illum negauit, quem diceret hæredẽ futurum, ſed eum quẽ eſſet procreaturus. Eductũq; foras cęlum intueri iuſſit, ac ſtellas numerare ſi poſſet: quarum numerum æquaturi eſſent eius poſteri. Credidit Abraham Deo, ídque illi iuſtitiæ datum eſt: ſed tamen eum rogare cœpit, unde intelligere poſſet, ſe eam omnem regionem poſſeſſurum eſſe, quam ipſi daturum ſe eſſe diceret. Deus tũ eum, uaccam trimam, capram trimam, & arietem trimum, turturem atque columbam iuſſit ſumere. Hæc ille

cùm accepiſſet omnia præter aues, in partes duas æquas diuiſit: quas cùm ſeparatim haud procul collocauiſſet, aues in cadauera irruerunt, eáſque abigebat. Sole autem occidente ſomno opprimi cœpit, magnúſque eum horror inuaſit. Tum ei prædictum eſt, peregrinos fore in aliena regione ipſius poſteros; in qua hominum loci ſerui eſſent quadringẽtis annis: ſed tamen dominos illorum ſe eſſe iudicaturos, túmque eius poſteros redituros eſſe cum magnis opibus & copiis rerum omnium. Hanc autem populi captiuitatem non illius temporibus euenturam eſſe, poſteróſque eius quarto demum ſeculo eſſe reuerſuros. Sara eius uxor ſterilis tum etiam erat, nec genuerat liberos. Quod grauiter ferens, uirum rogauit, ut quoniam ſterilis erat, ipſe cum ancilla Aegyptia, quam haberet, Agar nomine, concumberet, ſi fortè uel ex ea liberos ſuſciperet. Cùm illius conceſſu eam uxorem duxiſſet, illa quæ ex Abraham ſe concepiſſe cognoſceret, Saram cœpit contemnere. Hoc uiro Sara indicat. Ille Agar, quæ eius ancilla eſſet, ut uellet uti poſſe dixerat, cùm illa in eam malè conſulere cœpit, ita ut fugere dominę conſpectũ ancilla cogeretur. Eam angelus Dei cùm fugientẽ inueniſſet, ex illa quæſiuit, unde ipſa quæ Saræ ancilla eſſet, ueniret, aut quonam abiret. Cum reſpondiſſet Agar, ſe dominæ conſpectum fugere, ei ille præcepit, ut rediret ad dominam, ſeque erga eam ſummiſſiùs gereret. Illud etiam addidit præterea, illam quæ cõcepiſſet, pariturã eſſe filium, cui Iſmahe-

lis

lis nomen imponeret, propterea quòd Deus eam in rebus afflictis audiuisset: posterorum eius tantum fore numerum, ut nemo consequi posset. Reuersa Agar, Abrahæ sex iam & octoginta annos nato, Ismahelem peperit. Anno pòst, Deus Abrahæ pollicitus est, si præceptis suis parêret, uirtutémque coleret, fore ut fœdus cum eo iniret, patérque multarum nationum esset. Itaque eum non Abram iã (id enim ad illud tempus nomen ei fuit) sed Abraham, id est multarum nationum patrem appellatũ iri. Fœdus autem quod ipse atque eius posteri seruaturi essent, his uerbis expressit: Mari omni præputium amputator. Puero infanti octauo ortus die præputiũ præciditor: siue uernaculus fuerit, siue emptitius. Hinc marem, cui præputium circuncisum non fuisset, in populo suo habiturum se negauit. Saræ etiam nomen mutari uoluit. Nam cum ad illum diem Sarai Hebræorum lingua appellata esset, id est, domina uel princeps mea: Saram, id est, dominã uel principẽ, appellari iussit: atque ex illa ei filium daturũ se esse pollicitus est, cui ita benedicturus esset, ut nationes regésque ex eo nascerentur. Cum in faciem pronus cecidisset, risit: atque hoc secum in animo uoluebat, num ipse qui centum annos natus esset, filiũ gigneret, & Sara quæ nonaginta, pareret. Itaque hoc unum à Deo petebat, ut Ismahelem saluũ esse uellet. Deus autem eum uerè ex Sara filium suscepturũ esse confirmauit, quẽ Isaac nominaret, quî cum fœdus iceret sempiternum. Quinetiam precibus illius

adductum se benedicturum Ismaheli, aucturúmq; eum ita, ut duodecim duces gigneret. Sed tamẽ fœdus suum cum Isaac se esse percussurum, quem anno post ex Sara suscepturus esset. Cum Deus finem dicendi fecisset, Ismaheli filio, qui iam tredecim annos compleuerat, omnibúsque maribus familiæ suæ tam uernaculis quàm emptitiis, tam generis sui quàm alieni, præputium Abraham, quemadmodum Deus imperauerat, præcidit. Nec uero in eo tantum laudandus est Abraham, quòd pręceptis diuinis, quæ adhuc exposui, semper & libenter paruerit: sed in eo etiam, quòd peregrinos ac uiatores non solum domum suam recipere uenientes, & rogantibus ea quæ ad uictum pertinent, præbere solitus sit, uerùm etiam prætereuntes, dum eis obuiam prodit, rogare, uictúmque præbere ex iis quæ optima haberet. Hoc ex eo quod iam exponam, uel facillimè perspici licebit. Sedebat pro foribus tabernaculi meridie, quo solet maior uis ęstus existere, ut si quos uiatores animaduertisset, hospitalitatis in eis iura & officia excoleret. Conspicāti & obseruanti diligentissimè, uisi sunt uiri tres (tres autem personæ diuinitatis fuisse intelliguntur, nec primùm ille intellexit) propter ipsum consistere. Ille qui rem quam studiosè quæreret, se inuenisse nõ solum cerneret, uerùm etiam lætaretur, quāprimùm ex ostio maxima celeritate eis obuiam currit, eósque ueneratus, rogat, ut ibi paulum quiescerent, dum aquam abluendis eorum pedibus, panémq; proferret, quibus

bus animi eorum uiréſque reficerentur. Cum illi aſſenſi eſſent, non Saræ uxori, non trecentorum ſeruorum alicui aliquibúſue negotium dedit, ſed ipſe domum properans, cùm Saræ conficiendorum panum ex ſimila negotium dediſſet, ad armentum cucurrit, opimúmque uitulum arripiens ſeruo coquēdum dedit. Coctum cum pane, lacte & butyro eis appoſuit. Cùm illi ediſſent, quantum & quandiu uiſum fuiſſet, rogarunt ubi Sara eſſet: cùm in tabernaculo eſſe reſpondiſſet, rediturum ſe Deus dixit, (nam Deum iam eſſe cognouerat) túmque fore ut Sara pareret filium. Sara quæ ſterilem ſe eſſe & prouectæ ætatis uideret, exaudita uoce poſt oſtium riſerat: cū Deus ex illo quærit, cur illa riſiſſet, quaſi aliquid Deo difficile eſſet: illa timore perterrita riſiſſe ſe negat. cuius orationem Deus pluribus refellit. Quod ſequitur, quātum apud Deum Abraham gratia ualuerit, indicat. Cùm tres illi uiri, id eſt, Deus iam ut dixi, hominum ſpecie ac figura ſurgentes oculos in Sodomorum & Gomorranorum urbes intendiſſent, Abrahæ qui eos deduceret, rem quam geſturi eſſent, ſe celare poſſe negauerunt, præſertim cùm ex eo natio maxima & potentiſſima originem ductura eſſet, nationéſque per eum benedicendæ eſſent, ipſum uero ſcirent poſteris ſuis præcepturum, ut iis quæ iuberent, obtemperarent. Exponunt Sodomorum & Gomorranorum ſcelera eſſe & plurima & grauiſſima, quibus concitati eos delere eorúmque urbes funditus euertere ſtatuiſſent. Iámque

illi recta Sodomam abibant, cum Abraham accedens ex Deo cœpit quærere, Num bonos cum improbis perditurus esset: Si in eis urbibus quinquagīta uiri boni inuenti essent, an simul perirēt: nec propter quinquaginta uiros bonos, si in eis essent, locis illis ignosceret? Non esse illius, bonum cum improbo delere, ut uir bonus eadem conditione numeróque, quo scelestus, habeatur: non esse hoc illius, qui omnē terrā iudicaret. Cùm Sodomis Deus quinquaginta uirorū bonorū, si inuenirētur, uirtute & pietate adductū, ueniam daturum se respōdisset: rursum quæsiuit, quid si quinque & quadraginta inuenti essent, quid si quadraginta aut triginta, aut uiginti, aut etiam decem. Ad hæc omnia sigillatim Deus ita respondit, ut ad extremum diceret, si decem ibi reperti essent uiri boni, fore, ut propter eos ciuitati ignosceret. Ex quibus & Dei in peccatores misericordia, & uirtutis bonorum apud eundem commēdatio eorúmque gratia, & Dei in Abrahā amor, & charitas intelligi potest. Euersæ autem sunt urbes illæ, deletíque omnes ciues præter Lot, uxorem eius, & duas filias: quod quemadmodum factum sit, mox cùm de Lot dicendum erit, aperiemus. Lot tamen ex tantis malis, Abrahæ uirtute & fide ductus Deus eripuit. Migrauit inde Abraham meridiē uersus, habitauítque ut peregrinus in Gerara. Cùm Saram sororem suam esse dixisset, Abimelech Rex Geraræ eam rapuit. Noctu autem per quietem Abimelech Deus grauiter obiurgauit, moriturumque

dixit,

dixit, quòd Abrahæ mulierem ademisset. Abimelech perterritus, qui Saram nondum cõtigisset, se & eius rei ignarum esse, qui sororem suam illum cùm diceret, audiuisset, & innocentem, cui nihil rei cum ea fuisset, responderat, cum Deus utrunque scire se dixit, ob eámque causam hoc fecisse, ut ne sibi peccaret. Itaque uiro uxorem suam redderet, qui cùm propheta esset, pro illo oraret, ut uiueret. Quam nisi redderet, sciret sibi quamprimùm esse moriendum. Non in posterum diem, aut ad illud tempus cum illuxisset, rem reiecit Abimelech: sed quamprimùm surgit & Abraham accersendum curat, grauiter cum eo expostulat, quærit, quid sceleris admisisset, aut iniuriæ ei fecisset, qui tanti mali penè causa fuisset: quamobrem sororem suam esse dixisset, quã magno suo penè malo uxorem eius esse didicisset. Cùm Abraham eadem excusatione usus esset, cur id fecisset, qua usum eum apud Pharaonem paulò antè dixi: cum ouibus, bobus, seruis, ancillis, & præterea mille argenteis ei uxorem reddidit, concessítque ut ubicũque uellet, locum domicilio deligeret. Orauit autem ille Deum, ut Abimelech ignosceret, eiúsque precibus adductus Deus, illum, eiúsque uxorem & ancillas curauit, mulieréśque deinceps pepererũt, cum antea ob Saræ raptum parere desiisset. Sara autem constituto à Deo tempore puerũ Abrahæ peperit, eíque nomen Isaac imposuit Abraham, atque octauo die præputium amputauit. Ablactationis uerò pueri die magnificum cõuiuium idem

prębuit. Viderat Sara Isaac filium cum Ismahele ancillæ suæ filio ludentem: quod grauiter ferens cum uiro egit, ut ancillam eiúsque filium amandaret. neque enim ancillæ filium cum filio suo, id est, ut Paulus interpretatur, liberæ hæreditatem aditurum. Cũ acerbè uerbum illud Abraham ferret, Deus eũ monuit, ne aspera ei duráque illa uideretur uxoris oratio, propterea quòd ex Isaac posteri ei nascerentur, quanquam Ismahelem quoque magnæ claræque nationis principem, quòd illius semen esset, instituendum à se intelligeret. Quibus uerbis Deus, ut Paulus ait, duo testamenta instituit. Hinc æquior factus Abraham, manè ancillam dato pane & aqua, impositóque in illius humeros Ismahele, dimisit. Eodem tempore Abimelech Geraræ Rex, qui Deũ Abrahæ in iis omnibus quæ gereret, adesse uideret, fœdus cum eo fecit, ne qua in re ipsi, eiúsque posteris obesset, ídque ut iureiurãdo Dei sui seruaturum se promitteret, & rogauit & impetrauit. His ita gestis Abrahæ, ut ita dicam, obedientiam in re perdifficili magnáque, tentauit. Ei enim præcepit, ut Isaac unigenium filium quem charum haberet in monte quodam immolaret. Paruit ille statim, quantum in ipso fuit, offerebátque in monte unigenium, in quo promissionem posteritatis, iã, ut dixi, acceperat, quòd, ut ait Paulus, Deum à mortuis eum excitare posse arbitraretur. Huius ergo fidei plenus, noctu surgens asino instrato filium cũ duobus adolescentibus duxit, cæsísque lignis ad excitã-

dum

dum ignem,ad locum quem Deus designasset,profectus est. Bidui itinere confecto,tertio die cùm eminùs locum ipsum cerneret, pueris præcepit, ut ibi expectarent cum asino, dum ipse atq; filius adorato Deo,reuerterent.Lignísq; in Isaac humeros impositis,ipse manibus ignem & gladiũ portabat.Isaac qui omnia quæ necessaria erant, præstò esse præter hostiã uideret, in itinere ex patre quærebat, ubi illa esset, cùm ille Deum sibi hostiam paraturũ, ac prouisurum respondit. Perueniunt ad locum, quem Deus patri ostenderat. Ibi aram Deo ponit Abraham, & in ea ligna componit, ad ligna uinctum filium accommodat & applicat: districtóque gladio iam manum ad immolandum mactãdúmque filiũ paratus erat demittere, cùm Angelus Dei è cælo bis eum nomine appellans,uetuit,ne manum in puerũ porrigeret. Se enim iam Deum ab eo timeri scire, propterea quòd unigenio filio sua causa non pepercisset.Sublatis oculis uidet à tergo arietem inter uepres cornibus hærentem:eum sumit ac pro filio immolat. Quæ Abrahæ tam propensa in re præsertim tam difficili ad obediendum uoluntas, ita Deo grata fuit,ut iterum eo ipso in loco eum nomine appellans,confirmauerit, quòd filio suo unigenio minimè pepercisset,præceptóq; suo paruisset,fore,ut eius posteri stellas cæli,marísque arenam æquarent,portásque inimicorum suorum possiderent, omnésque gentes semine ipsius,id est Christo,ut ait Paulus,benedicerentur. Hinc plerique, Abraham diem Chri-

ſti in immolando filio & uidiſſe & gauiſum eſſe cõfirmant. Vt enim Iſaac ligna, ſic Chriſtus crucem portauit: & quemadmodum Iſaac ſaluus & integer mãſit, & aries immolatus eſt, ſic diuinitas nihil perpeſſa eſt, ſed Deus mortem humana ſpecie & carne pertulit: Sarræ autem uxori poſteaquam centum ſeptem & uiginti annos uixiſſet, mortuæ iuſta funeri fecit, agrúmque ſepulturæ emit ab Heth filiis. Ipſe quoque in eodem agro, id eſt, in ſpelunca duplici, ab Iſaac & Iſmahele filiis ſuis, anno ætatis ſuæ centeſimo quinto & ſeptuageſimo moriens ſepultus eſt. Sed ante mortem cùm alios filios ex Cetura quam Sarra mortua duxerat, ſuſcepiſſet, filiis concubinarum muneribus datis, Iſaac poſſeſſionum agrorúmque omnium hæredem inſtituit, eíque uxorem generis ſui Rebeccam prouidit, quemadmodum in Iſaac uita mox docebimus.

LOT ABRAHAE PATRVELIS, id eſt fratris eius filij, uita.

LOt Aran eo, qui Abrahæ frater fuit, patre natus eſt. Eum Thare auus, Abrahæ pater, cum Aran pater eius in urbe Chaldæorum Vr nomine, in qua natus fuerat, mortuus eſſet, unà cum Abrahã filio & Sarra nuru ſua in regionẽ Chananæorum, quæ hodie, ut ait Ioſephus, Iudæa dicitur, cum uellet ducere, Haran peruenit, ibíque omnes

omnes domicilio ſedem delegerũt. Mortuo autem Thare auo, Abraham propinquum, cui Deus præcepiſſet, ut patria domóque patris relicta, in fines regionis, id eſt, Chananæorum, quam ei mõſtraturus eſſet, proficiſceretur, ſecutus eſt. Per Aegyptum cum tranſeundum eſſet, aliquot annos ibi unà omnes habitauerunt, cùm intereà eorum res familiaris ita aucta eſt, & creuit Dei benignitate, ut locupletiſſimo cuique iam tum uel anteponi, uel certè comparari poſſent. Raptus quidem Sarræ cauſa fuit, cur ibi cõmorati ſint, ob quem cùm Pharaonem Deus malis maximis affeciſſet, ipſe qui hoc intelligeret, Abraham, reddita uxore, per ſuos cum omni familia & re familiari deducendum curauit. Ex Aegypto meridiem uerſus Abrahã cum ſuis eodem itinere quo uenerat, reuerſus eſt: eiq; ſe Lot, quemadmodum ad illud tempus fecerat, & itineris comitem & laborũ periculorúmque participem præbuit. Eò cum ueniſſent, ubi antea tabernacula fixerant, utriuſque paſtores, nec ita multò pòſt altercari inter ſe cœperunt: quæ res occaſionem dedit locorum domiciliorúmque mutationis. Cùm enim Abraham paſtores inter ſe iurgatos eſſe cognouiſſet, Lot demonſtrat, ad uitandum iurgium animorúmque alienationem, ei neceſſariò aliò migrandum eſſe, & quò id æquiore animo faceret, utrã partem mallet tenere, optionem dedit. Lot luſtrata oculis omni circùm regione, eam quæ Iordanem tangit, elegit, atq; in urbe Sodomorum ſedem domiciliúmque collocauit. Sodomi tũ

grauiſsimis turpiſſimiſque flagitiis ſe contaminauerant, nec uiri tãtum & mulieres omnes, ſed etiam pueri. Lot qui inter tam flagitioſos obſcœnóſque ſe uiuere cerneret, nec uidere, nec audire eorũ obſcœnitates ſuſtinebat: nec eas modò deteſtabatur, uerũ etiam flagitioſis eorum operibus, ut ait beatus Petrus, excruciabatur. Itaque cum urbem illam atque finitimas Deus ſupplicij cauſa euertere ac delere cõſtituiſſet, Lot uirum bonum non ſolùm à ſceleratorum illorum iniuria, obſcœnáque conſuetudine liberauit, uerùm etiam ex iis periculis malíſque omnibus eripuit, quæ illis acciderunt. Nam cùm Deus aperto Abrahæ conſilio ſuo de excidendis illis urbibus, eius precibus adductum ſe, bonorúmq; ad extremũ decem, ſi ibi reperirentur, uirtute impulſum, ciuitatibus ueniam daturum eſſe dixiſſet: id quod in Abrahę uita pluribus expoſui, angelos duos in urbẽ Sodomorum miſit, qui euerſione urbis imminente nuntiata, Lot eriperent. Sed rem omnem ordine ut geſta eſt, exponi melius eſt. Sedebat ueſperi Lot ſtudio recipiendorum hoſpitum, pro portis urbis, cùm angeli duo in urbem uenerunt. Eos cùm eò contendere uelle intelligeret, non expectauit, dum ad ſe uenirent, ſed eis obuiam iuit, eóſque cum ſupplex ſalutaſſet, uehementer rogare cœpit, cum homines eſſe exiſtimaret, ut domum ſuam diuerterent, ibiq; manerẽt, pedes abluerent, & prima luce eò quò conſtituiſſent, proficiſcerentur. Cùm hoc ſe facturos negarent, ſeque in uia mãſuros dicerent, coëgit eos ad

ſe diuertere. Ibi cœnam eis quo potuit apparatu dedit. Oppidani, qui duos illos adoleſcentes domum Lot ingreſſos eſſe cognouiſſent, antequàm cubitum irent, ad unũ omnes uiri, mulieres ac pueri, domo eius uallata, quærere ex Lot cœperunt, ubi eſſent uiri, qui noctu ad eum introiuiſſent, imperaréque, ut eos educeret ad explendam cum illis libidinem. Egreſsus ad eos Lot, occluſo oſtio, monebat illos ne tam immane ſcelus admitterent, ſéque dicebat filias duas habere, quæ nõdum cum uiro concubuiſſent, eáſque ſe eductụrum eſſe, quibus eis ſuo arbitratu abuti liceret, dummodo à uiris illis ſe abſtinerẽt. Illi Lot minantur, niſi abiret, qui peregrinus iudex eorum eſſe uellet, ſe grauius in eum, quàm in illos eſſe conſulturos. Iámque uim maximam Lot afferebant, parúmque aberat, quin fores effringerentur, cum duo angeli manibus apprehenſum Lot introducũt, clauſoque oſtio, omnes occæcant, ita ut iam oſtium inuenire non poſſent. Tum monent Lot, ut ſi quos generos, filios filiáſue haberet, ſuos omnes educat, quòd miſſi eſſent à Deo delendę urbis gratia propter uitiorum obſcœnitatem. Cùm generos ſuos qui eius filias accepturi erant, conueniſſet, eóſque de omni re docuiſſet, eum ludere ac iocari exiſtimauerunt. Mane angeli monent eum, ut uxorem ac duas filias educat, ne ipſe in ciuitatis ſcelere periret. Cum etiam tum diſſimularet, eum, uxorem ac filias manibus ex urbe educunt, monéntque ut uitam ſuam ſeruet, ne retro à tergo reſpiciat, neque in regio-

ne illa conſiſteret,ſeq; in monte ſeruaret.Rogare eos tum ille cœpit, ut quoniam in monte ſeruari non poſſet, ſibi quem è mortis periculo eripuiſſent,paruum oppidum, quod Segor poſtea uocatum eſt,in quod poſſet fugere, & ſeruari, concederet. quod libenter fecerunt.Lot uix in illud oppidulum peruenerat, cùm Deus iacto è cælo igne,& ſulphure,Sodomam & Gomorram, omnéſque incolas urbium omnémque illam regionem deleuit. Lot autē uxor contra angelorum præceptum retro à tergo curioſius reſpiciens, in ſalis ſtatuam uerſa & mutata eſt. Lot qui Segor manere ſatis tutum minimè putaret, eo relicto oppido, ſe in montem unà cum filiabus recepit,atq; in ſpeluncam abdidit.Ibi filiæ,quæ mulierem nullam aut uirum ex illo excidio ſupereſſe, putarent,& patrem ſenem uiderent,uiciſſim noctibus duabus cum eo, quem uino obruerant, concubuerunt:quo duplici concubitu,quem ille minimè ſenſit, ex patre conceperunt, & poſtea pepererunt: maior quidem natu filium quem Moab, minor alterum quem Ammon nominauit.

MELCHISEDEC VITA.

MElchiſedec Rex urbis Salem, quæ poſtea Hieroſolyma dicta eſt,& Dei ſacerdos, quibus parētibus natus ſit, literarum diuinarum monumentis non eſt proditum.Atque hoc ipſum

eſt

eſt,quod Paulus in epiſtola ad Hebræos tradit, eum ſine patre eſſe,ſine matre,ſine genealogia,eundēque nec initium dierũ,nec finem uitæ habere. Ob eámque cauſam Chriſto Dei filio eum comparat, cuius nec dierum initium ſit, nec finis regni & ſacerdotij.Hic Melchiſedec nomine etiam ſuo, & regno Chriſtum ſignificauit. Melchiſedec enim Hebraico ſermone Rex iuſtitiæ: & Salem,pax dicitur: ut etiam Paulo interprete,idem & iuſtitię rex ſit & pacis: quę Chriſto Dei filio maximè cōueniunt.Hinc Chriſtus ſacerdos non Leuitici, ſed Melchiſedeciani ordinis oraculo diuino fuiſſe dicitur. Quoniam igitur Paulus genus eius, non ſolum non tradit, ſed etiam inueniri negat, de illo nihil eſt quod poſſim dicere. Hoc tantum de eo ſcriptum eſt apud Moſen, in libro qui Geneſis inſcriptus eſt, & apud Paulum in Epiſtola quam modò nominaui,cum Abrahæ qui à cæde quinque Regum uictor rediret, cum Lot eiúſque facultatibus omnibus quas diripuerant, obuiam ueniſſe, ac benedixiſſe, eíque Abraham, qui quantus ille uir eſſet diuino numine afflatus, intelligeret, omnium rerum quas tum haberet, decumas obtuliſſe. Quibus rebus duabus eum Abrahæ anteponit, cùm & minori maior benedicere (hoc enim uerbum teramus pro Latino) & minor maiori decumas offerre ſolitus ſit, aut potius debeat.

ISAAC ABRAHAE FILII VITA.

ISaac Abraham, & Sarra optimis clariſſimiſque parentibus natus eſt, cùm ille centeſimum, hæc nonageſimum annum ageret. Oraculo diuino, iuſſuque Dei hoc ei nomẽ parentes impoſuerũt, quod ab euẽtu accepit, propterea quòd ipſi cùm filium ſe procreaturos tam prouecta ætate audirent, riſerint. Iſaac enim Hebraicè, riſus uocatur. Is quantus uir futurus eſſet, Abrahæ ſæpe ut in eius uita diximus, Deus prædixit. Ab eo enim ſemen profecturum, quo Deus nationibus omnibus benedicturus, id eſt, beatã uitam daturus eſſet. Hic enim Chriſtũ ſignificauit in ſacrificio & immolatione, cum ligna portauit, quemadmodum etiam Chriſtus crucem. Octauo die ei à parentibus, quemadmodum à Deo præſcriptum erat, præciſum eſt præputium. Quàm charus eis eſſet hinc intelligi poteſt, quòd eum tum genuerunt, cũ ſpes illis omnis adempta eſſet gignendorum liberorum: quodq́ue in eo à Deo promiſſiones hæreditatis beatæq́ue uitæ acceperant. Nec tamen eæ tam magnæ grauéſque cauſæ diligendi filij, Abrahæ in Deum charitatem obſcurare potuit, aut uincere. Eũ enim talem filiũ iuſſu Dei quantum in ipſo fuit, immolauit, ꝙ Deum, qui illũ in ſenectute dediſſet, eũ à mortuis excitare poſſe crederet. In quo ſi pater ſic laudatus eſt à Deo, ut hæreditatẽ beatitudineq́; gẽ-

tium

tium ei promiserit, quòd ei parens unigenio filio nõ pepercerit: filij etiam magna laus est, qui se passus sit à parente uinciri, & ad ligna applicari. Neque enim repugnasse, aut obstitisse dicitur, & iam adolescentiam ingressus erat, quippe qui tridui iter pedibus confecerit, & ligna humeris suis procul portauerit. Nec in eo aliter Christi personam sustinuisse uideretur, nisi summa uoluntate, quam paternæ consonare uellet, mortem quantum in eo fuit, pertulisset. Quæ si principio minimè præstò fuit, tum cùm de hostia deliberare uisus est: at tandem certè adfuit. Quantũ parenti tribuerit semper quãdiu ille uixit, & ex immolatione, de qua modò dixi, existimari potest, & quòd eo anno uitę suę quem Abraham pater pręscripsit, id est quadragesimo, uxorem duxerit, nec eam quam sibi ipse, sed quam ei pater delegerit, id est Rebeccam Bathuel Nachor eius, qui frater Abrahæ erat, filij filiam: præsertim cùm eã tam charam habuerit simulatque eam uxorem accepit, ut luctum dolorémque, quem maximum ex Sarræ matris morte perceperat, magna ex parte leniret. Eum mater ita unicum dilexit in uita, ut uirum monuerit, ut Ismahelem eius ex ancilla filium, domo eiiceret, quòd eum hæredem cum Isaac filio esse passura non esset. Id quod diuino instinctu afflata fecisse uidetur. Nam cùm hoc eius uerbum grauiter Abraham accepisset, à Deo monitus est, ne ei graue uideretur, morémque in eo Sarræ gereret. Itaque illa iam mortua, cùm sibi appropinquantem mortẽ sen-

tiret, hunc unum agrorum possessionúmque omnium hæredē instituit, cæteris munera largitus est. In coniugio annos undeuiginti sine liberis consumpsit, uigesimo autē demū anno, cum Deū uehementer, ut sibi liberos daret, rogasset, geminos Esau, & Iacob ex Rebecca uxore suscepit. Illa, quæ cùm ex uiro concepisset, infantes collidentes confligentésque in utero sentiret, satiúsque fuisse non concipere, si ita futurum erat, diceret, consulendum sibi Deum censuit: Deus respondit, gentes duas in illius utero esse, futurúmque ut duo populi ex uentre diuiderentur, minorique maior seruiret. Cùm dies pariēdi uenisset, gemini prodierunt: prior rufus erat, & totus hispidus, ísque Esau uocatus est: alter statim subsecutus est, quódque manu plantam pedis fratris tenebat, Iacob nomen inuenit. Orta autem fame cū ad Abimelech Palæstinorum Regem uenisset, Deus uisus est eum monere, aut ei imperare potius, ut ne in Aegyptum proficisceretur, sed in eo loco quē demonstraturus esset, sedem sibi quæreret: sic enim fore, ut ipsi adesset, ac benediceret, ídque iusiurandū quo se Abrahæ illius patri obstrinxisset, seruaret. Ex eo die in Gerara iussu Dei habitauit, eiúsque opes adeò paulatim creuerunt, ut tādem aliquando cum Palæstinorum mala gratia locupletissimus euaserit. Itaque obstructis obturatísque terra puteis quos Abrahā foderat, Abimelech Rex edixit, ut discederet, nec aliam ob causam, nisi quòd Palæstinis potentior euasisset. Mirum est, si per se consideretur, quòd cum

cum seuisset, cẽtuplum meteret. Sed cum id ad Deũ, qui præpotens est, refertur, mirum uideri non solet. Nec uerò in ea re Palæstinorum in Isaac odium aut inuidia constitit, sed longius etiam progressa est, quoad à ueritate coacti, Dei optimi maximi, quẽ coleret, beneficiis, eius res & opes augeri professi sunt. Hanc de eo opinionem habentes, cum ad illum quẽ iam bis expulisent uenissent, fœdus cum ipso inierunt, ne quo ipsos malo afficeret. Quandiu autem postea uixerit, incertum est. Ante mortem cum ita senex esset, ut captus esset oculis, nec uidere posset, Esau maiori natu filio bene precari uoluit, itáque eum monuit, ut feram coctam afferret, qua se delectari sciret, quòd ita demum ei bene precaturus esset. Iacob autem minor natu à Rebecca matre quę hæc dicentem uirum audiuisset, suppositus benedictionem patris prior occupauit, cum allata fera manuum hispiditatem maioris fratris expressisset, tanta matris arte, ut pater eum tangens, Iacob quidem uocem, manus autẽ Esau esse fateretur. Longum esset narrare quæ pater dixerit, quæ Esau cum postea reuersus rogaret patrem, ut sibi bene precaretur: quæ omnia mox commodius in Iacob uita dicentur.

IACOB ISAAC FILII VITA.

IAcob Isaac & Sarræ filius, ita natus est, ut Esau qui prior ex utero prodiit, plantam pedis manu teneret: ex quo nomen illud inuenit. Iacob enim Hebraicè, supplan-

tator dicitur. Is quantus uir futurus esset, Deus cùm etiam tum in aluo matris contineretur, prædixit. Nam cùm gemini in aluo contra naturam inter se confligerent, Rebecca mater Deum consuluit, quid hoc sibi uellet: à quo responsum accepit, duos populos esse, quorum minoris maior seruus esset futurus. Itaque iam tum idem respondit, charum se habere Iacob, Esau odisse. Magnitudo eius & claritas qua in re enituerit, ex iis quæ sequũtur, intelligemus. Cùm adoleuisset, atque ex ephebis excessisset, simplici candidóque animo præditus, in tabernaculis habitare cœpit, cùm Esau maior natu frater uenationi, & agriculturæ se dedidisset. Vt res ea, quam de eius principatu Deus prædixerat, exitum haberet, coxerat ille pulmentum, cuius cum partem Esau ex agro fessus ueniens, ut sibi daret, rogaret: negauit se illi alia lege daturum, nisi ius primogenituræ quam uocant, uenderet, uenditionémque iureiurando sanciret. Accepit ille conditionem, panéque & lente ius suum iureiurando adactus uendidit, ídque neglexit. Hinc prophanus à beato Paulo Esau uocatur. Eadem res hinc quoque ac multò etiam faciliùs intelligi potest. Nam cùm Esau Isaac patri, Iacob Rebeccæ matri charus esset, uellétque pro more Isaac Esau ut maiori natu bene precari, mater diuino numine ut grauissimis auctoribus placet, & rectè placet, afflata; Iacob supposuit, eique pater senectute cæcutiens pro Esau bene precatus est. In bene precandi formula, quæ testamenti uim habuit, cùm alia multa, tum

hæc

hæc continebantur: Populi serui tui sunto: te tribus adoranto: fratrum tuorum dominus esto: téque matris tuæ filij supplices uenerantor. Atque hæc quidē Isaac consilij tum diuini ignarus, non solùm Iacob bene precatus est, sed etiam lege testamentaria sanciuit. Itaque cùm paulò post Esau promissam & penè debitam, ut ita dicam, benedictionem à patre peteret, multísque uerbis urgeret, ad extremum Iacob minorem natu filium, fratrem ipsius, se eius dominum constituisse dixit, fratrésque illius seruituti eiusdem subdidisse: eundémque uicturum ex cæde & gladio, fratrique ipsius seruiturum: sed tempus uenturum, cum iugum eius solueret. Hæc autem benedictionis occupatio, adeò Esau Iacob infestum reddidit, ut post mortem patris eum interficere constituerit. Quod cum Rebeccæ nuntiatum esset, accersitum Iacob, de odio fratris in ipsum, quod sola mors exatiare posset, docet, monétque ut ad Laban, quem illa fratrem habebat, confugeret, apud quem habitaret, dum fratris furor & odium illud placaretur, quod intra paucos dies futurum pollicetur. Eadémque ad Isaac uirum adiens, negat sibi uitalē ac suauem hanc uitam fore, si Iacob uxorem in illa regione acciperet. His uxoris uerbis impulsus Isaac, Iacob cum ei bene precatus esset, optasśétque, ut ei omnia euenirent, quæ Abrahæ Deus pollicitus esset, uetuit, ne uxorē ex Chananæorum genere sibi deligeret, imperauitque ut se in Mesopotamiā Syrię ad Laban Bathuel filium, matris ipsius fratrem

proficiſceretur, uxorémque ex eius liberis acciperet. Paruit Iacob parentum præceptis, profectúſque domo paterna, cùm poſt ſolis occaſum ad locum quẽdam ueniſſet, ac ſub dio quieſcere uellet, lapide pro puluino uſus, ſomnum cepit. Ibi per quietem ſcalã ingentis magnitudinis uidit, cuius cacumẽ cælum tangeret, aſcendentéſque & deſcendentes per eam Dei angelos, & ſcalæ innixum eum qui ipſi Deum ſe Abrahæ & Iſaac eſſe diceret, terrámque in qua dormiret, ei eiúſque poſteris daturum polliceretur, poſteros eius pulueris numerum æquaturos, ipſum ad meridiẽ, oriẽtem ſolem, & occidentem, ſeptémque triones peruagaturum, in ipſo eiúſque ſemine gentes beatitudinem adepturas: ſe ipſius cuſtodẽ futurum quocunque proficiſceretur, cúmque in illam terram in qua tum eſſet, reducturum, nec antè cônquieturum, quàm omnia quæ dixiſſet, præſtitiſſet. Iacob poſtea experrectus, memoria ea omnia quæ uidiſſet, repetere cœpit, eíſque ductus dicere, uere Deum in eo loco eſſe, & tamen ſe eius rei ignarum adhuc fuiſſe: Perterritúſque terribilem locum illum eſſe, nec aliud in eo, niſi domũ Dei portáſq; cæli eſſe dixit. Mane cùm ſurrexiſſet, lapidem erectum & excitatum, quo uſum eum eſſe dixi pro puluino, oleo perfudit, & Bethel urbem quæ prius Luza dicebatur, nominauit. Votum etiam nuncupauit, ſi Deus ipſi adeſſet, cuſtodémque ſe ipſius in uia quam conficeret, præberet, panémque & ueſtitum ſuppeditaret, uſuſque eſſet proſpera fortuna in reditu, fore, ut

Dominus

Dominus pro Deo ipſi eſſet, & lapis quem erexiſſet domus Dei uocaretur. Profectus inde uenit in regionem, quæ ad oriẽtem pertinebat. In uia puteum offendit, tréſque ouium greges ad eum accubantes. Os putei ingenti ſaxo tum obturatum erat, obturarique ſolebat ſemper, cùm greges bibiſſent, nec antè detrudi, quàm oues omnes cõueniſſent. Paſtores aute rogare cœpit, unde eſſent: cùm reſpondiſſent, Haran, quæſiuiſſétque num Laban noſſent Nachor filium, ſe noſſe eúmque ualere reſponderunt, atq; Rachel eius filiam cum grege ſuo uenire. Nondum finem colloquendi fecẽrãt, cùm Rachel cum ouibus patris ſui quas paſcebat, interuenit. Iacob qui eam conſobrinam ſuam eſſe ſciret, lapidem primùm uoluit, ut gregi potum daret, deinde eam oſculatus eſt cum lachrymis, tum ſe patris illius fratrem eſſe, Rebeccęque filium indicauit. Illa domum properauit patri nunciatũ, ueniſſe Iacob Rebeccæ filium: quod cùm Laban audiuiſſet, non expectauit, dum domum ſororis ſuæ filius ueniſſet, ſed ei obuiam prodiit, eúmque complexus & oſculatus, domum ſuã duxit. Ac primùm quî parentes ualerent, quidq; gererent rogauit, deinde quę eum res eò ad ſe adduxiſſet. Cognitis cauſis itineris, os ſuum illum eſſe, atq; carnem reſpondit. Triceſimo die cum eum ſibi gratuitò ſeruire paſſurũ ſe eſſe negaſſet, etiam ſi ſororis eſſet filius, quam mercedem accipere uellet, rogat. Erant ei filiæ duæ, maior natu Lia lippis erat oculis: minor Rachel nomine, honeſta elegantique facie

prædita. Eam cum Iacob diligeret, ſe Laban pro Rachel ſeptem annos in famulatu fore promiſit. Accepta conditione cum ſeptem annos ſerui munus & officium executus eſſet Iacob, tanta animi alacritate, ut pauci illi ſeptem anni præ amoris magnitudine uiderentur, tamen promiſſis minimè ſtetit. Nam cùm Iacob petente ut Rachel ſibi ex pacto uxorem daret, ſimulatáque uoluntate ille conuiuio multos amicos adhibuiſſet: omnibus ritè perfectis quæ nuptiarum iura & fœdera poſtulant, noctu pro Rachel Liam ſuppoſuit in lecto, quam cũ manè Iacob uidiſſet, ſocerum grauiter obiurgat, quòd ſibi uerba, ſuppoſita Lia, dediſſet. Laban nõ eſt alia excuſatione uſus, cur hoc feciſſet, niſi quòd patrius mos ferret, ut maiores natu priore loco nuptui traderent. Itaque ſi uellet, ei octauo die pòſt Rachel quoq; uxorem licitum eſſe ducere, dummodò aliis ſeptem annis in ſuo famulatu eſſet. Placuit Iacob conditio, octauóque die pòſt Rachel accepit uxorẽ, cui pater Balam ſeruã tradidit. Ipſe Rachel, potitus optatis nuptiis, Liꝫ antetulit: quod cùm Deus uidiſſet, Liam contemptam, Rachel antepoſita, fœcunditatem ei illa ſterili permanente dedit. Ea autem cùm conceptum partum edidiſſet, Ruben appellauit: alterum etiam poſtea cum genuiſſet, Simeonem uocauit, tertium prætereà & quartum, Leui atque Iudam nuncupauit. Tum Rachel quæ ſterilem ſe animaduerteret, inuidit ſorori ſuæ, uiróque denuntiauit, niſi ſibi liberos daret, ſe breui eſse morituram.

Cùm

Cũ Iacob ſe Deum eſſe, qui eam liberis priuauiſſet, negaret, habere ſe illa Balã famulã dixit, cum ea congrederetur, ut pareret, ex eáque liberos ſuſciperet. Illa cùm permiſſu dominæ ducta eſſet uxor, ex Iacob cõcepit, peperítque filium, quem Rachel Dan uocauit. Alterũ etiam cùm Bala peperiſſet, Nephtalim domina illius nomen impoſuit. Hinc Lia quæ ſe concipere ac parere poſſe diffideret, ancillam Zelpham nomine uiro uxorem dedit: ex quo cùm concepiſſet, filio Gad nomen dedit: Alterum cùm peperiſſet Aſer nuncupauit. Quintum quoque Lia cùm poſtea peperiſſet, Iſſachar nomen ei impoſuit. Sextum cùm peperiſſet, Zabulon uocauit, poſtremò etiam filiam Dinam nomine. Rachel etiam ipſa tandem aliquando Dei benignitate concepit filium, quem Ioſeph nuncupauit. Cùm undecim liberos filiámque unam Iacob ex uxoribus quatuor ſuſcepiſſet, egit cum ſocero ut ſibi per eum unà cum uxoribus ac liberis redire in patriã liceret. Laban autem, qui ſciret quàm auctæ opes ſuæ omnes eſſent, ex quo Iacob ueniſſet, eũ rogare cœpit, ut ab illo iniret gratiam, mercedémq; præſcriberet, quam ab ipſo acciperet, atque id cum ei expoſuiſſet, ſe expertum eſſe, ſibi omnia Dei benignitate propter eum proſpere atque ex animi ſententia eueniſſe. Neque hoc Iacob diſſimulauit, imò uerò præ ſe tulit, atque expoſuit, eũ probè ſcire quantulæ ſuę res atque opes fuerint, in primo ipſius aduẽtu: tũ autem ita eaſdem creuiſſe, ut qui pauca prius haberet, iam locuples eſſet. Itaque æquum eſſe, ſe de-

inceps familiæ suæ cōsulere. Cùm ille quæreret, quid sibi dari uellet, nihil se Iacob uelle dixit, foréque confirmauit, ut iterum greges suos pasceret, dummodo faceret quod ipse postularet: postulare autē se, ut cū lustrasset ipse omnes greges suos, cunctásque oues uario colore sparsoq; uellere præditas, sibi quicquid uarium esset, in mercedis loco concederet. De qua re quo diligentiùs deliberaret, eum in posterum diem sententię dicendæ potestatem differre uoluit. Homo autem, qui è re sua fore conditionem illā existimaret, id sibi placere dixit in præsentia quod peteret. Secreuit ergo eo ipse die capras, oues, hircos & arietes uarios, à reliquis, qui uno colore infecti erant, tridui itinere. At Iacob frondibus populeis uiridibus, & amygdalinis, & platanorum ex parte corticem detraxit: ex quo factum est, ut parte altera candidæ, altera uirides essent. Cúmque greges aquatum uenissent, eas in canalibus collocauit, ut cū potarēt oculis subiectas haberēt, eásque intuentes conciperent uarios fœtus: quæ eū minimè fefellit opinio. Varios enim omnes conceperunt, qui primo diei tempore admittebantur. Extremo autem conceptu frondes non demittebat. Itaque unius coloris omnia Labā erant, quæ eadem perpauca extiterunt. Sic præter modū se collocupletauit Iacob, adeò ut multos greges, ancillas, seruos, camelos & asinos haberet. Hinc in odiū incurrit & Laban, & eius liberorum. Quod simul atque sensit, misit qui Rachel & Liā uxores in agrum ad se accerserent. Eis cùm uenissent, exponit, se Labā

in

in ſe animum à triduo immutatum animaduertere: Deum patris ſui ſibi non defuiſſe: eas probè ſcire, omnem à ſe diligentiam adhibitam eſſe iis in rebus procurandis, quæ ipſius fidei creditæ fuiſſent: & tamen ſe à patre ipſarum circunuentum eſſe, quippe qui mercedem decies mutauiſſet· cum interea Deus illum ipſi iniuriam facere minimè paſſus eſſet. Si quando ille dixiſſet, uarios fœtus ipſius eſſe, tum uarias oues omnes parere ſolitas fuiſſe: ſin contrà, albos fœtus ipſius eſſe uoluiſſet, peperiſſe candidos: hoc ita fore, ſibi per quietem à Dei angelo prædictum eſſe, atq; imperatum, ut iam in patriam ſe reciperet. Vxores non modo non improbarunt uiri orationem, uerumetiam ualde probarunt, atque id uerũ eſſe quod ipſe de Laban patre narraret, per ſe expertas eſſe dixerũt. Itaq; licere per ſe ipſi, quę Deus præcepiſſet, facere. Iacob qui uxorũ animos à conſilio ſuo alienos nõ uideret, ſtatim uxoribus & liberis in camelos impoſitis, cum omnibus quæ in Meſopotamia quæſierat, abeundum ſibi cenſet: idque ſe tum percommodè facere poſſe ſperat. Laban enim ſe tum ad tondendas oues contulerat. Iam amne traiecto Galad monti appropinquabat, cùm tertio die quàm diſceſſiſſet, Labã nuntiatur Iacob fugere. Ille adhibitis fratribus eum perſequi cœpit, ac ſeptimo demum die eum in monte aſſequitur. Eius autem animos repreſſit Deus, qui eum in ſomno monuit, ne quid aſperius in Iacob diceret. Iacob iam in mõte tabernaculum fixerat, cum Laban eum aſſecutus eſt. Ibi Iacob obiurgat, quòd ſe

inſcio, pene gladio filias ſuas quaſi captiuas, abegiſſet, cur ipſe illo ſuo conſilio officium eũ & illas cum lætitia, cum cantionibus, tympanis & citharis proſequendi impediuiſſet? cur ſibi tempus in oſcula filiarum ruẽdi non dediſſet? Stultum & imperitũ omnis humanitatis illum ſe præſtitiſſe, quam quidẽ iniuriam facilè ulciſci poſſet, niſi Deus quem pater eius coleret, monuiſſet, ne quid durius in ipſum diceret. Vt faceret, deſiderio ſuorum illum teneri, tamẽn ne Deos ſuos illum furari oportuiſſe? Rachel autẽ Deos patris ſui clàm uiro abſtulerat, non Iacob. Itaque ad hæc ille reſpondet, ſe inſcio illo, abiiſſe, quòd uereretur, ne ui filias ſuas retineret. Quod autem furti ipſum argueret, nõ recuſare ſe, quò minùs is apud quẽ inuenirentur, in conſpectu fratrum necetur. Scrutaretur ſanè, & ſi quid ſuum inuenire poſſet, auferret. Scrutari primùm cœpit ille tum Iacob, Liæ & utriuſque ancillæ tabernacula: deinde Rachel tabernaculum, quò ſimul atque ingreſſus eſt, Rachel Deos, id eſt ſimulacra Deorum patris ſui, celeriter ſub cameli ſtramentis occultauit, atque in eis ſedens, ſcrutantem patrem totum tabernaculum & nihil inuenientẽ rogauit, ne ſuccenſeret ſibi, quòd ei aſſurgere per morbum qui mulieribus incidere ſoleret, minimè poſset. Sic eluſa cura & diligentia quærẽtis eſt. At Iacob qui furti, ut dixi, & totius rei ignarus eſſet, datam ſibi conquerendi facultatem ratus, quærere à Laban cœpit, quod ob meritum ſuum ſic in ipſum exarſiſſet, ut omnẽ ſuam ſupellectilem ſcrutaretur? ſi quid

quid suum inuenisset, in conspectum fratrum proferret, ut inter utrunque iudicarent. Itáne uerò uiginti annos apud eum serui locum obtinuisset, si quid à bestia captum fuisset de grege, damnum ipse resarsisset, ac sibi deputasset, quicquid furto ablatū fuisset, ille à se exegisset, & interdiu noctúque æstu oppressus fuisset, frigoréque obriguisset sine somno, cū intereà mercedē ipsius decies immutasset, ut post tot damna quæ accepisset, tot labores, pericula & mala quæ pertulisset, furti ipsum argueret, atque nudū penè dimitteret, nisi Deus, qui illum pridie coarguisset, ipsi misero & calamitoso subuenisset? Laban hoc loco omnia quæ Iacob cerneret, filias, earūq; filios, & greges eiusdem, sua esse cum diceret, ex eóque negaret filiis ac nepotibus quicquam se posse facere, eum rogauit, ut fœdus inter se inirent. Inierunt fœdus in monte, qui ex eo postea Galad, id est tumulus, siue aceruus testis, siue testimonij, nominatus est. Fœderis autem, quod iureiurādo utriusque sancitum est, hæc fuit sententia: Iacob filiis Laban nunquam mala daturum esse, eísque repudiatis, aut retentis, alias præterea uxores nō esse ducturum: neutrum eorum unquam mali causa montē illum, quem testem esse uellent, præteriturum. Ac Iacob quidem fœdere in hæc uerba expresso & sancito, immolatis hostiis in monte omnibus cœnam dedit: Laban autem noctu surgens cùm liberis suis oscula tulisset, ac bene precatus esset, domum rediit. Tum Iacob iter quod susceperat cōficere cœpit. In uia angeli duo ei facti sunt

obuiam, quos cùm uidiſset, caſtra Dei illa eſse dixit, ex eóque locum illum Mahanaim, id eſt caſtra, lingua patria nominauit: præmiſit autem de uia legatos in Seir, quæ pars eſt Edom, ad Eſau fratrem, cum his uerbis & mandatis: Se apud Laban peregrini more ac ritu ad illum diem uixiſse: ſibi eſse boues, aſinos, oues, ſeruos & ancillas: hoc rogare, ut ab eo ineat gratiam. Legati cùm obiiſsent munus legationis, redeuntes Iacob Eſau fratrem cum quadringentis uiris uenire obuiam nuntiauerunt. Ille hoc nuntio perterritus, ſuos, oues, boues, camelos & aſinos in duo agmina diuiſit. Hoc enim cogitauit, ſi in unum agmen Eſau impetum faceret, ſaluum & incolume fore alterum. Quæ cùm perfeciſset, Deum rogare cœpit, ut qui pollicitus eſset, ſi in patriã reuerteretur, fore, ut bonis ipſum afficeret, ſe ex manu & poteſtate Eſau, quem uehemẽter metueret, eriperet, ne aduentu ſuo matrem cum liberis interficeret. Sibi quidem ſatis compertum eſse, indignum ſe eſse omnibus illius in ipſum beneficiis, ſed tamen ipſe qui tot tantíſque bonis eum affecturum ſe eſse promiſiſſet, ut ipſius poſteros arenæ maris inſtar augeret, ſibi miſero rebus dubiis ſubueniret, præſertim cùm duabus turmis auctus rediret. Cum his uerbis nocte illa ſomnum cepit: prima luce ſeiunxit ea omnia, quæ Eſau muneri placandi eius animi cauſa mittenda eẽ ſuit, capras ducentas, hircos uiginti, oues ducentas, arietes uiginti, camelos cum pullis ſuis triginta, uaccas quadraginta, tauros uiginti, aſinas uiginti, & pullos

los earum decem. Hæc omnia, per ſeruos ita miſit, ut ſingulos ſeorſum greges certis interuallis diſiunctos duci iuberet: eíſque imperauit qui greges ſequebantur, ut ſi Eſau cuius ipſi eſſent, aut quónam irent, uel cuius eſſent, quę ſequerentur, rogaret, Iacob ſerui ipſius ſe eſſe, qui ei domino ſuo illa omnia muneri mitteret, quiq́ue ſequeretur, reſponderent: hoc enim illum cogitaſſe, animum ipſius muneribus quæ mitteret, ſe placaturum eſſe, túmque illum uiſurum: ſic enim illum fortaſſe ipſi propitium fore. Præmiſſis ſeruis cum muneribus, ipſe nocte illa in caſtris remanſit. Mane uadum Iaboch cum uxoribus duabus totidémq; ancillis & undecim liberis traiecit. Trāſportatis ſuis omnibus, ipſe ſolus mā ſerat, cùm uir cū eo ad primam uſque lucem luctatus eſt. Is cum Iacob uincere ſe non poſſe animaduerteret, femoris eius neruum tetigit, quo ictu ſtatim emarcuit, ita ut claudicaret. Itaque ſtatim cum eo egit, ut ſe omitteret, quòd iam luceſceret. Cùm omiſſurum eum ſe negaret, niſi ante ſibi benediceret, ei benedixit, imperauitq́; ne deinceps Iacob, ſed Iſraël, diceretur. Si enim in Deum uirum fortémque ſe præſtitiſſet, quanto magis hominibus ſuperior eſſet futurus? Cùm ex ea lucta ſe collegiſſet Iacob, & Deum à ſe uiſum dixit, & ex eo animum ſuum ſeruatum eſſe dixit. Cum ex eo loco aciem oculorum intendiſset, Eſau uenientem animaduertit cum quadringentis uiris. Hinc ſibi ſuos in tria agmina diuidēdos ita cenſuit, ut utrāque ancillam cum earum liberis in principiis, Lian

eiúsque liberos secũdo loco, Rachel ac Ioseph extremos collocaret. Ipse pręgressus, septies se humi deiecit, & ueneratus est, quoad Esau appropinquaret. Quod cum ab illo fieri Esau animaduertisset, fratri cucurrit obuiam, eum complexus est primùm, deinde collum eius astringens, & in oscula ruẽs, fleuit. Idem erectis oculis cum agmina mulierum earũq; liberos uidisset, rogauit quid sibi illi uellent, & num illius essent, ac cuius essent turmæ, quæ ipsi factæ fuissent obuiam. Paruulos esse respondit, quos ipsi illius seruo Deus dedisset: turmas autẽ illas ei se muneri misisse, ut cum ipso in gratiam rediret. Se Esau pluribus abundare dixerat, & ipsum sibi sua retinere iusserat, cùm eum Iacob uehementer, etiam atq; etiã rogare & obtestari cœpit, ut si quid apud eum gratia ualeret, munusculum à se acciperet. Se enim non aliter os eius, atque os Dei intueri. Itaque orare se, ut sibi propitius esset, & munera, quæ à Deo accepta attulisset, acciperet. Esau cùm uix tandem aliquando à fratre coactus dona accepisset, rogabat, ut unà iter facerent, sed Iacob id sibi non licere dixit per pueros & greges, à quibus abesse sine summo periculo non posset. Proinde ab eo petiuit, ut antecederet, seque eum pedetentim secuturum cum pueris pollicitus est, dum ad illum in Seir perueniret: nec orantem, ut nonnullis ex suis secum esse pateretur, audiuit, cùm id minimè opus esse dixisset, idque unum rogasset, ut ab ipso gratiam iniret. Cùm antecessisset Esau, ipse in locum qui postea Sochot, id est tabernacula, ab

eo dictus est, ex eo quòd ibi tabernacula fixisset: uenit, atque non procul ab oppido Sichimorum quod tum Salem, pòst Hierosolyma appellatum est, habitauit. Ibi cum emisset centum agnis partem agri, in quo eum fixisse tabernacula, paulò antè docui, ab Emor Sichem patris filiis, ædificata ara, Deum Israëlis coluit. Deus, Iacob nec ita multò pòst præcepit, ut Bethel proficisceretur, ibiq́ue habitaret, arámque poneret Deo, qui ei cùm fratris cōspectum fugeret, apparuisset. Ipse conuocata omni familia sua, omnibus imperauit, ut abiectis repudiatísque Diis alienis, expiati uestibus mutatis Bethel uenirent: arámq; Deo ædificarent, qui ipsum ex periculis malísque omnibus eripuisset. Cùm illi Deos suos, atque inaures quę in ipsorum auribus essent, dedissent, ipse eas sub terebintho, quæ haud procul ab urbe aberat, defodit. Cùm profecti essent, omnes locorum incolæ terrore diuino perculsi, eos abeuntes non sunt ausi persequi. Luzam cum uenissent, Iacob imperata sibi à Deo fecit. Vere cùm Ephrathā, quæ urbs pòst Bethleem dicta est, uenisset, Rachel alterum filium maximo cū dolore peperit, quem ex eo Benoni, Iacob Beniamin, id est filium dextræ, nuncupauit. Ibi in uia quę in eam urbem fert, Rachel cùm mortua esset, sepulta est, eique uir sepulchrum excitādum curauit. Venit etiam Iacob Mābram Arbeæ ciuitatem ad Isaac patrem, cuius aduentus & aspectus, eiúsque uxorum & liberorum, non est dubium quin maxima illum lætitia affecerit. Res pòst accidit eiusmodi, quæ pri-

mò maximum ei dolorem,deinde tandem aliquando maximam uoluptatem attulit.Ioſeph,quem unũ ex omnibus liberis chariſſimũ habebat, propterea ꝙ illum ſenex genuiſſet,in fratrũ odium incurrit,ſomniorum,quæ uiſa à ſe eis narrauit, cauſa & nomine. Itaque cùm ſedecim annos natus, à patre, ut quid in agris fratres agerent (greges autem paſcebant) uideret,miſſus eſſet,illi tempus explendæ inuidiæ ueniſſe rati,interficiendum eſſe cenſent,præter unũ Ruben, qui eum liberandi cauſa in ciſternam quandam demittendum eſſe dixit. Ac Ruben quidem ualuit ſen tentia.Eum autem Iſmahelis poſteris,qui paulò pòſt illac iter fecerunt,uiginti argenteis uendiderunt,inſcio Ruben.Iſmahelitani eum in Aegyptum ducentes, Phutiphar Pharaonis Regis Spadoni,exercitúſq; eius præfecto ac duci uendiderunt.Fratres autem cõ muni conſenſu ueſtem eius in hœdi, quem ad eam rem mactauerant,ſanguine eo conſilio tinxerunt,ut ueſtem cruore fœdatamad patrẽ mittentes, ſe illam inueniſſe nuntiarent, quę utrum Ioſeph nécne eſſet, uideret.Eam Iacob cum uidiſſet, ſtatim agnouit,dixítque Ioſeph filium à fera peſſima eſſe deuoratum: ſciſſiſque & laceratis ueſtibus cilicio amictus eum diu luxit.Tanta autem ea uis doloris mœroríſq; fuit, ut cùm reliqui fratres patris conſolandi cauſa conueniſſent,eum nulla ex parte lenire atque abſtergere potuerint. Quid autem eundem etiam auxerit, ſequitur ut dicam: tum id exponam,quod cum doloris amotione maximam ei attulit uoluptatẽ. Phutiphar

phar is quem paulò antè dixi, emptum Ioſeph, cùm eius ingenium, mores uirtutéſque perſpexiſſet, familiæ ſuæ præpoſuit: eámque ille tanta prudentia Dei benignitate gubernauit, ut præter modum opes domini omnes ac facultates auctæ ſint, ex quo plurimũ apud illum gratia ualere cœpit. Cùm autem caſtimoniam cum forma cõiunctam haberet, Phutiphar uxor, cuius libidini fœdóque amori ille parêre ac ſeruire noluiſſet, uiro redeũti palliũ Ioſeph, quod ipſe, ne ui obſcœno amori daret operã, tenẽti illi reliquiſſet, oſtendit, quaſi ſtupri quod ille offerre uoluiſſet, documentum. Phutiphar credulus, eum ſtatim indicta cauſa in carcerem coniecit. Ibi cum pincerna & piſtor Pharaonis, qui eò coniecti poſteà fuerũt, ſomnia uidiſſent, quæ eorum animos angerent, Ioſeph re cognita, eorum ita interpres fuit, ut rem euentus comprobaret. Eorum autem alterum rogauit, ut cũ ad munus priſtinum accitu Pharaonis rediiſſet, domino ſuggereret, quàm iniquè in cuſtodiã traditus fuiſſet. Quod ille pollicitus, nõ antè præſtitit, quàm Pharao ſomniis ſuis uehemẽter perterritus, cùm ad coniectores ea retuliſſet, qui interpretari nõ poſſent, admonuit, ut Ioſeph ei in mentẽ ueniret. Eius enim monitu tum demum impulſus Pharao, illum ex carcere eductum adhibuit interpretem, à quo cum didiciſſet ſomnia ſua, quæ ubertas ſeptem annis, quæ itẽ ſterilitas & annonæ caritas aliis ſeptem annis inſequentibus futura eſſet, portendere, eius ſapienti conſilio parens, ſeptem prioribus annis tantam uim tri-

tici collegit, ut annis aliis ſeptem, in quibus fame pe ne uniuerſus orbis terræ oppreſſus fuit, omnes in Aegyptum emendi tritici cauſa, uel ire uel mittere ſint coacti. Itaque cum Iacob annonam deeſſe ſibi ac ſuis cerneret, in Aegyptum decem liberos emendi cauſa miſit, uno Beniamin domi retento, ne quid ei mali in uia accideret. Ioſeph autem ſecundum Regem illius iuſſu poterat plurimum in Aegypto, eiúſque auctoritate res frumentaria adminiſtrabatur. Ne longum faciam, fratres eius decem ueniunt: eos ſtatim agnoſcit, nec ab eis agnoſcitur: ſpeculatores eos eſſe dicit, quod illi ita purgarunt, ut duodecim fuiſſe fratres ſe dicerent, quorũ unus non ſupereſſet, minimus natu cum patre ſene remanſiſſet. Ille eos ſpeculatores ſe non eſſe probaturos negat, niſi frater minimus natu ueniſſet. Itaque eos primùm in cuſtodiam tradit, deinde tertio die eis præcepit, ut frumenta quæ emerant, ad patrem ferrent omnes præter unum, quem uinctum retineret, dum minimum illum natu adducerent, ut an uera eſſet eorum oratio probaret. Ibi patrio ſermone quem à Ioſeph minimè intelligi arbitrarentur, inter ſe alij aliis dicere, iure ac meritò hęc ſibi tanta mala euenire, quòd fratris rogantis minimę miſerti eſſent: quinetiam Ruben, is qui illum eripere, quemadmodum paulò antè dictum eſt, uoluerat, illius ſanguinem requiri dixit, quòd in eum contra uoluntatem conſiliumq; ſuum peccaſſent. Ioſeph, quem ꝙ per interpretẽ eos alloqueretur, uerba ſua intelligere nõ putabant, paulum

lum inde se subducens, flere cœpit: reuersus saccos tritico compleri cum argento eorum iubet. Abeũt, rem omnem patri narrãt, apertis saccis pecunia unà cum frumento effunditur. Iacob, ꝙ Simeon remansisset, Ioseph mortuus esset, Beniamin peteretur, se liberis omnibus ab illis orbari queritur: primóq; Beniamin se daturum negat, eósque augẽdæ miseriæ suæ causa Beniamin filium indicasse dicit: deinde cum Iudas se ac fratres reuerti sine eo non audere docuisset, seque præstaturum si quid fraudis inesset, spopondisset, duci eum passus est: præcepitque liberis ut munera uiro deferrẽt, & duplicem pecuniam, cũ Deum suum precatus esset, ut uirum placatum ac propitiũ eis redderet, ita ut unà cum eis & eum quem in uinculis haberet, & Bẽiamin ipsum remitteret: se interea ut liberis omnibus orbum futurũ. Ioseph cum eos uidisset unà cum Beniamin, procuratori imperat, ut eos domum introducat, conuiuiúmque instruat, ꝙ meridie illos secum uellet accumbere, adhiberíque conuiuio. Domum cum intromissi fuissent, perterriti ultro citroque alij aliis dicere cœperunt, se ob pecuniam quam superiore profectione sua reportassent in saccis suis, introductos esse, ut calumnia fraudeque patefacta, sibi seruos subiiceret. Itaque re procuratori ita patefacta, ut salua sua fide & conscientia totum factum esse dicerent, procurator ipse id Dei benignitate factum esse ait, atque ut bono animo essent, metúmque ponerent, monet, quòd pecuniam uniuersam haberet. Meridie cùm Ioseph uenisset,

educto iam Simeon, omnes ei supplices munera deferunt. Eos cùm uicissim salutasset, interrogat, ualerétne pater eorum senex: cùm eum ualere ac uiuere respondissent, Beniamin cognito, rogat num is esset puer, quem dixisent, cùm esse respondissent, ac precatus eset, ut eius Deus misereretur, iam lachrymas cohibere præ animi permotione non poterat. Itaque in cubiculum celeriter introit, ibique obortis lachrymis flere cœpit. Inde quamprimùm, cum se collegisset, ad fratres redit: cùm unà pràsi esent, Ioseph procuratori præcepit, ut impleret saccos omniũ frumento, atque in ore pecuniam singulorum, in ore uerò sacci minimi natu cyphum suum argenteum prætereà poneret. Prima luce ingresi iter fratres undecim, iam paulum progressi erant, cùm Ioseph procuratorem mittit, qui cyphum argenteum surreptum diceret, cum illi non recusare se dicerent, quominus is qui furtum fecise deprehẽderetur, interficeretur: reliqui autem serui domini sui esét, procurator eorum probata sententia & conditione, ita duntaxat ut seruus ipsius eset qui furtum fecise coargueretur, nec fraudi eset cæteris, in sacco Beniamin cyphũ reperit. Omnes tum mirari, lamentari, deplorare fortunam suam: Iudas uadem se pro Beniamin præstat, cum lõgo sermone Ioseph exposuiset, quid seni patri pollicitus eset. Ioseph tum denique eum se ese quem uendidisent profitetur: perterritos confirmat, cum salutis eorum causa se illuc à Deo misum ese dixiset. Quinquẽnium docet reliquum ese sterilitatis

tatis ac famis,quæ orbem terræ oppressisset.Itaq; maxima cum celeritate ad Iacob patrem reuertentes, ei nuntiarent, Ioseph filium qui in uniuersa Aegypto secundum Pharaonem Regem plurimum posset, illũ monere, hortari, & rogare,ut sine mora ad se proficisceretur, ut in Gessen habitaret ipse, liberi,ac nepotes unà cum armentis,gregibus & omnibus quæ possideret.Ibi enim ipsum ea omnia quę ad uictum pertinerent, iis quinque annis qui superessent,suppe ditaturum.Pharao etiam cum Ioseph fratres uenisse accepisset,uehementer lætatus est,omnísque eius co mitatus: deditq; Ioseph negotium, ut fratribus suis imperaret,ut patrem omnémque eius cognationem adueherent. Quod quò cõmodiùs fieret,plaustra eis dari iussit,singulísq; binas tunicas cum uiatico præberi,præterquàm Beniamin,cui trecentos argenteos cum quinque stolis erogari,& tantundẽ mitti Iacob uoluit.Cùm hæc omnia liberi Iacob patri de Ioseph uita & principatu exposuissent,quanquam primò non credidit; tamen tandem aliquandò cum plaustra uidisset,quæque misisset omnia,spiritus eius reuixit, dixitque sibi satis esse quod uixisset, si Ioseph filius uiueret. Se enim eum uisurum esse ante mortem,ut in eo acquiesceret. Profectus est paulò pòst Iacob cum suis omnibus, ac primùm ad puteum qui iurisiurandi puteus à iureiurando dictus est, uenit. Ibi immolatis Deo hostiis,noctu ab illo per quietẽ bis nomine appellatus, monetur, ut in Aegyptũ ire minime dubitet, quòd ipse illi nullo loco esset de-

futurus. Hoc oraculo diuino cōfirmatus, susceptum iter meliore animo maioréque studio ingreditur. Quinq; auté & septuaginta cū siue secuti sunt, siue deduxerunt. Cum haud procul à Gessen abesset, præmisit Iudam, qui Ioseph nuntiaret, se ac suos omnes uenire. Ioseph conscenso curru, eò magnis itineribus contendit, ut patri fieret obuiam. Eum cum uideret, in collum illius ruit, complexúsq; eum fleuit. At pater lætum se iam moriturum esse dixit, quòd eum uidisset, superstitémque relicturus esset. Hinc Ioseph quinque fratres extremos, primùm ad Regé, cùm docuisset quibus uerbis uterentur, adduxit, deinde Iacob patrem. Is cùm rogatus esset à Rege, quot annos esset natus, centum & triginta annos dies peregrinationis uitæ suæ esse respondit, exiguos ac malos, qui tamen ad dies patrum ipsius minimè peruenissent. Attributus est autem iussu Regis ei atque familiæ ager Ramessinus in Gessen, ibique cum suis decem & septem annos uixit, cum interea res eius familiaris adeò creuit, ut locupletissimus & esset & haberetur. Annos uerò natus centum quadraginta septem, cum mortem appropinquare intelligeret, ad se Ioseph uocans, eum iureiurando adegit, se curaturum, ut in sepulchro maiorum conderetur. Cū ægrotare eundem Ioseph audisset, ad eum uenit unà cum duobus liberis Manasse & Ephraim. Eos senex primùm complexus & osculatus est, deinde adoptauit, cū Ioseph dixisset, si quos posteà genuisset, eos illius fore liberos: postremò eis bene precatus est. Sed cū

Ioseph

Ioſeph ita utrũque exhibuiſſet, ut Manaſſe, qui maior erat natu, ad illius dextrã, Ephraim ad ſiniſtram collocaret,ut dextram Manaſſe, Ephraim capiti ſiniſtram imponeret,manuum commutatione filium fefellit.Quod cùm acerbè ferret,ob eámque cauſam patrem moneret,ſecus eſse faciẽdum,quòd eſset maior natu Manaſſe, ſe id probè ſcire reſpondit, ſed illud ſe facere,ꝙ minor natu futurus eſſet maior ac potentior. Idem nec ita multò pòſt, liberos omnes qui erant duodecim numero, cõuocauit:idq; eò ſe facere dixit, ut eis res futuras multò antè exponeret.Cùm conuenißent,ſingillatim quid cuique & eius poſteris eventurum eſset, ducto à Ruben maximo natu exordio,explicauit. Mortuum paulò pòſt Pharaonis conceſſu Ioſeph cũ fratribus ſepulturæ cauſa in Chananæorum regionem magno nobilium Aegyptiorũ comitatu deduxit.Ibi eum odoribus perfuſum in ea ſpelunca, in qua Iſaac & Abraham ſepulti erant, condiderunt.

IVDAE PATRIARCHAE VITA.

IVdas à quo Iudæi dicti ſunt, Iacob patre & Lia matre natus eſt. Eũ hoc nomine Lia mater appellauit,quòd cùm illũ quartum peperißet, Deo ſe iam confeſſuram, id eſt laudem tributurã eſse dixit. Iudas enim Hebraico ſermone cõfeſſio,id eſt laus dicitur. Hic cùm

Ioſeph frater, de quo mox dicemus, ſomniorum cauſa & nomine, fratrũ undecim inuidiam ſibi conflaſſet tantá, ut in agro cũ ab eis arreptus & cõprehenſus fuiſſet, de eius morte cogitarent, præter Ruben qui eius ſeruãdi cauſa, cõſilium dedit fratribus, ut illum in ciſternam ueterem deiicerent: hic inquam Iudas auctor paulò pòſt eiſdem fuit, ut illũ inde extractũ, Iſmahelitanis uenderent, cum dixiſſet, nihil ſe ac fratres utilitatis percepturos eſse, ſi Ioſeph, qui frater & caro eſset omnium, celata morte interemiſsent. Itaque eius conſilium cæteri ſecuti, illum uiginti argẽteis uendiderunt. Eidem Iacob pater moriens, cum duodecim filios bene precandi cauſa & prædicendi quæ eis eorúmque poſteris euentura erant, conuocaſset, diuino numine afflatus, prædixit fore, ut ex illo potiſſimum, non ex aliis liberis Chriſtus naſceretur. Eodem ferè tempore cum Ioſeph uenditus eſt à fratribus, relictis cæteris Iudas ad uirum Odollamitanum Hiram nomine diuertit, quo in loco cũ Chananæi cuiuſdam filiam cui Suæ nomẽ erat, uidiſſet, eam uxorem accepit. Ex ea liberos tres ſuſcepit, quorum maximum natu Her, alterum Onan, tertium Selam uocauit. Maximo natu filio Thamar dedit uxorem, cum adoleuiſſet. Is cum ſceleratè uiueret, nec ita multò pòſt ſine liberis ſupplicij cauſa exceſſit è uita. Itaque Iudas Onan filium monuit, ut cũ Thamar fratris ſui uxore congrederetur, fratríque ſemen excitaret, id eſt liberos procrearet. Ille qui ſibi, liberos non naſci intelligeret, cum liberis operam dediſset,

disset, semen effundebat, ne fratris nomine liberi nascerentur: quod ita Deo ingratum & inuisum facinus fuit, ut eius nomine non ita multò pòst supplicij causa interiret. Iudas qui hoc intelligeret, Onan filio mortuo Thamar nurum monere cœpit, ut uidua domi paternæ maneret, quoad Sela minimus natu filius adoleuisset, eiúsque monitis illa paruit. Intereà Sua Iudæ uxor mortua est, quam cũ ille luxisset, mœrore tandem aliquando liberatus animi laxandi causa ad oues tondendas profectus est. Hoc cum Thamar resciuißet, positis uestibus quibus uiduas amiciri mos erat, uestem æstiuam sumpsit, itáque mutata ueste in biuio quod Thamnã ferebat (id enim loco nomen erat) sedit, propterea quòd Sela creuißet, nec eum maritum ex pacto acciperet. Iudas qui scortum esse existimaret, (os enim operuerat, ne agnosceretur,) se ei hœdum missurum esse promisit pro concubitu, quam illa cõditionem oppigneratis pro hœdo annulo, armilla & scipione accepit: eóque uno concubitu ex illo grauidata est. Domum simulatq; Iudas peruenit, misit hœdum per pastorem, qui pignus reciperet. Is non inuenta muliere, cum diligenter ac studiosè ab hominibus loci illius, quæsisset ubi mulier esset, quæ paulò antè in biuio illo stetißet, rediit ad dominum nuntiatum quid ex loci hominibus cõperißet. Tum Iudas, Habeat, inquit, sibi pignus, certè mendacij arguere me non poterit. Ecce autem exactis mensibus tribus nuntiatur Iudæ constupratam esse Thamar nurum, eiúsque ute-

rum intumescere. Erat iam tum in more positum, ut quæ stuprum admisisset, supplicio afficeretur. Itaque pręcipit, ut producatur, & exuratur. Cùm ad pœnam duceretur, misit qui socero diceret, uideret ipse cuius annulus: armilla & scipio quæ mitteret, essent, ex eo enim se esse grauidam. Ille agnitis muneribus, eā se meliorem & æquiorem esse professus est, quòd illā Selę filio suo, sicuti promiserat, nuptui nō tradidisset. Se tamen ab ea postea semper quādiu in uita mā-sit, abstinuit. Instánte autem partu, gemini in utero apparuerūt, cúmque in ipsa effusione unus manum protulisset, obstetrix coccinum in ea ligauit, cū eum priorem proditurum suspicaretur. At illo manum retrahente, alter prodiit, cui mulier obiecit, propter eum diuisam esse maceriem, ob eámq; causam Phares eū uocauit. Secutus est postea alter, in cuius manu coccinum erat, eúmque Zaram appellauit.

IOSEPH PATRIARCHAE VITA.

IOseph Iacob patre, Rachel matre natus est. Eum pater cæteris liberis chariorem habuit, quòd illū senex generauisset, ob eámq; causam in fratrum odium incurrit tantum, ut nullum sermonem cū eo nisi irato animo habere possent. Et quanquā tanti illorum odij causa, non solum amoris paterni pręstātia fuit, sed etiam crimen maximum, quo eos apud patrem

patrem ſedecim annos natus accuſauit:tamen ſomnia quæ uidit, tanti odij ſeminarium fuerunt,ut de eius etiam morte cogitauerint.Quæ omnia quomodo geſta ſint, exponendum cenſui. Duo quidem uidit ſomnia, quorum prius fratribus narrauit his ferè uerbis: Videbar, inquit, uidere nos ligantes in agro manipulos, meúmque manipulum quaſi attollentē ſe & erigentem ac ſtantem, ueſtros autē circunſtantes, & adorantes meum.Quod cùm expoſuiſſet,fratres concitati, quærere cœperunt,num ipſe rex ipſorum futurus eſſet,aut ditioni eius ſubiicerentur? Alterum uidit,narrauítque & patri & fratribus: Viſum ſe eſſe dicebat à Sole, Luna, & ſtellis undecim adorari:cùm narraſset,eum pater obiurgauit,quaſi ſomnio ſuo ſignificari uellet, fore ut illū hic ipſe, mater, fratréſque uenerarentur,& adorarent. Sed tamē rem tacitus pater conſyderabat, fratres autem inuidiæ facibus inflammati in eum ferebantur,id quod res ipſa declarauit. Nam cùm non ita multò pòſt in agro greges paſcerent, eique pater præcepiſſet, ut uiſeret, num præclarè cum eis ageretur,omniáque ex ſententia euenirent: ut primum eum uenientem animaduertere & agnoſcere potuerunt, inter ſe hæc dicere & iactare cœperunt, eum qui ſomniare ſolitus eſset, uenire,eum interficiendum eſse,& in ciſternam ueterem proiiciendum, quem à fera deuoratum dicerent, ac tum denique experturum eum eſse, quid illum ſomnia ſua adiuuent.Ruben natu maximus nihil de morte cogitandum cenſuit, auctórque fuit,

ut eum uiuum in cisternam ueterem deiicerent, ídque eius consilium eò pertinebat, ut eum saluum & incolumẽ patri redderet. Illius consilium secuti, cùm primùm ad eos peruenit, detracta ueste talari & polymita, eum in cisternã, quę aquam non habebat, demittunt. Iudas autem paulo pòst cum uiatores Ismahelitanos animaduertisset, egit cum cęteris, ut ne fratrem ibi miserè perire uellent, extractúmque potius negotiatoribus uenderent. Valuit eius sententia: uigintique argenteis eum Madianitanis uendiderunt, Ruben consilij huius ignaro. Itaque cùm reuersus ad cisternam eum minimè inuenisset, maximo dolore affectus est, curréńsq; ad fratres scissis uestibus, Puer, inquit, nõ adest: ego quò me uertã, quò me conferam? Tunicam autẽ sanguine hœdi quem occiderant, tinctam, perferẽdam ad patrem quibusdam dederũt, quam cum ille uidisset, Ioseph tunicã dixit esse, quem fera deuorasset. Eúmq; sumpto cilicio diu luxit, nec redeuntes postea liberi eius dolorẽ lenire ulla ratione potuerũt. Madianitani autem Ioseph in Aegypto uendiderunt Phutiphar Pharaonis regis Spadoni, qui idem magister erat militum. Sic uẽditus est Ioseph fratrum inuidia & scelere, nulla sua culpa. Itaque eum Deus conseruandum tuendúmq; accepit, eique ita omnia prosperè uoluit euenire, ut apud dominum suum qui hoc intelligeret, tanta gratia ualuerit, quanta ualere debuit is, quem rebus suis domesticis ac familiaribus pręponendum censuerit. Quo in munere eum se præstitit, ut eius

causa Deus illius domini opes atque facultates tam in agris quàm in ædibus non mediocriter auxerit. Nec uerò in tanta domini gratia se, id quod ferè fit, aut insolentius gessit, aut petulantius, sed moderatione animi usus est, tamque continenter temperatéque uixit, quàm eum sequens miræ continentiæ exemplum uixisse declarat. Erat eleganti honestáque forma, qua domina, absente aliquando uiro, capta & illecta, eum ad stuprum solicitare & incitare cœpit. Ille qui id nefarium, & Deo ingratum intelligeret, honesta oratione libidinem dominæ castigare & uincere, dominum suum omnia quæ domi essẽt, quorũ tamẽ numerum ignoraret, arbitrio potestatíque suæ tradidisse, prętер illam unam, quæ eius uxor esset. Itaque sibi hoc non licitum esse facere, quo etiã Dei offensurus esset uoluntatem. His quidem uerbis ille quotidie mulierem à stupri cõsuetudine deterrere conabatur: mulieris autem libido non solum non coërcebatur, uerùm etiam magis ac magis exardescebat. Itaque cùm Ioseph aliquando sine arbitris quippiam operis domi ageret, illa eius amore capta, apprehensa pallij eius lacinia de concubitu agere cum illo cœperat, cum ipse abiecto relictóque in manu dominæ pallio, quoniam alius euadendi locus non patebat, aufugit. Illa autem quæ hoc ipso contemptam sprетámque se uideret, domesticos ad se accersit, eísque exponit uim, quam uir Hebræus à uiro introductus, ob stupri consuetudinem ipsi inferre uoluisset: quod quò faciliùs

persuaderet, monstrat pallium, quo relicto, cùm ipsa exclamasset, ne deprehenderetur, elapsus esset. Neque hoc solùm, sed in reditum uiri pallium seruat: cùm rediisset, fictis lachrymis cum eiulatu, ut mos est mulierum, eadem uiro exponit. Vir nimium credulus uerbis mulieris, acerbè grauitérque iniuriam à seruo dominæ illatam se ferre ostendit, mittitque quàm primùm qui comprehensum adolescentem in carcerē in quo uincti Regis erant, coniiciant. Videant nunc omnes, etiam atque etiam consyderent, quanta pudicitiæ castimoniæque laude Ioseph ualuerit, qui eam nec crebris dominæ blanditiis, nec minis expugnari passus sit, maluerítque ad certum supplicium rapi, quàm eius iacturam facere. Digna profectò est, quam omnes sibi proponant ad imitandum. In carcere Deus ei quem culpæ illi affinem non esse sciret, affuit. Nam tantam gratiam statim à præfecto carceris eius benignitate iniit, ut traditis ei omnibus, qui in uinculis erant, ipse nihil gereret, omniáque Ioseph auctoritate fierent. Intereà accidit ut Spadones duo Regis Aegypti, quorũ alter eis qui erant à poculis Regis, alter pistoribus præerat, aliquid sceleris admitterent, quo grauiter infensus Rex, illos statim in eũ carcerē in quo Ioseph erat, coniici iussit. Ii cùm Ioseph traditi essent à præfecto carceris, & aliquot iam dies intercessissent, somnia tristia uiderunt. Ioseph autem cum eos solito tristiores animaduertisset, quę nam causa esset, rogare cœpit. Respondent se uidisse somnia, quæ nemo

nemo posset interpretari. Ille Dei interpretationē esse cū dixisset, narrare eos iubet. Præfectus pincernarū, prior suum exposuit hoc modo: Visam sibi esse uitē narrabat, in qua essent tres pampini, crescere paulatim in gemmas, & post flores uuas uisas maturescere, uisumq; tum in manu sua esse Pharaonis poculum, quod postea decerptis, expressisque in illud uuis, regi ministrasset. Hoc somnium Ioseph ita interpretatus est, ut diceret, tres propagines tres dies esse, quibus exactis in mētem Regi uenturum esset illius officium & munus, cui ab illo præficiendus esset eodē dignitatis gradu, quem antea tenuisset. Hortariq; cū cœpit, ut cū res illos quos prædiceret, exitus habuisset, gratiam referre minimè grauaretur, suggererétq; Pharaoni se ex regione Hebræorum clam sublatum, innocentem coniectum esse in carcerem, quò libentius & facilius ab illo ex eo emitteretur. Præfectus pistorum, qui scitè ab illo somnium explicatum esse uideret, se etiam somnium uidisse dixit: Visum se tria canistra farinę capite sustinere narrabat, in eóq; quod excelsissimum esset, portare omnes cibos qui arte pistoria fierēt, ex quibus aues ederent. Ipse tristē illi euētum somniū hoc significare confirmauit. Tria enim canistra tres dies significare, quibus exactis Pharao caput ei præcideret, eūq; in crucē ageret, in qua aues cadauer illius discerperēt. Tertius dies uenit, q̧ quoniā natalitius Regis erat, magnū cōuiuiū suis dedit, in quo cùm, ut fit, de multis rebus sermonem haberet, aliud ex alio incidens memoriam ei magistri pin

cernarum, piſtorúmque renouauit:eaque, quemadmodum Ioſeph prædixerat, uni ſalutaris, alteri funeſta fuit. Nam & pincernarum præfecto priſtinum honoris reſtituit locum, & piſtorum magiſtrum in crucē ſuſtulit. Nec ille beneficio accepto memoriam coniectoris tenuiſſet, niſi eum ſimilis ſomniorum cauſa monuiſſet. Pharao enim biennio pòſt uidit duo ſomnia, quæ eum uehementer, cùm experrectus eſſet, terruerunt. Itaque omnes Aegypti coniectores atque ſapientes quàm primùm conuocat, ad eos rem defert, ſomniáque exponit. Cùm illi interpretari ea non poſſent, tum denique pincernarū magiſter Ioſeph memor, ne longum faciā, regi ea narrat omnia, quæ de ſomniis eorúmque interpretatione paulò antè expoſui. Accerſitur Ioſeph, tonſoq; capillo, & mutata ueſte, regi exhibetur. Ei Rex ſomnia ſua narrat his uerbis, Viſum ſe eſſe dicebat ſtare in amnis ripa, & uidere ſeptē boues opimas ex amne exitātes & emergētes, quæ in cōpaſcuo agro herbas uirētes depaſcerēt: ſeptē alias ſubito extitiſſe, quæ priores ſequerentur, adeò deformes & macilentas, ut nūquam tales in Aegypto uidiſſet: quæ cùm ſuperiores deuoraſſent & confeciſſent, nullum tamen ſatietatis ueſtigium reliquiſſent. Eundem ſe expergefactum, cùm rurſus ſomno oppreſſus eſſet, uidiſſe per quietē ſpicas ſeptem in culmo uno pullulaſcere plenas atq; pulcherrimas: alias quoque ſeptem tenues & exiles percuſſáſq; ærugine, è culmo erumpere, quæ priorū pulchritudinem confeciſſent. Hæc ſomnia cùm ad

interpretes

interpretes retuliſſet,qui ea interpretaretur,fuiſſe neminem.Ea autem Ioſeph,cum Regi Deum oſtẽdiſſe dixiſſet, quæ facturus eſſet, hoc modo interpretatus eſt: Septem boues nitidas & opimas, ſeptémque ſpicas plenas,quæ eandem uim ſomnij haberent, ſeptẽ annos fertilitatis portẽdere: ſeptem autem boues tenues & macie enectas,ſpicáſque ſeptem inanes,ſignificare alios ſeptem annos, in quibus tanta ſterilitas agros infeſtaret,faméſque homines opprimeret, ut ſuperiorum ſeptem fertilitatẽ obliuione obrueret: poſterius uerò quod uidiſſet,eodem pertinens, rei quã priùs prædiceret,eſſe cõfirmationem. Itaque regi auctor fuit,ut uirum prudentem atque induſtrium deligeret, Aegyptóque præficeret,qui annonę reíq; frumentariæ alios in omnibus regni regionibus præponeret, eíſque negotium daret, ut quintam partem frugum ſeptem fertilitatis annis qui inſtarẽt,in horrea congererent, eáque uis omnis frumenti Regis nutu & poteſtate ſeruaretur in urbibus, ne fame ſeptem ſterilitatis annis homines opprimi poſſent.Placuit hoc Ioſeph cõſilium & Regi,& iis omnibus qui aderant,tantúmque apud regem ſapientia ualuit, ut eum non ſolùm ei rei præpoſuerit, uerùm etiam ſecũdum ſe maximam auctoritatem & poteſtatem in regno uoluerit obtinere. Itaque & annulum digito ſuo detractum in eius digitum induxit, & ſtola byſſina eum ueſtiuit, & collo torquem auream circundedit,& in currum ſuum ſecundum eum impoſuit, & per præconem ſuis imperauit,ut ei genu flecterẽt,

eúmque cunctæ Aegypto præpositũ esse scirent. Mutauit etiam eius nomen, ac pro Ioseph eum seruatorem mundi lingua Aegyptiaca appellauit, dedítq; ei uxorem Asenetham Phutiphari sacerdotis Heliopoleos filiam, ex qua antè quàm fames orta esset, liberos duos suscepit, Manasse, & Ephraïm. Ille autem ut primùm fertilitatem appetere sensit, quanta potuit diligentia cunctam Aegyptum obiuit, eáque perfecit omnia, quantum studio, diligentia, uigiliis, & assiduitate assequi potuit, quæ regi facienda censuisset. Exactis autem ubertatis annis, fames uniuersum orbem oppressit tanta, ut Aegyptiis etiam panis tandem deesset. Coacti igitur famis malo, Regem adeunt, petúntque ut sibi alimenta uenderet. Rex eos ad Ioseph mittit, qui quicquid diceret facerent. Ita horreis omnibus apertis cœpit Ioseph frumentũ primùm Aegyptiis uendere, deinde finitimis populis, ad quos id uel sermone Aegyptiorum uel rumore perlatum est. Itaque Iacob Ioseph pater cum id auditione accepisset, reliquos liberos præter Beniamin in Aegyptum misit, qui frumentum emerent. Eò cũ uenissent, statim eos Ioseph agnouit, nec ab eis est agnitus. Quo quidẽ tempore clarissimũ moderationis animi in fratres, in eosdem atque patrem pietatis exemplum prodidit. Nam cùm ulcisci iniuriam quã ab eis, ut demonstraui, maximã accepisset, facilè posset: non modò nõ fecit, oblitus iniurias uicto animo, & uiuo & mortuo parente, uerùm etiã eis dubiis afflictísque rebus opem & auxilium tulit. Cum enim

eos

eos ille agnouisset, frumenti eis sine pretio tantũ dedit, quantum & accipere ipsi, & eorum asini ferre potuerunt. Neque hoc solùm, uerùm etiam patrem atq; eosdem, quò facilius famis incommoda & mala tolerare aut potius uincere possent, nõ in præsentia modò, sed etiam in posterum, in Aegypti agro opimo & fertili Pharaonis concessu ac munere collocauit. Rem autem tam lætam atque optabilem cũ eos patri nuntiatum misisset, & commeatu iuuit in itinere, & binis togis singulos uestiuit, præter Beniamin utroque parente fratrem, cui quinque donauit cum trecentis argenteis. Hæc tam singularis Ioseph in parenté atq; in fratres charitas ac pietas, & illorũ aduersis rebus extante etiam iniuriarum memoria, & eius tam prosperis retenta, eorum ingratum animum, fastidium arrogantiámque improbat & damnat, qui opibus honoribúsque aucti, non solùm suos negligunt & contemnũt, sed etiam cæci auaritia, gloriáq; fallaci elati, naturam hominis ita exuunt, ut paternũ fraternúmue nomen audire non sustineant. Sed ad propositum reuertamur. Ioseph fratres quanquã pro illius clementia & humanitate tantas opes honorésque adepti sunt, tamen maximis animi curis, angoribus, doloribúsque confectos eò uoluit peruenire, ne tantũ proditionis crimen inultum omnino ferrẽt. Nã & durius cum eis locutus est, primo eorũ aduentu, cũ illos speculatores esse dixit: & in carceré ob eã causam coniecit: & completis frumento eorũ saccis, scyphóq; argenteo in ore sacci Beniamin illius iussu

clàm posito & deprehenso in secundo aduentū, tāta molestia affecit, eisque tantū terroris iniecit, ut non recusarent quominus serui eius essent. Verū ea omnia paucis ordine narrari melius est. Cū igitur missi à patre emendi fruméti causa in Aegyptum peruenissent, eos simulatque Ioseph animaduertit, memoria repetens somnia quæ uiderat, illos speculatores esse, uenisséque ut regni loca infirma & minimè munita considerarent, dixit. Cùm negarēt illi, seque & uenisse emendi frumenti causa, & unius uiri filios esse dicerent, qui tantùm de pace, nihil de fraude aut bello cogitaret, & ille instaret: illi præterea cū eum ignorarent, ut dixi, duodecim fratres fuisse unius Chananæi uiri liberos, quorum decem ipsi essent, minimus natu domi cum patre mansisset, duodecimus excessisset è uita: tum acrius instare cœpit, speculatores eos esse, se exploraturum qui essent, non egressuros eos inde, quoad eorum frater minimus natu uenisset, mitterent unum qui eum adduceret, reliquos in uinculis futuros, dum oratio eorum uerāne an falsa esset, probaretur. Triduo cùm in uinculis fuissent, produci iussit, eisque præcepit, ut imperata facerent, fratrem eorum unum in uinculis fore dixit, dum cæteri conuectis frumentis quæ emerant, minimum natu fratrem adduxissent, quò faciliùs orationis eorum ueritatem exploraret, neque morerentur. Tum illo præsente inter se hæc lingua sua iactabant, iure ac meritò hæc sibi mala euenire, quòd iniuriam fratri suo fecissent, qui cum ipsos precaretur, ne se proderent,

derent, cum minimè audiſſent. Ruben præterea addidit, ſe alios monuiſſe, ne malè de eo conſulerent, cuius ſententiam quoniam non ſecuti eſſent, idcirco illius peccati pœnas omnes luere. Hæc Ioſeph intelligere minime rebantur, quòd per interpretem ipſos conueniret. Ioſeph qui ea omnia intelligeret, permoto animo paulum inde ſe ſubducens, obortis lachrymis fleuit: cum ſe collegiſſet, ad eos reuerſus eſt, dedítque clàm negotium ſuis, ut implerent frumento ſaccos ſingulorum, in eíſque pecunias eorum reponerent eis inſciis, commeatúmque præberent. Ita retento Simeone in uinculis, eos ad patrem remiſit. Apertis ſaccis domi cum ſimul & frumentum & pecuniæ effunderentur, terrore ac timore perculſi ſunt. Rem omnem patri ordine ut geſta eſſet, narrare cœperunt: qua ex commemoratione & expoſitione cùm maximum animo dolorem Iacob pater cepiſſet, cùm ſe eorum culpa ad liberorum orbitatem redactũ iri diceret, Ioſeph enim deuoratum eſſe, Simeonem teneri in uinculis, & Beniamin peti, Ruben ei poteſtatem ac ius necis duorum liberorum conceſſit, niſi Beniamin ſaluum & incolumem reduceret. Pernegauerat Iacob ſe id facturum, quòd ſi quid ei aduerſi in Aegypto accidiſſet, mori ipſe eorum culpa cogeretur: cùm urgente fame, conſumptóque frumento quod ex Aegypto aduexerant, ipſe liberis pręcepit ut in Aegyptum coemptum frumentum redirent. Iudas ſe ac fratres id facturos negauit, quòd Ioſeph ipſos ſine Beniamin

redire nollet. Itaque si eum daret, se atque fratres eò profecturos esse: sin minus, non esse ituros ad tam certum periculum. Cúmque pater illos miseriam suam procurasse in eo diceret, quòd Beniamin nominasent, atque illi hoc ipsum ita purgasent, ut à Ioseph se rogatos ordine de genere suo dicerent, patrémne haberent, & alium ne fratrem, ad quæ ordine respondisent cum minimè scire potuisent, præcepturum eum fuisse, ut ipsi fratrem suum secum ducerent: & Iudas præterea patrem rogauisset, ut Beniamin mitteret, se enim si quid ei mali accideret, eam culpam præstaturum, & nisi mora intercessisset, iam fuisse redituros: tum denique Iacob, si sic necesse eset, facere eos ut placeret, permisit. Itaque sumerent ipsi de optimis regionis illius fructibus in uasis suis, deferréntque uiro munera, paulum resinę, mellis, storacis, stactes, therebinthi & amygdalarum duplicémque pecuniam ferrent secum, & illam quā in sacculis inuenisent reportarent, ne fortè id errore & imprudentia accidisset: ducerēt etiam Beniamin: se precari Deum suum rerum omnium præpotentem, ut uirum illum ita eis placidum redderet, ut & Simeonem quem in uinculis haberet, & Beniamin cum eis remitteret: se tamen in ea esse opinione & sententia, ut orbitatem liberorum sibi futuram præsentisceret. Cum finem dicendi pater fecisset, instructis paratísque omnibus, in Aegyptum fratres decem proficiscuntur. Eos Ioseph ut uidit, procuratori negotium dat, ut eos domum introducat, conui-

conuiuiúmque instruat, quòd unà cum eis mensæ accũbere statuisset. Domum cum intrasent, timore perculsi, inter se hęc dicebant, se ab illo domum propter pecuniam, quam anteà in saccis suis portasent, intromisos esse, ut fraude ipsos egisse cũ docuisset, ui unà cum asinis seruitute opprimeret. Itaque in ipso uestibulo procuratorem conueniunt, eique exponunt ea omnia, quæ de pecunia paulò antè commemorata sunt: quam & retulisent integram, & aliam iis emendis, quæ ad uictum pertinerent. Procurator, qui omnia intelligeret, eos ut bono animo essent, hortatur: Dei enim quem eorum pater coleret, benignitate factum esse, ut pecuniam in saccis suis inuenisent, præsertim cùm pecuniam quam dedisent, ipse probatam haberet. Educto Simeone, munera comparabant, quæ uenienti Ioseph meridie offerrent. Venientem supplices uenerantur, quos cùm clementer resalutasset, primum omnes rogat, nũ pater eorum ualeret, deinde cum ualere eum, ac uiuere respondisent, erectísque ipse oculis Beniamin utroque parente, ut dixi, fratrem suum uidisset, quærit, esét ne is minimus natu frater quem dixisent: cùm esse respondisent, ei tantum bene precatus est, nec quicquam præterea præ animi permotione, quæ etiã lachrymas ciebat, potuit dicere. Itaq; in cubiculũ se recipiens flet sine arbitris: abluta facie cùm rediisset, instrui mensam iubet, fratrésq; accumbere è regione ut quisque ætate antecedebat. A prandio procuratori sine arbitris negotium dat, ut singulorum saccos

frumento compleat quantũ capere poſsent,& in ore ſingulorũ pecunias,in ore autẽ ſacci Beniamin præterea ſcyphum ſuum argenteum. Mandatũ domini procurator curauit diligenter, eóſque mane cum aſinis dimiſit. Iam ex urbe illi egreſſi erant,& aliquantum itineris confeceãrt, cùm Ioſeph procuratorẽ accerſiuit,eíque imperauit,ut illos perſequeretur:quos cùm aſſecutus eſſet, obiurgaret, quòd malè de benefico meriti eſsent, ſurrepto poculo argenteo, in quo bibere & augurari ſolitus eſset. Cùm eos conſecutus eſset, negare omnes, ac dicere id factum à ſe credibile non eſse,qui inuentam in ſaccis pecuniam retu liſsent: quòd ſi uerbis fidem habere nollet,non recuſare,quin & is qui ſe tam nefario ſcelere cõtaminaſſe inuentus eſset, interficeretur, & cæteri perpetua domini illius ſeruitute opprimerentur. Non accepit hanc conditionem procurator, ſed aliam propoſuit multò leuiorem, eum qui feciſse furtum conuictus eſſet, ſeruum ipſius fore, ſine noxa cæteros. Ita ſaccis in terram abiectis, & apertis,diligenter omnes à maximo natu ducto exordio, deinceps ad minimum uſque ſcrutatus, poculũ in Beniamin ſacco inuenit. Tum illi ſciſsis tunicis,oneratíſque rurſum aſinis in oppidum reuertũtur:primus Iudas ſequentibus aliis ad Ioſeph, qui nondum è loco pedem mouerat,ingreditur, proniq; omnes ſe ad pedes illius proiiciũt, ut ſomniorum quæ ipſe uiderat, euentus probaretur. Acerbè eos obiurgat, & accuſat,ídque ab eis factum eſse dicit, quaſi ignorarent, ipſum auguribus omni-

omnibus gloria artis excellere. Iudas nihil se ac fratres afferre posse dicit, quin quoniam scelus compe-risset, ipsis pro seruis uteretur. Cúmque Ioseph eo se iure cum illis acturum negaret, eúmque modò qui scyphum furatus esset, seruũ suum fore diceret, pas-surúmque se liberè ad patrem redire cæteros: tum idẽ Iudas audacius ac liberius altè repetiuit, quæ inter eos, Ioseph, & patrem dicta factáque essent: illiúsque orationis hæc fuit sententia, se patri qui Beniamin dare nollet, cùm multis aliis de causis, tum quòd si quid ei mali accidisset, moriendum sibi intelligeret, tandem persuasisse, cùm præstaturum se culpam pol licitus esset. Itaque ipse potius maneret seruus, Beniamin cum cæteris fratribus ad patrem reuerteretur, quòd absente puero redire ipse non posset, ne calamitatis quæ patrẽ esset oppressura, testis esset. Hæc ta lis Iudæ oratio tãtum apud Ioseph ualuit, ut ipse qui iam sibi animóque imperare non posset, cùm imperasset, ut cæteri abirẽt, clara uoce, ut omnes Aegyptij comitatúsque omnis Pharaonis exaudirent, Ioseph se esse clamauerit, quæsieritque etiámne pater suus uiueret. Fratres summo timore, ut fit, perterriti, ne uerbum quidem respondere potuerunt. Ipse eos leniter propius accedere iubet: cũ accessissent, Ioseph se esse dicit quẽ Aegyptiis uendidissent: ne timeant, néue durum aut graue existiment, quòd ipsum uendidissent, hortatur. Salutis enim ipsorum causa se à Deo in Aegyptum præmissum esse, ut res ad uiuendum necessariæ eis suppetere possent. Biẽnium iam

uniuerſum orbem fame oppreſſum eſſe, reſtare etiã quinquennium. Itaque ad patrem properarẽt, eique nuntiarent, quanta auctoritate ipſe in Aegypto ualeret, quò facilius eò habitandi cauſa in agro Geſſennino unà cũ ſuis omnibus ueniret, ne famis quinquennij, quod ſupereſſet, incommoda & iniurias ægrè toleraret. Tum in colla ruens ſingulorum, omnes cũ lachrymis complexus & oſculatus eſt, ſed primum Beniamin id officij tribuit. Cùm apud Pharaonem fama aduẽtus fratrum Ioſeph increbruiſſet, maximam ex eo percepit uoluptatem, deditque ei negotium, ut fratres moneret, onuſtis frumento iumentis datiſque plauſtris ad uehẽdos paruulos & ſupellectilẽ, ut maxima celeritate in patriam reuerſi, patrem in Aegyptum habitandi cauſa adducerent, eique nuntiarent, opes omnes ac theſauros Aegypti illi ac familiæ patẽre. Voluntate Pharaonis in patrem & fratres patefacta, datiſque plauſtris & commeatu ex Regis imperio, cùm præterea ſingulis aliis binas togas, Beniamin quinque cum trecentis argenteis largitus eſſet, eos dimiſit. Illi cùm domum perueniſſent, rem omnem ordine ut imperatum erat, patri narrant. Iacob eo nũtio lætus, conſpectis plauſtris iiſque omnibus quæ Ioſeph miſiſſet, quaſi reuixit, dixitque ſibi ſatis eſſe, ſeque ſatis diuturnam egiſſe uitam, ſi Ioſeph filius uiueret. Se enim iturum eúmque uiſurum eſſe, antè quàm è uita excederet. Instructis omnibus, impoſitiſque in plauſtra pueris uniuerſaq; ſupellectili, in Aegyptum Iacob cum liberis profectus

fectus est. Ex itinere Iudam ad Ioseph præmisit, qui ei suum suorúmque aduẽtum nuntiaret. Ioseph iũcto curru suo sine mora in Gessẽninum agrum patri obuiam prodiit, quo uiso, in eius collum ruẽs, inter amplexus magnam uim lachrymarum effudit. Ei pater se iam lętum æquóque animo à uita migraturum esse dixit, ꝙ eũ uidisset, & superstitẽ relicturus esset. Ipse & fratres præterea admonuit, familiáq; eorum uniuersam, se ad Pharaonẽ ire nuntiatum aduentũ illorum omniũ, & pręscripsit, quid Regi, quod uitę genus sequerentur quærenti responderent, id est pastores se esse dicerẽt, ut in agro Gessennino habitare possent, propterea ꝙ omnes pastores ouiũ Aegyptij detestarentur. Quod facilè impetrarũt fratres quinq;, cũ ab illo ad Regẽ intromissi ita respõdissent, ut ille præscripserat. Introduxit etiam ad Regem patrẽ suũ: quem cum Rex uidisset, eúmque quot annos natus esset, rogasset, ille cùm ei gratias egisset, primũ respõdit, centum & triginta annos se complesse, qui tamẽ maiorum ipsius ætatem minimè æquarent. Tum salutato Rege, actísque gratiis egressus est. Ioseph autẽ patrẽ, fratres, uniuersámque familiam in agro Gessennino incolas collocauit, ibíque eis omnia quę ad uictum pertinebant, suppeditauit & præbuit. In toto enim orbe panis frumentũq; deerat, faméq; terram, maximéq; Aegyptũ & Chananæã oppresserat. Quo quidem tempore Ioseph, & in dominum maxima fide fuit, & in Aegyptios benignũ se præstitit. Nam & Regis res atque opes auxit, & illis, dubiis aut despe-

ratis potius rebus ſubuenit. futurũ enim fuit, ut omnes fame cõficerẽtur, niſi quam frumenti uim anteà congeſſiſſet, ipſe pòſt omnibus patêre uoluiſſet. Res uerò opéſque auxit, nõ ſolum ꝙ frumentum pretio & pecunia uendidit, uerumetiam ꝙ pecunia exhauſta, primũ pro pecoribus, ut equis, ouibus, bobus & aſinis ſexto ſterilitatis anno frumentum acceperunt Aegyptij: deinde poſtremo, id eſt ſeptimo, cùm illa iam nulla eis ſuppeterent, ſemetipſos poſſeſſionéſq; ſuas uendiderunt, ſed ne agri inculti manerent, benignitate ac liberalitate ea cũ eis uſus eſt, ut ſeminibus acceptis cum agros conſeuiſſent, quintam partẽ fructuum ac frugum quas terra ex ſe funderet, præter ſacerdotum terrã, quę libera fuit, quotannis Regi perſoluerent, ipſi quatuor reliquas ſibi ac familiæ haberent, ac reſeruarent. Hoc ius cùm multi alij licitum fuiſſe tradunt ſanctiſsimi & clariſſimi homines, tum B. Ambroſius optimus ille Mediolanenſium pontifex. In Aegypto Iacob cùm decem & ſeptem annis uixiſſet, ſentiens diem mortis appropinquare, Ioſeph accerſiuit, eũque iuriſiurandi ſacramẽto obſtrinxit, ne ſe in Aegypto humari ſepelirique pateretur, ſed in ſepulchro maiorum ſuorum: quod ille ſe factũrũ eſſe promiſit. Cũ eundẽ ægrotare audiuiſet, liberos ſuos Manaſſe & Ephraim ad eũ ſecũ duxit. Eos antè quàm uideret, ſenex adoptauit, cùm dixiſſet ipſius Ioſeph futuros eſſe, quos deinceps ac poſtea procreaſſet. Cùm eos uidiſset, nec ꝙ prę ſenectute cæcutiret, internoſcere poſſet, qui nam eſſent, quæſiuit: cum didiciſset

diciſſet,ad ſe eos adduci iuſſit,ut eis bene precaretur. adductos cõplexus & oſculatus eſt, patríque dixit, Deum ſibi dediſſe, nõ ſolum ut illius, ſed etiam eius liberorum aſpectu frueretur. Cúmque remotos eoſdem Ioſeph ita bene precaturo admouiſſet, ut Manaſse,qui maior natu erat, ad dextrã illius, Ephraim ad ſiniſtram locaret, porrectam in alteram partẽ dextram ſenex capiti minoris natu,ſiniſtrã alterius impoſuit,rogauitque Deum,ut pueris illis omnia benè & proſperè euenire uellet,in eíſque nomen ſuum,patríſq; Iſaac,& Abraham aui nomina,ut ita dicam,inuocarentur,atque eorum poſteri augerentur. Quod quidem patris factum Ioſeph acerbè tulit. Itaque apprehenſam eius dextram in caput maioris natu trãſferre conabatur, atque ita faciendum eſſe dicebat, ꝙ Manaſſe maior natu eſſet, cùm ſenex Manaſſe maiorem natu filium ſcire ſe dixit,clarúmque eum quidem futurum, ſed Ephraim eiúſque poſteros fore & maiores & clariores. Patri non ſolum in uita omni officiorum genere,quæ liberi parenti debent,ſatisfecit, ſed etiam mortuo. Nam ſimulatque exceſſit è uita,ad Pharaonem adiens,ei patris mortui uoluntatẽ, ſuãq; iureiurando corroboratã promiſſionẽ ſignificauit, quæ ille omnia cùm approbaſſet, in maximo clariſſimorum Aegyptiorum ſuorúmque comitatu additis etiam equitibus cadauer in Chananæã proſecutus eſt. Ibi cùm ſeptem diebus maximo luctu funus celebraſſet,in Aegyptum eodem comitatu eſt reuerſus. In fratres mortuo patre eundem ſe, quem

uiuo præbuerat, id est piũ, præbuit:pietatéq; colere, quàm animo recordatione iniuriarũ parêre maluit: ídq; mortuo statim patre declarauit. Nam cum fratres in Aegyptum à patris sepultura reuersi, uererentur, ne ille ueteres iniurias memoria repetens, sumendum sibi de ipsis per occasionem mortuo iam patre supplicium statueret, re inter se communicata & deliberata, de communi sententia miserunt, qui ei hæc exponeret: patrem antè q̃ migraret à uita, eis præcepisse, ut illi uerbis suis dicerent, petere ab illo se maiorem in modum, ut fratrum in se scelus obliuisceretur, cósque etiam illum per se uehementer rogare, ut Dei patris sui seruis ignosceret. Ille audita legatione, qua erat misericordia in omnes affectus, fleuisse dicitur. Fratres cùm uenissent, cõsolatus est, atque ut omnem metum ex animo deponerent, monuit: neque hoc tantùm, sed ea omnia quæ ad uiuendum necessaria essent, eis familięque eorum suppeditaturum se esse promisit. Cùm centesimum & decimum annum tantis honoribus usus, tãque magnis uirtutibus præditus cõpleuisset, in Aegypto maximo omnium gemitu & luctu excessit è uita. Ante mortem fratribus suísq; omnibus iureiurãdo obstrictis, prędixit, fore ut Deus eos respiceret, eísq; in terram, quam Abrahã, Isaac, & Iacob patri promisisset, reditum cõcederet. Itaque tum eis ueniret in mentem, ut eò secũ ipsius ossa transferrent. Non est id quidẽ dubium quin id se libenter facturos esse promiserint, atq; iidẽ liberis, liberi eorũ posteris suis faciendũ prodiderint.

Itaque

Itaq; Moses cùm hoc ipsum à maioribus acceptum memoria repeteret, tũ cũ Iudæi seruitute Aegyptiorum Dei benignitate liberati sunt, eius ossa secũ portauit. Condita sunt autem in eo agro, quem Iacob pater ab Hemor Sichem patre emerat.

MOSIS SIVE MOYSI VITA.

MOses Amram patre, Iochabed matre, tribus Leuinæ siue Leuiticæ, tum natus est in Aegypto, cũ Pharaoni regi Aegypti deleta Ioseph memoria siue temporis diuturnitate, siue aliquo alio casu, Iudæi qui tum Hebræi appellabantur, tanto odio fuerunt, ut eos graui primùm seruitute premeret: deinde cũ eorum numerum indies augeri cerneret, ueritus ne rebellionẽ facerent, obstetricibus imperauerit duabus, Sephoræ & Phuæ, ut cùm Hebræis mulieribus in partu officij causa adessent, mares interficerent, feminas reseruarent. Cui imperio & præcepto tam inique cùm illæ obtemperare & parêre nollent, accersitæque à rege, rogarentur, cur non paruissent, honesto pióque mendacio regem fefellerunt: Hebræas enim mulieres quæ eædem obstetrices essent, antè quàm ad eas uenirent, parere solitas responderũt. Hinc Rex qui rem contrà ac uellet, procedere intelligeret, maiore iracundia incitatus, crudele edictum promulgat. Præcipit enim non iam duobus aut tribus, sed u-

niuerso populo,ut mares in flumen deiicerent,reseruarent feminas. Igitur cùm Moses tam iniquo edicto extante,natus esset,mater quæ eum elegātem animaduerteret, illum tribus mensibus occultauit: sed cùm iam celare sine periculo non posset, in fiscella scirpea,quam bitumine ac pice liniuit,infantem inclusum,in ripa fluminis exposuit, spectante procul, euentúmque rei expectante eius sorore.Eo ipso tempore Pharaonis filia ad flumen unà cum puellis lauandi causa ueniebat: Ea cùm fiscellam fluctuantē in aqua animaduertisset,misit unā è suis,quæ fiscellā afferret:allatam cùm aperuisset, cernens infantē uagientem,illius miserta est,cum Hebręæ puerum esse dixisset.Soror pueri ibidem constiterat. Ea accedens propius,ex Pharaonis filia quærit, uellétne iret accersitum Hebræam mulierem, quæ infantulum alere posset.Cùm uelle ostenderet,currit: matrem accersit: illi Pharaonis filia infantem educandum locat, illa accipit,educat non pro suo,sed suum: adultùm reddit:receptū hęc adoptat,eíque nomen Mosis ab euentu imponit. Corroborata ætate, negauit se esse filiæ Pharaonis filium, ut ait B. Paulus in epistola ad Hebræos,maluítq; cum Dei populo malis affici, quàm ex peccato ad tempus percipere uoluptatē:quo quidem facto suo pluris se facere mala, quæ Christi nomine perferebat,quàm Aegyptiorum thesauros,dòcuit.Relicta enim filiæ Pharaonis, atque adeo ipsius Pharaonis regia,fratres suos,id est Iudęos, inuisit:cūque ibi uirum Aegyptium quendam ex Hebræis in-

 iuria

iuria cædentem & uerberātem animaduertiſſet, nec quenquam in omnem partem circunſpiciens adeſſe uideret,accepta diuinitus,ut grauibus ſanctíſque noſtrę religionis auctoribus placet,poteſtate, Aegyptiū interfecit:interfectum in arena occultauit. Poſtridie cùm Hebræos duos rixantes atque pugnantes uidiſſet,atq; ei qui iniuriam faciebat, cur proximum ſuū percuteret, quæſiuiſſet: ille ex eo uiciſſim quæſiuit, quiſnam eum utriuſque iudicem dediſſet,& num ſe interficere uellet, quemadmodum pridie Aegyptiū morte mulctaſſet: quod illi ita nouum uiſum eſt,ut miraretur quiſnam hoc enuntiaſſet, tantúmq; timorem incuſſit,cùm Pharao id reſciuiſſet, ob eámq; cauſam eum interficere cogitaret, ut illius conſpectum fugiens in agrum Madianum ſe receperit.Ex fuga laxandi reficiendíque animi cauſa ad puteum quendā ſederat,cùm Iethronis Madianorum ſacerdotis ſeptē filias,quæ hauſtum aquam uenerant, impletíſque canalibus greges patris ſui adaquare cupiebant, paſtores interuenientes eiiciunt. Hoc moleſtè ferens Moſes,deturbatis paſtoribus,earū oues adaquauit. Quo factum eſt,ut cùm filiæ celeriùs ſolito domum greges reduxiſſent,admiratúſque pater rei euentum, ex eis didiciſset Aegyptium quendam opem tuliſse, eū domum accerſendum curauerit. Ibi cùm aliquādiu eum ſe præſtitiſet, ut nihil in uita eius hoſpes reprehendere & culpare poſset, dignum duxit, cui rectè Sephoram filiam in matrimonium daret. Ex ea liberos duos ſuſcepit, Gerſam & Eliezer. Exponere

me hoc loco commodè posse arbitror breuiter, quæ cùm alij multi, tū magnus ille Basilius de Mosis doctrina, quósque audierit, & quandiu in naturæ cognitione uersatus sit, principio primæ concionis earum, quas in Hexaëmeron scripsit, prodidit. Eū quidē & à Pharaonis filia Aegyptiorum sapientibus in disciplinam datum esse scribit: & cùm eorum inuidia id est Hebræorum, in quos quemadmodum paulò antè exposui, beneficia contulisset, expulsus, relictis Aegyptiacis tumultibus, in Aethiopiam se recepisset, ibi neglectis cæteris rebus omnibus, quadraginta annos continuos in naturæ uerísque cognitione cōsumpsisse. Stephanus autem qui primus Christi nomine mortem perpessus, ut est apud Lucam in Actis Apostolorū scriptum, eundem eruditū omni Aegyptiorum sapientia commemorat. Nunc ad ordinem quem mihi in uita eius scribenda proposui, reuertēdum est. Cum Iethronis soceri oues, octoginta iam annos natus, ut idem Basilius ait, pasceret, ductóque grege in umbilicum, intimásque solitudinis partes ipse in Horeb montem ascendisset, ei Deus in flamma ignis è medio rubo eminente apparuit: cúmque rei miraculo adductus & excitatus, quòd dumus arderet, nec combureretur, eò sibi cōsiderandæ rei causa eundum censeret, eum ex itinere nomine Deus è rubo medio appellauit: respōdentíque se præsto esse, & uetuit ne propius accederet, & præcepit ut calceos detraheret, cùm eum locum in quo ille staret, sanctā esse terrā, séque patris eius Abraham, Isaac, & Iacob

Deum

Deum esse dixisset. Cúmque os & faciem suam operuisset, quòd Deũ intueri minime auderet, se Deus populum suum respexisse dixit, quem præfecti curatorésque operis iniuria opprimerent, exaudisséque eius clamorem, quo nimio labore confecti ipsum rogassent, ut sui misereretur. Itaq; se, qui illius dolorem sciret, descendisse, ut eum ab Aegyptiorũ potestate liberum & solutum, in regionem fertilissimam, omniúmque bonorum copia affluentem, quam Chananæi, Hethæi, Amorrhæi, Pheresæi, Heuæi, & Iebusæi incolerent, deduceret, qua in re uti eius opera, eúmq; mittere ea de causa ad Pharaonem statuisset. Moses qui ignorationis conditionísque suæ conscius esset, quærere cœperat, quisnam ipse esset, ut in conspectũ Pharaonis procederet, Hebræósque ex Aegypto educeret: cum Deus se ei affuturum esse pollicitus est, dixítque ita intelligi posse illum ab ipso missum, si cũ populum suum ex Aegypto eduxisset, ei in illo ipso monte immolaret. Quòd si Hebræi ex eo quærerét, à quo missus esset, se ab eo qui est, ad eos missum esse diceret, qui idem Deus esset maiorum ipsorum Abraham, Isaac & Iacob. Quæ si dixisset, fore ut ab illis audiretur & approbaretur. Tũ uerò ipse atq; maiores natu populi ad Pharaonem adirent, eíque exponerent, se à Domino Deo Hebræorum accersiri, tantùm tridui itinere se in solitudinem concessuros dicerent, ut ibi ei immolent. Se tamen certo scire hoc illos à Pharaone, nisi malo cogatur, nõ esse impetraturos. Itaque se nouis inauditísque malis Aegyptum

oppressurum, quibus tandem aliquãdo coactus Pharao, eos liberos dimissurus esset. Cùm abirent, mulieres à uicinis & hospitis uestes, uasa argentea, & aurea utenda poscerent, eáque in liberorum humeros imponerent. Manu tum fortè bacillum siue uirgã Moses tenebat, quæ cùm ab eo afferente non sibi populũ esse crediturum, iussu Dei in terram proiecta esset, in serpẽtem uersa est. Cùm metu exterritus fugeret, iussu Dei caudam arripuit, rursúsque in uirgam mutata est. Manum etiam eum iussit in sinum ponere, quã postea niuis instar elephantia contaminatam protulit. Sed eandem cum rursum iussu Dei in sinũ retraxisset, postea protulit ita ualentem, ut anteà. Tũ Deus populum dixit, si minus priori signo, at certè posteriori esse crediturum. Quòd si fortè utrunque apud Iudæos parum haberet uiriũ ad faciendam fidem, tũ aquam fluminis sumeret, quam in terrã effunderet: sic fore, ut quicquid ex fluuio hauriret, in sanguinẽ uerteretur. Cúmque indisertum se esse Moses profiteretur, atque in se maiorem linguæ tarditatem & impeditionem, ex quo uerba cũ ipso fecisset, sentire diceret: quærere ex eo Deus cœpit, quisnam præter se os hominis fecisset, aut quis mutum, surdum, eum qui cerneret, & cæcum fabricatus esset? Itaque certus iret: futurũ enim esse, ut in eius ore atque labris quasi insideret, ac doceret qua usurus esset oratione. Ne tũ quidem acquiescens, Deũ rogauerat, ut mitteret, quẽ missurus esset, cũ Deus ei infensus, Aaronẽ eius fratrem, Leuitam, eloquentẽ esse scire se dixit, eúmq; illi obuiam

obuiam proditurũ,& ex illius aſpectu magna affectũ iri lætitia. Eum conueniret,eáque illi exponeret quę dixiſset: ſe utriuſque orationi uerbíſq; moderaturũ, oſtenſurúmque quid agere deberent. Aaron frater pro illo ad populũ uerba faceret, ipſe ei in iis adeſset, quæ ad Deum pertinerent. Virgam,qua ſigna editurus eſset,ſibi ſumeret. Hæc cùm accepiſset,híſque inſtructus eſſet Moſes, ſe ad Iethronẽ ſocerũ cõtulit. Is oſtẽdẽti Moſi,uelle ſe in Aegyptũ fratres uiſere, permiſit. Ei in eo conſilio & propoſito Deus ſignificauit mortuos eſse eos, qui illi mortẽ pararent. Itaq; ne eò ire uereretur. Hoc nuntio multò fidentior, ſumpta uxore,liberíſque in aſinũ impoſitis,uiam in Aegyptũ ferentem ingreſsus eſt. Cùm in montẽ quendam perueniſset, Aaron à Deo monitus,ei obuiã uenit: eũq; oſculatus eſt. Ibi fratri præcepta Dei & ſigna,quæ faciẽda dediſset,exponit: re deliberata,communicatíſque cõſiliis ueniunt,omnes maiores natu cõuocant. Aaron omnia quæ Deus Moſi dixerat,exponit. Moſes ſigna in conſpectu populi edit: quæ duo apud populum tantum ualuerunt, ut non ſolùm omnes crederent,ſed etiã Deũ proni ac ſupplices uenerarentur, ꝙ ipſos reſpexiſset rebus aduerſis & afflictis. Perſpecta cognitaq; populi uolũtate,Moſes & Aarõ primo quoque die ad Pharaonẽ fiduciæ pleni adeunt,eíque exponunt omnia, quæ à Deo acceperant. Rex cũ domini Dei Hebræorum nomẽ audiret, qui eos de populi libertate ad ipſum miſiſſet, rogare cœpit, quiſnã Dominus eſſet,ut eius uerba audiret, ſeque dominũ

ignorare, nec Hebræos dimissurum esse dixit. Quin etiam utrunque grauiter obiurgauit, quòd animos populi ad rebellionem studiúmq; nouarum rerum solicitarent: eísque præcepit, ut ipsi potius ad opera redirent, & populum in officio continerent, quem si opere defatigatum, tamen in immensum penè iam creuisse cernerét, quãtò maior spes esset maioris multitudinis, si operibus relictis, se otio torporíque dederet? Cum eos his uerbis dimisisset, eo ipso die accersitis præfectis operum, præcepit, ut populo instarent, detractísque straminibus maius onus imponerent. Populus qui se multò grauius acceptum, postea quàm Moses & Aaron Pharaonem conuenissent, cerneret, eos obiurgare, maledictis afficere, ac conqueri, ab eis Pharaoni præbitum gladium, quo ipsos iugularet. Quæ cùm Moses Deo exposuisset, ab eo & ad populum missus est, qui eum suis uerbis consolaretur, quòd eum ex Aegypto quasi ex carcere emissurus esset, & ad Pharaonẽ, qui cum eo rursus ageret, ut populo suo liberè abeundi potestatem faceret. Populus quidem Mosi non est assensus, quòd durissimo opere angeretur. Itaque Deo legationis munus ad Pharaonem, cùm ipsum liberandi populi muneri præfecisset, non habiturum exitũ, quòd ne populus quidem crederet, ostendit. Deus eum munus illud diligẽter adiuncto Aarone fratre, obire iubet: si parêre Pharao nolit, minetur se signa facturũ: si signa eos ille ostendere iuberet, moneret fratrem, ut uirgam suam ante Pharaonem proiiceret. Eũt fratres

tres: ingressi, uerba faciũt: Pharao se id facturum rursus negat: signa se ostensuros minantur, ex quibus Deum esse, à quo missi essent, cognosceret: eos iubet ostendere. Tũ Aaron in conspectu Pharaonis & eius comitatus uirgam produxit, quæ in serpẽtem se uertit: Pharao sapiẽtes atq; diuinos accersiuit, eorũq; uirgæ illorum cantionibus in dracones quidem mutatæ sunt, sed eas Aarõ uirga deuorauit. Ita cùm Pharao obstinato animo esset, illi re infecta redierunt. Deus eos rursus ad eundem manè ad ripam fluminis stantem misit, qui ei exponerent, nisi populum abire sineret, se uirga aquam fluminis percussuros, quo ictu aqua statim non illa solùm, sed uniuersæ Aegypti, in cruorem se uerterent, piscésque morerẽtur. Quæ quidem cõsecuta sunt omnia: sed cùm adhibiti magi eadem fecissent, Pharao pertinaciter restitit. Aegyptij autem cùm aquam fluminis quòd in cruorem uersa esset, bibere non possent, circum fluuium foderunt. Octauo pòst die rursus missi, minati sunt se esse facturos, ut percussa uirga aqua fluminis, ranæ excitarentur, quæ & in regiam, & in cubiculum Regis, in lectum, in ædes omnium irrumperent, uniuersámque terram contegerent. Cúmque & ab illis hæc omnia perfecta essent, & à magis eadem, tum rei deformitate malóq; coactus Pharao utrũque rogare cœpit, ut Deum ipsi suum precarentur, ut ranas omnes necaret, nec usquam nisi in flumine remanerent: sic enim fore, ut populum emitteret. Hoc se facturos illi pollicentur, ut ipse Deũ non esse Deo

Hebræorum parem sciret: posteróque die, quẽ Pharao constituerat, hoc precibus à Deo impetrant, nec tamen ille promissum exoluit, cùm liberatum se uideret. Atque ut paucis doceam, quàm & Mosis animus ad parendum Deo paratus fuerit, & Pharao obstinatè in semel suscepto consilio in perniciem suam populique sui permanserit, Moses sæpenumero postea ad illum missus est, & quotiescúque ad Regem adiit, eum nouo semper mali genere ad sanam mentem reuocare conatus est, cyniphibus, muscis, morte pecorum, uesicæ ulceribus, grãdine, locustis, tenebris quæ tractari poterant. Decima clades fuit mors eorum omnium, quæ prima nata erant tam in hominibus, quàm animantibus, quæ rationis sunt expertia: qua ille coactus, fletúque miserabili Aegyptiorum omnium, populum Dei abire ille quidem permisit, sed posteà eius liberationem acerbè ferens, cùm illum cum suis omnibus fugientem insequeretur, in medio mari, quod rubrum dicitur, submersus est. Ex quo intelligi par est, quàm & salutare sit se ad Dei nutum ac uolũtatem fingere, eiúsque præceptis pro uirili parte parêre, & perniciosum, ea contẽnere. Gradus enim sunt in peccato quidam, quibus, nisi Deus timeatur, tandem aliquando in tantam scelerũ uoraginem homines pręcipites ruunt, ut uix, aut ne uix quidem, unquam ulla oratione, ullóq; malo reuocari queant. Sed ad propositum reuertamur. Ergo ex illa tam periculosa legatione, quãto Moses studio Dei præceptis obtemperauerit, intelligimus. Atque

ex eadem illud etiã perſpici licet, quãtam à Deo gratiam inierit, cùm eum potiſſimum populi ſui liberatorem delegerit, nec liberatorem modò, ſed etiam ducem, atque doctorem. Quæ quidem ad obeunda munera eam diligentiam, ſtudium, animum, cõſtantiámque attulit, ut & Deo officium ſuum probauerit, & ſuis nulla re, nullo loco, nulla cauſa, quam quidem bonus dux, & ut ita dicam, paſtor præſtare debeat, defuiſſe uideatur. Quod ut intelligi poſſit, reliqua eius facta & dicta perſequamur. Cum Pharao nouem illis primis cladibus adduci non poſſet, aut nollet, ut populum emitteret, Deus Moſi cladẽ unã etiam reliquam eſſe dicit, qua ille coactus populum emiſſurus eſſet. Ire ergo eum ad illum iubet nuntiatum, niſi populum ſuum liberum abire ſineret, fore ut media nocte omnia, quæ prima ex animantibus & rationis participibus & expertibus, nata eſſent, morerentur, cùm intereà Hebræorũ omnes primigenij ſalui manerent. Cùm hæc Pharaoni Moſes narraſſet, nec de ſententia deiiceretur, ex eius animi pertinacia commotior diſceſſit. Media autem nocte cum ea accidiſſent Pharaoni & populo, quæ Deus prædixiſſet, tum denique & priuato dolore & communi clade omnium, qui in ſua quiſque domo mortuum uidebant, ac lugebant, coactus, accerſitis noctu Moſi & Aaroni dixit, per ſe iam eis licere populum cum iis omnibus quæ petierant educere, ut Deo ſuo immolarent. Ita Iudæi Moſe duce ex Aegypto, Idibus Martij, id eſt quindecimo Martij die, cum pridie uesperi

agnum ediſſent,cuius ſanguine oſtiorum ſuorũ poſtibus illitis,cõſeruati fuerant,exierunt. Hoc autem accidit, quemadmodũ Moſes ipſe ſcriptum reliquit eo in libro qui Exodus, id eſt exitus, ſiue profectio inſcriptus eſt, anno quadringenteſimo & triceſimo quàm Iudæi Aegyptum incoluerãt.Itaque Ioſepho, ſiue Ioſippo non eſt habẽda fides, qui hanc Iudæorũ ex Aegypto profectionẽ in ducenteſimum & quintumdecimum annum,quàm Iacob in Aegyptũ migraret,incidiſſe dicit.Quod falſum eſſe præterquàm quòd ex ſuperiore auctoritate, quæ ex libro quẽ nominaui,ſumpta eſt, intelligitur,auctoritate etiam & libri qui Geneſis inſcriptus eſt,& eius qui Acta Apoſtolorum & Pauli Apoſtoli in epiſtola ad Galatas, doceri poteſt. In iis enim omnibus quadringentorũ annorum fit mentio. Sed hoc præter inſtitutum opus. Tertio eos die in locum qui Phiaroth appellabatur, è regione Beelzephon ad mare rubrum Dei iuſſu perduxit. Hoc cum Pharaoni nuntiatum eſſet, mutata ſententia moleſtè grauitérque tulit. Itaque cõparato ingenti exercitu eos perſequi cœpit, iamq; eò peruenerãt, unde ab Hebræis cõſpici poſſent,cùm illi eis animaduerſis,Moſi obiicere cœperunt, quaſi in Aegypto nulla ſepulchra eſſent, ſic ſe ab eo in ſolitudinem ad mortem eſſe deductos. Satius fuiſse in Aegypto ſeruitute oppreſſos perire, quàm in ſolitudine interfici. Moſes quæ à Deo acceperat conſolationis plena exponit, neminem ex tãta multitudine quam cernerent,remanſurum eſse.Itaque bono ani-

mo essent, spe uictoriæ, qua incruenta & sine sanguine potirentur, quòd Deus prælium pro eis initurus & conflicturus esset. Pręceperat autem Mosi Deus, ut cum ad mare uentum esset, uirga mare percuteret: Sic enim fore, ut mare in duas partes diuisum, populo transitum præberet. Quod cùm factum esset, Aegyptij, qui mare diuisum cernentes, eadem uia populum se assequi posse fugientem sperarent, cum eandem uiam ingressi essent, aliquandiu quidem incesserunt: sed cùm longiùs progressi essent, iussu Dei Mose manum in mare porrigente, aquæ reuersæ sunt: quibus omnes submersi pœnas scelerum dederunt. Ad litus autem eiecta sunt eorum cadauera, quæ cùm populus cerneret, Deum timuit, eique & Mosi seruo eius credidit. Moses uerò tum populum hortatus est, multis uerbis, ut Deum una secum laudaret, eique gratias ageret, quòd hostes in mare deiecisset. Eius exemplo adhortationéque adducti cũ alij omnes, tum Maria illius soror tympano sumpto, cũ omnibus mulieribus, quæ eam cũ tympanis & choris sequebantur, pręcinere cœpit, id quod Moses iam dixerat, Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est: equũ & ascensorẽ eius deiecit in mare. Ita uictis hostibus, ingressi in solitudinẽ, tridui itinere aquam non inuenerunt, tandémque inuenta quæ amara erat, ex quo locus postea Mara ab amarore dictus est, cùm degustassent, respuerunt, murmurantésque ex Mose quærere cœperunt, quid biberent. Ipse qui nihil per se præstare posse intelligeret, boni

ducis & paſtoris munere functus eſt. Deum enim rogare minime deſtitit, quoad ei lignum oſtẽdit, quo infuſo aquę amaror omnis effluxit. Quinto decimo autem Aprilis die pro lunæ curſu, cùm in ſolitudinẽ Sin uentum eſſet, rurſus bonum ducem atque paſtorem ſe præſtitit. Cùm enim populus in eum diceret, murmurarẽntque omnes, quòd ſe ex Aegypto, in qua pane & carnibus uiuerent, in illam ſolitudinem ad certum mortis periculum, quod ex fame immineret, tranſportaſſet, Deo rem expoſuit cum lachrymis, nec antè deſtitit quàm Deus promiſiſſet, fore ut eis & coturnices, & panem è cælo plueret, cuius tantum quotidie colligerent; quantum cuique in diem ſatis eſset, niſi ſexto die quo ſinguli in eum & poſterum legerent. Hoc Moſes populo expoſuit, iuſſitque eos paratos uenire ueſperi ad coturnices, & manè ad panem, quem eis Deus daturus eſſet. Cũ ſe comparaſſent, tantus coturnicum numerus è cælo ueſperi in caſtra cecidit, ut ea operirent: poſtridie etiam manè circum caſtra terram minutum quiddã & albũ pruinæ inſtar contexerat: quod cum populus quidnã illud eſset, Hebraicè manhu, quęreret, ex quo manna appellatum eſt, Moſes panem eſſe reſpondit, quem eis Deus daturum ſe eſſe recepiſſet: præſcripſitque id quod Deus imperauerat, ut tantum ſibi quiſque pararet, quantum in diem ſatis eſſet, præter ſextũ, quo die in eum & poſterum legerẽt. Rem hoc loco admiratione digniſſimã, ſi per ſe conſyderetur, exponam. Cum alij plus, alij minus arbitratu ſuo, uel

pro naturæ desyderio collegissent, tamen nec qui plus,nec qui minus ex eo cepissēt,plus minúsue plenos se esse sentiebant. Cibus enim ille uerum panē, quem in cœna extrema pridie quàm mortem salutis hominum causa Christus pertulit, Apostolis suis cō secratum dedit, id est corpus specie panis occultatū, hoc ipso significabat. In solitudine annis quadraginta (tandiu enim in ea fuerunt) non alio cibo uixerūt, cuius ea uis fuisse dicitur, ut quancunque escam optauissent, eius saporem ori afferret. Illiúsque tanti sui in Iudæos beneficij Deus, ut iugis perpetuáque esset recordatio, certam mensuram & copiam tum primū custodiri in tabernaculo: deinde etiam in arca, quā postea fieri uoluit, reponi iussit. Quod Dei mandatum Moses curauit diligenter. His ita constitutis ex solitudine Sin profectos, in Raphidim deduxit. Ibi populus qui aquam deesse, qua sitim toleraret cerneret, rursus apud Mosem questus est, se, liberos, & iumenta sua illius culpa, à quo ex Aegypto emissi essent, siti enecari. Rem Moses cum ad Deum detulisset, eámque eò iam spectare exponeret, ut si paulū etiam non subueniret, de lapidatione ageretur: ei præcepit, ut adiunctis nonnullis è maioribus natu, ipse uirga qua mare diuisisset, saxum feriret, tum eū denique magnam aquæ erupturam uim & copiam. Quod cùm fecisset, ęquiorem populum habuit. Eodem in loco Amalec Rex maximis contractis copiis cùm Iudæis confligere statuerat. Quod simulatque Mosi nuntiatum est, rem fecit & commemora-

bilem, & imitatione dignissimam iis qui aliis præsunt, nec ipsi pugnare possunt, docuitq; re ipsa quantum apud Deum preces ualeant. Dato enim negotio Iosue, ut delectu habito, cum Amalecianis pugnaret, ipse Aaron fratre & Hur adiunctis, collem conscendit. Ibi quandiu manus in cælum tetendit, Dei populus uicit: sin paulum eas, quoniam iam graues erant, remisisset, tũ Amaleciani uincebant. Quid ergo duo illi eius comites faciunt? saxum ei ad sedendum parant, ipsi eius manus utraque ex parte sustinent. Quo factum est, ut & illius manus non defatigatæ sint ad Solis occasum, & Iosue Amalecianos fusos fugatósq; interfecerit. Hoc autem Mosi Deus imperauit, ut & literarum monimentis proderet, & Iosue diceret. Iethro Mosis socer, cuius supra mentionem fecimus, cùm nuntium de liberatione Hebræorum, & uictoria quam aduersus Aegyptios obtinuissent, accepisset, unà cum Sephora illius uxore duobúsque liberis quos remiserat, ei gratulatum uenit. Ex itinere autem misit, qui se uenire nuntiaret. Itaque Moses eis obuiam profectus est. Cùm inter se consalutassent, eos in tabernaculum intromisit, soceróque omnia quæ acciderant narrauit. Ille autem nõ solum ex eo magna lætitia affectus est, uerùm etiam Deo gratias egit, eúmque Deorum maximum esse iá intelligere se professus est. Idem postero die cũ Mosem generum à prima luce ad uesperum ius dicenté inter eos, qui controuersias habebant, animaduertisset, ex eo quærere cœpit, quid ibi rei gereret. Cũ Moses

ſes de rebus controuerſis diiudicare ſe, populúmque ſe rogare Dei ſententiam diceret, tum non rectè nec præclarè ab eo fieri dixit, cùm & ipſe & populus ſtul to labore cõſumeretur: negotium illud eius uiribus impar eſſe, neque onus tantum eum unum poſſe ſu-ſtinere. Itaque ſi ſe audiret, illum meliùs & ſibi & po pulo & utriuſque rebus ac rationibus eſſe conſultu-rum. Ipſe eas res, quę ad Deum pertinent, procuraret, ut ea quæ dicerentur, ad eum referret, atque populo ritus & religionem uiámque, quam tenere, & opus quod agere deberet, traderet. Delectu autem habito, uiros bonos & doctos præficeret, alios qui inter mil le, alios qui inter centũ, alios qui inter quinquagin-ta, alios qui inter decem ius redderent: quòd ſi qua cauſa maior, aut grauior incideret, ad eum referrent, commiſſa tantum eis poteſtate de rebus leuioribus iudicandi. Sic enim fore, ut partito in alios onere cõ-municatóque labore, faciliùs ferret, ac ſuſtineret. Mo ſes etſi maxima tum ſapientia erat præditus, tamen ſoceri conſilium omni ex parte ſecutus eſt, in quo & maiorem prudentiam præſtitit, qui ſuæ ſapientiæ fi-ducia fretus bene monentis conſilium minimè re-pudiauit, & aliis exemplum prodidit, ne ſibi quiſquã tantum tribuat, ut cæteros tanquam ignaros & con-ſilij inopes uelit cõtemnere. Menſe autem tertio pòſt quàm emiſſus eſt populus ex Aegypto, cum eum Moſes in ſolitudinem Sin duxiſſet, fixis è regione montis tentoriis, ipſe in montem ad Deum aſcendit. E monte eum Deus accerſiuit, eíque præcepit, ut Iu-

dæis nuntiaret, si præceptis suis parērēt, fore, ut eos si bi populum suum ac proprium haberet. Cùm hæc populo nuntiasset, omnésque polliciti essent, se omnia quæ Deus dixisset, esse facturos: ipse rursus ad Deum profectus, ei populi uolútatē exposuit. Deus cum eo se iam collocuturum è nube dixit, ut populus audiret: quę res faceret, ut in perpetuum apud illum plurimum eius ualeret ad persuadendum oratio. Iussitque eum ad populum redire nuntiatum, fore ut tertio die pòst, qui fuit quinquagesimus post liberatum populum, eo spectante & uidente, in montem ipse descēderet. Itaque ex illo ipso die in tertium quotidie eos expiaret & sanctificaret, eísque terminos constitueret, extra quos egredi ut ad montem accederēt, liceret nemini: qui eo ausus esset propiùs accedere, eum uel lapidibus obruendum, uel iaculis confodiendum daret. Mandatum hoc Dei Moses cū diligenter curasset, omnésque se obtemperaturos dixissent, tertio die mane & tonitrua audiri, & micare fulgura cœperunt, crassissimaque nubes montē operuit, clangórque buccinæ uehemētius perstrepebat, & mons totus fumabat, quòd Deus in eum descendisset: quæ omnia ingentem terrorem populo incusserunt. Accersito Mose in cacumen, cùm multa alia Deus dixit: tum præcepta & leges exposuit, & quasi recitauit, quibus populum parêre uellet. Leges decē ex aliis præceptis selectas, postea in duabus lapideis tabulis scripsit, eásque Mosi in altero eius in mōtem ascensu populo promulgandas & tradendas dedit.

In

In priore hę tres scriptæ erant: Dominum Deum tuũ adorato, eíque uni seruito. Domini Dei tui nomen frustra, ac sine causa, ut peieres, ne assumito. Diẽ Sabbathi sanctum habeto, nihil operis in eo agito. In altera septem hæ: Parẽtes colito, eísque subuenito. Cædem ne facito. Stuprum ne cui inferto. Furtum ne facito. Falsum testimonium in proximum ne dicito. Domum proximi ne cõcupiscito. Eiusdem uxorem, seruum, ancillam, bouem, asinum, rémue ullam ne cõcupiscito. Atque hæ quidem leges decem in duabus tabulis eo ordine, quem in eis enumerandis seruaui, à Deo scriptæ sunt. Tabulas autem Mosi tradidit ad populum perferendas, quas cùm perferret, è montis descensu uocẽ tumultuantis populi, & quasi debacchantis exaudiuit. Populus enim cum tandiu in monte Mosem commorari uideret (triginta enim dies commoratus est) Aaronẽ siue minis, siue precibus, siue utroque impulerat, ut ex auro sibi uitulum conflaret, eúmque & adorauerat, & diuinis honoribus affecerat: quod cùm Deum minimè lateret, ob eámque causam iracundia incitatus populum se delere uelle Mosi antè quàm descenderet, dixisset, ita tamen ut eum magnis honoribus auctum in amplissimum dignitatis gradum postea eueheret, Moses tũ optimi ducis, & pastoris officio functus est. Rogauit enim eum supplex, ut populo suo ignosceret, quem ex Aegypto eduxisset, ne Aegyptij hoc callidè ab eo factum dicerent, ut eos in montibus & in solitudine interficeret: tantúmque apud Deum eius preces ua-

luerunt, ut nisi uenia impetrata non descenderit. Rem tamen tā indignam & scelestam populo inultam ferendam non censuit. Itaque fractis & discissis tabulis, cùm edixisset, ut qui Dei partes honorémq; tuerentur, ad se uenirent, omnésque Leuinæ tribus conuenissent, eis imperauit, ut districtis gladiis per castra concurrentes, quoscunque obuios haberent, interficerēt: cæsáque sunt tum ad tria hominum millia. Quo quidem supplicio, ueritus ne Dei animus placatus esset, cùm populo, quàm graue magnúmq; scelus admisisset, indicasset, se uelle ad eum ascēdere eius placandi causa dixit. Eo cùm uenisset, Deum rursus orauit, ut uel populo, qui tantum scelus commisisset, ignosceret, aut se noméque suum è uitæ libro deleret. Tantus quidem hic illius in suos amor, táq; singularis charitas uidetur, ut maior esse non possit. Anteposuit enim non solùm utilitati suæ, sed etiā summo bono, ad tempus salutem suorum: aut, ut apertiùs & planiùs dicam, se ad tempus summo bono carere, quàm illos deleto peccato cum Deo in gratiam non redire, maluit. Ad hæc Deus respondit, fore, ut populum, de quo sumpturus esset quo die cōstituisset, supplicium, in eam regionem quam iā dixisset, deduceret. præcepit, ut solus duas alias tabulas lapideas superiorum similes excisas postridie manè in montem ad se deferret. Cùm excidisset, noctu in montem euasit. Ibi cùm quadraginta dies ac noctes mansisset, nullo interea capto cibo & potione, iussu Dei in tabulis decem leges scripsit. Leges autem alias

permul-

permultas tulit Deus, quas quoniam longum esset enumerare, prætereo. Omnes quidem Mosis nomine ferũtur, cùm earum Deus lator sit, promulgatórq; Moses. Possum commemorare hoc loco ea omnia quæ iussu Dei ædificanda, & facienda dedit iis, quos Deus nominauerat, ut tabernaculum eáque omnia quæ ad illud pertinebant: sed quoniam in eo longa ponenda esset oratio, quæ minus suauis & iucunda multis uideretur, hoc satis est intelligi, eum sic illa omnia perficienda curasse, ut nihil quod Deus præscripsisset, prætermisisse, nihil sibi auri, nihil argenti, nihil gemmarum, cùm illorum omnium infinita uis à populo collata esset, retinuisse uideatur. In quo maxima eius continẽtiæ laus enituit, cùm nulla earum rerum specie moueri potuerit, quo aliquid auferret. Sed ad alia ueniamus. Hæc autem quæ dixi omnia, in Sin monte Deus Mosi præcepit ut faceret, leges ut populo traderet & promulgaret, tabernaculum, quæque in eo contineri uoluit, & arcam, ut Beseleo Iudainæ tribus, atque Oliab Danianæ facienda daret. Hi uero adiunctis sociis operis, eam diligentiam adhibuerunt, ut anno secundo profectionis, Calendis Martiis excitatum erectúmque sit tabernaculum. Moses porrò, ut primùm è monte cum tabulis descendit, nihil prius habuit, quàm ut totam legem populo quem conuocauerat, promulgaret & explicaret. In Sin montis solitudine cum menses nouem morati essent, eos in locum, qui ab euentu quem mox exponã, Sepulchra desyderij dictus est,

duxit. Vbicunque autem fixiſſent tentoria, non antè ſoliti erāt diſcedere, aut alicubi figere tentoria, quàm Dei admonitu ipſe dixiſſet. Quanquam tam claram eis & manendi, & diſcedendi ſignificationem dedit Deus, ex quo arca facta eſt, ut ex primo Moſis admonitu omnes in poſterum, quando & manendum & migrandum eſſet, facile intellexerint. Manēdi enim ſignum erat interdiu nubes: noctu ſpecies ignis ſupra tabernaculum, migrandi amotio. Igitur excitato à terra, eo quem dixi & anno & menſis die tabernaculo, cùm nubes ſupra tabernaculum non uideretur quintodecimo die profecti ex Sin mōtis ſolitudine, confecto tridui itinere, in eum locum uenerunt, qui appellatus eſt Sepulchra deſyderij, quòd ibi ſepulti ſunt ij, quos mannæ cepit ſatietas tanta, ut ei pepones, allia, cucumeres, aliáque eiuſdem generis anteponerent. Querelas autē ſuas ad Moſem detulerunt, eique mortis ſuæ cauſam obiecerunt, quòd ipſos ex Aegypto, in qua cibis illis uictitarent, & carnibus, in eū locū duxiſſet, in quo nihil præter mannam, quam faſtidirent, cernerent. Qua in cauſa non tanta fuit in Deum fide Moſes, quanta ſuperioribus temporibus fuerat. Tātum enim ſibi onus impoſitum apud Deū queri cœpit, his promiſcui uulgi querelis adductus, quantum ipſe ſuſtinere non poſſet. Deóque carnes ſe daturum populo dicenti, ſexcenta millia populi eſſe dixit: quaſi uero ibi ſatiare non poſset tantā multitudinem. Itaque ſeptuaginta uiros ex ſenibus eū Deus cōuocare iuſſit, ad fores tabernaculi, quibus partem

ademptam

ademptam ſpiritus qui in eo erat, tribueret, & quaſi diuideret, ut in oneris ſocietatem uenirent. In iis deſcripti erant quidam Eldad & Meldad, qui cùm in caſtris manſiſsent, & tamen uaticinarentur, tum ſingularis modeſtiæ & charitatis clariſſimum exemplum Moſes prodidit. Nam cum id ei nuntiatum eſſet, tantum abeſt ut grauiter moleſtéque inuidię facibus inflammatus tulerit, ut cum eum Ioſue moneret, ut eis uetaret ne uaticinarentur, & illum grauiter obiurgauerit, & ut omnes uaticinarentur, optauerit. Nec tamen populus diu ſcelus illud inultum tulit. Cum enim Deus coturnicum uim tantam effudiſſet, ut iter diei implerent, illíque pro ſe quiſque quantum uellent, legiſſent, tantum in os cibum ingeſſerant, cum de eis acerrimum ſupplicium ſumpſit. Eodem in loco precibus à Deo, ne igne omnes conficerentur, impetrauit. Nam cum de labore, quem in uia capiebant, apud Deum quererentur & murmurarent, ob eámque rem ſupplicij cauſa ignis de cælo extremam iam partem caſtrorum conſumeret: Moſem ſtatim appellarunt, cuius ſtatim precibus ignis reſtinctus eſt. Idem paulò pòſt in obtrectatores inſigni eximiáque clementia fuit. Cùm enim Aarō & Maria utriuſque ſoror illum contemnerent quòd uxorem Aethiopiſſam duxiſſet, Deúmq; ſecū æquè, ac cum eo collocutū iactarent, ídque ita acerbè Deus tuliſſet, ut eis tribus à cæteris ſeiunctis, nō ſolū quaſi pro teſtimonio eos refellens, dixiſſet, ſe cū aliis ſi qui uates eſſent per quietem colloqui ſolitum, eíſque in

uiſione apparere: Moſem autem ore ori adiuncto cō uenire, palámque ei, non obſcurè oſtendere: uerum etiam lepra Mariam ſupplicij cauſſa infeciſſet, tantū abeſt, ut ex ſua laude, ſupplicióque ſororis lætitia affectus ſit, ut Aaronis fratris, quē paulò antè obtrectatorem habuerat, precibus adductus, Deum ut eam curaret tam obnixè & ex animo rogauerit, ut illa ſeptimo die planè curata ſit. In maximo etiam populi quem regēdum gubernandúmque ſuſceperat, eiuſdem generis facinore precibus Deum infenſum placidum, placatúmque reddidit, tum cū præcepto Dei parens, ſingulos ex ſingulis tribubus miſit, qui regionem in quam eum Deus introducturus erat, conſyderarent, fructúſque, quos terra illa ex ſe proferret, ſecum portarent. Luſtrata enim quadraginta diebus tota regione, cùm fruges fructúſq; alios permultos, tum uuam tam inuſitatæ magnitudinis decerpſerūt cum ſuo palmite, ut à duobus uiris in uecte eam afferri oporteret: ſed decem ex iis qui profecti erant, extiterūt, qui bonitate fertilitatéque loci, hominum qui eam regionem incolerent, uaſtitate & magnitudine quam corporum moles præferret, eleuata, populi animis tantum terroris iniicerent, ut ob eam cauſam eò ſe iturum negaret, miſerúmque ſe eſſe diceret, quòd non in Aegypto mortem oppetiuiſset, atque ducem à quo in Aegyptum reduceretur, deligere conſtitueret: nec reliqui duo Caleb & Ioſue eum ab illo conſilio deterrere aut auocare eiuſdem regionis prædicatione, nec Moſes Dei poteſtate cō-

memo-

memoranda potuerunt, quin ſublato clamore eos duos lapidibus obruere uellet. Quæ Deus ita grauiter tulit, ut exprobratis ſuis ī populū beneficiis, Moſi peſtilentia uniuerſos ſe deleturum, eúmque alij magnæ nationi, quæ illa potentior eſſet, præfecturū diceret: idque feciſſet, niſi Moſes eius iram & beneficiorū, quæ in populum illum ad illud tempus Deus ipſe contuliſſet, commemoratione, & lætitiæ quam Aegyptij ex illa re coniunctam cum irriſione caperent, repreſſiſſet. Quanquam tantum fuit Dei in eos odium, ut decem illos, qui regionem illam eleuauerant, ſupplicij cauſa primos ſubitò mori uoluerit, & cæterorum qui illorum auctoritatem ſecuti murmuraſſent, neminem in eam regionem peruenturū dixerit. Eundem ſe in ea rebellione, & coniuratione, cuius Core, Dathan, & Abiron principes fuerunt, præſtitit. Nam cùm tres illi adiunctis coniurationis ſociis ducētis quinquaginta, illum & Aaronem fratrem eius principatum ſibi arrogaſſe propter Domini Dei, quem in ſe ineſſe iactarent, præſentiam, dicerent, cuius nō minus ipſi quàm illi participes eſſent, fratréſque rei nouę & inauditæ indignitate impulſi, eos arrogantiæ primùm crimine accuſarent, deinde thuribula poſtero die afferre iuſſiſſent, ut Deus quos eligeret, ſignificaret, eorúmque Core ueniſſet, Dathā & Abiron uenturos ſe pernegarent: tam infenſus omnibus eorum ſcelere Deus fuit, ut omnem populum duobus exceptis fratribus, deleturus fuerit, niſi eum rogaſſent, ne uno peccante, ira ipſius in omnes

deſæuiret. Quibus eorum precibus adductus, cùm eos reliquam multitudinem à coniuratorum tabernaculis iuſſiſſet ſecernere: genúſque mortis nouum Moſes, quo interituros eos ei Deus enuntiaſſet, expoſuiſſet: tum & terra dehiſcens principes coniurationis cum tabernaculis & omnibus eorum facultatibus abſorbuit, & ducentos quinquaginta coniurationis rebellioníſque ſocios confecit ignis. Poſtero die non minore in ſuos ſiue pietate, ſiue clementia fuit. Cùm enim populus illi atque Aaroni fratri tantam ſuorum ſtragem interitúmque obiicerent, ſeditióque & tumultus iam ortus tantas uires ſumeret, ut in tabernaculum fœderis populi debacchantis furoris uitandi cauſa cõfugere cogerentur, Deúſque eos moneret, ut ſe à populo, quem deleturus eſſet, ſecernerent: Moſes Aaronẽ fratrem qui pontifex erat, admonuit, ut in thuribulum igne ab ara cũ odoribus impoſito, ſe in mediam multitudinem, in quã iã ira Dei exarſiſſet, immittens, pro eo rogaret. Quod cùm ſedulò feciſſet, ſtánſque inter uiuos & mortuos pro populo precatus eſſet, ignis reſtinctus eſt, nec uerò ante eò peruenit, quàm quatuordecim millia hominum & ſeptingenti conflagraſſent. Idem poſteà à Deo precibus impetrauit, ut populi qui murmuraſſet, à ſerpentibus quæ ignem euomebãt, diuinitus ſupplicij cauſa inflicta uulnera, nouo quodam genere curaret. Querebatur populus in uia, quæ ab Hor monte ad mare rubrum fert, cùm de uia feſſus eſſet, ſe ex Aegypto à Moſe eductum ad certam mortem

in ſolitudinem, in qua deeſſet panis, aquæ nullæ eſſent, ſibíque nauſeam cibum quem mannam uocabant parere dixerat: cùm his eorum querelis infenſus Deus, ſerpentes ignitos emiſit, quarum morſibus ac uulneribus plurimi interierunt. Quo malo tãto coacti, ſtatim ad Moſem uenerunt, & à ſe grauiter peccatum eſſe profeſſi ſunt, quòd in Deum atque in ipſum dixiſſent. Itaque orare ſe illum, ut ſerpentes tolleret. Oblitus iniurias Moſes pro ea manſuetudine qua maxima erat præditus, Deũ pro populo ſupplex rogare cœpit. Deus Moſis precibus adductus, ei præcepit ut ſerpentem æneum faceret, tollerétque pro ſigno, quem qui intueretur, ſi uulneratus eſſet, curaretur. Sublato quaſi ſigno ſerpente, omnes qui eum cõſpexiſſent, ſtatim conualeſcebant. Quàm autem acer Dei præceptorũ cuſtos, & obſeruator eſſet, uindéxq; eorum qui ea uiolarent, Deóque uero repudiato ad alios falſos ſe conuerterent, cùm ſæpe aliàs, tum Setin in Moabitanorum regione declarauit: Nam cùm Moabitanę uirgines populum, qui illis ſtuprum obtulerat, ad ſacrificia ſua inuitaſſent, omnéſque ferè de ſacris eſcis ediſſent, adoratíſque illius regionis diis eorum ſacris initiati eſſent: Deus ea re infenſus, Moſi imperauit, ut principes populi cruci ſuffigeret, quòd ita demum populus ſecum in gratiam rediret. Moſis autem ira ultra progreſſa eſt. Nam unicuique eorum qui integri erant præcepit, ut propinquos ſuos qui diis ſacrũ feciſſent, morte mulctaret: quod cùm ab illo factum eſſet, cæſorum numerus fuit quatuor

& uiginti millium. Idem tamen qui Dei præceptis paruisset semper, nunquam eius uoluntatem offendisset, eundémque rerum omnium præpotentem esse & sibi & suis persuasisset, in re una de eius potestate dubitauit. Nam cùm ad Cades urbem in solitudine Sin populus ob aquæ penuriam in Deum, Mosémque & Aaronem pontificem eius fratrem dicerent, séque ab eis ex Aegypto in tam uastas solitudines, quę nec arari, nec fruges ullas & fructus ferre possent, nec aquá præberent, ad certam & suam & iumẽtorum mortem eductos esse quererentur, querelísque eorum impulsus pronus humi cum fratre Deum supplex rogaret, ut clamorem populi audiret, eique aquam largiretur, quo eius querelæ desisterẽt: Deúsque ei pręcepisset, ut uirga aut bacillo saxum feriret, ex quo aquarum uis magna eruptura esset: is conuocato ad saxum populo, uerbis usus est eiusmodi, quæ animi illius dubitationem cum semel atque iterum saxũ percussisset, planè declarauerunt. Quod adeò molestè acerbéque Deus tulit, ut ab eo atque fratre quòd ipsi nõ credidissent, populum in terram, quam ei daturus esset, introductum iri supplicij causa negauerit. Nec uerò illius animum, quem ad tempus hac re offensum putaret, unquam posteà placare potuit. Nam cùm Aarone fratre paulò pòst mortuo, uictis cæsisq; multis Regibus ac populis, Cananæo, Seoniano, Basano, Madiano, ad Iordanem fluuium peruenisset, precari Deum cœpit, ut sibi cui ad illud tempus potentiam suam in uincendis tot tamque
poten-

potentibus populis, patefeciſſet, traiicere Iordanem & terram opimam cernere liceret: ſed tantum abeſt, ut eum audierit, ut uetuerit, ne poſtea unquam de ea re ageret, eíque præceperit, ut in Phaſgæ montis cacumen aſcenderet, ex quo in omnes partes oculis ea loca quæ populus poſseſsurus eſset, ipſe autem aditurus non eſset, luſtraret. Ex quo intelligi par eſt, principibus iiſque omnibus, quorum imperio alij ſubſunt, peccatum quod etiam leuiſsimum putetur, ut grauiſsimum propter exemplum eſse fugiendum. Antè autem quàm moreretur quadrageſimo anno, quàm populum ex Aegypto eduxiſset, Calendis undecimi menſis, iuſsu Dei breuiter primùm quæ in ſolitudine geſta eſsent, commemorauit: deinde omnia legis capita repetiuit, longáque Dei beneficiorum commemoratione omnes ad eius leges ſeruandas hortatus eſt. Quæ cùm & ſtudioſiſſimè & officioſiſſimè feciſset, duodecímque tribubus ſingillatim bene precatus eſſet, ac Ioſue appoſitis manibus Dei ſpiritum ad ritè fungendum idem munus largitus eſset, tum denique conſcenſo Seb monte, cincunſpectis iis locis, monſtrante Deo quæ eis conceſsurus eſset, centeſimo & uiceſimo ætatis anno mortuus eſt, nec eius ſepulchrum nemo homo unquam aut uidit, aut inuenire potuit. Eum Iudæi triginta diebus continuis luxerunt.

AARONIS MOSIS FRATRIS VITA.

AAron Mose fratre, tribus annis maior fuit. Eum Deus Mosi qui se impeditæ linguæ esse dixisset, ꝙ eloquentia eius confessione ualeret, adiunxit ad obeundum legationis munus quo apud Pharaonē Aegypti Regem utrunque fungi uoluit. Itaq; Aaronē uerba facere apud populū uoluit pro Mose fratre: Mosem Aaroni præesse iis in rebus quæ ad ipsum pertinerent. Nec uerò apud populum solùm, sed etiam apud Pharaonē uerba facere Deus Aaronē uoluit: eúmque Mosis quem Pharaonis Deū esse iussit, prophetā uatémque fore dixit. Missus est autem cum fratre ad Pharaonē Aegypti Regem de Hebræorum, qui graui seruitute premebantur, liberatione: quā legationem ex Dei præscripto obiit tanta fide & constantia, ut regis irati minas contempserit. Quibus quótque malis & calamitatibus Pharaonis contumacia Aegyptij omnes oppressi sint, quoniam in Mosis uita commemoraui, non necesse habeo hoc loco repetere, ne in eo longior ponatur oratio. Itaque ad ea quæ Aaronis propria sunt, ueniēdū est. Cum Hebræos Pharao malis quibus ipse atque eius populus oppressus est, coactus tandem aliquando liberos abire siuisset, traiectóq; mari rubro, quod eis aquis in duas partes diuisis facilem transitum dedit ad Sin montis solitudinem omnes peruenissent: Deus Mosi quem ad se in montem solum accersisset,

cerſiſſet, primùm leges decem quas in tabulis duabus lapideis ſcripſit, populo promulgandas dedit: deinde alias etiam leges, tum exemplar & ſimilitudinem ei oſtēdit, ad quam tabernaculum quod templi loco futurum erat, & quæ ad illud pertinebant, illum facere uellet: poſtremò Aaronē fratrem illius ſe delegiſſe dixit, qui maximi pontificis munere in re diuina procurāda & facienda in tabernaculo fungeretur: quod quidem ad illius laudem & dignitatem ualet plurimū. Nam cùm is ſummus eſſet honoris gradus, eúmque Deus illi potiſſimum mandarit, ex eo magnam de illius ſanctimonia & uirtute opinionem eum habuiſſe intelligimus, eóque maiorem, quòd Ieſu Chriſti æterni ueríque pontificis ſpeciem primus geſſerit. Semel enim quotannis in adytum tabernaculi, taurorum aliarúmque beſtiarum, id eſt alienum ſanguinem inferebat, eúmque pro populi peccatis offerebat, Ieſum Chriſtum multò antè ſignificans, qui ſuo ſanguine quo genus hominum redemit, ſemel in uerum tabernaculum, id eſt in cælum, profectus eſt. Summum autem eum dignitatis locum ueſtes, quibus pōtifex in ſacris utebatur, populo auguſtiorem honoratiorémque reddebant. Tunica erat hyacinthina, ora textili ea ſpecie quam præ ſe fert cappa quam uocant: ita tamen ut ad imas partes malis punicis tintinabulíſque aureis alternis diſtingueretur: ad humeros annexa ei erat tunicula prætexta ex auro, hyacintho, purpura, cocco bis tincto, ſiue diſtincto, byſſóque

retorta opere uario: ita tamen ut utriusque lateris oræ ad summam partem inter se cohærerent. In oris gemmæ duæ onychinæ, in quarum una sex, in altera totidē liberorum Iacob, qui Israël appellatus est, eo ordine quo quisque natus est, nomina incisa erāt opere gemmarij, inclusæ auro uisebantur, ut eorum memoria coleretur. Eodem opere textili ad pectus insigne quoddam adhærebat, quadrata figura quæ palmum æquabat, in quo quatuor ordinibus ac uersibus duodecim gemmæ auro inclusæ ita hærebant, ut in primo ordine sardius, topazius, & smaragdus, in altero carbunculus, sapphirus, & iaspis: in tertio lingurius, achates, amethistus: in postremo, chrysolitus, onychinus & beryllus uiserentur incisis & cælatis duodecim liberorum Iacob nominibus Hoc insigne τὸ λογικὸν dicebatur, quòd rationis & iudicij index esset, quasi pontifex iudicium liberorum Iacob gestaret: à collo autem non pendebat, sed uncis aureis atque ansulis quatuor cum utraque ora eius togæ quam ad humeros hæsisse dixi, cohærebat. Tiaram quoque byssinam in capite gestabat, ex qua lamina aurea uittæ hyacinthinæ annexa, in qua hæc uerba: Sanctum Domino, opere cælatoris incisa erant, ita pendebat, ut semper fronti eius immineret. Quæ quidem omnia aliaque nonnulla, quæ prætermitto, non est dubium quin maximo pontifici maximam dignitatem afferrent, ex eísque summam à populo uenerationem haberet. Atque hæc apud homines. Deus autem quantum eius preces

ces apud ſe ualerent, multis locis confirmauit:quippe qui cum pro ſuo quiſque ſcelere,aut labe & macu la,quam ex lege ſuſcepiſſet,eam hoſtiam offerret,quã lege præſcripſiſſet, ita denique pollicitus ſit ueniã ſe eſſe daturum,ſi ſacerdos ipſum,ut ei ignoſceret,rogaret. Ritus autem ſolennis quo ſacerdotium iniuit, cæteríque omnes qui illud eo mortuo adepti ſunt,erat huiuſmodi.Abluebatur primum aqua,cum Deo oblatus fuiſſet,deinde tunica linea, aliíſque ueſtibus quas paulò antè enumeraui, amiciebatur: tum oleo quod unctionis uocabatur, (conficiebatur autem ex myrra primi generis,cynnamomo, calamo, caſia, oleóque oliuarum)caput eius perfundebatur:tum uitulum pro peccato immolabatur,& aries qui cremabatur,appoſitis utrique manibus pontificis:alter etiã aries eodẽ ritu immolabatur cõſecrandorũ inſtituẽdorũque ſacerdotũ gratia, cuius immolati ſanguine extrema pars auris põtificis dextræ,manúſque dextræ ac pedis pollex tingebatur:tum ex caniſtro quod erat in tabernaculo, & pòſt in tẽplo,panis ſine fermento, & collyrida oleo perfuſa,& laganũ in adipibus cũ armo dextro adhibebãtur:omniáq; hæc pontifex accepta erigebat,eadémq; reddita in ara odoribus incenſis perfundebãtur: prætereà ſanguine qui in ara erat, unguentóq; ipſe ueſtéſque eius aſpergebãtur. Septẽ diebus hæc ſiue conſecratio,ſiue deuotio, ſiue inſtitutio aut initiatio, in conſpectu populi cõplebatur, quibus à tabernaculo & pòſt à templo eum diſcedere nefas erat:carnibus, & panibus ſacris, quantum ſatis

erat,uescebatur, quicquid reliquũ erat in ignem cõiiciebat.Postridie initiationis uitulum expiandi peccati sui causa,arietémque in holocaustum utrunque sine macula immolabat, præcipiebátque populo ut hircum afferret, quem illius peccati expiandi causa immolaret,uitulum,agnúmque anniculũ, in holocaustum & utrunque sine macula, bouem & ouem pacis causa,similámque oleo perfusam: cùm hæc omnia immolabat, Deum ut & sibi & populo ignosceret, rogabat. Quibus ritè perfectis, populo bene precabatur. Verba autem solennia, quibus bene precando utebatur,hæc erãt: Benedicat tibi Dominus, téque tueatur.Ostendat Dominus tibi faciem suam, tuíque misereatur. Os suum Dominus ad te conuertat, tibíque det pacem. Quotidie duo sacra ex lege faciebat:unũ mane, quod agnũ anni unius, decimã partẽ similæ quę oleo tuso perfusa erat,& uinũ habebat:alterum uesperi, quod iisdem rebus, eodémque ritu constabat. Erant etiam solennia sacra alia quinque, Phase,id est pascha,à quartodecimo primi mẽsis die uesperi ad primum & uigesimum, quorũ septem dierum primus & septimus festi erant: hos septẽ ex eo die quo liberati sunt à seruitute Aegyptiorum,quotannis celebrabant. Secundum sacrũ solenne Pentecoste dicebatur,id est quinquagesimus dies quàm manipuli ex primis frugibus Deo consecrati fuissent. Præceperat enim suis Deus, ut cum in eam terram, quam eis daturus esset, opimam & fertilissimam quasi in rem præsentem uenissent, post mẽsẽ

quotannis ad pontificem manipulos ex primis frugibus portarēt,quos postero die ipsi cōsecrarēt,agnusq; anni unius immolaretur in holocaustum,& cum eo duæ decimæ similæ oleo perfusæ ac uinum libarent: quo ex die quinquaginta dies numerarent, & quinquagesimum celeberrimum sanctissimúmque haberent, in eóque panes duos duarum decimarū similæ fermentatæ, ex primis frugibus: septem prætereà agnos anni unius,uitulum unum, arietes duos in holocaustum cum libamentis suis, hircum pro peccato, duósque alios agnos anni unius pacis causa per pontificem offerrent & immolarent, quæ omnia ad pontificis usum reseruarentur. Septimo mense reliqua tria sacra faciebant,primo die diem festum tubarum agebant,holocaustúmque per pontificem immolabant.decimo festum diem expiationum,quintodecimo feriæ tabernaculorum, septem diebus holocausta offerebantur, dies etiam octauus erat celeberrimus atque sanctissimus. Die primo fructus arboris pulcherrimæ decerpebant,spatulas palmarum, ramos ligni densarum frondium, & salices ex torrēte:singulis diebus sua cuiusque sacra solennia faciebant. Atque hæc quidem sacra stata erāt & solennia: alia erant non solēnia,sed pro re nata,aut pro cuiusq; religione,peccato uel impuritate, quæ prætermitto, ne sim longior.Quæ autē adhuc cōmemoraui,eò cōmemoraui,ut quid quoq; die Aaron pontifex operis certi ageret,omnes intelligerent: cùm intellexissent, ex eo illud etiam intelligerent, quàm acceptum &

gratum Deo officium fuerit, quo fungeretur. Neq; enim de illius animo & religione dubitare debemus, quem cæteris à Deo uidemus esse præpositum, ut sibi hostias immolaret. Quanquam ex uno facto de cæteris coniecturam facere possumus. Paulò antè maximi pontificis esse dixi, Deum precari, ut populo peccanti ignoscat. Cum Dathan & Abiron eósque omnes, qui cũ illis in Mosem & Aaronẽ cõiurassent, dehiscens terra absorbuisset, postridiéque eius diei, orta seditione & motu, populus utrique tot hominũ mortis causam daret, Deúsque eis in tabernaculo fœderis, quò quasi in asylum confugerant, præcepisset, ut se à multitudine quam deleturus esset, secernerẽt: Aaron Mosis iussu, qui irã Dei iã desæuire cerneret, thuribulo arrepto in medium populum se immisit, atq; inter uiuos & mortuos stans, incensis odoribus, Deum ut populo propitius esset precatus est, statimque incendij, quod iam multitudinem conficiebat, finis fuit. Postridie eius diei, aut eo ipso die, magnam eius uirtutis ac fidei in se Deus populo significationẽ dedit, ne deinceps ulla rebellio aut seditio oriretùr. Mosi enim præcepit, ut singulas uirgas à singulis tribuum principibus, id est duodecim, acciperet, in eísque nomen uniuscuiusque scriberet, & Aaronis nomen in tribu Leuina esset, eásq; omnes in tabernaculo fœderis locaret: eúmque monuit, fore, ut quem ex omnibus potissimum deligeret, eius uirga in gemmas erumperet, atque ita querelas populi in eum & fratrem murmurantis sedaret. Cum acceptas uirgas

gas Moses in tabernaculo reliquisset, posteróque die reuersus, illam Aaronis nō solùm in gemmas, sed etiā in flores qui foliis dilatatis in amygdalas formati erant, erupisse animaduerteret, omnes ad populum protulit. Cúmque omnes rē ut nouam admirati essent, & suam quisque recepisset, tum iussit Deus Mosem Aaronis uirgā in tabernaculum reportare, ut ibi rebellionis populi significandæ ac prodendæ causa seruaretur, motúsque eius ac murmur sedaretur, ne perirent. Ea pòst in arca iussu Dei recondita est.

Liberos quatuor ex uxore sua suscepit, Eleazar, Nabad, Abiu, & Ithamar, qui omnes iussu Dei cum illo sacerdotes initiati sunt & instituti: sed paulò pòst Nabad & Abiu cùm alienum ignem spōte sua, nullius iussu arreptum atque in thuribulum cum odoribus infusum obtulissent, igne perierunt. Si omnia uelim commemorare, quæ possum, omnia ferè quæ in Mosis uita dixi, repetenda erunt. Itaque paucis quæ restāt contenti esse debebimus. Cùm Moses in Sina monte quadraginta dies ac noctes commoratus est, tum cū duarum tabùlarum leges decem à Deo latas & scriptas accepit, populus qui illum diutius quàm uellet, in monte commorari uideret, ad Aaronē infesto animo uenit, contendítque ab eo, ut sibi Deos quorum ducibus in uia uterentur, faceret, ꝙ Mosi qui ipsum ex Aegypto eduxisset, quid accidisset, ignoraret. Aaron in re tam magna, qui furorem populi cōprimere se posse desperaret, nisi rerum quæ populo charæ essent, amissione, uiris id consilium dedit, aut impe-

rauit, ut inaures aureas ex uxorum liberorúmq; ſuorum auribus detractas ad ſe afferrent. Nec uerò rerũ etiam chariſſimarum certa amiſſio eos à ſemel ſuſcepto conceptóque facinore retardauit aut deterruit. Inaures enim ſuas quiſque libenter tradidit, quas cũ Aaron accepiſſet, opere fuſorio ex eis uitulum fecit. Quem cùm populus uidiſſet, illum Deum eſſe dixerunt, à quo ex Aegypto educti eſſent. Quinetiã Aarõ aram ei ędificauit, pręconíſque uoce edixit, poſtridie Domini feſtum diem fore. Itaque omnes manè conuenientes, holocauſta & hoſtias pacis cauſa immolarunt, ſacríſque eſcis ſe contaminauerũt. Hoc ſtatim Moſes patefaciente Deo reſciuit, cuius iuſſu cum è monte deſcendens caſtris appropinquaſſet, conſpecto uitulo, primum tabulas cõfregit, deinde arreptũ uitulum cõbuſſit: tum Aaronẽ grauiter obiurgauit, ꝙ populum in tam immane ſcelus præcipitem dediſſet. Aaron nihil habuit quod afferret, & excuſaret, niſi populi ad peccandum procliuitatẽ, iis omnibus expoſitis, quibus à populo ad illud facinus impulſus eſſet. Itaque eum rogauit, ut Dominũ, ne ſibi ſuccẽſeret, placaret. Hinc Moſes nihil in fratrem grauius conſuluit, tantúmque ira eius in facinoris auctores deſæuit. Nam cùm eos qui à Domino ſtarẽt, ut ad ſe uenirent, monuiſſet, omnéſque Leuinæ tribus homines conueniſſent, eius iuſſu quem Dei eſſe dicebat, tria hominum millia interfecerunt. Pontificis munere ex Dei uoluntate ac ſua dignitate quadraginta annis quibus in ſolitudine Hebræi cõmorati ſunt, fun-

ctus

ctus est. Quadragesimo enim anno quàm ex Aegypto educti fuissent, calendis Quintilibus cum tres & octoginta annos compleuisset, in Hor monte è uita excessit. Præceperat enim Mosi Deus, ut eum in mõtem illum cum Eleazar eius filio duceret, ibíq; ei uestem detraheret, qua filiũ amiciret: fore enim ut moreretur, quòd sibi ad aquas non credidisset: quod in Mosis uita cõmemorauimus. Eum triginta diebus multitudo luxit.

IOSVE VITA.

IOsue tribus Ioseph qui antea Osee dicebatur, Nun siue Nauæ filius, iussu Dei appellatus est, idémq; interdum Iesus, quod nomen conseruatorem declarat, dicitur. Is Mosis primùm puer & minister fuit, deinde successit in eius locum, perduxítque Hebræos in terram, quam multò antè se eis daturum esse Deus promiserat, nec perduxit modò, sed inter eos diuisit. Quod ad munus cur à Deo delectus sit, & quemadmodum eo pro dignitate sua, & Dei uoluntate functus sit, dicendum est. Prima eius mentio quæ quidẽ honori illi fuerit, & dignitati, in prælio quo dux pro Mose Amalecinos fudit, fugauit, atq; interfecit, inuenitur. Nam cùm Amalec sua sponte in Hebræos in Raphidin solitudinem infestum exercitũ pugnandi causa eduxisset, Mosésq; eius consilio cognito Iosue

de quo dicimus ut delectum uirorum haberet, prælíumque iniret cum Amalecinis, imperauisset, ísque quamprimùm strenuè imperata fecisset, ipse cũ Aarone & Hur in cacumẽ mõtis ascendit. Ibi, cùm iam atrox & grauis pugna committeretur, Mose manus quidem erigente, Hebræi in campo duce Iosue uincebant, remittente autem easdem, quas graues senectus reddebat, Amelecini uincebãt. Quod cũ Aaron & Hur animaduerterẽt, sessum Mosem ad saxum du cunt, eiúsque manus ex utraque parte sustinẽt: quo factum est, ut cum eius manus ad solis occasum minimè defatigarentur, Iosue, Amalec unà cum suis fu gauerit, fugatũ interfecerit. Tum Deus parta uictoria Mosi negotium dedit, ut eius facti memoriam literarum monimentis proderet, Iosuéque traderet. Quæ quidem uictoria etsi Mosi precanti secundum Deum tribuenda est, tamen Iosue in illius laudis societatem uenit, quem Moses unum ex omnibus maximè ducem eius belli profligandi delegit. Túmque compertum est parũ arma foris posse, nisi uel unius uiri optimi, uel multorum preces, Deum qui uictoriam dare unus potest, placauerint. Cùm Hebræi in Pharania solitudine castra posuissẽt, Moses iussu Dei duodecim principes duodecim tribuum, in his Iosue, in terram Chananæorum, quam eis Deus daturus esset, misit, qui eam consyderarent, atque ex eius fructibus afferrent. Regione diligenter inspecta & lu strata, quoniam tempus erat, quo uuæ præcoces uisuntur, palmitem cum uua sua tantæ magnitudinis præci-

præciderunt, ut à duobus uiris eã portari oporteret. Quadragesimo die cum reuersi essent, aliíque in cœtu populi Mose & Aarone præsentibus regionẽ laudarent à fructu quem uiderent, sed ab ea omnes propter incolas quorum fortitudini resisti non posset, & urbes quæ essent munitissimæ, retardarent ac reuocarent: ex eorúmque illo sermone motus populi tantus ortus esset, ut Mosi & Aaroni satius esse in tam uasta solitudine interire dicerẽt, quàm in terram illam introducerentur, ne gladio perirent, uxoréśque ac liberi in hostium potestatem uenirent, iámque de duce deligendo, qui ipsos in Aegyptum reducerent, inter se colloquerẽtur: atq; ea cũ audissent Moses, & Aarõ, in conspectu populi in terram proni cecidisse: Iosue extitit unà cum Caleb Iudainæ tribus, qui eos cõmendata laudatáque regionis bonitate, ne Dei uolũtati ut rebelles obsisterẽt, multis uerbis hortatus est. Sed tamen efficere tantum dicendo non potuit, quin clamore sublato lapidibus utrũque obruere uellent, fecisséntq; nisi Deus, cùm illi in eo consilio permanerent, populi perfidiam grauiter obiurgasset primũ, deinde omnes se deleturum peste dixisset. Moses cui hæc Deus diceret, eũ rogare minimè destitit, quoad placidum aliqua ex parte reddidit. Eius enim precibus adductus Deus, genus mortis mutauit, tantúmq; dixit, eorum qui ex Aegypto educti essent, prçter Iosue & Caleb in terram illam quam contemnerent, peruenturum esse neminem. In locum autem Mosis successit hoc modo Iosue. Cùm Moses saxum ba-

cillo eliciendæ aquæ causa populo murmuranti bis percussisset, usúsque esset uerbis apud populum, quibus Deo se non planè credere ostendit: ea re adeò offensus est Deus, ut ei in terram quam populo suo daturus esset, aditum negauerit. Itaq; ei præcepit, ut Iosue qui eò populum ducturus esset, terrámque diuisurus, doceret, ac confirmaret, ne timeret. Quod cùm multis uerbis fecisset, in Phasga monte mortuus est, cum manus suas Iosue apposuisset, ex qua re spiritu sapientiæ Iosue completus est, ex eóque tempore ei Hebræi non secus ac Mosi parêre cœperunt. Quinetiam Deus Mose mortuo statim cum eo, ut cũ Mose solitus erat, locutus est his uerbis, Moses seruus meus excessit è uita: traiice Iordanem hunc cũ uniuerso populo: omnem locum in quo pedũ uestrorũ uestigia fixeritis, uobis tradam: nemo unquam uobis poterit resistere. Quemadmodum Mosi affui, sic tibi adero: nec tibi usquam deero. Itaque bono fidentíque esto animo: sorte enim terram populo diuides. His uerbis Iosue, aliísque Dei confirmatus, principes populi conuocauit, eísque præcepit, ut populus ad traiiciendum flumen triduo pòst commeatus cibariáque compararet, eóque die armati omnes Rubenianæ &. Danianæ tribus, qui cis Iordanem loca ad incolendum accepissent, præmitterẽtur. In illa autem quasi expeditione eum se ducem præstitit, ut omnia Dei iussu ac pręscripto egerit, nihil contra eius uolũtatem fecisse uideatur. Nam posteaquàm animos omnium suorũ ita paratos esse cognouisset, ut ipsi nõ

secus

ſecus ac Moſi ſe dicto audientes fore promitterent, qui nõ parêret eius præceptis, is morte mulctaretur, tantúmque ſe uirum præſtaret: antè quàm pedẽ quiſquam moueret, ſpeculatores duos clam mittendos cenſuit, qui loca urbémque Hiericho cõſyderarent. Illi urbem ingreſſi, ex ſcorto Rab nomine, ad quam diuerterant, & apud quam commorati ſunt, compererunt, rumore ac recordatione eorũ malorum, quæ Deo adiutore in traiectu maris Aegyptiis, & poſtea pleriſque populis ac regibus accidiſsent, tanto metu omnes perculſos eſse, ut facilè quaſi primo impetu eodem Deo uindice regionẽ illam atq; urbẽ capere poſſent. Aduẽtus eorum ſtatim fama ad regẽ peruagata eſt. Itaque miſit, qui Rab imperarent, ut ſpeculatores produceret. Illa primũ eos uenìſse cõfeſsa eſt, deinde pio quodã officioſóque mẽdacio uſa, abiiſse dixit. Illi qui uerũ mulierem dixiſse putarent, eos inſequi cœperũt, cùm interim illos duos quos in ſumma parte ędium ſtipula occultauerat, monet, ut fuga ſibi ſalutẽ quærãt, ac ne in eos fortè inciderẽt, in mõtes ſe recipiant, ibíque ſe triduũ contineant: orátque ut iurent, ſe in urbis expugnatione ſibi parem gratiã eſse relaturos. Cũ id ſe facturos eſse ſanctè promiſiſſent, funiculúmque coccineum, quem illa è feneſtra appenderet, fore pro teſtimonio dixiſsent: è feneſtra quæ muris urbis adhærebat, elapſi, in proximos mõtes qui deuij erant, confugerũt. Triduo pòſt ad ſuos reuerſi, omnia quæ comperiſsent, ordine narrarunt. Ioſue ſpeculatorum ſermone cõfirmatus, melioreq;

animo prǽditus, noctu castra mouet: ad Iordanẽ cũ uentum esset, triduo ibi morati sunt. Ipse triduo pòst per prǽcones prǽcepit, ut ordine cuncti incederent, nec antè quisquam pedem loco moueret, quàm sacerdotes antecedentes cubitorum duûm milliũ interuallo semper abessent: ipsi se sanctos castósq; pręstarent, quòd postero die magna miráque opera Deus apud illos editurus esset. Tum Deus ei dixit uenisse tempus, cùm faceret, ut apud populũ in nomine esset & gloria, intelligerétque idem se cũ illo ita esse, ut cũ Mose fuisset. Itaque sacerdotibus prǽciperet, ut cùm partem Iordanis traiecissent, ibi manerẽt: tum enim fore, ut aqua ea quǽ deorsum laberetur, sic tota in mare influeret, ut ne gutta quidem extaret, superior autẽ sic tota insisteret, ut altissimorum mõtiũ speciẽ prǽberet. Quǽ diligenter omnia Iosue cùm suis exposuisset, castra mouerunt. Ad Iordanem autem cũ peruenissent sacerdotes, repentè amnis in duas partes sicuti Deus fore prǽdixerat, diuisus est, transitúmque populo ut per terram prǽbuit. Cuius tanti beneficij sui in suos Deus, ut posteris memoria ǽterna proderetur, Iosue imperauit, ut duodecim uiros singulos in singulis tribubus deligeret, qui ad eũ locũ in quo sacerdotes cũ arca starent profecti, ex Iordanis alueo duodecim lapides durissimos tollerent, eósq; in loco in quo castra proxima nocte locarent, ponerẽt: aliósque duodecim in medio Iordanis alueo, qua in parte sacerdotes steterunt, figi uoluit. Traiecto ita flumine, aquǽ nõ minore miraculo in suum locum

reuersę

reuersæ sunt, quàm ab eo discesserant. Horum tam inusitatorum operum fama statim apud finitimos reges ac populos percrebruit, tantúmque omnibus incussit metum, ut cadentibus animis exhaustóque spiritu, Hebræorum aduentum uehementer timerēt ac suspectum haberent. Itaque eorum metu urbis Hiericho portæ clausæ erant, nec cuiquam intrare, aut egredi licebat. Eam autem urbem septimo obsidionis die ceperunt hoc quasi stratagemate diuino. Præcepit Deus Iosue, ut sex diebus omnes armati, semel quoque die circum illam ambularent: septimo autem die sacerdotes septem buccinis septies arcam antecedentes clangerent in urbis circumitione, sequentibus cæteris: quo toto tempore nemo clamorem tolleret aut quicquam diceret, nisi cùm longior buccinę clangor exauditus esset, quo exaudito maximum clamorem omnes tollerent: tum enim deniq; funditus urbis muros casuros esse scirent, quorū casu ruináq; perspecta & animaduersa, animorū speique pleni suo in urbem aduentu & introitu omnia caperent, diriperēt, & interficerent: tantùm Rab de qua diximus, parcerēt, nemo se præda sacra cōtaminaret. Hęc eo ordine populo Iosue, quo à Deo ei mādata erant, narrauit: quæ cùm in expugnatione urbis obseruata sunt, eum euentum res habuit, quē Deus fore prædixerat. Cōcessus est ac datus Rab inter Hebræos ad habitandum locus. Hiericho capta speculatores Iosue qui urbem Hai consyderarent, misit. Ii reuersi mittenda esse tantùm duo aut tria uirorum

millia ad eam dixerant,nec minimè necessario labore fatigandã esse multitudinem, cum Iosue eorũ cõsiliis parens tria millia hominum misit.Illi primo hostium impetu fugientes,ex eísque tres & triginta cęsi & interfecti tantã reliquis trepidationem attulerunt, ut quid agerent,prorsus ignorarent. Quinetiã Iosue quem ducẽ suis,ut dixi,Deus dederat, tam tristi nũtio exanimatus,discissis laceratísque uestibus primũ lachrymas profudit, deinde cũ maioribus natu populi ex eo tempore ad uesperũ se pronum in terram ante arcã fœderis proiecit, egítque cũ Deo his uerbis,cùm se miserum calamitosúmq; dixisset, Cur populum suum Iordanem traiicere uoluisset, ut eũ Amorrhæi libidini dederet atque deleret? satius fuisse trans Iordanẽ,ut cœperat, sedes habitãdi causa quærere:nihil habere se quod diceret,cũ populum fugiẽtem cerneret.Hoc audituros esse Chananęos,omnésque eorum locorum incolas, qui contracto comparatóque exercitu facilè omnẽ multitudinem delere possent,nisi prouideret. Deus ut surgeret imperauit. Non ei mirũ id uideri debere,cũ populus contra uoluntatẽ præceptúmq; ipsius sacra pręda se cõtaminasset.Se pro eis stare non posse, nisi is qui tanto scelere se cõtaminasset,obtereretur. Itaque hoc populo denuntiaret, posteróque die sorte ad quem illud facinus pertineret, ageretur, & qui in eo deprehensus esset,is uiuus combureretur. Re ex uoluntate Dei populo significata, inuentus est Achan tribus Iudainæ:qui à Iosue rogatus,confessus est, se auaritia impulsum

pulsum cùm pallium coccineum, aliáque nonnulla inter spolia animaduertisset, abstulisse: quæ cùm prolata essent, unà cum cæteris bonis exusta sunt, ipse lapidibus obrutus est. Atque hoc modo Deus placatus est. Itaque paulò pòst Iosue imperauit, ut armatos mitteret, qui ex insidiis urbem, oppidanos, regémque caperent, homines interficerent, bona diriperent, atque inter se spolia diuiderent. Consilium militare huiusmodi fuit. Triginta armatorum millia delegit Iosue, eísque imperauit, ut post oppidum in insidiis essent, nec longiùs abirent, sed parati essent, cùm ipse atque cæteri simulata fuga, in oppidanos qui fugientes persequerentur, impetum facere. Hoc tamen consilium mutauit Deus. Nam cùm Iosue cum suis simulata fuga cederet, Haianíque ad unum omnes cum rege eos insequerentur, Deus Iosue monuit ut clypeum pro signo tolleret: quo sublato ij qui in insidiis erant, urbem ceperunt, atque incenderunt. Haiani autem cum fumum in cælum ascendentem animaduertissent, longiùs progredi non potuerunt. Nam & Iosue cum suis restitit, & ij qui urbem incendebant, à tergo eos adorti sunt. Ita cum utrinque uallati essent, omnes, qui erant duodecim millia, interfecti sunt, rex in crucem actus est. Parta uictoria, Iosue Deo aram lapidibus rudibus & impolitis ædificauit, hostiásque in holocaustum & pacis causa immolauit, quemadmodũ à Mose faciẽdum didicerat. Fama eorũ quæ urbi Hiericho & Hai Hebræi fecerãt, exciti populi regésq; omnes finitimi,

comparatis contractísque copiis, cum Iosue uno animo eadémque sentẽtia pugnare decreuerãt. Gabaones autẽ astuto callidóque consilio usi, cùm finitima loca incolerent, panes qui iam uetustate in frusta cõminuebantur, calceos, saccos aliáque omnia quæ facilè antiquitatẽ indicarẽt, sumẽtes quò faciliùs se ex longinquis regionibus uenire fidem facerent, de pace ad Hebræos uenerunt. Iosue qui Deum consulere prętermisisset, cũ eos à suis missos esse de pace, propter famam eorũ, quæ ab Aegypto ad illa loca ubique fortissimè maximáq; cum omniũ admiratione gessissent, cognouisset, longiorísq; uix ea quæ cõmemoraui, argumento esse dixissent: facilè pacẽ cum eis fecit, quam etiã principes iurisiurandi religione con firmarunt. Triduo pòst motis castris ad oppida eorũ peruenerunt: quod cùm multitudo resciuisset, conqueri cœpit, ac quodam modo inuehi in principes, qui tam iniquum fœdus iniissent. Illi nec uulgi motum sedare, nec se purgare nisi iurisiurandi religione potuerunt. Eò enim se adactos dixerũt, nec se illos audere contingere, ne si facerent, grauiore scelere, id est periurio tenerentur. Quôque multitudo æquior esset, negarunt eos locum inter illos nisi seruorum & operarum esse consecuturos. Quod etiam Iosue auctoritate sua decreuit, ut ligna cæderent, aquámque comportarent. Exponam deinceps quod siue rei nouitate, siue magnitudine maximam Iosue gloriam peperit. Eius enim siue imperio, siue precibus sol institit, quandiu uoluit, id est quoad

quinque

quinque Reges corúmque exercitus Hebræi uictoria parta, fuderunt, fugarunt, atque interfecerunt: nec lõgiorem illo diem ante illud tempus, nec postea fuisse memoriæ proditum est. Adonisedec Rex Hierosolymitanus cùm cladẽ qua Hebræi urbẽ Hai affecissent, auditione accepisset, fœdúsque, quod cũ Gabaonibus fecissent, magno metu perculsus quatuor Reges finitimos ad belli societatem uocauit, ut contractis copiis Gabaonẽ oppugnarent, ac ui caperẽt: propterea quòd Gabaones se cum Iosue coniunxissent. Obsessa urbe à quinque Regibus, Gabaones statim miserunt qui periculum Iosue nuntiarent. Ille confestim cõparato ingenti exercitu eò magnis itineribus contendebat: cum Deus eum monuit, ut magno fidentique animo esset, quòd ea uictoria potiretur, ut ne unus quidem hostium pugnæ superesset. Ita animi speique plenus nocte insequenti progredi non destitit, quoad hostes impetu facto, turbatis à Deo eorum ordinibus fudit & fugauit, fugatos diu persecutus est, multísque interfectis gladio, multò plures Deus grandine prostrauit. Cúmque satis lõgus is dies ad delendos hostes minimè uideretur, Deum Iosue rogauit, ut Sol ac Luna insisterent, id quod impetrauit. Sol enim diei unius spatio non occidit maxima omnium admiratione. Quinque Reges fugientes in speluncam se abdiderant. Hoc cum Iosue nuntiatum esset, suis præcepit ut saxa ingentia ad os speluncę uoluerent, ac nonnullos qui inclusos custodirent, relinquerent. Eodem die paulò pòst edu

S

ctos & extractos. Primùm pedibus obteri ac suffocari, deinde in furcis suspendi iussit: uesperique cadauera in eandem speluncam in qua delituerant uiui, proiici. Tum eorum oppida cepit, interfectis oppidanis omnibus. Nec uerò minus clara cruétáue fuit uictoria, qua nec ita multò pòst potitus est. Iabin Asor Rex, cùm ad eum fama harum tantarum cladium peruenisset, finitimos Reges permultos ad societatem belli hortatus est: qui cùm omnes contracto ingenti exercitu, infestis animis atque armis unum in locum cōuenissent, ut cum Iudæis pugnarent, Deus Iosue ne timeret, hortatus est, quòd postero die eos ea ipsa hora superaturus esset. Quæ res euentum eundem habuit, simulatque Iosue suos in illos eduxit. Omnes enim primo statim impetu fusi fugatiq; sunt: quos cùm fusos persecutus esset, uniuersum exercitū deleuit, nemine superstite qui suis cladem nuntiaret. Hinc eorum captis oppidis, interfectísque incolis, prædam inter suos diuisit. Pace ita Iudæis terra marique à Deo Iosue duce data & concessa, cùm prouectæ iam ætatis esset, ei Deus præcepit, ut quas regiones trans Iordanem occupasset, sorte inter tribus nouem & dimidiam partem Manassinæ diuideret. Diuisis locis ac regionibus ea moderatione & æquitate, ut & Deus quæ fecisset, probaret, & homines quibus præfuisset, sibi ab illo satisfactū dicerent: cùm diem mortis appropinquare cerneret, cunctas tribus conuocauit, uniuersósque tam singularium Dei in ipsos beneficiorum commemoratione

ne

ne ad legem eius atq; præcepta quibus parérent, hortatus eſt, & ab iis quæ ei ingrata eſſent, præſertim à Barbarorum inſtitutis & moribus deterruit, eorum malorum enumeratione, quibus opprimerentur, niſi in Dei fide ac religione perſtarent. Iis ita in ea ſententia confirmatis, ut ſe Deum elegiſse teſtarētur, ac profiterentur, quem unum colerent, & cuius pręceptis obtemperarent, ipſe centeſimo & decimo ętatis anno mortuus eſt.

IVDAE IVDICIS VITA.

IVdas, mortuo Ioſue, cùm Hebræi Deum conſuluiſsent, quem potiſſimùm ſibi ducem præfici uellet, diuino oraculo in demortui locum ſuffectus eſt. Is Simeone fratre adiuncto cum exercitum Dei iuſſu eduxiſſet in Chananæorum Phæreſæorúmque fines, eos ſuperauit, multáque oppida, & agros eorum cepit. Obſeſſa autem Bezec, cum Adoni-Bezec, id eſt eius oppidi ſiue Rex, ſiue dominus fugiſſet, eum capta urbe cæſiſque decem hominum millibus, inſecutus, cepit: capto primores manuum ac pedum digitos præcidit, id quod diuinitus ſibi accidiſse profeſſus eſt, quòd ſeptuaginta Regibus, quos ſub menſa ſua ciborū reliquias colligere coēgerat, eaſdem partes præcidiſset. Quo quidem exemplo principes à crudelitate in eos quos ceperint, deterreri debēt. Captis Hieroſolymis

nec ita multò pòst, eum in urbem duxit, ibíque mortuus est. De Iuda hoc nihil præterea scriptum inueni. Iosephus autē non unum certum hominem uult esse Iudam hūc, sed tribum Iudæ: Atqui principium libri Iudicum eum coarguit ac refellit.

OTHONIEL VITA.

OThoniel, Cenezi filius, Caleb minor natu frater. Hic primus post mortem Iudæ, Hebræos qui relicta neglectáq; ueri Dei religione, finitimorum populorum deos colerent, ob eámque causam à Syriæ Rege seruitute supplicij causa diuinitus opprimerentur, liberauit. Nam cùm octo iam annis, eius seruitutem perpessi essent, Deus cuius fidem implorassent, Othonielem hunc excitauit, quo & iudice uterentur, & duce, Rege illo oppresso, liberarentur. Iudex autem quadraginta annis fuit, quo tempore nec Deum mutauerunt Hebræi, nec ab hoste ullo oppresi sunt.

AOD VITA.

AOD Gera patre natus est. Is cū ab Hebræis missus esset ad Eglonem Moabiæ Regem cùm donis, à quo decem & octo annos oppressi fuerant, eíque dixisset rem habere se, quam sine arbitris.

bitris uellet exponere, egressisque cæteris Rex ex solio surrexisset, tempus eius interficiẽdi commodum ratus, eductam sicã sinistra manu (nam utraque manu pro dextra utebatur) in aluum adegit tanto conatu, ut capulus ferrum in uulnere sequeretur, nec gladium extraxit, sed reliquit in corpore: clausisq; ostiis cubiculi & sera obfirmatis, ipse per posticum egressus est. Stipatores principis ingressi, cùm occlusas fores cernerent, eum purgare aluum putabant. Itaq; tempus expectandum censent, dum dominus ipse exiret: cùm tã diu expectassent, ut eos etiam tam longi temporis puderet, sibi introeundũ censent. Aperto claue ostio summa cum admiratione & stupore eum in pauimento iacentem mortuum conspicantur. Intereà Aod effugiens, suos, re nuntiata, ut se sequerentur ad Moabitarum exitium, hortatus est. Cũ eum ducem secuti essent, Moabitarum circiter decẽ millia interfecerunt, eorum captis urbibus: inde octoginta annis in pace uixerunt.

BARAC VITA.

BArac Abinoẽ filius tribus Nephthalim. Hic Hebræos qui mortuo Aod iudice, quòd neglecta rursus Dei religione deos colerent, à Iabin Chananæorum Rege seruitute opprimebãtur, hoc modo uicesimo seruitutis anno liberauit. Debora Lapidoth uxor iudicabat populum, eadẽq;

uaticinandi munere prædita erat. Eá Deus, cuius fidem implorassent Iudæi, admonuit, ut Barac accerseret, eique nomine suo præciperet, ut decem millia armatorũ ex tribu Zabulon & Nephthalim in Thabor montem educeret: Sic enim fore, ut Sisaram Jabiniani exercitus ducem cum suis ei uincendum ipsa traderet. Barac cum Debora comparato exercitu statim eò magnis itineribus cõtendit. Quod cũ Sisaræ nũtiatum esset, nongentos falcatos currus ingentésque copias infestis signis eò duxit. Debora cũ procul exercitum uenientem animaduertisset, Barac ut descenderet monuit, quòd tempus uenisset, quo Sisaram cum suis uinceret. Cũ suos Barac ex monte in patẽtes campos duxisset, repentè Deus Sisaræ omnique eius exercitui eum terrorem aspectu hostium iniecit, ut fugam capesserent, Sisaráq; ipse ex curru desiliens pedibus fugeret: quos fugientes Barac, non antè insequi destitit, quàm exercitum omnem deleret, præter ducem, qui ex fuga se domum Haber Cinæi, quòd pax ei cum Iabin Rege intercesserat, recepit. Iahel enim Haber uxor ei obuiam prodiens, illum ut ad se ueniret rogauerat. Is autem in ædes ingrediens, mulierem monuit, ut si quis præteriens, nũ quis intus esset quæreret, neminẽ esse diceret. At illa siue diuino cõsilio usa, siue fœderis oblita, clauũ in tẽpora Sisaræ dormientis quem pallio ne fortè reperiretur, texerat, malleo ita defixit, ut clauus per mediũ cerebrũ ingressus ad terrã perueniret. Barac cùm aliis fusis ac deletis, Sisarã quærens Haber domũ præ-

teriret,

teriret, Iahel ſtans pro foribus eum rogauit, ut eum quem quæreret, interfectum uiſeret. Cum uidiſſet, tum per ſe Deo gratias egit, deinde cum rē Deboræ narraſſet, unà cum ea maximis laudibus eundem ornauit. Hac parta uictoria, Iabin Regi animus cecidit, uiréſque & opes Iudæorum adeò pedetentim creuerunt, ut eo deleto, quadraginta annis bellum cum eis nemo gerere auſus ſit.

GEDEONIS VITA.

GEdeon qui etiam Ierobal dictus eſt, Ioas patre tribus Manaſſe natus eſt. Eum Deus ad delēdos Madianos, qui Hebræos nutu diuino quòd deos colerent, ſeptem annis oppreſſerant, ducem hoc modo delegit. Cùm in torculari frumentū purganti angelus Dei ſalutem dixiſſet hanc, Salue, Dominus tecum, uirorum fortiſsime: reſpōdiſſetq; ſi Dominus eſſet ſecum ac cum tribulibus, cur tot tantíſque malis opprimerentur? ille ei præcepit, ut ea fortitudine qua erat præditus, abiret populum ſuum liberatum ex Madianorum ſeruitute. Cúmque rogaret, quî eum liberare poſset, cum & ipſius familia in Manaſsina tribu ſine honore iacêret, & ipſe in paternis ædibus minimum poſſet, ſéque idem cum eo futurum reſpondiſſet: ab eo maiorem in modum petiit, ut ſi quid apud illum gratia ualeret, ipſe re aliqua, quiſnam eſſet, doceret. Itaque expectaret, dū re-

diẽs ſacrificium portaret, quod ei offerret. Cùm eum ſe præſtolaturum pollicitus eſſet, Gedeon domum currens hœdum coxit, panéſque ſine fermento ex farinæ modio: carnes quoque in caniſtro poſuit, & ius carnium in ollam infudit: quæ omnia cum detuliſſet, angelus imperauit, ut carnes & panes in lapide quodam poneret, iúſque in ea funderet, quod cum feciſſet, angelus extrema uirga quam manu tenebat, carnes & panes cõtigit, túmque ſtatim è lapide ignis erumpẽs conſumpſit omnia: nec deinceps angelum uidit. Qua re conturbatus, cùm angelũ Dei ſe uidiſſe exclamaſſet, ut fit in rebus nouis & inuſitatis, Deus eum ne timeret, monuit, quòd minimè moriturus eſſet. Hinc aram Deo poſuit. Qua illius in ſe religione adductus Deus, nocte ſequenti ei præcepit, ut taurum patris ſui, alterúmque annorũ ſeptem arriperet. dirutáque ara quam pater ipſius Baal deo poſuerat, nemoréque quod circum aram eſſet, cæſo, aram ſibi in eo lapide, in quo antea ſacrum collocaſſet, ac tum taurum ſecundum in ſtrue lignorũ quæ ex ſylua ſuccidiſset, crematum immolaret. Adiũctis decẽ ex ſeruis ſuis, noctu ne à patre & oppidanis uis oriretur, Dei præcepto paruit. Manè oppidani cum dirutam aram lucúmq; ſucciſum cernerent, moleſtè tulerunt: cúmque auctorem facinoris quærentes, tãdẽ Gedeonẽ eſſe comperiſſent, Ioas eius patrem monuerũt, ut filiũ, qui Dei ipſorum hoſtis eſſet, ad mortem produceret. Ille nihil aliud reſpondit, niſi ſi Baal Deus eſset, ipſe ſuam iniuriã propulſaret, hoſteq; ulciſcere-

ciſceretur. Ex quo patris reſponſo Gedeon Ierobaal poſtea appellatus eſt. Quo quidem tempore Madiani coniuncti cum Amalecinis populiſque ad orientẽ ſpectantibus, traiecto Iordane in campis Ierzahelinis caſtra poſuerunt. Gedeon de eorum aduentu & incurſione certior factus, afflatu diuino permotus eſt, clangénſque buccina primùm Abiezerinorũ gentẽ ut ſe ſequeretur, hortatus eſt: deinde miſit qui Manaſſinos, Aſerinos, Zabulonianos, & Nephthaliminos conuocarent. Cùm omnes cõueniſſent, antè quã exercitum educeret, Deum rogauit, ut ſi ſuo ductu & auſpiciis populum ſuum, quemadmodum prædixerat, liberaturus eſſet, faceret, ut in lanæ uellere, quã in area poneret, ros maneret, & in terra ſiccitas: quod cùm factum eſſet, noctu ſurgens, expreſſo in conchã rore, qui in uellere inerat, rurſus Deum rogauit, ut cõtrà uellere arido manente in terram ros deflueret: id quod etiam impetrauit. His quaſi ſignis certiſſimis uictorię impulſus & animatus, noctu ingẽtem, quẽ ut dixi, ex quatuor tribubus comparauerat, exercitũ eduxit. Deus autem, qui tãtas copias ab eo duci cerneret, eum admonuit, quoniam tantus eſſet exercitus, non ſuperatum iri Madianos, ne populus ſibi uictoriam tribueret. Itaque uoce præconis moneret, ut qui timidi eſſent, diſcederent. Cúmque uoce præconis audita, duo & uiginti millia abiiſſent, tantúmq; decem millia remanerent, ei etiam præcepit, ut quoniam etiam tum reliquus exercitus ingens erat, omnes aquatũ duceret, ac eos qui ritu canum lamberẽt,

à cæteris quos remitteret, separaret: trecenti tantùm inuenti sunt, qui lamberent, quorum uirtute Madianos superatum iri Deus prædixit. Sumptis ergo cibariis, quæ trecentis satis essent, & tubis, remissisque cæteris, ipse ad pugnam se comparabat, cùm eadem nocte Deus ei mandat, ut solus in castra hostium irrũperet, quòd si solus ire uereretur, Pharã puerum suũ duceret. Cùm ad eam castrorum partem cum puero uenisset, in qua erant uigiliæ, eo audiente quispiam alteri somnium narrabat. Dicebat sibi uisum esse uolui atrũ subcinericiúmq; ex ordeo panem, & in castra Madianorum delabi: cùm eò peruenisset, tabernaculum diruisse, ac solo æquasse. Alter autem interpretatus est, non esse aliud, nisi Gedeonis Ioas filij gladiũ. Deum enim ei Madianos eorúmque castra tradidisse. Cùm somnium somniíque interpretationem ut omen accepisset, actis Deo gratiis, ad suos reuersus, eos non ut ad pugnam uocauit, sed ut ad certam exploratámque uictoriam. Trecentos in tres partes diuisos, cùm singulis tubas, lagenas inanes, lampadésque in medio lagenarũ dedisset, admonuit, ut quod se facere uidissent, facerent: cùm tuba in eius manu sonaret, ipsi quoque clangerent. Vigilia mediæ noctis in castrorum partem ingressi, uigilantibus custodibus, clangere cœperunt, lagenásque inter se complodere tribus locis in castrorum ambitu, hydriísque fractis, sinistra manu lãpades tenebant, dextra buccinis per sonantes unà clamabãt, Gladius Domini atq; Gedeonis. His clamoribus adeò turbata sunt castra

hostium

hostium,ut uociferantes in fugam se coniecerint,diuinóque nutu alij in alios ruentes,mutua se cæde trũcarint.Aserini autẽ,aliarúmque trium tribuum,quas dixi,populus omnis,sublato clamore, eos consectari cœperunt. Gedeon ipse misit qui ad occupandũ Iordanem Ephaiminos conuocarent: qui cũ transitum interclusissent, Madianorum principes duos, Oreb & Zeb captos interfecerunt: eorúmque capita ad Gedeonem portauerunt. Interfectis Oreb & Zeb principibus, cæsísque centum uiginti armatorũ millibus, Reges duo orientales Zebee & Salmana cum omni exercitu suo,qui millia quĩdecim explebat, ex fuga se suósque reficiebant. Gedeon autem cum trecentis suis (uictoria enim illa incruenta eis fuit) eos traiecto Iordane consectabatur:sed cùm fessus de uia Socothos primum,deinde Phanuelos rogasset,ut uictum sibi ac suis prębeerent, nec illi modo denegarẽt, sed eis etiam Zebee & Salmanã qui euaserant,ut probrum obiectarent, iniuriam & contumeliam illam ita molestè tulit, ut minatus sit Socothorũ carnes spinis & tribulis solitudinis se esse laniaturum:Phanuel autem arcem diruturũ esse,cùm uictor captis illis regibus rediret.Magnis inde itineribus contendens,in castra hostium irrupit, fugientésque reges consecutus, turbato omni exercitu, cepit. Eodẽ die antè quã sol occideret,eadem uia in Socothos mouens, in eorum agro ex puero,principũ septuaginta loci nomina didicit,de eísque ut pollicitus erat,suppliciũ sumpsit. Phanuel quoque arcem diruit, interfectis loci

incolis. Tum Zeb atque Salmanam rogauit, quosnam qualésue homines in Thabor monte interfecissent: cùm respondissent, illi fuisse similes, unúmque fuisse qui speciē filij regis præ se ferret, tū eos fratres suos esse dixit: quos si seruassent, ipsos non fuisse perituros: districtóque gladio, cum Iether maximus natu eius liberorum, extrahere nō auderet, ipse utrūque interfecit. Hac tam clara gloriosáq; uictoria impulsi excitatíque Iudęi, omnes Gedeonem rogarunt, ut sibi & ipse & liberi eius & nepotes præessēt. Quod nulla ex parte se concessurū esse dixit, uir animi moderatione clarissimo cuique uel anteponendus, uel certè æquādus. Inaures tantū, quas ex præda habebāt, ut sibi darent, petiit, quas cùm summa uoluntate pallio in quo inerant explicato, obtulissent, earū pondus fuit mille septingenti auri sicli, ut siclū quatuor drachmas continere, & drachmā centesimam minæ seu libræ partē esse intelligamus. Nec uerò aurū illud in usum suum accōmodauit, sed ex eo uestem sacerdotalem confecit, quæ Ephot ab Hebræis dicitur, & ad humeros, ut paulò antè dixi, accōmodabatur. His tam claris rebus gestis cùm quadraginta annos præfuisset, procreassétque ex multis uxoribus liberos septuaginta, & Hebræos in officio, Deíq; ueri religione continuisset, in senectute beata mortuus est. Eo mortuo Hebræi Sichimi illius in se beneficiorū immemores, septuaginta eius liberos præter Ioatham, qui occultatus est ab Abimelec, quem ex concubina illius susceptū, sibi pręesse uoluerunt, passi sunt interfici

fici. Ita beati illius uiri ac felicis nõ ſolũ rebus geſtis, ſed etiam liberorum multitudine, Abimelec ſpurius gloriam perpetuam quodam modo obſcurauit. Nec uerò ille tam immane ſcelus inultũ diu tulit. Nã cùm tres annos prçfuiſſet, omnes Sichimi qui eum ſibi, ut dixi, præpoſuerant, tam immani indignique ſceleris recordatione, hoc procurante Deo, impulſi eũ deteſtari cœperunt: nec antè eũ perſequi deſtiterunt, quã ad Thebas oppidũ cum arcem oppugnaret, mulier quædam fragmẽto molæ ex arce, ad quam oppidani confugerant, in eius caput deiecto, uulnus ei inflixit: ex quo mortuus eſſet, niſi ab armigero ſuo interfici, quàm à muliere honeſtius exiſtimaſſet.

IEPHTHE VITA.

IEphthe Galad ex ſcorto filius. Hic cùm à ueris liberis ex domo paterna eiectus expulſuſq; eſſet, ꝙ æquũ eſſe negarent eum, qui ex ſcorto natus eſſet, in partẽ hçreditatis uenire, cõſpectum eorũ fugiẽs, in regione Tobiana habitauit. Quò ad eum ſtatim egẽtes & latrones, qui de eius fortitudine magnã opinionem haberent (erat enim fortiſſimus) conuenientes, principẽ ſequi cœperunt. Galadini autẽ cùm ab Ammonitanis Hebræi bello appeterentur, neceſſitate coacti ad eũ maiores natu miſerunt, qui eũ non ſolũ in ſocietatem belli uocarent, ſed etiã ducem belli deligerent. Ille autem primũ eos

hæc non ex animo dicere arbitratus eſt,cùm ſe ab eis domo paterna iniuria expulſum eſſe diceret: deinde cū & id quod res erat,& ex animo ſe loqui confirmarent, hoc reſpōdit, ſe ita demū eorū principē futurū, ſi & illi uerè ueniſſent,& Deus Ammonianos ſibi tradidiſſet. Cū iureiurando fidem feciſſent, ſe promiſſa ſeruaturos eſse,cum eis rediit in patriam. Ibi cum eū populus principem creaſset,legatos ad regē Ammonianorum miſit, qui ab eo quærerent,cur ſibi ac ſuis bellum inferret,ſuáque uaſtaret. Reſpondit legatis,ꝙ Hebræi cùm ex Aegypto diſcederēt, magnam partē ditionis ſuæ ab Arnone ad Iordanem cepiſsent, quæ omnia repeteret. Quæ cū legati renuntiaſsēt,Iephthe eoſdem iterū miſit, qui multis uerbis non ea quæ illius ditionis eſsēt,ſed quę aliorū, ab Hebręis tū capta eſse docerent: eúmq; non æquum facere, qui aliena, id eſt ea quæ Amorrhæorum fuiſsent,repeteret,præſertim cùm tam diu nō repetiuiſset. Ex quibus intelligi poſset,non iniuriam illi facere Hebræos, qui ea tam diu ſine cōtrouerſia tenuiſsēt,ſed illum qui bellum indiceret. Qui ſi in ſententia permaneret, Deū inter utrunque populū arbitrum fore. Re infecta cū Legati reuerſi eſsent, Iephthe afflatu diuino permotus & completus eſt, comparatóque exercitu in Ammonianos mouit. In uia uotum Deo nuncupauit,ſi eius benignitate Ammonianos ſuperaſset, qui primus uictori ſibi redeunti obuiam factus eſset, eū ſe illi immolaturum. Ammonianis ita uictis, ut uiginti eorum oppida caperet, agróſque & fines eorum,

rum, redeunti domum, filia eius uirgo, quam unã ſine aliis liberis habebat, quæ patri tam claram uictoriam gratularetur, prima obuiã prodiit. Quã ſimul atq; animaduertit, uoce quàm potuit maxima cũ lachrymis ſe miſerũ eſſe dixit, ꝙ illa & ſe & ipſum decepiſſet, præſertim cũ os ſuũ Domino in uoti nuncupatione aperuiſſet, nec aliud facere poſſet. Virgo filia patri modeſtè reſpõdit, ſi Deo uotũ nuncupaſſet, ſe non recuſare, quin eo ſe ipſe liberaret, præſertim cũ tam inſigni uictoria clarum patrem uideret. Hoc tamen unũ ſe ab eo petere, ut duos ſibi menſes ad uirginitatẽ cum æqualibus lugendam concederet. Exactis duobus menſibus, reuerſam Deo immolauit. Quo quidem exemplo omnes moneri debent, ut in uotis nuncupandis cautionem prudentiámque adhibeant. Idem cùm ſex annos iudex præfuiſſet, exceſſit è uita.

SAMSONIS VITA.

SAmſon Manue filius tribus Dan, dubium eſſet, fortiſſimúſne fuerit, qui à nemine homine, nec à quã plurimis uinci potuit, an ſtultiſſimus qui à muliere editis tam claris mirabilibúſque fortitudinis documentis, tandem uictus eſt, niſi in eo Chriſtum multò antè ſignificauiſſet. In eo præter hoc extremum ſingularia ſunt omnia, ut quæ prophani ſcriptores de multorum fortitudine tradunt,

ab illo obſcurata uideantur. Eo autem natus eſt tempore, cùm Palęſtini Hebræos diuino conſilio, quòd neglecto deſertóque uero Deo, ſe ad aliorum religionem contuliſſent, quadraginta annis Abdone Iudice mortuo, ſeruitute oppreſſerunt. Conceptus eius miraculo non caruit. Nam cùm mater eius ſterilis eſſet, angelus ei ſe oſtēdit, dixítque, tempus futurum, quo conciperet parerétque filium, qui Deo conſecraretur, populúmque in libertatem uindicaret. Vetuítque ne quid ſacrarum eſcarum ipſa contingeret, aut uinum biberet. Quærenti autem quiſnam eſſet, unde ueniret, aut quî uocaretur, dicere noluit. Ea igitur perterrita ad Manue uirum ſuum ſtatim ueniēs, ei hæc omnia ordine narrauit. Manue rei miraculo impulſus Deum rogauit, ut iterum eundem mitteret, qui omnia, quæ in puero agi uellet, doceret. Audiuit eum Deus, miſítque angelum ad mulierem, quem ut primum uidit, ad uirum cucurrit, ac renuntiauit. Ille uxorem ſecutus, angelum rogauit, num is eſſet qui cum uxore ſua locutus eſſet, & quęnam puer, quando natus eſſet, obſeruare deberet. Angelus ſe eum eſſe dixit, præcepítque ut puer ab iis omnibus, quæ mulieri expoſuiſſet, abſtineret. Manue angelum eſſe ignorabat. Itaque eum rogare cœpit, ut hœdum ſibi parari & coqui pateretur. Se eſurum negauit Angelus, monuítque ut hoſtiam Domino immolaret. Cùm idem inſtaret, ut nomen ediceret, ídque ſe eò facere exponeret, ut eum honoribus afficeret, quæſiuit, cur nomen ſuum quod mirabile

rabile esset, sciscitaretur. Hœdum in lapide cùm incenderet atque Deo immolaret, eo atque muliere spectantibus, angelus simul cum flamma ascendit: quo spectaculo perterriti, in terram proni ceciderunt: túmque demum angelum esse Manue credidit, mulieríque dixit se atque illam esse morituros, quòd angelum uidissent. Samson autem puer cum natus esset, appellatus est, simulque cum ætate in eo uirtutes coniunctæ cũ Dei munere creuerunt. Cùm adoleuisset, Palæstinam uirginem accepit uxorem, repugnantibus primùm parentibus, quòd Palęstini præputium non præciderent, & multæ essent generis sui, quas accipere ex lege diuina eũ oporteret: deinde assentientibus, cùm eam sibi probari & placere dixisset. Hoc autem Samson fecit, non quòd cõtra legem facere uellet, sed quòd id agẽte diuina prouidentia, occasionem opprimendorum Palæstinorũ quæreret. Thamnatensis uirgo illa erat. In oppidum cum parentibus cùm iret, catulus leonis sæuus ei occurrit: quem manibus sic discerpsit, ut si hœdum in frusta concidisset: neque id parentibus uoluit exponere. Sermone cum illa uirgine habito, redierunt domum. Cùm paulò pòst eòdem ut eam acciperet, reuerteretur, cadaueris leonis uidẽdi gratia de uia deflexit. In ore leonis examẽ apum consederat, sumptũ fauũ mellis, in uia edit ipse, atq; ex eodem parẽtibus totius rei ignaris dedit. Loci illius incolæ ei triginta sodales dederant. Eis in solenni nuptiarum epulò ænigma explicandum posuit ea conditione, ut si intra

ſeptimum diem illud diſſoluerent, ipſe eis lineas ueſtes triginta, totidemque tunicas daret: ſi nõ poſſent, ipſi eundem & ueſtium & tunicarum eiuſdem generis numerum ſoluerent. Aenigma autem, ſiue obſcura quęſtio fuit huiuſmodi: Ex comedẽte cibus, & ex forti dulcedo manauit. Tribus primis diebus cũ nulla ratione obſcuritatem quæſtionis explicare poſſent, nec aliis, adeſſetque ſeptimus, uxorem eius conueniunt: ei ſuadent, ut uiro blandiatur tantúmque efficiat, ut quæ illius quæſtionis ſentẽtia ſit, exponat: minantur præthereà, ſe & illius & patris eius domum eſſe incenſuros, niſi id perficiat. Mulier non ſolũ blanditur uiro, uerum etiam queritur apud eum cum lachrymis, ſe ab illo non diligi, ob eámque cauſam eũ ſibi nolle eius quæſtionis explicare ſententiam: idq́; ſex primis diebus fecit, in quibus ei hoc unum ille afferebat, ſe illi quæſtionem explicare non poſſe, quã parentibus explicare noluiſſet. Ad extremum ſeptimo die cũ ei moleſta eſſe pergeret, expoſuit: ſtatimque illa ciuibus ſuis indicauit. Illi eodem die ante ſolis occaſum Samſonẽ adeuntes, his uerbis explicarũt. Quid dulcius melle, leonéq; fortius? Quod ipſe intelligens, Niſi, inquit, iuuenca mea arauiſſetis, nunquam quæſtionis nodum inuenire potuiſsetis. Spiritu autem diuino afflatus, Aſcalonem Palæſtinorũ urbem petens, triginta uiros interfecit, eorúmq; ueſtes illis triginta ex pacto tradidit. Hanc ille uxoris in ſe iniuriam adeò moleſtè acerbéque tulit, ut quamprimùm leniẽdi doloris cauſa, relicto loco, & ea quæ

illi

illi dolorem augere potuissent, se domum paternam receperit. Pater eius uxoris, eam ab illo odio & dolore uicto repudiatam esse ratus, alteri qui Samsonis amicus erat, nec ita multò pòst in matrimonio collocauit. Ipse cùm aliquãtò pòst, tum cũ triticeæ messis tempus appetebat, uxorem uiseret, atque in cubiculum ut solitus erat, ad eam uellet accedere, prohibuit pater, cùm ea quæ paulò antè dixi, attulisset. Se tamẽ habere dixit uirginem filiam minorem natu, quæ forma elegantiore quàm illius soror esset, qua pro illa si uellet uteretur. Quam ille iniuriam sibi factam grauiter ferens, in se culpam ex illo die nõ posse cõferri dixit, si illam ulcisceretur. Tempus messis, ut dixi, flauescentibus iam frugibus, appetebat. Ille statim trecentas uulpes cepit, eásque caudis inter se nexis & colligatis, in omnes partes, adhibito igne, dimisit. Illæ autem in medias Palæstinorum segetes occultãdi, ut fit, causa, cum discurrissent, tam eas quę iam in manipulos demessæ colligatæ erãt, quàm eas quæ tum etiam stabant, combusserunt, tantáque uis flammæ fuit, ut etiam uineta & oliueta cõflagrarint. Palęstini re comperta ex iis, qui hæc à Samsone geri uidissent, cum Thamnath eius socerũ ei causam dedisse intellexissent, quòd filiam quam ei nuptui dedisset, alteri collocasset, tum irato animo & patrem, & filiam uiuos exusserunt. Quod cum Samson resciuisset, ne sic quidem se conquieturum, nisi eos etiam nouo genere ultus esset, professus est. Itaque eis miserabili modo, siue uulneratis, siue cæsis discessit, ha-

bitauítque in quadam ſpelunca. Palæſtini autem in eorum qui tribus Iudæ erant regionem arma inferentes, cùm illorum exercitum fudiſſent, eorúmque irruptionis cauſam illi quærerent, reſpõderũt, nũquã ſe antè finem belli eſſe facturos, quàm iniurias quas à Samſone accepiſſent, ulti eſſent. Quæ cauſa fuit, ut Iudainæ tribus homines ad Samſonem uenientes, cũ ab illo quæſiuiſſent, cur in Palęſtinos, quibus ipſi parérent, talem ſe præbuiſſet, illeque ſe par illis retuliſſe reſpondiſſet, expoſuerint, ſe eò ueniſſe, ut uinctum eum Palæſtinis dederẽt: quod ille tantum abeſt ut acerbè tulerit, ut libenter ſe id paſſurum eſſe denũciauerit, dum modo iurarent ſe ipſum in uia non eſse interempturos. Cùm iuraſſent, uinctum eum nouis duabus funibus ad Palęſtinos ducebant: cúmque illi eminus cõſpecto illo, quaſi ad certam prædam cum clamore properantes iam imminerent, ſpiritu diuino afflatus & permotus Samſon, ſolutis ruptíſq; uinculis, arreptâque aſini maxilla, mille uiros interfecit. Confectus ſiti, cùm ibi nullæ aquæ ſuppeterent, Deũ rogauit, ut ſibi quem uictorem effeciſſet, auxilium ferret, ne enectus ſiti in poteſtatem inimicorum ueniret. Vix finem orandi fecerat, cùm aquã ex molari dente manare uidit, ex qua cum quãtum ſatis uiſum eſſet, hauſiſſet, uires & animum recepit. Rem nõ minore admiratione dignam, nec ita multò poſt geſſit. Gazam Palæſtinorum urbem cum introiſſet, cũ muliere quę omnibus propoſita erat, concubuit. Aduentu eius cognito, Palæſtini clam eum circũdederunt, atque

atque in porta noctu excubias egerunt, ut manè abeuntem interficerent. Ipse cùm intempesta nocte expergefactus, surrexisset, portas urbis cum postibus in humeros suos impositas, in proximi montis cacumen deportauit. Eundem uerò, quem tantis corporis uiribus præstitisse excelluisseque docui, ad extremum mulier Dalila nomine, blanditiis illecebrísque superauit. Cùm enim Palæstini eam ab illo ualde amari cognouissent, cum ea egerunt, ut eum falleret, ex eóque cognosceret, qua in re tam magnæ uires eius cōsisterent: quod si faceret, ei se singuli millenos & centenos argenteos daturos esse spoponderunt. Ille primùm quidem non planè qua in re sitæ essent uires corporis, exposuit. Nam cùm illa, ut solēt mulieres paulò ad rem attentiores, id tentasset, ísque ita fore se iisdem uiribus, quibus cæteri homines essent, dixisset, si septē funibus qui ex neruis humescentibus confecti essent, uinctus esset, atque illa, cū hoc ipsum, Palæstinis materiam suppeditātibus, fecisset, latentibus qui & exitū rei expectarēt, & ex insidiis eū opprimerent, ei insidias à Palæstinis paratas quas uitaret, exposuisset: ipse tanta facilitate uincula rupit & dissipauit, quanta ignis filum ex stupa cum adhibetur, solet. Iterū ac tertiò eam simili ratione decepit, cùm illa semper se ab eo captari fallíque dixisset. Secundo loco funibus nouis, qui nunquam in opere fuissēt, uinctus est, quos tā facilè rursus dirupit, quā telarum fila potuisset. Tertiò dixit, si septem capitis sui capilli intexti & contorti iugo textorio fuissent,

& humi clauo defixi, fore ut pari cæterorum hominum fortitudine uideretur. At cùm illa omnia diligenter perfecta essent, iis qui in insidiis collocati erãt etiam imminentibus, tamen experrectus omnia facilimè extraxit. Quartò autem, id est ad extremum mulieris siue precibus, siue querelis, siue blanditiis, siue his omnibus uictus, ei rem ipsam ut erat, aperuit. Cum enim indicio illius caput ei rasum esset, Palæstini omnes, qui mulieris accitu cum pecunia conuenerãt, eum comprehenderunt exitus rei ignarum, statimq; effossis oculis, Gazam ductum in carcere uinctum catenis duabus molere iusserunt. Renasci iam eius capilli cœperãt, cum Palæstini festum diem more institutóque maiorum agẽtes, Samsonẽ ludibrij causa producendum communi consensu ut hostem censuerunt. Eo in cubiculo duæ columnæ erãt, in quibus tota domus nitebatur, tam paruo interuallo disiũctæ, ut eas passis manibus homo posset contingere. Ibi cum illum diũ pro delectamento habuissent, ducem suum monuit, ut se ad colũnas illas perduceret. Spectabant autem ludentem Sãsonẽ fere tria uirorum mulierúmque millia. Is ergo cum Deũ rogasset, ut sibi in rebus aduersis contra hostes auxilium ferret, complexus utramq; columnam, eas ita totis uiribus cõmouit, ut domus ruina sua eum omnésque qui aderant, opprimeret: plurésque moriens, quàm uiuus interemit. Eũ uerò sui elatum in sepulchro patris sui sepelierunt, cùm uiginti annis populum iudicasset.

BOOZ

BOOZ VITA.

BOoz Bethleemitanus Salmone patre natus eſt. Is Ruth Moabitidem uxorem diuino conſilio & prouidentia accepit: quod quidem quemadmodum geſtum ſit, quia ad eius laudem pertinet, exponere conſtitui, rémque altius repetam, quò faciliùs intelligatur. Elimelech erat Booz propinquus: qui cum fames in patria eſſet, id eſt, in ea Iudææ parte, quæ Iudæ familiæ obuenerat, eius uitandæ cauſa unà cum Noëmi uxore, duobúſque liberis Mahalon & Chelion in agrum Moabitanum ſe recepit. Ibi, Elimelech mortuo, liberi duo, quos dixi, uxores duxerũt, Orpham & Ruth nomine: uter autẽ utram acceperit, incertum eſt. Exceſſerunt autem illi etiam è uita. Noëmi quæ ſe & uiduam & orbam uideret, ſibi in patriã, accepto nuntio ubertatis, cum in ea regione decennium fermè uixiſset, redeundũ cenſuit. Itaque re cum nuribus communicata, primum tres ſimul iter ingreſsæ ſunt: deinde cum aliquãtum itineris confeciſsent, Noëmi nurus & monuit, ut in patriam ſuam ad matres reuerterentur, & rogato Domino, ut proſperè eis omnia euenire uellet in domibus uirorum, quibus nupturæ eſsent, oſculata eſt. Illæ cùm obortis lachrymis dolorem ſuum magna uoce ſignificarent, dicerentque ſe unà cum ea ad ipſius patriam eſſe profecturas: ipſa eas rurſus hortata eſt, ut redirent, quòd nullam iam ſpem ſibi quæ proue-

cta ætate eſset, reliquam uideret procreandorum liberorum: quæ ſi reliqua eſset, atque ea ipſa nocte cóciperet, tamen ipſę antè conſeneſcerent, quàm liberi poſsent nubere: quinetiam earum aſpectu & præſentia augeri dolorem ſuum dicebat. Hac illius oratione adducta fuit utraque, ut iterum fleret: ſed tamen Orpha ſola cum ſocrũ oſculata eſset, diſceſſit. Ruth autem ſocrum ſequuta eſt: cui cũ illa in itinere quaſi auctor eſset, ut propinquam quę ad deos ſuos reuerſa eſset, ſequeretur, eam rogauit, ne ſibi deinceps aduerſaretur. Hoc enim ſibi induxiſse in animum, hoc conſtituiſse, quocũque ipſa pergeret, eam ſequi: ubicunque habitaret, habitare: quem Deum haberet, ac populum, eundem habere: quacunq; in terra moreretur ac ſepeliretur, mori atque ſepeliri: neque re ulla, niſi morte, ab ea diſiungi. Noëmi quæ tum obſtinatum offirmatumque nurus animum cerneret: deinceps ei ſuadere, ut ad ſuos rediret, deſtitit. Confecto igitur unà itinere, Bethleem introierunt tum cùm primùm ordea metebantur. Ruth nec ita multò pòſt ſocrui expoſuit, ſibi in animo eſſe, dũ modo per illius benignitatem liceret, ſe in agrum alicuius comis & liberalis domini ad colligendas ſpicas, quæ meſſorum manus fugiſſent, conferre: quo impetrato, cum abiiſſet, accidit diuina prouidẽtia, ut ager is in quem primùm ingreſſa eſt, Booz huius eſſet, qui iam tum magnis opibus abundabat. Ea iam ſpicas meſſorum conceſſu colligebat, cum Booz Bethleem ueniens, ab eo quem meſſoribus præfecerat, quęnam puella

puella illa esset, cœpit quærere. Cùm respõdisset, eam esse Moabitidem, quæ cum Noëmi ex illa regione uenisset, rogassétque ut sibi colligere spicas remanẽtes liceret: ipse illam monuit, ne ad alium agrũ trãsiret, sed messores semper sequeretur: se enim suis imperauisse, ne illi negotium facesserẽt: quinetiam si sitiret, aquam cum suis biberet. Cùm illa tanta eius benignitate ducta, statim sę ad illius pedes abiecisset, rogassétque quodnam ob meritum suum sibi tantum beneficij daret, quam Moabitidem .i. peregrinam esse sciret: respondit sibi nuntiatum esse, quæ officia nurui suæ post mortem uiri sui præstitisset: eámque relictis parentibus & patria, ad eos uenisse, quos antea ignoraret. Itaque petere se à Deo ad quem confugisset, ut ei pro officiorum dignitate gratiã referat. Cõcessit etiam, ut ad horam cibi ueniens, cum suis cibũ caperet. Cúmque illa ex more ad colligendas spicas rediisset, suis Booz præcepit, ut si cum eis ipsa metere uellet, ne prohiberent: quinetiam de industria manipulos relinquerent, ut liberè colligeret. Collegit autẽ illa duos ferè modios, quos cùm ad socrum unà cũ reliquiis cibi deportasset, quęrere ex ea cœpit, quisnã se in eam tam liberalem facilémque præbuisset. Cũ Booz nominasset, tum & propinquum suum eũ esse dixit: & ut magnis eundem Deus bonis afficeret, rogauit, ꝙ quam amicitiam cum mortuis coluisset, eã etiam ad uiuos uoluisset pertinere. Multò etiam maiorem ei gratiam habuit, cùm à nuru accepisset, hoc ei ab illo imperatum esse, ut quandiu messis esset, ne

ad alium agrum diuerteret. Itaque illa de ſocrus ſentẽtia eò tãtiſper profecta eſt, quoad meſſis triticea & ordeacea perfecta fuit, cùm quotidie ad ſocrum reuerteretur. Perfecta meſse ita accidit, ut Booz ordeũ excutiendum & uentilãdum locaret: quod cũ Ruth reſciuiſset, nurui dixit ſe daturã operã, ut bene nuberet. Itaque abluta facie, ſumptáque ueſte elegantiore ſe ad aream ordei, quam Booz ea nocte uentilaret, cõferret, uiderétque diligẽter, ne à quoquam niſi ſumpto cibo animaduerteretur: tum denique ipſa notato loco, ad quem ille dormitum iuiſset, ad eum clàm ueniret, pallióque quo opertus eſset, à pedibus diſiecto, ibi cubaret. Cùm ſe quæ iuberet, facturã promiſiſset, eò uenit, notatóque aceruo manipulorum, ad quem Booz potus ſolito hilarior, dormitum ierat, ad pedes iam dormientis detracto pallio cubuit. Booz nocte intempeſta, cùm experrectus ad pedes iacentẽ ſenſiſset, perterritus, quis eſſet, rogauit. Illa cũ Ruth eius ancillam ſe eſſe reſpondiſſet, rogarétq; ut palliũ ſiue ſtragulam ipſius ſibi daret, propterea ꝙ ad eum propinquitate attineret: tum Booz collaudato illo eius facto, ita ut & benedictam eam à Domino diceret, & eius uirtutis populum teſtem prædicaret, & ſuperiorem pietatem atque humanitatem eã poſteriore uiciſſe fateretur, ſe illius quidem propinquum eſſe dixit: ſed quia alter propius ſe ad eam attineret, manè ſe ex illo intellecturum promiſit, num eã propinquitatis iure uellet ducere: ſi nollet, fore, ut ipſe cũ ea coniugiũ iniret. Illa prima luce antè quàm à quo-

quam quæ esset, cognosci posset, (sic enim Booz iusserat) cum sex ordei modiis abiit: ipse paulò pòst sicuti pollicitus erat, in oppidum profectus est, ut cõmodè, ne id cupidè facere uideretur, eum, cui de primæ propinquitatis iure concederet, conueniret. Hoc quò facilius perficeret, ad portam oppidi sibi sedendum putauit. Ibi cùm esset, propinquus illum superiorem prætereuntem animaduertens, eum rogat, ut illic aliquantisper sedeat. Quod cùm non grauatè fecisset, Booz decem oppidanos ex iis, qui cæteros ætate antecedebant, conuocat. Iis cõsidentibus, ita cum propinquo illo, (neque enim nomen eius literis mãdatum est) egit: Noëmi dixit uelle uendere partem agri, qui Elimelec utriusque fratris fuisset. Hoc se illi à quo uno propinquitate uinceretur, exponere uoluisse, illis præsentibus, ut si uellet, iure propinquitatis emeret: sin minus, ipse quid sibi faciundum esset, uideret. Cũ ille se emere uelle dixisset, tum Booz addidit, ei cùm agrum emisset, ex lege, Ruth, quæ demortui mulier esset, uxorem esse ducendam, ut pro fratre liberos procrearet. Ille facta coniugij mẽtione, confestim decedere se de illo iure suo dixit, atque ei cõcedere, quòd familiæ suæ posteritatem delere minimè deberet. Hoc quò magis firmum ratúmque esset, ab eo petiuit, ut id quod in tali re tum seruari solitum erat, ipse calceos detraheret. Detractis calceis Booz & uenditionis agri, & coniugij, quod cũ Ruth iniret, ꝙ ille de suo iure decederet, testes decem quos dixi, esse dixit. Hoc cùm professi essent, & præterea

conprecati essent, ut bonũ, felix, faustúmq; matrimonium illud esset, susciperétque Booz ex Ruth, quam Rachel & Lię similem esse cuperent, liberos quæ eius domum tam celebrem clarámque redderent, quàm Phares Iudæ atque Thamar parentum suorum familiam illustrem reddidisset: ipse Ruth duxit uxorem, quæ ei puerum, cui Obed nomen imposuerunt, peperit. Nihil prætereà de eo scriptum inuenimus.

VITA DAVIDIS REGIS ET PROPHETAE.

DAuid Bethleemitanus Isai, siue Iessę patre natus, uiuo Saule, qui primus regia potestate Iudæis præfuit, adolescẽs rex institutus est hoc modo. Cũ Deus Saulem pro suis sceleribus detestatus esset, eiúsque uicem Samúel diu & per se, & illius precibus adductus, doluisset, conaretúrq; ei Deum placare: illud eius factum reprehendit, quòd frustrà eius causâ laboraret, quem ipse auersatus esset. Itaque ei pręcepit, ut cornu olei pleno sumpto ad Isai Bethleemitanum, unius eius liberorũ quem delegisset, ungendi consecrandíque causa, proficisceretur. Cùm id se sine uitę periculo facere posse negaret, uiuo Saule, Deus uitulum eum iussit sumere, quem se immolatum uenisse Bethleemitanis diceret. Samúel cùm Dei iussu Bethleem ueniens, quærentibus cur uenisset, id quod dixi, respondisset, oppidanos ad sacrum

crum

crum conuocat, atque in iis Isai eiúsque liberos omnes pręter Dauidē, qui oues patris pascebat, expiauit. Quoniam quem ungi consecraríque Deus uellet, ignorabat, singillatim ut quenque eorum expiabat, ita Deū cōsulebat: qui semper in singulis qui aderāt, non esse respondit. Cùm igitur ad septimum peruenisset, idémque accepisset responsum: tum Isai rogauit, num alium prætereá haberet: cùm respondisset octauum esse paruulum, qui oues pasceret, ille negauit se antè mēsæ accubiturum, quam adductus fuisset. Perductum, cùm eum esse quem delegisset, respondisset Deus, consecrauit, statímque spiritus Domini ad eum uenit, atq; ex eo die deinceps in eo insedit. Didicerat puer fidibus canere. Itaque cùm Saul eodem tempore à Spiritu Domini desertus, ab improbo impuróque agitaretur, neque ei malo remedium ullum principio, nec ipse nec sui inuenire possent, deinde nōnulli ex eius comitatu Dauidē nominarunt, hominē & fortem, & bellica arte præstantē, qui optimè fidibus caneret, quarum sonis ac modis malum illud sedaretur. Eorum de consilio & sententia, Dauidē accersendū curat: accersitum armigerū suum constituit, magnóque eum amore prosequutus in honore habuit, & pretio: nec iniuria. Nā quotiescunque in eum spiritus nequam inuadebat, admotis fidibus digitis, sono dolorem eius leuiorem faciebat, expulso dæmone. Cùm autem illa eius opera Saul penitus à malo liberatus uideretur, Dauid relictis tribus fratribus, qui eo maiores natu, ī bello Sauli

operam dabāt,ad patrem,ut gregem paſceret, reuerſus eſt: ibique eatenus fuit, quoad pater eum miſit, qui ut fratres ualerent,uideret. Palęſtini iam tum in agrum Iudæorum impetu facto, caſtra locauerant, ibíque quadraginta dies commorati erant, cùm interea Goliath Palæſtinus Gethęus, cuius ſtatura erat cubitorum ſex & palmi, armatus Deū & Iudæos cōtumeliis conuiciiſque uexans, ad ſingulare certamē qui uellet deſcendere, prouocabat. Inuſitata autem hominis proceritas armorúmque genus Saulem atque Iudæos in ſtuporem ſummámque deſperationem adduxerat, nec quiſquam audebat cum illo in certamen deſcendere,quo uter uictus eſset,exercitus etiam cuius eſset, ac populus in alterius poteſtatem ueniret. In hac tanta omnium trepidatione, Saul ei, qui congrederetur & uinceret,præmium poſuit,immunitatem paternæ familiæ, ingentes opes & filiam coniugem.Dauid qui audiuiſset,cùm eiuſmodi cōuicia Goliath in Deū iaceret, ſpiritu diuino permotus, propulſandam illam iniuriam ratus, adductus etiam præmio,ſe deſcenſurum in certamē nonnullis dicit:quod cùm Eliad frater eius accepiſset, nō tam eum ab hoc conſilio deterrere cœpit, quàm accuſare & obiurgare,quòd patris oues reliquiſset.Cùm uerò ad plures, ut fit, fama peruaſiſset, tandem eius rei Saul factus certior, eum accerſit, primúmque eum dehortatur, propoſito eo quî cum ei res eſset,propoſitáque ætate quæ pene puerilis eſset.Tātum autē abeſt, ut ab illo cōſilio ſuo & propoſito metu, quē Saul

propo-

proponeret, abductus fuerit, ut diuina ſpe & ope fretus, eorum quæ puer geſſiſſet, recordatione & commemoratione, ſe in ſpem maximam uictoriæ uenire dixerit. Cõmemorabat enim Sauli ipſum, ut dixi, deterrenti, ſe, cùm patris ſui oues paſceret, ueniénſq; leo uel urſus, arrepto ariete fugeret, inſequentem ex faucibus eripuiſſe primùm, deinde apprehenſo mento ſuffocaſſe. Itaque ſe ſperare, idem Palæſtino eſſe facturum Dei cõceſſu & munere, qui ut ipſum ex faucibus leonis eripuerat, ſic etiam ex Palęſtini illius erepturus eſſet. Tam bona ſpe fretum cũ de ſententia ſibi deiiciendum ultrà Saul non putaret, ſiue quòd fieri non poſſe uideret, ſiue quòd nemo alius ſe pro Rep. deuouere uellet in tanto rerum omnium diſcrimine, tandem conquieuit, armatúmque his uotis & officiis proſequutus eſt, Tibi Deum auxilium ferre, tuóſq; conatus fortunare uelim. Ipſe armatus, cum arma ferre ſe poſſe, quòd nunquam aſſueuerat, diffideret, eis detractis, bacillum quo uti ſolitus erat, pro gladio ſumpſit, & quinq; lapides delegit in torrente, quibus in peram paſtoralem congeſtis, ſumptáque funda manu, ſpei bonæ plenus, in hoſtem cõtendit. Eum ſimul atque Goliath nouo & inuſitato illo armorum genere inſtructum animaduertit, ei in probri loco obiectare cœpit, quòd ita in ipſum ueniret cum bacillo, quaſi canis eſſet: conuiciiſque & maledictis Deorum ſuorum nomine uexatum ad ſe uenire iuſſit, ut eius cadauer auibus deuorandum traderet. Dauid conuiciis conuicia non diluit, ſed

hoc unum respondit, illum in ipsum cum gladio, hasta & clypeo uenire, se autem in eum uenire in Domini exercituum Deíque agminum Israëlis nomine, in quē eo die maledicta iecisset, cuius nutu in manus ipsius ita uenturus esset, ut & ei caput amputaret, & cadauera Palæstinorum auibus feríſque obiiceret, ut uniuersus orbis Deum apud Iudæos esse sciret, omnísque cœtus qui utraque ex parte stabat, cognosceret, atq; intelligeret, Deum, cuius sit bellū, non hasta, aut clypeo seruare aut uincere. His utrinque iactatis, Palæstinus infestus in Dauid ueniebat: cùm ipse, prolatum ex pera lapidē, funda sic in eius frontē iaculatus est, ut hęrente lapide pronus in terrā ceciderit. Gladiū, ut dixi, Dauid nullum sumpserat. Itaque corruentis districto gladio, eū primò interemit, deinde ei caput præcidit. Palęstini cùm fortissimum suorū uictū interfectúmq; uiderent, fugerunt. Iudæi autē cū clamore eos insequuti, multos interemerūt, reuersíque eorū castra ceperūt. At Dauid positis fixísq; Goliath armis ī tabernaculo suo, caput eius Hierosolyma portauit: quod cū mulieres oppidorū resciuissent, Sauli obuiā prodeūtes in choris cū tympanis & sistris, hæc canebant: Interfecit Saul mille, & Dauid decē millia. Hoc ita Saul acerbè tulit, ut cū dixisset, nihil restare, nisi ut ei regnum traderetur, ex eo die ac deinceps quādiu uixit, inuisum ac suspectum Dauidē habuerit, eúmq; sæpe, quātū in eo fuit, interfecerit: de quo nobis deinceps dicendū est, ut quē se erga hostem præstiterit, exempli causa intelligamus.

In eo

In eo enim mansuetudinis ac clementiæ exemplum continetur, & maximum & clarissimũ. Proposuerat, ut dixi, præmium ei qui Goliath interfecisset, coniugium filiæ. Ei autem filiæ duæ nubiles erant, Merob, & Michol. Cùm Saul postridie eius diei, quo die mulieres maioribus fortitudinis laudibus Dauidem, quàm illum ornauerant, à dæmone agitatus, prophetaret, atque uaticinaretur, Dauid autem fidibus, mali eius leniendi causa, caneret: arreptam subitò lanceam bis in parietem iecit, ut Dauidẽ transfigeret, fecisśetque nisi ictum ille declinasset. Qua re animaduersa, Saul qui ex eo Domini spiritũ, qui ipsum deseruisset, in Dauide insedisse iudicaret, eum metuere cœpit. Itaque eum à se amandans, mille uiris populi præfecit, quo in munere ita se prudentem præstitit, ut Iudæis omnibus charus esset. Cùm autẽ illi eius gloriæ ac superiori inuideret, eúmq; metueret ea de causa quam dixi, specie simulationéq; amicitiæ, re autem uera, eius interficiendi causa, Merob maiorem natu filiam ei se daturum in matrimoniũ pollicitus est, si modo bellum procuraret ac gereret, ut eum non ipse interficeret, sed Palæstini. Nec tamẽ eam illi dedit, cum uenisset tempus, sed Hadrieli Molathitæ. Alteram, cui Michol, ut dixi, nomen erat, Dauid amabat. Quod cùm Saul resciuisset, ei eam se nuptui daturum promisit, dum modo centum præputia Palæstinorum afferret, quod specie quidẽ hostium Dei internecionis dicebat, re autem uera certum uitæ eius periculum illud putabat. Dauid tamẽ

tam nefariȩ illius in ſe uoluntatis ſceleſtíque conſilij ignarus, paulò pòſt Accaronē profectus cum iis mille quibus præerat, ducentis Palæſtinis cæſis, eorum prȩputia ad Saulē attulit, eiq́; numerauit. Sic Michol duxit uxorem, cui ipſe erat chariſſimus, quemadmodum ex eo quod expono, intelligi poterit. Nam cùm paulò pòſt Saul Ionathæ ſuíſque omnibus præcepiſſet, ut Dauidē interficerent: Ionathas autem Dauidē, quem ualde amaret, eo amicitiæ gradu, qui in paucis, ut mox docebo, repertus eſt, monuiſſet, ut alicubi in poſterum diē deliteſceret, quoad dediſſet operam, ut ei patrem placaret, ſi poſset: tum quidē Saulis in eum odium deferbuit, Ionathæ ſtudio & diligentia. Sed paulò pòſt, cùm eius placatum planè animum putans, pro more fidibus caneret, lanceáq́; eius interficiendi cauſa à Saule coniecta, ictu declinato domum ſuā ſe recepiſſet, actum erat de eo, niſi Michol charus fuiſſet. Saul enim ſtatim ſatellites miſit, qui eum domi ſuæ cuſtodirent, & mane interficerent: cuius rei facta Michol certior, antè quàm ueniſſent, uirum monuit, ut noctu fugeret. Eius igitur conſilio parēs Dauid, ea adiutrice per feneſtram demiſsus euaſit. In hoc quidē magnam charitatis ſuæ in uirum ſignificationē dedit: ſed maiorem eodem penè pūcto temporis, atque adeò tantam, ut ſine hac poſteriore, ſuperior haud multum uirium ad ſalutē habuiſset. Prudens mulier, uiriq́; amantiſſima, cum intelligeret, id quod res erat, ſi ſatellites ueniſſent, fugæque uiri ſui nuntium Sauli patri renuntiaſsent,

miſſis

missis qui eum quærerent, facilè eum antè comprehendi posse, quàm se in certum tutúmque locum recepisset: quid facit? Sumit statuam, eamque in lecto locat, & capiti pellem caprinam cum uillis apponit, atque eam operit uestibus, ut cum satellites uenisset, uirum suum ægrum esse diceret. Itaq; cùm uenisset, atque hoc ab ea responsum accepisent, renuntiauerũt Sauli, qui eo contentus fuisset, nisi hostis generis hominum instinctu, de Dauidis morte cogitasset. Quocirca eos iterum misit, qui eum in lecto deportarent, ut eum interficeret. In quo mirari quiuis iure potest iræ odiique magnitudinem tantam in homine, ut etiam in ægrorum uitam, quæ sæpe nulla est, sæuiat. Satellites intromissi, cum hominem se comprehensuros sperarent, statuam solam inuenerunt: quod cùm Sauli nuntiassent, Michol accersitam grauiter obiurgauit, quòd sic ipsum derisisset, inimicúque suum abire siuisset. Illa cum respõdisset, Dauidẽ sibi minatum esse mortem, nisi ipsum euadere pateretur, æquiore quidem in eam animo, non in Dauidẽ fuit. Nam cùm is fuga illa elapsus, se ad Samuelẽ in Ramátha contulisset, eísq; omnibus quę ipsi accidissent nũtiatis, in Naioth habitandi causa unà profecti esent: Saul cùm primùm eius rei nuntius ad ipsum uenisset, lictores misit, qui eum comprehenderent. Hi autem cùm eò peruenientes, in medio cœtu prophetarum cum eis uaticinarentur, non redierunt ad Saulem. Itaque alios misit, qui etiam uaticinati sunt: quæ causa fuit, ut tertios mitteret, qui cùm

etiam uaticinarentur, nec redirent: Saul ipse eò profectus est. Tam altè radices agunt in animo cùm peccata omnia, tum uel maximè inuidia & odium, nisi statim euellantur. Eò cũ uenisset, ipse etiam prophetauit, quod tantã omnibus excitauit admirationem, ut prouerbium hoc inde natum sit, Num Saul inter prophetas? Interim Dauid elapsus est, neque ex eo tempore se Sauli commisit, aut eius fidei quicquam tribuit. Dedit tamen operam, quantum in eo fuit, nec multò pòst, ut cũ eo in gratiã rediret, eoq; Ionathã eius filium, quem unum fidelissimum habebat, adhibuit, ut sciret, num illius animus placari posset. Is cum ex patris minis & obiurgatione eius animum implacabilem inexorabilémque esse intellexisset, ei quem signo & quasi tessera, quam constituerant, accersisset, fugiendum censuit. Dauid consilium quod Ionathas dederat, sequutus, in Nobe primùm ad Abimelech cũ paucis profectus est. Abimelech quærenti, cur ipse qui regis esset gener, cum tam paucis uenisset, respondit, à Saule se missum esse cum paucis, ne quis cur mitteretur intelligeret. Cũ ipse eiúsq; comites fessi esurirent, rogauit Abimelech, ut si quid haberet, depromeret. Ille qui nihil præter consecratos panes haberet, quos nefas esset cuiquam, nisi sacerdotibus, comedere, cùm eum atq; comites à mulieribus se abstinuisse ex Dauide audiuisset, panes protulit. Quod utriusque factum necessitate, quemadmodum Seruator ipse interpretatus est, habuit excusationem. In quo illustre nobis exemplum prodi-

tur

tur.Si enim Abimelech non antè Dauidi eiúsque co mitibus panes consecratos proferre daréque uoluit, etiam imposita necessitate, quàm casto corpore ac pudico eos esse cognouisset: qua nos castimonia & pudicitia esse debemus, cùm ad sacrosanctum panẽ, id est, ad uerum Christi corpus sumendum accedimus? Ibi autem Dauid non est multos dies commoratus, quòd, quoniam Doeg Idumęus, qui Saulis mu las pascebat ibi esset, uereretur, ne eius indicio ab illo comprehẽderetur. Itaque sumpto Goliath gladio, cum alius nullus esset, ad Achis regem Geth fugit. Achis simul atq; eum uenisse à suis accepisset, cùm eum esse dicerent, qui, ut omnes profitebantur, decẽ millia interemisset, ob eã causam eius uidendi summa cupiditate tenebatur. Itaque eum intromitti ad se iussit. At Dauid qui magnopere uereretur, ne ob eas uoces quæ de ipso iactatæ essent, interficeretur, insani desipientísque personam cum intromissus esset, induit, maluitque prudentiam uirtutemq; suam simulatione amentiæ seruare, quàm proditam ac patefactam alieno & tempore & loco, in certum addu cere periculum. Amentis autem & desipientis signa adumbrata hęc in eo animaduersa sunt: Os suum co ram Achis immutauit, collabebatur inter manus eo rum, qui eum introduxerãt: nutabat & impingebat in portæ ostia: ei saliua in barbam defluebat: quæ cũ omnia Achis animaduertisset, ex suis quærere cœpit, Séne dignum putarent, ad quem furiosum & insanũ adducerent? Itaque eum è conspectu suo statim re-

mouendum curauit. Hac arte Dauid elapſus, in ſpeluncam Odollam uenit. Quod cùm fratres reſciuiſſent, ad eum profecti ſunt. Eius ſtatim fama adducti omnes, qui ære alieno diruti erát, aut calamitate aliqua oppreſſi, numero fere quadringenti, ad illũ confluxerunt, quibus uolentibus & rogantibus præfuit. Erat tum Gad propheta, qui ad eum adiens, illũ monuit, ut inde in Iudæam, quòd non ſine ingenti periculo illic eſſet, proficiſceretur. Venit ergo Dauid in ſaltum Hareth. Saul qui eum, ut dixi, omni ratione quæreret, cùm illum uiſum eſſe intellexiſset, apud ſuos conqueſtus eſt, ſe & à Ionatha filio, qui fœdus cum Dauide feciſset, deſertum eſse, & à ſuis omnibus cum hoſtem ipſius tandiu uiuere paterentur, nec ubi eſset, indicarent. Cæteris tacentibus, Doeg Idumæus, qui eum Nobe cum Abimelech, ut dixi, uidiſset, illum ſe ibi uidiſse dixit, & Abimelech pro eo Deum conſuluiſse, cibariaque miniſtraſse, atque Goliath gladium tradidiſse. Accerſitum Abimelech Saul hac de cauſa, omnéſque ſacerdotes quinque & octoginta numero, cùm illum ut coniuratorem condẽnaſset capitis, interfici unà cùm ſacerdotibus iuſſit. Quod cùm cæteri facturos ſe eſse pernegaſsent, ꝗ nefas ſibi in ſacerdotes manus iniicere dicerent, iuſſu Regis Doeg omnes interemit. Neque hoc ei ſatis fuit, ſed Nobe ſacerdotum urbem deleuit, cæſis mulieribus, pueris, beſtiiſque omnibus. Abimelech tantùm filius Abiathar nomine euaſit, qui cùm hęc omnia, in primíſque ſacerdotum cædem Dauidi nũtiaret,

ret,is qua erat animi religione præditus,ſua culpa cũ illa omnia, tum patris illius atq; domeſticorum cædẽ, magno cum gemitu dixit accidiſse. Cùm etiam tum eſset in ſaltu Hareth,nuntiatum eſt ei à Ceilanis Palæſtinos Ceilam oppugnare. Conſulendum ergo ſibi Dominum cenſuit, num eò proficiſceretur, Palæſtinóſque interficeret. Cùm etiã Deus reſpõdiſset, atque ille eò ſuis eundum eſse ſignificaſset: illi à conſilio eiuſmodi eũ abducere conabãtur, ꝙ cùm ibi in Iudæa non ſatis in tuto eſsent,dicerẽt quid futurum eſset,ſi Ceilam in Palæſtinos mouerent.In hac ſuorũ trepidatione & metu, rurſus Deum conſuluit, qui cum idem quod prius, reſpondiſset, fiduciæ plenus ut ad certã uictoriam eò contendit cũ ſuis. Parta uictoria, cùm Saul eum Ceilã uteniſse accepiſset, ſummam atque,ut dicebat,certam occaſionem eius com prehẽdendi nactum ſe eſse ratus, omnem populum conuocauit,imperauitque ut Ceilam obſiderent.Dauid Saulis cõſilij & inſidiarum ſtatim certior factus, conſuluit Dominũ, primùm,nũ Saul,ſicuti acceperat,uẽturus eſſet:deinde ſi ueniret, an Ceilani ipſum Sauli eſſent tradituri. Cùm etiam ad utrunque Deus reſpondiſſet,clàm cum ſexcentis abiit,tandemq; uagantes & palantes ad montem ſolitudinis Ziphinæ peruenerunt. Aliquãdiu illic morati erãt,& Saul Dauidem ſemper quærebat,cùm Ziphæi ei nuntiatum uenerunt,ubi Dauid,quem tanto ſtudio quæreret,latitaret. Eis collaudatis præcepit, ut diligẽter ſcrutarẽtur loca; in quibus deliteſceret cũ ſuis: quæ cum re-

perißent, renuntiatum uenirent, ut ipſe eos omnes comprehenderet. Illi cum loca explorasſét, Saulē certiorem fecerunt. Saul autem cum ſuis magna celeritate ſubſequutus, in ſolitudinē Maon uenit. Ibi Dauid cùm ipſe cum ſuis in altera latitudinis montis parte eſſet, & Saul cum ſuis in altera, qui montē cingebant, in tantam ſalutis deſperationem uenerat, ut de ſe actum putaret: cū uenerūt ad Saulem, qui eum monerent, ut properaret & ueniret infeſto exercitu in Palæſtinos, qui iam fines regni occupauißét. Quo nūtio ita perterritus fuit, ut perſequendi Dauidis finem fecerit. Ita Dauid cùm euaſiſſet, ſe in loca tutiſſima Engaddi recepit. Saul cum fuſis fugatíſque Palæſtinis, reuerſus ibi Dauidem eſſe comperiſſet, delectu habito tria millia ſumens, in eum infeſto exercitu contendit tanto ardore, ut illius inueſtigandi cauſa, per ſaxa, quæ ſolis ibibus peruiæ erāt, incederet. Dauid tùm cum ſuis in ſpelūca latebat, in quam cùm Saul alui purgandæ cauſa intraſſet, Dauidē ſui monuerunt, ueniſſe diem, quo Dominus ipſius inimicum eius manibus traditurum eſſe promiſerat. Quo quidem tempore Dauid pulcherrimum ex omni memoria clementiæ moderationiſque animi poſteris exemplum prodidit. Cùm enim Saulē acerrimum hoſtem facilè interficere poſſet, tātum abeſt, ut aut fecerit, aut uoluerit, ut etiam cum oram eius tunicæ tantùm præcidißet, iniecta ſuſceptáque religione illis dixerit: Deus prohibeat, ne in eius Chriſtum aliquid audeam: precatúſque Deum ſit, ut ſibi illam

illam culpam remitteret. Hoc tamen Sauli indicare non dubitauit, ut uel tanta animi sui aduersus hostem moderatione ad misericordiam clementiamq; flecteret. Nam cùm ex spelũca egressus, cœptum iter perficeret, ei à tergo eminus partem chlamydis monstrauit, multísque uerbis exposuit, & innocẽtiã suam tum in omni uita, tum in tanta ulciscendi opportunitate, & illius iniurias. Saul qui hæc negare non posset, primùm fleuit: deinde illum se ęquiorem melio- rémq; esse professus est, quòd de malè merito, & merente bene meritus esset: postremò cùm certò se scire dixisset, eum regno esse potiturum, eum siue rogauit, siue monuit, ut se nec posteritatem, nec nomẽ ipsius deleturum esse iuraret. Hoc cũ Dauid fecisset, Saul cum suis domum rediit, ipse etiam cum suis se ad tutiora loca, Saulis fidei nihil in posterũ tribuendum ratus, recepit. Quis non Saulem tanto ab hoste accepto beneficio sua etiam cõfessione, credat deinceps, falsis inimicitiarum superiorum causis & seminibus depositis, in summo amicitiæ honorísque gradu & collocasse Dauidẽ, & quandiu uixit, habuisse? Non ita est, sed statim ad se suósque mores homo omnium, qui unquam fuerunt, immanissimus & ingratissimus, rediit. Primùm enim Michol eius uxorẽ filiam suam, Phalti Laïs filio Gallimino contra iura omnia tradidit. Deinde cùm eum in colle Hachila è regione solitudinis esse cognouisset, delectu iterum habito, cum tribus milibus in eũ mouit. Qua quidẽ in expeditione & Dauidis similem superiori animi

moderationem,& parem Saulis amentiam licet animaduertere. Nam cùm Dauidem persequens Saul, appetente nocte, in tabernaculis ipse cum suis quieti se dedisset, noctúque ad eum ueniens Dauid, eandem aut etiam maiorem eius interficiendi occasionem nactus esset,tamen iisdem uerbis usus, minimè fecit: sed hasta quæ ad caput posita erat,sumpta cum scypho,cùm in cacumen montis ascendisset,clamoréque magno Abner nomine appellans,eum partim rideret, partim obiurgaret, quòd regem diligenter nõ custodisset,cùm eius hasta cum scypho ablata esset,eo dormiente:rursus apud Saulẽ,qui eius uocem exaudisset, primum de iniuriis questus est: deinde eum monuit,ut puerum mitteret,cui hastam & scyphum esset redditurus. Saul ne hoc quidem altero hostis quem habebat, beneficio, inimicitias ex animo deposuit, sed tantùm simulato dolore ad perniciẽ, & se peccasse dixit, & Dauidi bene precatus est. Itaque Dauid cum tam sæpe, non insidiis quidem, sed aperto odio & impetu ab eo se inuadi uideret, ueritus, ne tandem aliquando in illius manus incideret,in regionem Palæstinorum sibi fugiendum cẽ suit. Ibi cùm quatuor menses habitasset cum Achis rege, de quo paulò antè dictum est,quo tempore ab eo urbem Siceleg habitandi causa impetrauit: Palæstini comparare cœperunt omnia, quæ bello erant opus,quod cum Iudęis gerendum susceperant. Quo quidem in bello cũ Saul fugiens se interfecisset,Dauid,non ut homines solent, ex hostis morte lætitia

affectus

affectus est, cùm eius nuntius ad ipsum allatus esset, sed magnum animo cepit dolorem, cúmque & ipse mortuum magnis laudibus ornauit, & uiris Iabes Galaad qui sepelissent, bene precatus est. Mortuo Saule, ipse de domini consilio & sententia in Hebron uenit. Ibi tribus Iudæ eum Regem consecrauit, ut sibi regali potestate præesset. Cæteris enim tribubus duobus annis imperauit Isboseth Saulis filius, & secundum eum eius filij. Annos triginta natus erat, cum regnum adeptus est, Saule mortuo. Nūc sequitur, ut quomodo se in regia potestate gesserit, dicamus. Eādem animi moderationē, quam ante regnū, in hostes eorúmq; posteros, seruauit. Quod cùm multis exemplis docere possim, tamen duobus ero contētus. Isboseth Saulis filius Abner, qui Ner filius erat, opera rex creatus, cæteris tribubus, Dauid autem Iudæ tantùm imperabat: quo nomine tantum abest, ut eis infestus fuerit, aut incōmodi aliquid dederit, aut iis malis & calamitatibus, qui eis acciderunt, lætatus sit, ut & Abner mortuum luxerit ac laudauerit, & Isbóseth interfectores Rechab & Baana, cùm ad eum illius mortis, ut eius hostis, nuntiū afferrent, quasi ex eo lætitia afficeretur, grauissimè obiurgatos interimendos continuò curauerit. Completis septē annis Isboseth, posteríśq; eius mortuis, reliquæ tribus cùm eis in mentem uenirent, quæ Dauidi Deus uiuo Saule de regno pollicitus esset, eum sibi regem delegerunt. Primo quoque die Hierosolyma cū suis uenit, Iebusæóq; fugato & uicto, regiæ ædificandæ montē

Sion delegit: quod cùm Hiran Tyri rex audiuiſset, ei miſit muneri, eius ædificandę cauſa, ligna cedrina, artificéſque & lignorum & lapidum, id eſt, architectos. Pauca ille bella geſſit, ſed ſemper uictoria potitus eſt. Primum fuit Palæſtinum. Palæſtini enim ſimul atque eum ab omnibus delectum eſſe regē accepiſſent, in eum infeſto exercitu uenerunt. Dauid autem cùm Deum cōſuluiſſet, num in eos moturus eſſet, de illius conſilio exercitum in eos educēs, nullo negotio tanto iniecto metu eos fugauit, ut ſimulachra ſua reliquerint. Palæſtinum etiā ſecundum fuit. Sed non eodē modo eos uicit. Nā de Domini cōſilio non recta fronte in eos contendit, ſed à tergo eos aggreſſus eſt, cùm ſonum in pyrorum cacumine exaudiſſet, quem ei quaſi teſſeram & ſignum prępij Deus dediſſet. Pace ita facta, ut eius hoſtes, ſiue metu coacti, ſiue uiribus defecti quieſcerent, animum ad religionem diuinūq; cultum contulit. Arcam Dei, quæ in Gabaa apud Abinadab locata fuerat, delectis triginta hominum milibus, uehendam plauſtro domū Obed Edom Gethæi primùm curauit: deinde cū illi omnia proſperè euenire intellexiſſet, id fieri propter arcam ratus, domum ſuā, tertio menſe q̃ illuc tranſlata fuiſset. Neque uerò hoc ſuo in Deū officio cōtentus eſt, ſed cū nefas eſſe duceret, ſe in domo cedrina habitare, & arcam Dei in mediis pellibus relinqui, domum ei magnifico opere ædificare cōſtituit. Itaq; cum Nathan, qui tum propheta erat, communicato conſilio ſuo, quod ille probauit: quod animo opus concepiſſet

concepiſset & inſtituiſſet, perficere uolebat, cùm noctu Nathan Deus per quietem præcepit, ut Dauidẽ moneret, ne hoc faceret, quod reſéruatum eſſet eius filio, cuius regni ſolium in omne tempus conſtitueret: ei etiam diceret, eùm illum primò ab ouibus in regnum extuliſſet, deinde adhuc ab inſidiis hoſtiũ ſuorum liberaſset, ſe tamen eundem in poſterum ab omnibus hoſtibus eſſe liberaturũ, ſic, ut ſolium eius à nemine labefactari euertique poſset. Non elatior ſolitò, his tam magnis Dei promiſſis impulſus, Dauid fuit, ſed eadem animi ſubmiſſione retenta, ſtatim apud Deũ & ſui abiectionem, & illius magnitudinẽ expoſuit: eiq́; pro tantis & ſuperioribus in ſe beneficiis, & iis quæ deinceps, non ſibi tantùm, ſed etiã poſteris promitteret, ampliſſimis uerbis gratias egit: & ſupplex eũ rogauit, ut quæ ipſi pro ſua humanitate polliceretur, efficeret, ut eius nomini laus, honóſque tribueretur. Quod Deus Dauidi de hoſtibus ipſius promiſit, in otio & pace futurũ eum, ſic ut ab illis turbari impediríq; non poſſet, id paulò pòſt effecit. Primos enim omnium Palæſtinos ſubegit: ſecũdum eos Moabitanos, nõ ſolùm uicit, uerũ etiam fecit ſtipendiarios. Tum Adarézer Soba Regem, cum Euphratis accolas eorúmque regionem ſub ditionẽ ſuam ſubiungere uellet educto eius rei cauſa ingenti equitũ peditumq́ue exercitu, captis mille ſeptingentis equitibus, & uiginti milibus peditum, afflixit: neque eum modo, ſed etiam Syros, qui ei auxilio uenerant, cæſis ex eĩs uiginti duobus milibus, ita ui-

cit & ſubegit, ut eos ſtipendium pendere coëgerit. Ex ære autem quod multum in duabus urbibus Adarézer, Bere & Beroth diripuit, Salomon in templo quod ædificauit, uaſa ænea & columnas ac mare æneum fecit eius præſcripto & iuſſu. Ad illa enim opera illud reſeruauit. Quinetiam ingentē auri & argenti uim, quam partim ex manubiis Adarézel regis, iiſque populis quos ſubegit, partim à Thou rege Emach accepit, cum ad eum Ioram filium ſuum cum donis miſit, qui ei uictoriam qua in Adarézel, ut dixi, potitus eſt, gratularetur, omnē in templi ædificium cōtulit. Bellum deinceps Ammoniticum ortum eſt graue & cruētū, cui cauſam Dauidis officiū dedit. Nam cùm rege mortuo, qui fugienti Dauidi Saulis conſpectum, humanum ſe præbuerat, memor beneficij accepti, miſiſset ex ſuis, qui Hanonē eius filium ex patris morte triſtem cōſolarentur: Principes Ammonitanorū officium inſidias interpretātes, Hanoni perſuaſerunt, legatos à Dauide miſſos eſſe, non qui ipſum conſolarētur, ſed ſpecularentur urbem & omnia, ut euerterent. Itaq; Hanon credulus, eis ſiue ignominiæ, ſiue ſupplicij cauſa, ut dimidia barbæ pars raderetur, ueſtéſque ad nates præciderentur, imperauit, atque ita remiſit. Quod cùm Dauidi nūtiatū eſſet, quia tum barbā non alere ignominiæ erat, Hiericho eos quoad barba creuiſſet, manere iuſſit. Ipſe Ioab ducem cum ingenti exercitu miſit, qui bellum gereret cū Ammonitanis & quatuor regibus, quos illi mercede conduxerant, quòd Dauidem illā iniuriam

riam non inultam passurum esse intelligerent. In prælio Ioab cum Ammonitanis Abisai fratri dedisset, ipse omnes ad fortiter pro Republica & ciuitate Dei pugnandum cohortatus, in Syros mouit. Syri cùm primum impetum sustinere non possent, fugerunt, eorúque exemplo Ammonitani. Ammonitani autem, qui Syros trepidasse animaduerterẽt, se ex fuga receperunt, ut pugnam redintegrarent. Simili exemplo Adarézel Soba rex suos, qui flumen traiecerant, collegit, eisq; Sobath præfecit ducem. Ioab qui de belli renouatione nihil suspicaretur, dimisso exercitu Hierosolyma ad Dauidem reuersus est. Itaque cum eius rei nuntium accepisset Dauid, contractis comparatísque copiis, non Ioab misit, sed ipse exercitum in eos eduxit trãs Iordanem. Instructa acie, cùm manus conserendæ essent, Syri in fugam se dederũt, quos persecutus Dauid cum suis, septingẽtos currus & quadraginta millia equitum interfecit, atque in his Sobath belli ducem. Quod cùm uniuersi reges, qui erant in præsidio Adarézel cernerent, metu & trepidatione coacti, fugerunt quinquaginta octo millia. Pacem paulò pòst cum Iudæis fecerunt, ita ut se eorũ seruos faterentur. Anno insequẽti, quoniã Ammonitani se nollent dedere, misit Dauid Ioab, qui eorum fines cum exercitu popularetur. Ioab Rabba urbem illorum munitissimam obsidente, Dauid tãtus & uir & imperator, leui ex causa adulterium cõmisit. Quod eò libentius commemorabo, ut omnes intelligant, nullam esse uirtutem pudicitiámq; tan-

tam, quæ nisi omnem, etiam leuissimam causam & occasionẽ sceleris, ut accerrimum immanissimũque hostem, uitemus, non dico ad extremũ, sed facilè & citò expugnari uincique possit: neq; hoc tantùm, sed etiã ex peccato ac scelere, quod ita admittitur, aliud multò grauius nasci solere. Obsidebat, ut dixi, Ioab Rabbã Ammonitanorũ oppidũ, cũ Dauid certo die ex lecto surgens à meridie, ambulãsq; in Regię solario, uidit Bethsabee Vrię Hethęi mulierẽ, se è regione in solario suo lauãtẽ. Eius elegãti forma captus, cũ à suis quænã esset, quæsiuisset, eis dat negotiũ, ut illã ad se accersitã introducerẽt. Cũ introducta esset, cũ ea cõcubuit, ex quo illa primo cõcubitu cõcepit: quod q̃ primũ Dauidi nũtiauit. Ipse ne ex se illa cõcepisse uideretur, primo quoq; die Vriã ab obsidione euocat, multáq; cũ eo de obsidione collocutus, eũ domũ ipsius ut curaret corpus, abire iusserat. Ille autẽ mansit Hierosolymis in regia: quod cũ mane Dauid resciscẽs, eũ ea de causa obiurgaret, idẽ nefas esse respõdit, cũ ipsius, q Dominus esset, ministri, omnisq; exercitus in tabernaculis humi cubarẽt, se cũ uxore domi cubare. Alia igitur uia eò illum Dauid perducere conatur: plus solito uinum ei propinari iubet, quo ebriũ dimittit, nec profecit hilũ. in regia enim etiam cũ Domini seruis ea nocte dormiuit. Cũ iã ei se illud persuadere posse diffideret, nuptiis adulteriũ sibi tegẽdũ cẽsuit. Dedit Vrię ad Ioab literas, in quibus illi præcipiebat, ut in eo loco Vriam collocaret, in quo certa ei mors ab hostibus immineret. Quod cùm ille

le fecisset, mortísque illius nuntiũ ad Dauidem misisset, Bethsabee post tempus luctui constitutum accersitam duxit uxorem. Deus hæc duo Dauidis scelera grauiter & acerbè tulit. Itaque Nathan prophetam ad eum misit, qui ei rem ut alienã obscurè narraret, ut cùm eã in alia persona condemnasset, se etiã ipse capitis reũ esse iudicaret. Dicebat diuitem quẽdam hominem, cui esset magnus & boum & ouiũ numerus, cùm peregrinus quidam ad eum uenisset, non sumpsisse de grege suo ouem quam peregrino apponeret, sed furto abstulisse pauperi cuidã ouem, quam unam, ob eámque rem charissimam haberet. Dauid qui rem nefariam esse animaduerteret, Nathã nihil præterea narrare passus, uirum illum reum capitis esse dixit, & quadruplum redditurum. Cùm Na than illum uirum eiusmodi esse dixisset, Dei uerbis ipsius in eum beneficia, quę suprà cõmemorauimus, exprobrando exposuit, ac supplicij causa ei suorum in ipsum coniurationem, incestúsque eorum inter ipsos prædixit. Cúmque se Dauid Domino peccasse professus esset, tum ei peccatum à Domino translatũ esse dixit, ita duntaxat, ut filius qui ex adulterio natus esset, paulò pòst excederet è uita. Ex quibus intelligi potest, peccati culpam à Deo hîc remitti, eius retento ac reseruato supplicio: ꝙ si hîc, etiam in futuro seculo. Nec dubium est, quin eodem modo peccata sceleráque nostra, quæ hîc admittimus, sæpe Deus inflictis immissísque supplicij causa calamitatibus, aduersísque rebus, puniat, eo animo quo pater libe-

ros ut nos in uiam reducat, ne, ut ait Paulus, cũ hoc mundo damnemur. Sed quoniam eas calamitates & miserias non scelerum nostrorum causa, neq; ut uel hoc modo docti ad pœnitentiam & ad Deum redeamus, immitti consyderamus, sed eas uel fortunæ, uel fatis nostris, uel aliis causis tribuimus: in peccatis nostris ferè perseueramus, nec ex eis, Dauidis exemplo, fructum qui proponitur, capimus. Sed ad propositũ reuertamur. Tria hæc quæ supplicij causa, Dauidi Dei iussu Nathã propheta prædixit, cõsequuta sunt, nec ita multò pòst. Primùm quidẽ puer septimo die mortuus est, nec Dauid, ne ille moreretur, precibus suis, ieiuniis atq; gemitu impetrare potuit. Inde paulò pòst sequutus est incęstus. Nam cùm Thamar Absalom Dauidis filij sororem Amnon eiusdem frater, sed ex alia Dauidis uxore, adamaret, neque fieri posse animaduerteret, ut desyderiũ illud suum tam nefarium expleret, propterea quòd illam castam & pudicam sciret esse, ex amore, ut fit, quotidie tabescens ægrotare cœperat. Morbi autem sui causam Ionadab Semmaa qui Dauidis frater erat, filio, quo multũ utebatur, diu quærenti tandem exposuit: cuius quasi lenocinio cùm Thamar ad illum adducta esset, eam ui constuprauit. Absalom eius frater sororem ex amissa pudicitia tristem, consolatus, cùm Amnon nullã inimicitiarũ speciem huius rei causa ostendisset, biennio pòst, ebrium ex insidiis cùm eum unà cum cæteris fratribus animi laxandi causa tondens oues inuitasset, per suos interfecit. Atque in hoc quidem secũ-

do

do non solũ incęstus fuit, sed etiam fratricidium. In eo autem, quod tertio loco incidit, filij in parentem pro regno dimicatio. Absalom enim cæso Amnon fratre, cùm patris conspectum fugiens, in Gessur biennium commoratus esset, atque biennio cõpleto Ioab astutia pro illius in eum amore, in Dauidis patris gratiam reductus, rediisset, ita duntaxat, ut se domi suæ contineret, neque patrem uideret, tandémq; aliquãdo eiusdem opera patri productus & oblatus esset: tamen non contentus tãta patris in se pietate & clemẽtia, regnum affectauit, & quantum in eo fuit, usurpauit. Ac primum quidem, currus & equites, ac quinquaginta uiros, qui se antecederẽt, adiunxit, omnésque eos, quos ad regem iudicia uenire cogebant, audiebat, eisque iura dicebat, atque eodem modo cæteros ad defectionem solicitabat. Deinde septimo & tricesimo imperij Dauidis anno, adiens ad patrem, ei exposuit, se cùm in Gessur illius conspectum fugiẽs maneret, nuncupasse uotũ, cuius exoluendi causa in Hebron, si modò permitteret, uellet proficisci. Quod Dauid eius nefarij consilij ignarus, facilè concessit. Absalom autem in Hebron regni occupandi causa & animo proficiscens, adiunctis ducentis eius consilij ignaris, misit speculatores in omnes tribuum regiones, qui audito buccinæ sono hoc prædicarent, Absalom in Hebron regnat. Quod præconium subsequutus est ingẽs hominum numerus Absalom sequentium. Huius rei nuntius ad Dauidem Hierosolyma allatus, tantam ei perturbationẽ trepidationẽq;

iniecit,ut ſubitò ſuis dixerit eſſe fugiẽdum, propterea ꝙ ſi Abſalom ueniret, omnes opprimeret atq; interficeret,neq; euadendi locus relinqueretur. Præparatis ſuorum animis,ipſe egreditur,eúmque pedibus ingredientẽ ſexcenti pedites anteceſſerunt. In tanta regis miſeria & calamitate omnibus in lachrymas prorumpentibus,ipſe tamen in Dei benignitate ſpes ſuas omnes ſitas habebat,ſéque ita comparauerat,ferre omnium conuicia, eíſque qui illorum contumelias & maledicta capitis ſupplicio ſe ulciſci uelle dicebãt,uetabat,ne facerẽt,ꝙ & Deus iuſſiſſet, & ſi Abſalom filius interficere patrem conaretur, quãtò magis alij? Achitophel Gilonita, cuius conſiliis Dauid maximè nitebatur,ad Abſalom ab eo accerſitus,trãſfugerat: quod poſteaquàm reſciuiſſet rex, Deum ut Achitophel conſilium impediret, ſupplex rogauit. Statim quaſi auditum ſe intelligeret,Chuſai Arachitæ, qui ei diſciſſa ueſte opertóq; terra capite obuiam prodiiſſet, negotium dat, ut ſe ad Abſalom deficere ſimulet, ꝙ ita facilè Achitophel conſilium poſſet retardare. Conſilium autem illius Abſalom quærenti datum, fuit eiuſmodi. Primò conſilium ei dedit, ut Hieroſolyma ingreſſus,decẽ patris concubinis, quas regiæ cuſtodes reliquiſſet, ſtuprum offerret. Deinde cùm tam nefarium ſcelus commiſiſſet, pollicitus eſt ſe delecturũ duodecim milia hominum, quibus ea nocte Dauidem feſſum cũ ſuis facilè oppreſſum trucidaret:quo ĩterfecto,fore ut omnis populus eũ regẽ crearet.Chuſai ſecundum eum in conſiliũ adhibitus

eſt,

est, qui improbato Achitophel consilio, suum expo suit, quod Absalom sequutus est. Quod cùm Dauidi significasset, quamprimùm fuga euasit. Achitophel autem cùm spretum consilium suum cerneret, inserto in laqueum collo se suspēdit. Absalom nihilo minus patrem persequebatur. Dauid dispositis suis, populi authoritatem sequutus, remansit in castris cùm Ioab & Abisai atque Ethai, quos tribunos tribus exercitus partibus præfecerat, imperasset audiente populo, ut Absalom filium seruarent. Sed ei Ioab minimè paruit. Nam cùm Dauidis exercitui Absalom in mulo sedens occurrisset, fugiénsq; ilicem excelsam & densam preteriret, eius capilli sic inter frondes hæserunt, ut mulo currēte, ipse ex arbore pēderet: quod cùm Ioab nuntiatum fuisset, tribus eum lanceis confodit. Hoc, præclarū est ad præcauēdum exemplum coniuratoribus: illud, iis qui malum dant consiliū. Dauid autem accepto mortis Absalom nuntio, tantum abest, ut ex eo quasi tutus & ultus lætatus sit, ut maximum animo dolorem ceperit, cúmque magno desiderio sæpe appellans, magnam uim lachrymarū profuderit. Itaque Ioab dux belli cùm hoc accepisset, omnésque in Regia cum rege in luctu esset, ad eum consolandi causa ueniens, siue ut eum ad lætitiā traduceret, siue ꝙ ita sentiret, illi inimicos charos esse dixit, amicos odio. Nec uerò in mortuos talis fuit, in uiuos non item: sed quam animi moderationem constanter, antè quàm rex esset, eum habuisse tam in uiuos inimicos, quàm in mortuos docui, eandem non

ſolùm aduerſus mortuos, ut modò demonſtraui, retinuit, uerùm etiam in uiuos. Semei enim Gera filio ex Saulis genere, qui in eum Abſalom filij conſpectũ præ trepidatione, ut paulò antè dixi, fugientem, maledicta ita iecerat, ut fugã illam calamitoſam & miſeram pro meritis ei accidiſſe diceret, cùm Abſalom mortuo, in primis ei gratulatum uictoriam ueniſſet, ac ſuppliciter, ut ſibi ueniam daret precaretur, libenter ignouit, ídque iureiurãdo confirmauit: & ſi eum Abiſai, Ioab frater ſuperiorum illorum conuiciorũ commemoratione ad ſumẽdum de illo capitis ſupplicium incitaret. Hoc etiam in eo laudandum eſt, ꝗ nihil ſibi rei deinceps eſſe uoluit cum decem concubinis, quas Abſalõ filius, ut paulò antè expoſui, uiolauiſſet. Quoniam qualem ſe hoſtibus præbuerit, dixi, non erit alienum, quomodo in amicos animatus fuerit, exponere. Amicitias ſanctiſſimè coluit, nec amicos amauit tantùm in uita, & in aduerſis rebus, uerùm etiam in ſecundis, & poſt mortem. Ionathã Saulis filium unum ex omnibus dilexit plurimùm: atq; uerè ut dicam, nullum fuit unquam par amicorum præſtantius. Ionathas quidem eo animo in Dauidẽ fuit, ut Saulis patris inimicitiis & odio nũquam deterreri potuerit ab amici officio, tum cùm ad necem quæreretur. Dauid autem & ſi tempus nunquam incidit, in quo ſuum in Ionatham animum, quandiu ille uixit, re declararet: tamen non minus eximio & ſingulari in eum fuit, quàm ipſe in illũ fuiſſet. Quod quidem in Miphiboſeth Ionathæ filio animaduerſum

ſum eſt, cui agros Saulis omnes patris ſui cauſa dedit, eúmq; ſemper ſecum uoluit eſſe. Quoniam autem inſigni maximáque erat, ut docui, in hoſtes charitate & manſuetudine præditus, eos qui iniurias aut ipſius aut ſuas, aut aliorum ulciſcebantur, erántque ad iram propenſiores, nec ſibi imperabāt, oderat. Huius rei teſtes ſunt Baana & Rechab, qui cū Iſboſeth Saulis filium quaſi gratū ei facturi eſſent, interemiſſent, ſtatim ab eo, ut paulò antè dictum eſt, iuſſi ſunt interfici. Hoc quanquam in Ioab qui Abner ſubdolè interfecerat, acerbè & inuitus tulit in uita, ꝙ eius, ut arbitror, ſibi neceſſariam operam uidebat: moriens tamen Salomoni filio, qui ei in regnum ſucceſſit, ne inultum ferret, quodam modo præcepit. Quo uerò animo in populum quem ei Deus gubernandū tradiderat, fuerit, ex hoc perſpici poteſt. Cenſeri populum ſuū à Ioab uoluerat: in quo cùm ſe peccaſſe intelligeret, culpam Deo confeſſus eſt, ab eóque ut ſibi ignoſceret, poſtulauit. Deus Gad prophetam miſit, qui ei triū optionem daret, peſtis, famis, & belli: famis quidem annis ſeptem, peſtis tribus mēſibus, belli tribus menſibus, quibus aduerſarios perſequentes fugeret. Ipſe in tanta deliberandi difficultate, qui famē facilè uitare poſſet, malléq; ſe in manus Dei, quòd miſericordiam eius maximam eſſe ſciret, quā hominum incidere, diceret, peſtilentiam maluit. Cūque intra conſtitutum tempus ſeptuaginta millia hominum peſte interiiſſent, uidens angelum qui populum interficiebat, ut bonus paſtor, his cum Deo age-

bat, Ego ſum qui peccaui, & ſceleſtè feci: hi autẽ qui oues ſunt, quid fecerunt? Hoc paſtoribus Eccleſię iíſque omnibus, qui aliis præſunt, præclarum exemplũ proditum eſt, ut ſe à peccatis abſtineant, ne peccato ſuo ſupplicij cauſam ſuis afferant. Reſtat, ut quot uxores habuerit Dauid, quótq; ex eis liberos, & quos ſuſceperit, quémque ſe eis præbuerit, dicamus. Octo quidem eum uxores habuiſſe ſcriptum eſt, & concubinas decem: quod non explendæ libidinis cauſa fecit, ſed propagandi generis, quemadmodum etiam patribus licuit plures habere. Prima omnium fuit Michol Saulis filia, quã quòd Saul Phalti ipſo ignaro & inuito nuptui tradidiſſet, illo mortuo, cùm iam in Hebron regali poteſtate imperaret, à Miſboſeth Saulis filio, qui cæteris tribubus regia poteſtate præerat, repetitam, recepit, eam cum lachrymis uel deducente, uel ſequente ipſius uiro. Ea quoniam Dauidẽ lætitia geſtiẽtem atque ſaltantem cùm arca Dei Hieroſolyma portaretur, irriſerat, ſterilis fuit. Alteram accepit Ieſraëlitidem Achinoã nomine: tertiam, Abigail Carmelitidem, Nabal uiro eius mortuo: quartã Maacha Tholmai Geſſur regis filiam: quintam Aggith: ſextam Abital: ſeptimam Eglam: octauã Bethſabee. Ex his ſeptẽ uxoribus quindecim filios ſuſcepit, unámque filiã, cui Thamar nomen fuit. Ex Achinoam Amnon primigenium: ex Abigail, Danielẽ: tertium Abſalom ex Maacha: ex Aggith, Adoniam: Saphariam ex Abital, ex Egla Iethraham: Hieroſolymis ex Bethſabee præter eum qui ſeptimo ortus die,

ut

ut dixi, mortuus est, Simmaa, Sobab, Nathan & Salomonem: Iebaar etiam, Elisua, Eliphalet, Noge, Nepheg, Iaphia, Elisama, Eliada atque Eliphélet. Nouē hi postremi ex qua, quibúsue uxoribus nati sint, non constat. Literis etiam diuinis mandatum est, eum ex cōcubinis suscepisse liberos, sed quot, quiue fuerint, non perinde constat. Quin ne hoc quidem proditū est memoriæ, quibus negotiis ac rebus Dauid liberos suos præposuerit. Salomonem autem qui maximus natu erat eorū, quos ex Bethsabee suscepit, unū ex omnibus charissimum habuit, cúmque paulò antè quàm excederet è uita, regni successorem, quòd ita Deus ei patefecisset, instituit: nec instituit solùm, uerùm etiam consecrari uoluit, & regem salutari. Eum moriens accersitum monuit: primùm, ut præceptis Dei parêret, cæremonias, iudicia & testimonia seruaret, ut ea ei euenirent, quæ euentura Deus prædixisset, id est, ut ipse & posteri regnū in perpetuū obtinerent: deinde ut ex auro, argento, ære, aliisque rebus necessariis, quas præparasset, templum Deo ædificaret, quod ipse non potuisset ædificare, cùm ualde cuperet, propterea quòd multorum in bello sanguinē effudisset, quemadmodum ipsi Deus dixerat: postremò eos illi commendauit, quorum in se fidem sine ullo scelere expertus esset: alios quorum uiuens scelera tulisset, eo supplicio afficiendos tradidit, quod ei uideretur. Aetatis quidem anno septuagesimo, regni autem quadragesimo, quarto cal. Ianuarij excessit è uita. Scripsit diuersis temporibus, multis uariisq;

de rebus psalmos centum & quinquaginta duntaxat qui extant, quorum plerique ortus Christi, mortis, resurrectionis & ascensus in cælum mysteria cõplectuntur: alij bene beatéque uiuendi præcepta cõtinent: nonnulli eos qui in fide atque uirtute stant, confirmant & corroborant: alij rudes & ignaros ad uiam Dei ingrediendam incitant: aliqui eos, qui eã ingressi sunt, ad progrediendum: sunt etiam qui eos, qui culpa sua de ea deflexerunt, ad eam reducant: ut uerè de eis hoc possim dicere, nullum esse librũ eorum qui diuinitùs scripti sunt, ex quo plus utilitatis ad uitam præclarè atque ex uirtute degendam, omne hominum genus percipere possit.

IOSAPHAT REGIS IVDA VITA.

Iosaphat Asa regis Iuda & Azubæ Salai filiæ filius, mortuo patre primo & quadragesimo regni sui anno, cum quinque & triginta annos natus esset, regnare cœpit. Is quinq; & uiginti annis, quibus imperauit, gratus acceptúsque fuit Deo, quòd Dauidem imitaretur: ob eámque causam magnis eum opibus auxit, & gloria tanta, ut reges omnes ac populi finitimi eũ metuerent, nec bellum ei inferre auderent. Quinetiam Palæstini ueteres regni hostes, munera & uectigal argenti ei miserunt, quò facilius eius amicitiam retinerẽt: Arabes quoque ingẽtẽ arietum hircorũmque

quę numerum, id eſt, ſeptem milia & ſeptingentos. Sed operæpretium eſt, quibus rebus ita Deum ſibi benignum humanúmque reddiderit, exponere. Cũ nihil tam inuiſum Deo intelligeret, quàm ſimulachrorum religionem, quam Hieroboam primus in Iſraëlis, deinde Roboam, & Ioram eius filius, in Iudæ regnum inuexiſſent: nihílque eidem gratius, quàm illius præceptorum obſeruationẽ: & illam funditùs ſuſtulit, cùm primum imperium ſibi conſtitutum eſſe uidit, & tertio imperij anno de ſeruandis à populo eius præceptis hanc rationem excogitauit. Sacerdotes duos Eliſama & Ioram, Leuitáſque nouem miſit, qui in omnibus regni oppidis & uicis legem Domini tenentes, populum docerent. Quôque maior eorum orationi fides auctoritáſque tribueretur, eiuſdem rei cauſa quinque ex principibus ſuis, Benhail, Obdiam, Zachariam, Nathanael, Michæam cum eis miſit, qui omnes mandatum regis curauerunt diligenter. Quod ſequitur, quã Deo charus fuerit, declarat. Achab rex Iſraëlis, à Syris Ramoth Galaad ditionis ſuæ oppidum ui captum acerbè ferebat. Cùm eũ Ioſaphat eo ipſo tempore inuiſiſſet, ei rem expoſuit primùm, deinde eum, ut ſibi auxilium ferret, rogauit: quod ille libenter pro & cognationis & affinitatis iure conceſſit. Sed tamen ueritus, ne id bellum ex Dei uoluntate auctoritatéque gereretur, auctor illi fuit, ut eum conſuleret. Parens ille eius conſiliis, collegit adhibuítque falſos prophetas & uates circiter quadringentos, qui communi conſenſu eundum ei

eſſe,quòd oppidum illud recepturus eſſet,cenſuerũt. Quod cùm Ioſaphat intelligeret,id eſt, falſos eſſe uates,rogare Achab cœpit, num quis Domini propheta eſſet,quem conſulere poſſent.Reſponderat ille,eſſe Michæam, ex quo Dei uoluntatem poſſent cognoſcere: ſed eum ſibi inuiſum & ſuſpectum eſſe, propterea quòd ſemper ipſi mala uaticinaretur, cùm Ioſaphat eundem monuit,ne ita loqueretur.Itaque miſit qui illum accerſeret. Interea ſedẽtibus in ſoliis regiis ornatu regio regibus,uniuerſi prophetæ proſperum belli, ut antea,euentum prædicebant. Nuntius cum Michæam inueniſſet, ei rem omnem ordine,ut geſta erat,expoſuit, omnéſque prophetas dixit bona & proſpera polliceri: itaque eorum ſententiam uerbis ſuis confirmaret,quòd ob eam cauſam ab Achab accerſeretur.Negat Michæas quicquam ſe, niſi quod Dominus ipſi ſuggeſiſſet,eſſe loquuturum.Cùm ueniſſet ad reges,rogatúſque ſimpliciter ab Achab ſententiam,utrum ſuſcipere nécne bellum deberet, primùm ei ſuſcipiendum eſſe reſpondit, credo, quòd eum falſa potius prædicentibus, quàm ſibi uera prędicenti, crediturum eſse ſciret: deinde iuriſiurandi religione ac ſacramento Dei nomine adactus, ſe quod uerum eſset pronuntiaturũ: tum denique uerum dixit, Se uidiſse cunctum Iſraëlis populum diſperſum in montibus, ouium inſtar, quæ paſtore careant, ac tum Dominum dixiſse, non habere illos dominum: itaque unuſquiſque domum ſuam tranquillo animo reuerteretur. Hæc Achab ita moleſte

ac

ãc durè accepit, ut Iosaphat dixerit, an non uerè dixisset: Michæam nihil boni unquam, sed semper aliquid mali solitum esse prædicere? Michæas tamen nihilo magis conturbatus, hæc addidit, Missum esse à Deo spiritum mẽdacem, qui Achab deciperet uerbis prophetarum, quos adhibuisset in consilium. Sedechias prophetarum illorum unus, qui hæc audiẽs sibi ac collegis iniuriam factam esse putaret, Michęę colaphum infregit, obiurgans eum, quòd illa dixisset, quasi uerò ipso deserto spiritus Domini eius ore loqueretur. Michæas ad hæc non respondit, nisi eum illa quæ diceret, uisurum esse tum, cùm per cubicula multa uicissim seruãdi sui causa discurreret. Hanc iniuriam alia etiam grauior consequuta est. Achab enim Michæam comprehensum ad Ioas Amelec filium eo consilio misit, ut eum in carcerem coniiceret, panémque ei & aquam tantummodo præberet, dum pace facta à bello reuerteretur. Michæas autem hæc omnia æquo placidóque animo accipiens, hoc tantùm respõdit: Si ille cum pace rediret, Dominum ore suo loquutum non esse. Ita spreto contemptóq; Michæę cõsilio, Achab unà cũ Iosaphat eduxit exercitum. In pręlio cũ hostes Achab unũ regis edicto peterẽt, cuius ornatu (sic enim eũ Achab rogauerat) incederet Iosaphat: in eũ, ꝙ Achab esse suspicarentur, impetu facto, acriter pugnabant, cum ille exclamat. Cùm uox fidem fecisset, non esse Achab, destiterũt. Achab autẽ consilij Domini contẽptor, cũ quidã sagittam temerè emisisset, atq; inter pulmonem & sto-

machum fixa hæsisset, ex eo uulnere uesperi mortuus est. Hoc tam penè certo malo doctus Iosaphat, quàm periculosum sit, cum iis qui Deum negant, eiúsque consilia spernunt, uersari, cùm Ochozias Achab filius qui in eius locum successerat, penè eum rogaret, ut naues suæ cum illius nauibus, quæ fractæ essent in mari, coniungerentur, noluit. Quanquam illum eò maximè Iehu prophetæ adduxisse uidetur obiurgatio. Cùm enim Hierosolyma Achab mortuo rediret, Iehu Hanani filius, qui propheta erat, ei obuiam factus, eum obiurgauit, quòd impio auxilium ferret, amicitiámque cõtraheret cum eis qui Dominum odissent: ex quo supplicium meritus esset: sed tamen præclara opera & facinora in illo inuenta esse, quòd lucos ex Iudæ regno abstulisset, pręparassétque cor suum, ut Dominum patrum suorũ Deum quæreret. Hæc partim obiurgatio, partim illius officij uirtutísque commemoratio fecit, ut boni principis diligentius melioréque animo munus sit, officiúmque exequutus. Officium ergo principis cum in iis, quæ & ad Deum & ad homines pertinent, consistere intelligeret, neque principem tantum ponere debere fidei in negotiis conficiendis in eorum diligentia, quos eis præponere solet, quantum in præsentia & adhortatione sua: non suos, qui omnes in officio continerent, aut à malis uitiísque reuocarent misit, sed ipse profectionem eius rei causa suscepit. Ac primùm à Bethsabee usque ad montem Ephraim ad populum sese contulit, reuocauitq;

eos ad Dominum patrum suorum Deum. Deinde in cunctis Iudæ urbibus quæ munitæ erant, iudices constituit, eósque monuit, ut uiderent etiam atque etiam & consyderarent, quid facerent: propterea quòd non hominis in iudicando officio fungerentur, sed Dei, qui ipsis pro meritis tributurus esset, qualencunque sententiam pronuntiassent. Itaque timorem eius sibi ob oculos in iudicando ponerent, præsertim cùm nec iniquus esset, nec personæ ullius rationem haberet, nec munerum cupiditate duceretur. Cùm ita foris rebus diuinis atque humanis prouidisset: domi quoque, id est, Hierosolymis, quò ex aliis urbibus causæ omnes si qua maior aut grauior controuersia incidisset, reuocandæ erant, maiorem etiam adhibuit diligentiam. Delegit enim sacerdotes, & Leuitas principésq; familiarum, qui ex Domini lege ac uoluntate iudicarent, præcepítque eis, ut timore Domini sibi proposito ex fide sua, & animo perfecto sic agerēt, ut in causis omnibus & quæstionibus, quæ de lege, de præceptis, de cæremoniis, de iustificationibus ad eos uenirent, populum docerēt, ne Deo peccarent, neque Deus de ipsis supplicium sumeret. Eos enim si se præstarēt, fore dicebat, ut culpæ nulli affines essent. Magna quidem hæc laus est Iosaphat, magna gloria, cuius exemplo utinam principes munus suum exequantur. Sed quæ sequitur, non minor uideri debet. Moabitani & Ammonitani, aliique pene innumerabiles, in fines eius ditionis infesto exercitu inuaserant: quod cū Iosaphat

nuntiatum esset, ipse perterritus, nihil prius habuit, quàm Deum, ut populo suo opem ferret, rogare. Quod quò melius eueniret, faciliúsque Deus audiret, omni populo primùm ieiunium indixit: deinde uniuersum populum comprecationis causa conuocauit. Cùm uniuersi conuenissent, ipse in medio cœtu in templo ante atrium nouum stans, ita precatus est, Domine Deus patrum nostrorum, tu es Deus in cælo, & dominaris cunctis regnis Gentium: In manu tua est fortitudo & potentia, nec quisquam tibi potest resistere. Tu locum hunc eius incolis interfectis, populo tuo Israëlitico Abrahæque amici tui posteris dedisti. In eo templum nomini tuo ædificauerunt, quòd sperarent, si gladius, si mala, si pestilentia, si fames ipsos opprimerent, & stantes in hoc ipso loco, in quo nomen tuum appellatum & inuocatũ est, clamore magno te rogarent, ut sibi in malis & miseriis subuenires, fore ut tu eos audires atque liberares. Nũc ergo cùm Moabitani & Ammonitani ac montis Seir incolæ, quibus pepercisti, tum cùm filios Israëlis ex Aegypto eduxisti, pro beneficio maleficiũ tribuant, conentúrque nos ex possessione, quã nobis tradidisti, eiicere & exterminare: misereat te populi tui. In nobis quidẽ non est potentia tanta, ut multitudini isti obsistere possimus. Quoniam autẽ quid agere debeamus, ignoramus, hæc nobis spes una reliqua est, ad te in his tantis malis cõfugere. Aderant, ut dixi, omnes uiri & mulieres cum liberis suis. In ipso puncto temporis, quo Iosaphat finem dicendi fecerat,

cerat, Iahaziel Leuita, Zachariæ Banaiæ filij filius, ſpiritu Domini permotus, Deum præcipere dixit, ne timerent, neque illam tantam hominum multitudinem metuerent, quòd pugna nō eorum, ſed Dei eſſet. Poſtero die in eos exercitum educerent, quòd inuenturi eos eſſent, in torrentis Seir cacumine: neq; enim eos dimicaturos eſſe, ſed tantummodò fiduciæ pleni ſtarent. Sic enim fore, ut Dominus ad eos, auxilium mitteret. Quæ cùm audiſſent, pronis capitibus inflexíſque corporibus Deum omnes adorauerunt. Manè pleni bonæ ſpei ad certam uictoriā profecti ſunt. Omnes autē Ioſaphat adhortatus eſt, monuitque potius, ut Dominò Deo crederēt, eiúſq; prophetis: ac tum denique in tuto eos dixit fore, eíſque proſperè euentura eſſe omnia. Dato etiā populo conſilio, ſymphoniacos Domini ſtatuit, qui eum exercitum antecedentes, laudarent his uerbis, Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in ſeculū eius miſericordia. Rem admiratione digniſſimam commemorabo, ſed ueram. Vt primùm illi canere cœperunt, hoſtes furorem, quem in Iudæos attulerant, in ſe ipſi conuerterunt, ita ut primū Moabitani & Ammonitani montis Seir incolas: deinde mutuis ſe gladiis ac uulneribus ad unū omnes interfecerint. Itaq; Iudæi cùm eminus campos cadauerum plenos uidiſſent, omnium ad detrahenda mortuorum ſpolia concurſus factus eſt. Fuit autem & ſpoliorum & ſupellectilis omnis generis copia tanta, ut omnia triduo detrahere nō potuerint. Itaque quarto demum

die in uallem, quam benedictionis, quòd ibi Deum laudassent, appellarunt, conuenerunt: atque inde Hierosolyma, & in templum cum psalteriis, citharis, & tubis sunt reuersi. Idem, quod mihi mirum uideri solet, qui à Iehu propheta, ut paulò antè dixi, grauiter obiurgatus est, quòd cũ Achab amicitiam contraxisset, nec ob eam causam ab Ochozia Rege eius filio ultrò naues auxiliares in naufragio deferẽte accipere uoluisset, tamen cum eodem amicitias posteà iniit, clasśémque instruxit cum eo, quam in Tharsis mitterent. Quod cùm Deus acerbè ferret, misit ad eum Eliezer Dodau filium, qui nuntiaret, ꝙ fœdus cum Ochozia fecisset, eius naues à Domino dissolutas esse, nec in Tharsis appellere potuisse. Tertium eiusdem generis, quod postea sequutũ est, addã, quod multò etiam mirabilius uideretur, nisi eius cui auxilium etiam præsens tulit, uita melior extitisset. Iorã enim, mortuo Ochozia patre, decimo octauo Iosaphat anno, cùm in illius locum succesśisset, ac Mesa rex Moab, qui quotannis ex fœdere centum milia agnorum, totidemque arietum cum uelleribus Regi Israëlis penderet, uiuo Achab, eodem mortuo fœdus ad illud tempus rupisset: eam iniuriam sibi propulsandam ratus, comparatis contractísque copiis misit legatos ad Iosaphat, petens ut sibi aduersus regem Moab, qui fœdus rupisset, opem & auxilium ferret. Iosaphat statim cùm uiam qua eundũ erat, didicisset, eduxit suos. Coniunctis exercitibus cum septem diebus aquæ penuria tanta esset, ut penè omnes

omnes de exercitus, equorũq; ac iumentorum salute diffiderent: Ioram queri cœpit apud Iosaphat de tanta calamitate, quasi Deus tres Reges (Rex enim Edom cum illis copias coniunxerat) conuocasset eo consilio, ut ipsos Moabitanis deuorandos mactandósque traderet. Iosaphat num illic propheta esset, quo apud Deum precatore uterentur, rogauit. Cùm Ioram Elisæum Saphat filium esse respõdisset, atque in eo uerbum Domini insidere dixisset Iosaphat: tres reges ad eum adierunt. Is cùm rem, cuius causa uenissent, intellexisset, ad Ioram unum auersa oratione, quid sibi rei cum illo esset, quæsiuit primùm: deinde eum ad patris matrísque ipsius prophetas remisit. Cúmque ille quæreret cur tres reges Deus, qui prædæ Moabitanorũ futuri essent, conuocasset: respõdit id quod ad Iosaphat laudem pertinet, se nisi Iosaphat cõspectum personamque uereretur, nec illius rationem ullam habiturum, nec in eum oculos coniecturum fuisse. Quoniam autem adesset, psaltem, quo sonante Deum consuleret, adducerent. Psalte canente, Elisæus spiritu Domini afflatus est, præcepitq; ex Domini uoluntate, ut in torrentis alueo, qui exaruisset, foderent: sic enim fore, ut fossis aqua completis & ipsi biberent, & eorum familiæ ac iumenta. Nec uerò Dei in illos benignitatem in hoc uno consistere, sed eos etiã Moabitanos esse superaturos. Quod utrunque postridie manè experti sunt. Nam & fossæ aquis oppletæ sunt, & Moabitani orto sole cũ aquã præter spem uidissẽt, quæ ui diuina cruoris speciem

præ se ferret, ex eo inter reges cruentum prælium cõmissum esse sibi persuaserunt. Itaque cùm ad certam prædam se ire existimarent, in trium regum exercitus inciderunt, atque ita penè omnes interfecti deletiq; sunt. His gestis omnibus, Iosaphat sexagesimo anno excessit è uita. Ex Azuba uxore hos suscepit liberos, Ioram maximum natu, qui ei in regnum successit, Azariam, Iahiel, Zachariam, Michaëlem, & Sapharia͂. His uiuens pater magnam uim auri & argenti, pe͂sionésque cum urbibus munitissimis attribuit. Sed eos constituto confirmatóque imperio, Ioram omnes interemit.

EZECHIAE REGIS IVDAE VITA.

Vitam scribo Regis Iudæ omniu͂ secundu͂ Dauidem optimi, id est Ezechiæ Achaz regis, & Abisę Zacharię filiæ filij. Vicesimoquinto ætatis anno, mortuo patre rex creatus est. Eius uirtutẽ & in Deum pietatem âtq; religionem singularem cùm multa alia, de quibus mox dicemus declarant, tu͂ quòd excelsa deleuit, deiecit, obtriuitq; statuas, lucos excidit: serpentémque æneum, quem Moses statuerat, & cui ad illud tempus populus sacrum fecerat, sustulit. Sed nihil eum Deo gratiorem acceptiorémque fecit, quàm quòd omnibus Domini pręceptis paruit. Itaque & Deus semper cu͂ eo fuit, & ipse in omnibus tum locis, ad quæ se conferebat, tum

tum rebus quas ſuſcipiebat aut gerebat, eius excelluit prudẽtia. Primùm quidem ad res diuinas animũ adiecit. Annum quintum & uiceſimum agebat, cũ imperium accepit, eodémque non ſolùm anno, ſed etiam menſe quo præeſſe cœpit, templum réſque tẽpli, quas Achaz eius pater, atque ſuperiores reges inquinauerant, expiauit. Eius rei cauſa cum ſacerdotes & Leuitas conuocaſſet, eis primùm expoſuit maiorũ ſcelera, qui quòd Deum deſeruiſſent, neque ea ſacra in templo feciſſent, quæ inſtituiſſet ac ſanciuiſſet, ſed alia quæ deteſtaretur, in illius odiũ incurrerant tantum, ut maiores interfeciſſet, & liberos coniugéſque omnium captiuas abduci, ut ipſi cernebãt, permiſiſſet. Itaque cum Deo fœdus ineundum eſſe cenſebat, quo uno remedio eius furorem & irã mitigare poſſent. Filióſque eos appellans, ne hanc rem negligerẽt hortabatur, quos Dominus elegiſſet, ut ei præſtò eſſent, ac miniſtrarent, eúmque colerent iis ſacris quæ inſtituiſſet. Eius uerbis ſacerdotes ac Leuitæ incitati, eam diligentiam adhibuerunt, cùm ſe ipſi primùm expiaſſent, ut octauo die mẽſis primi templum omne eaque omnia quæ ad illud pertinent expiauerint. Quod cùm regi expoſuiſſent, ipſe prima luce conuocatis primis ciuitatis, Deo hoſtias ex Moſis lege in templo, tauros ſeptem, totidémque arietes, agnos & hircos pro peccato, pro regno, pro templo, pro Iuda immolari iuſſit, cũ intereà ſymphoniaci, tubicines, aliique eiuſdẽ generis, quos Dauid rex Domini iuſſu cõſtituiſſet, eius edicto officium ac munus ſuum

exequebatur. His ſacris non cõtentus, multitudinem monuit, ut pro facultatibus unuſquiſque uictimas Deo offerret. Ingens hoſtiarum numerus fuit, tauri ſexaginta, arietes centum, agni ducenti, boues ſexcenti, ouium tria milia. His ita geſtis, uniuerſum Iſraëlis Iudæque populum ſibi ad diem feſtum Paſchæ in menſem ſecundum celebrandum, conuocãdum de Hieroſolymitanorum conſilio cenſuit. Literarum autem hæc fuit ſententia. Hortabatur omnes, ut ad Dominum, Abrahæ, Iſaac & Iacob Deum redirent, quòd ita demũ ipſe ad eos, qui Salmanaris Aſſyriorũ regis manus effugiſſent, reuerſurus eſſet: ne patrum, fratrúmque ſuorum, quos Deus propterea quòd ab ipſo defeciſſent, captiuos abduci paſſus eſſet, ut cernerent, pertinaciam animíque obſtinationem imitarentur, ſed Deo ſe ultrò permitterent ac traderent, uenirentque ad eius templum, quod perpetua ſanctitate cõſecraſſet. Domino Deo patrum ſuorum ſeruirent. Sic enim eos iram eius furoris eſſe mitigaturos, non ſolùm ne ipſi in Aſſyriorũ manus uenirent, ſed ut etiam patres, & matres, atque liberi, cum coniugibus ac uiris, & propinquis in patriã reducerentur. Apud multos quidem hæ literæ tantum abeſt, ut aliquid ponderis habuerint, ut etiam irriſi ſint ij, qui eas pertulerunt. Quidam autem Aſer, Manaſſe, & Zabulõ tribuũ, probato regis conſilio, Hieroſolyma uenerunt. Nam Iudæi uniuerſi eius præcepto paruerunt. Die autem quartodecimo menſis ſecundi, qui diei feſto conſtitutus erat, tanta omnium & lætitia

titia, & religione, cum Ezechias populo tauros mille, & ouium ſeptem milia, principes uero tauros mille, decemque milia ouium præbuiſſent, dies feſtus actus eſt, quanta à Salomonis temporibus ad eum diem, celebratus non fuiſſet. Quantum autem utilitatis ex hoc tam ſancto claróque Ezechiæ facto conſequutum ſit, hinc intelligi poteſt, quòd omnes tribuum Iudæ, Beniamin, Manaſse, & Ephraim excelſa aráſque deorum cum ſimulachris & lucis funditus ſuſtulerunt. Atque in iis quidem, quæ ad Dei religionem pertinẽt, in pace eiuſmodi ſe Ezechias præſtitit. In bello autem eius uirtus maxima excelluit. Anno enim quartodecimo eius imperij cùm Sennacherib rex Aſſyriorũ Salmanaſar filius, in ipſius imperij fines infeſto exercitu ueniẽs, omnes urbes quæ munitæ erant, cepiſſet, ipſe ad illum legatos de pace miſit, qui primùm ab eo peccatum eſſe: deinde quicquid tributi indiceret, id æquo animo laturum ipſum dicerent. Itaque ei Sennacherib argenti trecẽta, aurique totidem talenta indixit. Quibus perſolutis, cum Sennacherib exercitum obſidendæ urbis cauſa trãſportare uelle intelligeret, primùm de principum uirorumque fortiſſimorum conſilio & ſententia, capita fontium, quæ extra urbem erãt, obſtruenda: deinde muros dirutos reficiẽdos, & nouos extrinſecus faciendos, turréſque ædificãdas, omnéque armorum genus faciendum curauit. Poſtremò ne ingenti multitudine, quam infeſtam adduceret, (centum enim & octoginta quinque milia habuit) terreretur, & quo

ad Deum in rebus aduersis confugiendum esse intel ligeret, conuocauit populum, cúmque his uerbis, ut bona spe bonóque animo esset, hortatus est. Multò plures in urbe esse dicebat, quàm cum Sennacherib essent. cum illo enim uim esse corpoream: secum autem & cum ipsis Dominum Deum, qui auxiliũ ferret, pugnaretque pro omnibus. Qua illius oratione confirmatus populus, omnẽ metum deposuit. Hæc cùm Sennacherib, qui tum urbem Lachis cum uniuerso exercitu obsidebat, resciuisset, misit magnum numerũ, in iis Tharthau, ac Rabsaris & Rabsacem, quorũ Rabsaces Eliacim regiæ præfecto, Sobna scribæ, & Ioahe qui erat à commentariis, qui tres iussu Ezechiæ ex urbe ad illos egressi erant, hæc ex Sennacherib exposuit. Neminem esse, cuius uirtute uel auxilio freti Hierosolymitani, maximo potentissimóque regi Sennacherib posent obsistere. Si enim Pharaonis regis Aegypti auxilio confiderent, hoc ipsi sibi persuaderẽt, Pharaonẽ ese iis, qui in eo omnia ponãt, bacilli fracti instar, cui innixus homo statim cadit. Si Ezechielis oratione captati à Deo suo auxiliũ expectarent, scirent Ezechiam esse, qui illius excelsa & aras diruerit, præceperitque Iudæis & Hierosolymitanis, ut ante aram unam adorarẽt, odorésque incenderent. An ignorarent quæ Sennacherib eiúsque maiores cunctis terræ populis fecissent? num dij Gẽtium eas liberare potuissent? Quem nominare Deũ possent, qui populum suum, quem illi ipsi deleuissent, potuerit liberare? Ne igitur eos Ezechias inani

spe

ſpe deluderet. Si enim Deus nullus populum ſuum liberare potuiſſet, ne eorum quidem Deum ipſos poſſe liberare. Hæc aliáque multa eiuſdem generis cõtumeliarum conuiciorúmque plena in Deum atque Ezechiam audiente ex muris populo, Hebraico ſermone dixit Rabſaces. Itaque tres ij, quos ad illos Ezechiæ iuſſu exiiſſe dixi, principio orationis Rabſacem, ut Syriacè, non Hebraicè loqueretur, ne populus exaudiret, rogauerunt. Sed tantum abeſt, ut hoc eis conceſſerit, ut ſe ac collegas à Sennacherib ad populum, non ad ipſos miſſos eſſe dixerit, magnáque ac clara uoce, ut populus exaudiret, reliquam orationem pronuntiauerit, addens multa, quæ ad deditionem faciendam eos incitarēt, de humanitate, qua, ſi ſe dederent, ſeque in Syriam transferri paterentur, rex in eos uteretur. Ad hæc populus, quoniam Ezechias uetuerat, non reſpondit. Tres autem illi quos dixi, ad Ezechiam ſciſſis ueſtibus hæc renuntiatum uenerunt. Rex his nuntiis conturbatus, ueſtes diſcidit, cilicióque amictus in templum precandi cauſa uenit, cum Eliacim præfectum prætorio, & Sobnam ſcribam, ſenes aliquot ex ſacerdotibus ciliciis amictos ad Eſaiam prophetam Amos prophetæ filium miſiſſet, qui ei dicerent, Diem ueniſſe calamitatis plenum, probrorum, & ignominiæ: appropinquaſſe diem partus, & tamen uires non habere eam quæ parturiret: hac parabola indignitatem rei ſignificans. Eſaias diuino numine permotus cùm hæc audiſſet, le-

gatos hæc Ezechiæ ex Deo renuntiare iussit, Ne uerbis contumeliarum plenis, quæ Sennacherib legati in Deum protulisent, terreretur. Deum enim spiritum Sennacherib misurum esse, nuntióque audito illum in patriam suam reuersurum, ubi gladio interimeretur. Hæc consolationis plena oratio, quanquam Ezechiam confirmauit, tamen Sennacherib plena maledictorum Dei & minarum epistola, quam ad eum cùm legati re infecta rediisent, misit, illum uehementer non tam priuato publicóue dolore, quàm Dei causa, perculit. Itaque perlectis literis, cùm in templum ingresus eset, easque coram Domino explicaset, his uerbis eum precatus est: Domine Deus Israël, tu es Deus solus, regum terræ omnium, tu cælum terrámque fecisti. Vide, quæso, & audi quæ in te Deum uiuum maledicta iaciat. Vere Asyriorum reges nationes delerunt, earúmque & agros diripuerunt, & deos cōiecerunt in ignem. Neque enim erant dij, sed opera hominum ex lapide & ligno. Nunc igitur, nos tu Domine Deus noster, è manibus eorum eripe, ut regna terræ omnia te Dominum Deum solum ese intelligant. Enuntiauit tum Deus Esaiæ prophetæ, quem paulò antè dixi, cùm Ezechiæ preces se audiuise primùm significaset, liberationem populi sibi curæ ese. Vlturum enim se ese Sennacherib in se iniurias atque maledicta: urbémque Hierosolyma seruaturum atque protecturum & sua & Dauidis causa. Quibus ex uerbis facilè perspici licet,

quantum

quantum apud Deum rebus aduersis mortaliũ beati illi homines, qui aspectu Dei perfruuntur, ualeant & amicitia & gratia, cùm Deus partim propter Dauidem urbem Hierosolyma defensurum liberatuῦmque se esse promittat, quod etiam re ipsa præstitit. Nam, ut ad propositum reuertamur, ea nocte, quæ diem illum, quo hæc ad Ezechiam perlata sunt, sequuta est, angelus Domini in Assyriorum castra ueniens, centum octoginta quinque millia hominum interemit. Sennacherib autem cum cadauera mane uidisset, perterritus in regnum reuersus est: Eúmque nec ita multò pòst in urbe Niniue Nesroch Deum suum in templo uenerãtem duo ipsius liberi Adramelech & Sarasar gladio interfecerunt. Sic Deus & in eos, qui de sua potentia gloriáque detrahunt, animaduertit, & eos qui ipsius honori laudíque seruiunt, tuetur & liberat. Aegrotauit illis fere temporibus Ezechias grauissimè, adiénsque ad eum Esaias propheta, iussu Dei illum monuit, ut familiæ suæ consuleret, quòd moriturus esset. Ipse ad parietem ore cõuerso, cum lachrymis Deum rogauit, ut uenirent ei in mentem, & uita quam toto animo conuenienter præceptis ipsius egisset, & ea facta sua, quæ probasset. Quæ eius preces eiusmodi tam gratæ Deo fuerunt, ut Esaiam cùm etiam tum mediam atrij partem nondum præteriisset, ad eum remiserit, nuntiatum, se eius preces audiuisse, uidisséque lachrymas: itaque se ita illum curaturum esse, ut die tertio in templum profe-

ςturus esset: quinetiam quindecim annos præterea ad eius uitam & dies additurum, atque ex Assyriorũ regis manibus liberaturum ese,& ipsum & ciuitatẽ,urbemq; defensurum sua Dauidísque causa ac nomine. Quæ cùm audiuiset,de Esaia quæsiuerat,qua ex re intelligeret se,& curatum iri à Domino, & tertio die in templum esse uenturum: cùm ille respondens dedit regi optionem, utrum mallet, solém ne progredi decem gradibus, an regredi: utrum enim mallet,id signi fore,sermonem Dei uerum ese. Maluit id quód difficilius iudicauit, solem regredi retróque commeare: quod Esaias à Deo impetrauit. Merodach rex Babyloniorum accepto eius ualetudinis nũtio, misit legatos ad eum cum literis ac muneribus gratulationis gratia. Eis diuitias suas omnes,quicquid auri & argenti habebat,ostẽdit: quod tam acerbè tulit Deus,ut statim Esaiam ad eum miserit,qui nuntiaret,uenturum esse tempus,cùm omnia quæ in regia eius esent,eriperentur,& quæ illius maiores ad illum diem congessisent, Babylonem transportarentur: quinetiam fore, ut filij, quos ex uxore suscepturus eset,comprehenderentur, esséntque Spadones in regis Babylonis regia. Ad hæc tantum respondit, uerbum Dei bonum honestúmque ese: tantùm uitæ suæ tempore pax eset ac ueritas. Anno autem imperij sui nono & uigesimo, ætatísq; quarto & quinquagesimo, cùm Manasem regni hæredem reliquiset,excessit è uita.

Manassæ

MANASSAE REGIS IVDAE VITA.

MAnaſsę Regis Iudæ uita, quæ eiuſmodi fuit, ut cum ille ad extremum pene tempus in omnibus flagitiis, ſceleribúſque uerſatus eſſet, tandem aliquando, id eſt, non nimis ſero: in uiã Dei pœnitentia redierit, magno erit adiumento hominibus quanuis ſceleſtis, ad uitæ mutationem, ne ſuperioris uitæ recordatione in deſperationem ueniant adipiſcendæ ueniæ & gratiæ. Is quidem amiſſo Ezechia patre, uiua matre Haphſida, cùm duodecimum annum ageret, rerum potitus eſt. Cùm autem iure naturæ tam bonum clarumque patrem ſibi ad imitandum proponere debuiſſet, tamen tantum abeſt, ut id fecerit, ut inimicitias cum illo in uita inſtituenda, & degenda ſuſcepiſse geſſiſséque uideatur. Vt enim ille ſimulachra omnia, ſicut in uita eius diximus, deiecit ac fregit, lucos diis conſecratos ſuccîdit, aras ſuſtulit, omnibúſque iis, quæ Deus deteſtatur, & quibus templum Hieroſolymis Achaz rex eius auus uiolauerat, funditùs euerſis & abiectis, ipſum expiauit: Deique unius religionem & cultum, non in ſuo tantùm imperio, ſed etiam in magna parte regni Iſraëlitici, quaſi poſtliminio reſtituit. Sic Manaſses illa reuocauit his ſublatis repudiatíſq; omnibus. Nam & excelſa, quæ Ezechias eius pater diſsipauerat, ædificauit, & aram Baal, diiſque ſi-

mulachra ac ſtatuas ſtatuit: & lucos eis cõſecrauit, omnémq; cęli militiam coluit ac ueneratus eſt. Neq; hæc ſolùm extra templum illud, quod Deus ſibi uni ſanctum eſſe uoluiſſet, fecit, ſed in eius etiam atriis duobus aras uniuerſæ militiæ cæli poſuit. Quin etiã Amon filium ſuum per ignem traduxit, obſeruauit auguria & ſomnia, aruſpices auxit, diuinos & ariolos conſuluit, habuitque ſecum. Neque hãc tã & Deo inuiſam, & hominibus pernicioſam exitioſáq; religionẽ ad unũ ſe aut ad paucos pertinere uoluit, ſed Hieroſolymitanos, atque adeò Iudæos, qui erant in ipſius imperio, ſiue exemplo ſuo (quo grauius peccant, quàm ſcelere principes, propterea quòd mores noſtri ad ea ferè natura delabi ſolent, quæ illis probari uidemus) ſiue ui & minis decepit. Deus porrò etſi tam à ſe remotum & alienatum, tamen omni ratione eum abſtrahere, reuocaréque conatus eſt: primùm uerbis ac minis, deinde re atque ſupplicio & calamitate. Miſit enim ad eum & ad populum prophetas, qui eos ab illa impia & nefaria religione, ad piam ſanctámque reuocarẽt. Cũ autem eorum monita contemnerent, fecit, ut exercitus regis Aſſyriorũ principes captum uinctúmq; catenis ac pedicis Manaſſen Babylonem ducerent. Ibi tandem aliquando, qui amicis Dei conſiliis parêre noluiſſet, malo calamitatéque coactus, malè ſe uixiſſe impieq; multa in eũ feciſſe recognouit. Tam altè interdũ radices peccatum & uitium in hominibus, ſiue mala educatione, ſiue praua conſuetudine, & ipſa peccãdi libidine

agit

agit,ut multi nunquam, nonnulli uix tandẽ aliquãdo,nisi malo docti in rectam uiuendi uiam redeant. Nec quicquam est,quod utrosque, aut in tam prauo exitiosoque uitæ instituto permanere cogat, quàm perpetuus quidam rerum ad uoluntatem uoluptatemque pertinẽtium concursus:aut ab eo tam facilè eosdem abducere posit, quàm interuẽtus curarum, aduersarum rerum,calamitatis.Itaque & illum nunquam,& hunc sæpe optare debemus.Captiuitatis ergo incommoda & mala sentiẽs Manasses, ex animo eiecta illa religione, rediit ad Deũ, aut Deus potius, eum ita respexit,ut totus mutatus non uideretur,sed etiam esset. Eum enim tum,etsi sera illa quidem, ob mala quæ sentiret, non tamen infructuosa & inutilis subiit pœnitentia. Extat autem eius precatio in diuinis libris,extremo libro eo, qui Paralipomena, id est,prætermissa, inscribitur:cuius breuiter sentẽtiam omnem non alienum erit perstringere. Deum, Dominum præpotentem rerum omnium,patrum suorum Abrahæ,Isaac & Iacob,eorumque seminis iusti Deum appellat, qui cælum ac terram cum omni ornatu eorum fecerit,qui mare præcepti sui uerbo constrinxerit,qui abyssum concluserit,terribiliq; ac laudabili nomine suo consignauerit, quem omnia timeant, ac tremant in eius conspectu, quòd eius gloriæ magnitudo ferri non posit, nec ira eius qua minatur peccatoribus, & tamen immensa sit, nec inuestigari possit eius promissionis misericordia: eum enim esse Dominum,altissimum,benignũ, patiẽtem,

magnáque misericordia uti in hominum malis. Eũ pro magna benignitate sua promisisse iis qui ipsi peccauerint, & pœnitentiam & ueniam, ac pro magnitudine misericordiæ suæ peccatoribus pœnitentiã salutarem decreuisse. Se igitur ab eo precari, qui cũ sit Dominus Deus bonorum, non decreuerit Abrahæ, Isaac & Iacob uiris bonis ac iustis, qui ei non peccauerint, pœnitẽtiam, sed eam peccatorũ causa statuerit, ut sibi, cuius peccata arenæ maris numerũ superarent, cuius scelera adeò creuissent, ut propter eorum multitudinem indignus esset, qui cęli fastigiũ intueretur & aspiceret: qui ferreorum uinculorũ pondere tam oppressus sit, ut caput non possit attollere, neque respirare, propterea ꝙ eius iracundiam concitauerit, & scelera in eius conspectu admiserit: qui non uolũtati ipsius morem gesserit, nec paruerit pręceptis, sed ea quæ detestaretur statuerit, ob eamque causam tũ genu animi cordísque sui flecteret: sibi, inquam, qui peccasset, sceleraque agnosceret, ueniam daret, nõ simul peccatis suis se perderet, neq; in perpetuum iratus sibi mala reseruaret, nec se ad intima terræ loca dãnaret, quoniam Deus esset, Deus scilicet eorũ quorũ actæ uitæ pœniteret. Quòd si in ipsum benignitatem suam declararet, ac pro mágna misericordia sua eundem eriperet ex illis uinculis & liberaret, se eum per omne uitæ tẽpus ornaturum esse laudibus, cum eũ omnes cælestes naturę laudent, eíque gloria sempiterna tribuatur. Eum ita precantem audiuit Deus, reduxitque Hierosolyma regno recepto ac reddito.

Quò

Quò ſimul atq; peruênit, nihil prius habuit, q̃ ea omnia, quibus templum Dei inquinauerat, Deique uoluntatẽ eius religione ſpreta, offenderat, euertere atq; proiicere: populũq; ſuũ edictis reuocare ad uerã Dei religionẽ. Ita mutata Dei benignitate uita, reliquũ uitæ tẽpus, ſicuti pollicitus erat, in Dei laudibus conſumpſit. Quinquaginta quinq; annis cũ tenuiſſet imperium, ſeptimo & ſexageſimo ætatis anno relicto Amon filio regni hærede, exceſsit è uita.

IOSIAE IVDAE REGIS VITA.

IOſias Amon patre, Idida matre natus, omnium Iudæ regum optimus & religioſiſſimus fuit. Octo tãtũ annos natus erat, cũ amiſit patrem. Cùm primùm adoleuiſset, id eſt ſextumdecimum agens annum, Deum cœpit quærere: quadriẽnio pòſt omnem animum adiecit ad ea tollenda omnia, quæ Manaſſes auus morte impeditus non ſuſtuliſſet, aut Amon pater reſtituiſſet, quæ religioni Dei contraria uidebat. Nec intra fines imperij ſui tãtum hoc fecit, ſed etiam in cuncta Samaria. Deditque operam, ut animum populi ſui cùm in omni officij genere, tũ in Dei religione contineret. Octauodecimo imperij anno, id eſt, ætatis ſexto & uiceſimo, his iam perfectis omnibus, templi partes quæ infirmæ erant, periculumq; erat, ne collaberentur, reficiendas curauit. Quod cùm procuraretur, Helchias pontifex librum

qui Deuteronomium inſcriptus eſt, inuenit. Eum cùm Ioſias recitari iuſſiſſet, eáq; uerba legis audiret, quæ Dei religionis contemptoribus mala, calamitatéſq; promittũt: ipſe lacerata, diſciſſa pręe dolore ac gemitu ueſte, ꝙ patres ac maiores præceptis Dei non paruiſſent, ob eámque cauſam tum ira diuina ex eorum liberis pœnas expeteret, miſit qui Holdam prophetidem de uoluntate Dei conſulerent. Holda diuino numine permota, reſpõdit, Deum quòd ab ipſo populus defeciſſet, eóq; deſerto deos alios coluiſſet, ea mala omnia, quę in libro illo continerentur, in locum illum eiúſque incolas redundatura. Quod autem ad Ioſiam regem attineret, qui uerba libri audiuiſſet, atque diſciſſa ueſte fleuiſſet, ipſúmque ueritus eſſet, non uiſurum eſſe mala illa. Quæ cùm regi renuntiata eſſent, ipſe qui factum illud ſuum Deo probari intelligeret, cõuocatis in Dei templum uniuerſis, totius libri legem recitauit, ſtánſq; in tribunali, fœdus fecit ſanctéque promiſit, ſe Dei præceptis omnibus eſſe obtemperaturum, neque diſceſſurũ ab iis omnibus, quę in libro ſcripta eſſent. Nec ille unus hoc fecit, ſed eos etiam qui aderant, omnes iureiurãdo adegit, eadem ſe eſſe facturos. Eodem anno diem feſtum Paſchæ tanta hominum & frequentia & religione celebrandum curauit, quartodecimo menſis primi die, cùm ſacerdotes ac leuitas longa oratione ad ea, quæ ex Moſis atq; Salomonis inſtituto præſtare deberẽt, hortatus eſſet, ac de ſuo triginta agnorum & hœdorum reliquíque pecoris millia, atque

boum

boum tria millia præbuisset, quanta ad eum diē nullius memoria fuisset. Triginta unum annos cum tenuisset imperium, hoc modo interfectus est. Pharao Nechao rex Aegypti infestum exercitum, quem magnum comparauerat, in regem Asyriorum eduxerat ex Dei uoluntate. Iosias qui hoc ignoraret, ei obuiam cum exercitu suo prodiit, siue ut regi Asyriorum auxilium ferret, siue quòd uereretur, ne in se imperiúmque suum infestus ueniret. Cùm Pharao eum uenisse comperisset, misit qui eum monerēt, ut abiret, ꝙ non cū illo, sed cū Asyrio Dei iussu pugnaturus esset. Iosias qui eius uerbis non haberet fidem, cū perseueraret in proposito, sagitta uulneratus est, ex quo uulnere paulò pòst interiit.

TOBIAE PATRIS ET FILII VITA.

ORdinem conseruans eorū, qui à Dauide orti, Iudæ regia potestate præfuerūt, ne quid perturbatè dicerem, nonnullorum uitam intermisi, qui ordine temporis priores sunt: qualis est Tobias, qui unus omnibus exēplo ad uitam priuatam cum uxore & liberis ex uirtute degendā esse & potest & debet. Is ex tribu & ciuitate Nephthalim, quæ in superiore Galilæa sita est, cū cæteris Israëlitis captus, captiuitate ea, quæ Salmanasar rege Asyriorum, sexto Ezechiæ regis Iudæ anno, Osee autem regis Israëlis nono accidit, in Syriam ductus est. Puer

cùm etiam tum eſſet, nihil tamen puerile geſſit. Ieroboam iam tum, & in omni uita ſcelus deteſtatus eſt. Cùm enim ille Dei prouidentia decem tribuum, Roboam Salomonis regis filio rege, creatus rex eſſet, ne ritúſque ne ſi populus Hieroſolyma in templũ Dei colendi cauſa, eiuſdem inſtituto, cõueniret, ab ſe ad Roboam deficeret: uitulos duos aureos conflandos curauerat, quorum alterum in Bethel, alterũ in Dan collocauit. Eò cũ omnes ſtatis diebus ſiue metu coacti, ſiue procliuitate peccandi, conuenirent: Tobias quem tum ætate antecedebant, conſuetudine illorum declinata, Hieroſolyma in templum ueniebat, omniáq; quæ lege ſancita erant, Deo offerebat. Corroborata ætate, Annam uxorem tribus ſuæ accepit, ex qua filium cùm ſuſcepiſſet ei nomẽ ſuum impoſuit. Dicam quomodo primùm in Deum, deinde in filium atque familiam, tum in propinquos, poſtremò in tribules ſe geſſerit. Quo in Samaria & Galilęa ante captiuitatem metu, ſtudio & amore in Deum fuerat, eundem etiã retinuit in captiuitate. Cũ enim in urbe Niniue habitaret, omnéſque ſacris ſe eſcis cõtaminarent, ipſe qui ueram Dei religionem approbaſſet, ab eis ſe abſtinuit. Filiũ ab ineunte ætate Deũ timere ac uereri docuit, & ab omni uitio abhorrere. Quæ fuerit illa eius inſtitutio, ex eis benè uiuendi præceptis, quę filio tradidit, tum cùm auditas preces ſuas de mortis aduẽtu exiſtimans, eũ ad ſe accerſiuit, intelligere poſſumus. Monuit enim eum, ut per omne uitę tempus Deũ memoria coleret ſempiterna,

darétque

darétque operam, ne unquam culpæ ullius consensu affinis esset, Deíque præcepta prætermitteret. Matri in omni uita honorẽ haberet, præsertim cùm meminisse eum oporteret, quæ & quanta ipsius causa in aluo cum esset, pertulisset. De suo daret egẽtibus, neque os suum à paupere auerteret: quòd ita fieret, ut nec Deus ab ipso auerteretur. Daret autem egẽtibus pro facultatibus: si multas opes haberet, multa: si parua & exigua res esset domi, exigua ex animo largiretur ac libenter. Sic enim eum præmium bonum ac præclarum sibi in diem necessitatis reseruaturũ esse: quòd eleemosyna ab omni peccato & à morte liberet, neque passura sit animam ad tenebras peruenire: hominésque qui ipsum colant, fiduciæ magnæ plenos Deo oblatura sit. Sibi ab omni stupro caueret, neque præter uxorem suam cum aliena concũberet. Arrogantiam neque in animo, neq; in uerbo ac sermone dominari sineret: quippe cũ ab ea initiũ sumpsisset omnis interitus. Mercedem eius qui ipsi operas suas locasset, nõ retineret omnino. Quod sibi ab alio fieri nollet, id alij nunquam faceret. Ederet panẽ & alia ad uictum necessaria, cum esurientibus & egentibus: uestibúsq; suis nudos tegeret: consiliũ semper à sapiente peteret. Deum semper laudaret, rogarétque eundem, ut uias suas dirigeret: atque in eo ipsius consilia manerent. Eadem penè eidẽ in morte, in præceptis reliquit. Atque in filium fuit eiusmodi. In propinquos autem quem se præstiterit, ex uno facto licebit existimare. In urbe Medorum, cui nomẽ

Rages fuit, Gabelo propinquo in duris rebus decem talenta argenti chirographo accepto, dederat, cũ tamen uix mediocres opes nactus esset. Hoc cùm moriens sua opinione, filio indicasset, tradito chirographo filius id se libenter facturum esse dixit, si quis esset, quo duce in uia uteretur. Pater præceperat ut certum fidelémque uirum quæreret itineris ducem aut comitem, cui merces dissolueretur: cùm egressus Tobias filius, eius rei causa, Raphaelem angelum, adolescentis iter conficere instituentis habitu & figura inuenit, qui ei uiam, quę eo ferret, scire se dixit. Redit hoc patri nuntiatum: pater adolescentem intromitti iubet: introductus genus suum exponit, se illi saluum & incolumẽ ducturum & reducturum pollicetur. Paratis omnibus ad uiam necessariis proficiscuntur, cùm Tobias pater ei omnia in itinere Dei benignitate prosperè euenire, eiúsque angelum itineris comitem dari optasset. Simul atq; profecti sunt, Anna mater Tobiæ, siue filij iam desyderio teneretur, siue quòd uereretur, ne quid ei mali in uia accideret, cum lachrymis apud uirum conqueri cœpit, quòd bacillum senectutis utriusque abstulisset: utinam pecunia illa nunquam fuisset, qua facilius caruissent, quàm filio, cuius aspectum tanti facerẽt, ut interim tenuis uictus communis in diuitiis numeraretur. Eam uir Tobias consolari cœpit, certa spe reditus quem polliceretur. Illi cùm in uiam se dedissent, de Raphaelis consilio ad Raguelem Tobiæ propinquum diuerterũt. Ibi Tobia relicto, ipse accepto chiro-

chirographo cum quatuor Raguelis seruis camelísque duobus in urbem Rages profectus est. Accepta pecunia,quæ illum eò attulerat, Gabelum ad Tobiã in Raguelis domũ, in qua eum esse dixerat, summa uoluntate duxit.Eum cùm uidit, cum lachrymis osculatus est, multísque uerbis patris eius uirtutem eleemosynásque laudauit.Solenne matrimonij,quod ibi Tobias cum Sarra Raguelis filia cõtraxit, de quo paulò pòst dicam, reditum eos differre coëgit. Itaq; parentum quos filij unici atque eiusmodi desyderiũ teneret,dolor non solùm renouari, sed augeri etiam cœpit. Anna mater, miseram se ac uirũ dicere, quòd eum qui senectutis ipsorum bacillum esset,solatium uitæ,spes posteritatis,misissent,neque debuissent, cũ in eo ipsi omnia ponerent. Eam uir tacere iubebat, quòd saluus & incolumis rediturus esset: quam in spem se adduci dicebat fide eius uiri, qui se ei comitem itineris præbuisset. At illa cùm nulla ex parte filij desyderium ferre posset,quotidie circunspiciebat & circuncursabat iis uiis omnibus,quibus redeundi spes uidebatur,ut procul,si fieri posset,uenientem uideret. In eo officio cùm esset, tandem aliquando ex montis cacumine illo uiso atque cognito, reditum eius uiro nuntiauit: quod etiam canis quem ille duxerat,præcurrens confirmauit.Pater etsi tum,ut mox dicam, cæcus erat, tamen sibi imperare non potuit, quin puero manu data, obuiam filio curreret. Eum cùm amplexatus esset, obortis utrique præ gaudio lachrymis,osculatus est: actísque Deo gratiis,conse-

derunt. Reſtat ut de eius in tribules humanitate ac miſericordia diſſeram. Cùm in Deum ita animatus eſſet, ut dixi, illius benignitate à Salmanaſar rege tãtam gratiam iniit, ut per eum ipſi quocunque uellet proficiſci & quicquid uellet, facere liceret. Hac poteſtate non ad quęſtum, aut flagitia abuſus eſt, ſed eam ad tribulium ſalutem conferebat. Itaque eis monita & conſilia ſalutis dabat. Mortuo Salmanaſar, cũ Sennacherib eius filius imperio accepto, filios Iſraëlis inuiſos haberet: ipſe ad cognatos & tribules omnes adiens eos conſolabatur, eíſque pro facultatibus ſuis ſubueniebat, eſurientes alebat, nudis ueſtes dabat, mortuos atque eos qui interfecti erãt, ſepeliebat. Denique cùm Sẽnacherib accepta clade ob ſua in Deũ maledicta, de qua in uita Ezechiæ diximus, fuga in regnum ſalute quęſita, iracundia aut furore potius incitatus multos filios Iſraëlis interficeret, hic eorũ corpora mandabat ſepulturæ. Quod eius tam ſanctum factum adeò ille acerbè tulit, ut ob eã cauſam eum interficere uellet. Tobias autem quoniam uirtutis ſuæ cauſa & nomine multis charus erat, facilè illius furorem deliteſcendo declinauit. Quanta hæc illius uirtus fuiſſe exiſtimari debet, quam odio etiã regis propoſito, coluit? Sennacherib qui uiuus tantæ uirtutis officiũ morte ſola retardare potuiſſet, mortuus interfectúſque quadrageſimoquinto die pòſt à pueris, priſtinum ei reſtituit. Itaque cùm prandiũ die feſto Domini dare uolens tribulibus ac propinquis ſuis, miſiſſet filium, qui illos inuitaret, atq; ille reuerſus

reuerſus mortuũ in uia iacêre nũtiaſſet: ipſe ſurgens à mẽſa ieiunus, clàm domũ ſuam cadauer portauit, cùm ſol occidiſſet, ſepeliret. Cùm illud domi occultaſſet, tum denique cum lachrymis comẽdit. Vicini ac propinqui eum accuſabant, & obiurgabant, quòd id etiã perficeret, cuius cauſa iam interfici iuſſus eſſet, uixque mortem effugiſſet: at ipſe metum Dei & officium eorũ obiurgationibus anteponebat. Quã uerò & ſtudioſe & crebrò, & diu officiũ illud ſequeretur, hinc perſpici licet, quòd aliquando ita defeſſus fuit hoc munere ſepeliendi, ut domum rediens, ad parietem ſe iactans obdormiſceret. Quo quidem tẽpore eius ſingularis eximięq; patientiæ poſteris documentum Deus dare uoluit. Nam cùm poſt tam egregia ſanctáque facinora in dormientis oculos calidis ſtercoribus ex nido hirundinis decidẽtibus, cæcus effectus eſset, non tamen aut in Deum murmurauit, aut uicinorum atque propinquorum, ubi ſpes eius eſset eleemoſynarum atque ſepulturarum quęrentium, contumeliis & irriſionibus à metu Dei abduci potuit: ſed & hunc retinuit, gratias ei agens, & illos monuit, ne ita loquerentur, propterea quòd ſanctorum filij eſsent omnes, uitámque hanc eſse ſolam non putarẽt, ſed eam expectarent, quam Deus iis daturus eſset, qui nunquam à ſua in ipſum fide alienari abducíque potuiſsent. Qua ſua oratione declarauit, bonos non huius uitæ, ſed futuræ præſidiorum commodorúmque ſpe adductos, uirtutem colere oportere. Nec uero exteros ſolos habuit officiorũ ſuo-

rum ſuperiorum ob cæcitatis incommodum irriſores, ſed etiam domeſticos. Anna enim eius uxor cũ teſtrino opere quotidie ea, quæ ad uictum communem pertinebant, pararet, & aliquando hœdum præter mercedem acceptum domum intuliſſet, atque ipſe eius balantis uoce exaudita, ueritus, ne furtiuus eſſet, reddi ſi ita eſſet domino iuſſiſſet, quòd ipſis ex furto quicquã edere nõ liceret, aut cõtingere: illa irata ei reſpõdit, perſpicuè conſtare, inanes ſpes ipſius eſſe, eleemoſynáſque eiuſdem iam perſpici ac uideri, aliiſque uerbis uirtutis officia, ut probra ei obiiciebat. Ipſe qui grauiùs & acerbiùs hæc mulieris, quàm exterorum probra cõtumeliáſque ferret, cæcitatémque ſibi meritò pro & ſuis & maiorũ peccatis à Deo datam recordaretur: his auditis ingemuit, cœpitque Deum cum lachrymis precari. Deum iuſtum eſſe dicebat, eiúſque iuſta iudicia omnia, & uias eius miſericordiam ac ueritatem: rogabátque eum, ut ſui meminiſſet, neque ultionem ſuppliciúmque de peccatis ſuis ſumeret, neque ſcelera ſua aut parentum recordaretur. Hoc præterea addebat, quòd ipſe & maiores populi Iſraëlitici præceptis eius non paruiſſent, idcirco omnes direptione bonorũ, captiuitate corporum, probríſq; omnium nationũ & morte mulctari. Sed tamen petere ſe ab eo, cuius magna iudicia eſſent, quòd præceptis ipſius non obediuiſſent, ut in ſe pro uoluntate ipſius ſe gereret, iuberétque ſpiritum ſuum in pace recipi, quòd mori mallet, quàm ita uiuere. Auditas ſuas preces à Deo putabat. Itaque

tum

tum filio ea bene uiuendi præcepta, quæ paulò antè commemoraui, tradidit. Sed Deus aliter atque sperabat, preces eius audiuit. Nam & aspectum ei pristinum restituit, & filio uxorem optimam & lectissimam dedit: quibus duobus non solũ dolor aspectus, quem amiserat, depulsus est, sed gaudium etiam maximum pro dolore ac mœrore successit. Hæc duo cõiunctè, quoniam cohęrent, exponam. Ac primùm de cæcitatis curatione dicam. Raphaele Dei angelo, ut paulo antè dixi, comite, ac duce itineris ob argentum à Gabelo accipiendum, Tobias filius usus est. In uia cùm ad Tigrim fluuium primum diuersorium accepissent, Tobiásque in eo pedes ablueret, piscis ingens ad eum accessit, quem cùm primũ animaduertisset, timore perterritus clamare cœperat, Raphaelíque dicere, se ab eo inuadi: cùm Raphael illũ, ut eum manu per branchiam arreptum ad terrã extraheret, monuit: extractum exossaret, atque eius cor, fel & iecur sibi ad medicinam reseruaret. Cùm Tobias eum rogaret, ut quibus morbis illa mederentur, indicaret: tum quidem respondit uniuersè, si fel oculis ex albugine laborantibus adhiberet, fore, ut curarentur. Cùm autem accepto argẽto cuius causa profecti erant, reuerterentur, de patris cæcitate nominatim & apertè loquutus est, eúmque monuit, ut cùm illum ueneratus & osculatus esset, felle illo eius oculos liniret: Sic enim fore, ut & statim aperirẽtur oculi, & pater illius aspectu gauderet. Quod quidem res ipsa declarauit. Perfusis enim unctísque felle patris

oculis,cũ dimidiatæ ferè horæ interuallo adhæsisset, ex eius oculis albugo mẽbranæ oui instar egredi cœpit,quam arreptam filius extraxit, atque ita demum patri aspectus pristinus restitutus est.Hinc pater ipse, uxor,Tobias filius, omnésq; quibus notus erat, Deo gloriam laudémque tribuerunt: pater autem prętereà ei,ꝙ ipsum & castigasset,& curasset,maximas egit gratias. Atque hæc de cæcitatis curatione. Roganti ergo Tobiæ Raphaelem id quod iam cœperã dicere,ut indicaret uim earũ piscis particularũ, quas medicinæ causa eius admonitu reseruaret, ipse dixerat, si cordis particulã in prunis poneret, fumum eius eã uim habere,ut omne genus dęmoniorũ siue ex uiro, siue ex muliere ita expelleret,ut nunquam eis postea aditus patêret. Cùm autem in uia ex eodẽ,ubi ea nocte diuersarentur, quæreret, idem respondit esse ibi Raguelem eius propinquum & tribulem, cui filia esset Sarra nomine,nullíque alij liberi:hãc ipsum cõiugem accipere oportere,quam si peteret,facilè à patre eius impetraret. Afferebat Tobias, se auditione accepisse eam nuptui traditam esse septem uiris, qui essent mortui,cósque,ut ipse audiuisset, à dæmonio interfectos fuisse: qua re tam tristi & acerba ab illius coniugio deterreretur. Cùm Raphael cur id euenisset,quæque sancta,& infausta cõiugia essent, ita cœpit exponere.Narrabat dæmonium in eos imperium habere, qui ita coniugia inirent, ut Deum à se & à mente sua excluderent, libidiníque ita seruirent, ut mulus & equus, in quibus nulla esset mens, nulláq;

ratio

ratio ualeret. Itaque eũ monebat, ut cũ Sarram accepiſſet, ingreſſus in cubiculum, triduum ſe ab ea abſtineret, tantúmque cum ea Deum precaretur: Ipſa autem nocte fore, ut incenſo iecore piſcis, dæmoniũ fugaretur, ſequenti nocte ſanctorum patriarcharum imitatione cum ea concũberet: tertia fore, ut liberos incolumes procrearent. Hac tranſacta, uirginem acciperet, ſpe magis procreationis liberorum ductus, quàm libidine. Cùm Tobias, accepta Sarra à Raguele patre, qui primùm iis quæ ſeptem generis accidiſſent, deterrebatur, deinde confirmatus ab angelo, quem tamen ignoraret, libenter conceſſit, celebrato utriuſque aduentu, celebratíſque nuptiis, his Raphaelis monitis ac conſiliis paruiſſet, ea contigerunt omnia, quæ Raphael prædixerat. Nam cùm prima nocte Tobias in prunas fel conieciſſet, Raphael cõprehenſum dæmonium uinxit in ſuperioris Aegypti ſolitudine: túmque Sarram uxorem hortatus eſt, ut ſurgeret, & comprecarentur Deum tribus primis noctibus, quibus exactis in ſuo coniugio uiuerent, quòd cùm filij ſanctorum eſsent, non poſſent coniungi more ritúque Gentium quæ Deum ignorarent. Illa conſilium quod uir dabat, ſequuta ſurgit, ſurgit Tobias: uterque Deum comprecatur: Tobias quidem hoc modo, Domine Deus patrum noſtrorum, laudent te cæli & terræ, maréque ac fontes, & flumina, eáque omnia quæ effeciſti, & illis continẽtur. Tu Adam ex limo terræ finxiſti, eíque Euam auxilij cauſa dediſti. Scis, Domine, non libidinis cau-

ſa me propinquam meam coniugem accipere, ſed ſola ſpe ductum cauſaque poſteritatis procreandæ, qua nomen tuum in perpetuum laudetur. Sarra autem hæc uerba orans pronuntiabat, Miſerere noſtri, Domine, miſerere noſtri, ut pariter ualentes conſeneſcamus. Raguel qui idem Tobiæ accidiſſe putaret, quod ſuperioribus generis ſuis ſeptem accidiſset, ea noctis hora qua galli manè canere ſolent, accerſitos ſeruos ſuos ſecum fodiendi ſepulchri cauſa duxerat. Itaque cùm rediiſet, Annam uxorem monuit, ut ancillarum unam mitteret, quæ ſciret num eſset mortuus, ut ſi eſset, ante lucem ſepeliretur. Cùm ancilla rediens eos ſaluos & incolumes in lecto dormire nuntiaſset: tum uterque Deum laudare cœpit, gratiáſque agere, quòd non ita ut putaſsent, contigiſset, boníſque ſe affeciſset, excluſo inimico & aduerſario: eúmq; rogarunt ut duobus, quos ſolos ſeruaſset, eam mentem daret, ut illi eum laudarent in omni uita ſua, quò faciliùs Gentes omnes eum Deũ ſolum in terra eſſe cognoſcerent. Hinc foſsa complerí iuſsa eſt: conuiuium lautum, ut illis temporibus & locis, apparatum. Raguel autem Tobiam ſemiſſis poſseſsorem quandiu uiueret, eſse uoluit: cum mortuus eſset, aſſis hæredem inſtituit. Coëgit idem Tobiam manere apud ſe quindecim dies, cùm impetrare ab eo minimè potuiſset, ut domicilium rerum ſuarum illic collocaret, etiam ſi id ſe Tobiæ patri quamprimùm ſignificaturum ſe eſse ſpopondiſset. Iis tranſactis, cùm Raguel dimidiam partem opum

atque

atque facultatũ cuiuſuis generis tradidiſset, filiámque oſculatus, eis bene precatus eſset, ipſe cum Raphaele angelo, qui ſe Azariam nominauerat, & familia in patriam ſe recepit. Sarra autem & familia omnis ſeptimo tantùm die, quàm ipſe ueniſset, quoniam ei parentũ cauſa Raphael properãdum cẽſuiſſet, domum peruenit. Filius quidem aduẽtu ſuo maximum & parentibus & amicis & propinquis gaudium attulit: ſed uxor, & reliqua familia cum opibus tantum addidit ad ſuperius, ut ſeptem dies conſumpti ſint in epulis ac conuiuiis, lætitiæ indicibus. His ita geſtis omnibus, Tobias pater filium ad ſe acceſit: ex eo quærit, quam ſatis dignam mercedem Azariæ (ſic enim ſe appellari Raphael dixerat) dare poſsent. Filius commemoratis illius in ſe ac patrem officiis & beneficiis, comitatu itineris, qui ſaluti fuiſſet, ſui à piſce & dæmonio liberatione, uxoris eiuſmodi adeptione, patris aſpectus reſtitutione, tot tantorúmque bonorum procuratione: nulla quidem re ſe atque ipſum gratiam referre poſse reſpondit, ſed tamen petere ſe maiorem in modum, ut illum rogaret, ut uel dimidiam partẽ eorum omniũ quæ attuliſset, acciperet. Quod cùm placuiſset patri, accerſitur, ei dimidia pars conſtituta defertur: tum denique Raphael quis eſset, & cur miſsus eſset, quídque eos facere oporteret, expoſuit. Primùm eos monuit, ut Deum cæli laudarent, eíque in conſpectu omnium mortalium gloriam tribuerent, gratiáſque agerent, qui eos bonis affeciſset. Deinde orationem

& ieiunium magna præcláraque bona esse dixit: satiúsque esse eleemosynam, id est, ea quæ egentibus dantur, quàm thesauros recondere: propterea quòd eleemosyna à morte liberet, purgétq; peccata, & misericordiam uitámque æternam pariat, qui autem peccent, eos esse animæ suæ hostes. Tum se Raphaelem angelum unum esse dixit septem eorum, qui Domino præstò sint. Se cùm Tobias pater oraret cũ lachrymis, sepeliret mortuos, relicto prandio mortuos occultaret, noctu sepeliret, Deo eius preces obtulisse. Quódque Deo gratus acceptúsque esset, eum necesse fuisse aduersis rebus probari. Se missum esse à Domino illius curandi causa, & Sarræ filij eius uxoris à dæmonio liberandæ. Cùm perterriti proni in terram cecidissent, pace data, eos bono animo, depulso metu, esse iussit, dixítque se quandiu cum ipsis fuisset, iussu Dei, cui gratias agerẽt, fuisse: uisum esse comedere ac bibere, sed cibo & potu qui uideri non potest, uti. Tempus esse, ut iam ipse reuerteretur ad eum à quo missus esset: ipsi autem Deum laudibus afficerent, mirabiliáque eius opera & facta nuntiarent. Cùm perorasset, ipse aspectui eorũ adẽptus est: illi in terram proni cadentes, prostratíque tres horas, Deum laudarunt, eíque egerunt gratias: surgentes eius mirabilia opera narrarunt. Priuatim etiam Tobias pater Deum multis uerbis laudauit ipse, & ad eum laudandum filios Israëlis hortatus est, quòd sit rerum omnium præpotens, quòd eos & propter scelera sua dispersisset, & pro misericordia

dia ſua eſſet liberaturus. Aſpectum autem, quem annum agens ſextum & quinquageſimũ amiſerat, ſexageſimo recepit: uixit poſteà in gaudio quadraginta duos annos, progreſſum faciens in Dei metu, qui comes eſt uirtutum omnium: uidítque nepotum ſuorum filios. Anno centeſimo ſecundo, qui poſtremus eius uitæ fuit, mortem appropinquãtem ſentiens, filium ac nepotes acceſſiuit, eíſque & urbis Niniue interitũ, & Hieroſolymorum refectionẽ, ac reſtitutionem aduentare prædixit primũ, Gẽtiumq; ad Dei religionem conuerſionem: deinde præcepta bene uiuendi eadem penè, quæ paulò antè expoſui, dedit. Poſtremò eos monuit, ut cùm primùm matrem ſuam in eodem ſepulchro, quo ipſum, ſepeliſſent, illinc abirent, id eſt, ex urbe Niniue, quòd paulò pòſt futura eſſet eius euerſio. Itaque cùm matri iuſta perſoluiſſet, cum uxore, filiis ac nepotibus ſe ad ſoceros ſuos recepit: completíſque nonaginta nouẽ annis, exceſſit è uita.

ZOROBABEL DVCIS IVDAE VITA.

ZOrobabel Salathiel filius. Hic mutata in captiuitate Babylonica regni Iudæorũ forma, dux Iudæ, ut ait Aggæus propheta, fuit poſt Salathiel patrem ſecundus, Chriſtíque ſpeciem geſſit. Cùm Cyrus Perſarum rex diuino ſpiritu permotus primo regni ſui anno, qui extremus fuit ſe-

ptuaginta captiuitatis Babylonicæ, (tot enim annos captiuos fore Iudæos Hieremias propheta prædixerat) captiuis excitandi reficiendique templi Hierosolymitani fecisset potestatem, cùm multi alij eò se cõtulerunt: tum Zorobabel, cuius uitam scribimus, summa uolũtate profectus est. Ac primùm quidem septimo mense, cùm omnes Iudæi ex locis suis, in quæ remigrauerant, conuenissent, aram Deo, in qua ei ex lege Mosis sacra facerent, posuerunt. Secundo autem anno reditus siue liberationis mẽse secundo, Zorobabel adhibitis sacerdotibus & Leuitis templũ reficere cœpit. Fundamenta iam aliqua ex parte iacta erant, cùm Iudęorum hostes re cognita, ad eos uenerunt rogatum, ut sibi qui Deo immolarent, liceret in partem uenire impensarum, quæ ad reficiendum templum essent necessariæ. Cùm Zorobabel de omnium sententia ostendisset edictum Cyri Iudæos solos comprehendere: tum se illi repulsos esse acerbè ferentes, eorum opera, qui apud Cyrum regem, multum gratia ualebant, facilè ut opus quandiu uixit impediretur, impetrarunt. Ita opus intermissum est usque ad Darij Histaspis filij tempora: cuius anno secundo Zorobabel, cùm trium eius stipatorum custodúmq; corporis unus esset, ab eo ut perficeretur, impetrauit hoc modo, quemadmodum in tertio Esdræ libro scriptum est. Darius cùm epulum magistratibus omnibus Mediæ ac Persidis, aliisque quos ditionis suæ prouinciis præfecerat, dedisset, illis abeuntibus, se quieti, ut fit, tradiderat. Tres autem adolescentes

lescentes, in his Zorobabel, quibus corpus suum custodiendum commiserat, dormiente domino, inter se egerunt, ut suum quisque uerbum argutum, & sapiens proponeret, ac cuius dictum sapientia præstare constaret, is magna munera à Dario acciperet, magnísque honoribus afficeretur. Re inter eos acta, dicta sua scribunt & obsignant, post puluinum dormientis ponunt, ut cùm rex surrexisset, ei traderent. Primus hoc scripsit, Forte est uinum: Alter, Rex est fortior: Zorobabel, Fortiores sunt mulieres: sed omnia uincit ueritas. Surgenti suum quisque dictum & sententiã offert: cùm legisset, conuocat magistratus omnes atque præfectos prouinciarum. Iis præsentibus recitantur: adolescentes accersiri placet, qui causam suam agant, sententiámque explicent. Cùm uenissent, primus uini fortitudinem in eo præstare dicit, quòd mentem captet ac decipiat: facit & ut regis ac pupilli, serui & liberi, diuitis atque pauperis unus sensus sit, una mens & uoluntas: mentes omnium à cura liberet, atque ad hilaritatem traducat, sic ut nemo tristitiæ, nemo æris alieni meminerit: diuitiísque ita animum expleat, ut nec regis, nec magistratus rationem ducat ullam: talentáque sint omnia quę quisque dicit: omnésque cùm poti sunt, nec amicitiæ, nec fraternitatis meminerint, sed gladios sumant: cũ uinum edormierunt, non ueniat eis in mẽtem, quid egerint. Ex quibus concludebat. Vinum rebus omnibus esse anteponendum. Alter ita exorsus est. Cum hominum tantam potẽtiam uideamus, ut terram &

mare obtineant, perſpicuum eſt, regem antecellere, qui in eos ita imperium habeat, dominatúque ſuo illos cohibeat, ut quicquid præcipiat, dicto ſint audientes, ſiue bellum inferēdum ſit, ſiue montes, muri, arces deiiciendæ, ſiue homines iugulādi. Nec ij ſolùm qui militant, ſed etiam agricolæ. Tertio locò Zorobabel mulieres, & uino, & regi præſtare hinc perſpici dixit, quòd mulieres regem pepererint, omnemq́ue populum, qui terra marique imperet: eos educauerint, qui uites ſeuerunt, unde uinum naſcatur: hominibus gloriam pariant, nec ab eis abeſſe diſiūgiq́ue poſſint: homo relinquat parentes, patriam, omnia quæ chariſſima ducit, & cum muliere coniūgatur: cum muliere ànimum uoluntatémq; committat, ſic ut nec parentes ei in mentem ueniant, nec patria. Atque his quidem atque aliis multis, quæ lōgum eſſet enumerare, mulierum præſtantiam docebat. Veritatem autem his omnibus præſtare, hinc intelligi dicebat, quòd eam uniuerſus orbis inuocet, ipſum etiam cælū prædicet, omnia quæ facta ſunt, extimeſcant: ꝙ cùm uinum uitioſum ſit, uitioſa mulier, improbus rex, improbi omnes homines, ſola uitioſa non ſit ueritas: quòd cùm illa omnia interitura ſint, ueritas ſola maneat ſtabilis, cōfirmetúrque ſemper, uiuat, & uigeat: quòd nullius perſonæ rationem habeat, aut excellentiæ, ſed pro ſua cuique tribuat dignitate: ꝙ denique iudicium eius non ſit iniquum, ſed fortitudo, regnum, poteſtas & maieſtas omnium ſeculorum. Cùm peroraſset, omnes magnam ueri-

tatem

tatem magno clamore esse dixerunt, eámque uincere. Itaque rex potestatem ei fecit petendi, si quid amplius uellet, quàm quæ scripta essent, quod ei daturus esset, pro ea sapientia qua cæteris præstitisset. Ipse regem tantùm rogauit, ut meminisset uoti, quod eo die, quo regnum accepisset, nuncupasset, se templum Hierosolymitanum ædificaturum esse. Surgens rex, eum osculatus est, epistolámq; ei dedit ad præfectos omnes, ut eum deducerent, omnésque qui cum illo Hierosolyma proficiscerentur. Scripsit prætereà epistolas præfectis, qui erant in Syria & Phœnice, & Libano, ut ligna cedrina à Libano Hierosolyma ad templi ædificium comportanda curarent, eósque in opere iuuarent quoad perfectum esset. De Iudæorum etiam immunitate scripsit, & ut ad templi ædificationem uiginti talenta quotannis dum absolutum esset, darentur. Acceptis epistolis cum Babylonem hæc nuntiatum suis, id est, Iudæis, ueniens, Hierosolyma uersus oculos conuertisset, regi cæli egit gratias, acceptámque uictoriam tulit, se seruum illius profitens, cui sapientiam dedisset. Iudæi accepto nuntio liberæ ædificationis, cum tantis beneficiis magna lætitia affecti, gratias Deo septem diebus egerunt. Quibus transactis, Zorobabel unà cùm ingenti suorum multitudine Hierosolyma profectus, intermissum opus tanta diligentia curauit, ut quarto anno sit absolutum.

ANANIAE, AZARIAE, ET MISAELIS VITA.

NAbuchodonoſor Rex Babylonis, quē hiſtorici Cambyſem nominant, captis Hieroſolymis cum captiuos Babylonē Iudæos duci iuſsiſſet, Aſphenez præfecto Spadonum mandatum dederat, ut pueros forma præſtanti, præditos ſapientia, boníſque artibus eruditos regij generis, ad ſe diſciplinæ linguæque Chaldaicæ diſcendæ cauſa intro duceret. Aſphenez delectos quatuor, in his Ananiā, Azariam, Miſaëlémque produxit, quibus rex quotidie annonam ex cibis ſuis ac uino conſtituit, ut tribus annis ita educati, ipſi præſtò eſſent. Hi Danielis conſilio, qui quartus erat, uſi, à cibis regis ſe abſtinere decreuerant. Itaque Daniel de illorum ſententia cum Aſphenez egit, ut legumina & aquā ipſis tantū præberet: quod cùm primum ſe rectè, ac ſine periculo facere poſſe negaret: deinde conceſſit, roganti Danieli, ut decem diebus, num macilentiores cæteris regiis pueris fierent, periculum faceret. Decimo die cū eos pleniores aliis inueniſſet, deinceps eos inſtituto ſuo æquiore animo permiſit uiuere. Ex quo intelligi poteſt, & Dei in illos cum miraculo coniuncta benignitas, & eorum in tali uitæ ac uictus genere perſeuerantia. Nec uerò eis parſimoniæ munus eiuſmodi tantum conceſſit Deus, ſed prætereà omnium diſciplinarum ſcientiam & ſapientiam. Itaque biénio

pòſt

pòſt cùm in regis conſpectum, quemadmodum conſtituerat, producti fuiſsent, eorum cum ſumma admiratione ſapientiam tantam, quanta in aliis non eſſet, eſſe expertus eſt, omnibúſque ſapientibus & ariolis eorum diuinãdi artem antepoſuit. Quàm autem Deo chari eſſent, eiúſque religionis magnæ uindices & cultores, hinc perſpici licet. Nabuchodonoſor enim ſtatuam auream cubitorum ſexaginta altitudine, latitudine ſex in campo Duza prouinciæ Babylonis à ſe factam ſtatuerat. Eius ad dedicationem omnes imperij ſui magiſtratus & præfectos, omnémque populum in certum diem cùm conuocaſſet, pręconis uoce edixit omnibus, ut audito tubæ aliorúmque inſtrumentorum muſicorum ſonitu, cadentes in terram ſtatuam uenerarentur: quòd ſi quis ueneratus non eſſet, eodem pũcto temporis in fornacem ardentem coniiceretur. Atque edictum illud omniũ qui aderant, conſequuta eſt ueneratio. Eo ipſo tempore tres hi nec adfuerunt, nec ſtatuæ tribuerunt diuinos honores. Itaque Chaldæi quidam illos apud Regem, ut contemptores edicti regij, Deorúmq; eius accuſauerunt. Rex quamprimùm accerſiri iubet: cũ ueniſſent, rogare primùm eos cœpit, ſtatuámne adoraſſent. Si non adoraſſent, quamprimùm eam audito ſonitu uenerarentur. Sin minùs, ſcirent ſe cõtinuò coniiciendos in fornacem. Deinde ecquis Deus eos ex ſua manu eripere poſset. Ipſi hoc regi reſponderũt, nullum ſe uerbum de ea re facere oportere, cùm ipſos Deus ſuus, quem colerent poſſet à fornace ar-

denti eiúsque potestate liberare. Quòd si nollet, tamen hoc ipse sibi persuaderet, ipsos deos illius non esse ueneraturos, neque adoraturos statuam, quam ipse statuisset. Rex respõso eorum penè ad insaniam adactus, in fornace ignem decuplo maiorem solito excitari, & in eam Ananiam, Misaelem, Azariámq; uinctis pedibus, cum braccis, tiaris & uestibus conijci iussit. Mirum est quod dicam. Cũ flamma ignis fornacẽ quadraginta nouem cubitis superaret, eósq; qui hos sanctos uiros in ignẽ coniecissent, quàm primùm uis ignis confecisset, tamen ipsi salui & incolumes atque integri in fornace ambulabant: Azariásque in mediis flammis stans, Deum ut sibi ac sociis auxilium ferret, ut cùm liberati essent, eum Dominum Deum solum ij qui ipsis mala darent, esse intelligerent. Vix finem precandi fecerat, cum angelus Dei descendens à fornace flammam excussit atque fugauit, mediámque fornacem tam lenem & amœnam quàm est uentus roris, reddidit, cùm flamma erumpens eos omnes, qui circunstabant, consumeret. Tum hi tres uno ore iisdémque uerbis Deo gratias egerunt, omniáque, quæ à Deo condita sunt, singillatim ac generatim, ut ei laudem tribuerent, hortati sunt. Nabuchodonosor cum hæc eminus consyderaret, obstupuit: surgénsque properè, optimates suos interrogauit, an non tres tantùm in fornacem uincti coniecti essent: cum tres respondissent, tũ se quatuor uiros solutos, & ambulantes in medio igne dixit cernere, quorum quartus filio Dei similis esset, accedénsque

dénſque ad fornacis ignis ardentis oſtium, tres illos euocauit, egreſſique ſunt ſalui & incolumes,cũ maxima omnium admiratione,ꝙ uim nullam ignis in eorum corpora, capillos,ueſtéſque habuiſſet, neque odor ignis in eis reſediſſet. Tãtam omnium admirationem hæc regis uox Deum laudãtis conſecuta eſt: Benedictus Deus eorum, qui miſit angelum ſuum, & ſeruos ſuos qui ipſi credunt liberauit:tradiderúntque corpora ſua ne colerent adorarentque Deum alium, niſi Deum ſuum. Hinc edictum fecit, ſi quis populus, tribus, lingua in Deum illorum maledicta ieciſſet,diſperiret,eiúſque domus euerteretur, ꝙ nullum eſſe Deũ diceret, qui ita poſſet ſuos liberare. Poſtremò eos ad honores in regno Babylonis euexit.

MATHATHIAE SACERDOTIS. VITA.

MAthathias Ioannis filius, ſacerdos quinq; filios habuit, Ioannem Gaddis,Simonem Thaſi,Iudam Machabæum,Eleazarũ Abaron, & Ionathã Apphum.Is cùm Antiochus Antiochi,qui Romæ obſes fuit, filius,Hieroſolymis templum Dei uiolaſſet, ſtatuto in ara ſimulachro, aríſq; in Iudęa poſitis,in quibus Gentium ritu Iudęi metu coacti, ſacra faciebant & immolabant, ex urbe cũ filiis in oppidum Modin nomine,uitandæ tã nefariæ rei cauſa migrauit. Eò ſimulatq; ueniſſet, tam flagitioſi ſceleris recordatione,cùm miſerum ſe eſſe dice-

ret, cuius temporibus hæc mala incidissent, ciliciis atque saccis unà cum filiis amictus casum & uicem religionis dolebat. Antiochus negotiũ multis dederat, ut omnes sacra facere diis, & à sua lege discedere cogerent. Cũ in urbem Modin nonnulli eorum uenientes, edictum regis exposuissent, cui morte proposita parẽdum esset, multi quidem Israëlis filiorum, ea quę edictum loquebatur, approbabant atq; faciebãt: Mathathias autem cum liberis constanter in iis quę Dei religio ferebat, permanebat. In quo magnũ posteris ad imitandum documentum dedit. Nam cùm ad eum uenientes Antiochi legati, exposuissent edictũ, cui si obtemperaret ipse, qui princeps esset eius ciuitatis, quemadmodum Gẽtes ei parérent, magnis honoribus cum filiis à rege augeretur, haberetúrque in illius amicis: respondit magna uoce, si uniuersæ Gentes Antiocho regi obedirent, repudiatis suis ac maiorum legibus & institutis, se tamẽ ac filios & fratres suos legi maiorum suorum esse obtẽperaturos. Neque enim sibi atq; illis expedire, uiolatis legis Dei præceptis, alia uia incedere. Quo etiam tempore magnum suum in Deum eiúsq; legem studium, declarauit. Cùm enim finem dicendi fecisset, ac Iudæus quidam in conspectu omnium in ara simulachris sacrum faceret, magnum ex eo animo cepit dolorem, summóque legis studio ductus, districto gladio & eum qui sacrum faciebat, & eum qui àb Antiocho missus fuerat, Phinees imitatione interemit, aramq; funditùs euertit: uocéq; dixit maxima, Quos studiũ legis

legis tangeret, ij se sequerentur. Ita relictis omnibus, quæ in oppido habebat, fugit in montes eiúsque filij. Quod cùm resciuissent ij, qui Hierosolymis Antiochi mandatum curabant, eductóque eò exercitu in alios, qui etiam fugerant, incidissent, neque illi die sabbati sacrum facere, defenderéq; se in prælio, quòd nefas esse ducerent, uellent, mallentque mori, atque ita uniuersi deleti essent: Mathathias primùm eorum interitum acerbè tulit: deinde communicata re cum amicis, statuit de omnium sententia, si hostes die sabbati prælium inire cogerent, esse pugnandum. In hoc suscepto consilio cùm esset, Iudæi multi legis studiosi, qui mala uitabant, cum eo coniuncti sunt, exercitúque ex se comparato omnes, quacunque iter faciebant, scelestos homines partim interfecerunt, partim aliò migrare coëgerunt. Tum uerò Mathathias cum amicis aras deorum diruit, pueris qui circuncisi non erant, ex lege præputium amputauit. Atque hæc in uita, quandiu potuit, perfecit omnia. Appropinquãte autem morte, cùm intelligeret sibi hinc breui esse discedendum, conuocauit liberos, eósque ad legis studium, & ad patientiam, ut gloriam sempiternam consequerentur, omnium, qui superioribus temporibus earum uirtutum laude excelluerunt, exemplo hortatus est. Simonem pro se reliquit, cuius consiliis niterentur: Iudam, quo in bello duce uterentur. Centesimo autem & quadragesimo sexto ætatis anno mortuus est.

IVDAE MACHABAEI, MATHATHIAE FILII, VITA.

IVdæ Machabæi Mathathiæ ſacerdotis filij res ſcribo, quas pro patriis legibus, quæ Dei ſunt, in bello geſſit & plurimas, & clariſſimas, & pleniſſimas admirationis. Bellum primum, quod quidem admiratione dignum ſit, geſſit cum Serone exercitus Syriæ imperatore. Is cùm ingentibus contractis copiis, eò in Iudam infeſtum exercitum eduxiſſet, ut illo uicto cũ ſuis, magnam ſibi gloriam pareret, paucique milites multitudine conſpecta perterriti, ex Iuda quærerent, quî fieri poſſet, ut cum tanta multitudine pugnarẽt: ipſe in Deo ſpem omnem uictoriæ ponendam eſſe reſpondit, cui non difficilius ſit paucis, quàm multis liberare, propterea quòd non in multitudine militum, ſed in fortitudine, quæ ab eo è cælo mittitur, poſita ſit uictoria. Hoſtes quidem infeſtos in ſe atq; ipſos uenire, cum multitudine & arrogantia, quòd ſe omnes cum uxoribus ac liberis deleturos eſſe confidant: ſed Deum qui ab ipſis, qui pro ſuis legibus dimicarent, ſtaret, illos omnes deleturum eſſe. Itaq; bono animo eſsent, neque timerent. Cùm finem dicẽdi feciſset, in hoſtes impetum fecit, fuditque & fugauit Seonem cum exercitu, fugatos perſequutus eſt: quos cũ aſsecutus eſset, octingentos interfecit, cæteri fuga ſibi ſalutẽ quæſierunt. Hæc tam clara admirationíſq; plena

plena uictoria Iudæ apud omnes nationes maximã gloriam peperit, apud Antiochum inuidiam & odium, cùm acerbè ferret, indignúmque censeret, se tam potentem regem à tam paucis uinci, atque superari. Itaque comparato ex omni imperio suo exercitu, cui annuum stipendium, quò alacriores paratioresque omnes essent, numerauit: Lysiæ regij generis homini dimidiam partem dedit, cuius quãtum necesse esse uideret, cùm alias in regiones, tum in Iudæam eius delẽdæ causa mitteret: Gorgias Ptolemæum Dorymenis filium, & Nicanorem, ac Gorgiam uiros, qui in regis amicis erant potentissimi, delectos cum quadraginta peditum, equitum septem millibus eò misit. Eorum aduentus simul atque Iudas factus est certior, suos non tam iis armis instruxit, uerbísque hortatus est, quibus suos homines solent, quàm diuinis, quæ certam uictoriam pollicentur. Nam cùm eos conuocasset, ostendit illis primùm hostium eò furorem spectare, ut Gentem Iudæorum sanctáque omnia delerent. Deinde quòd ipsi per se tot armatorum millibus obsistere non possent, à Deo cuius in potestate sit bellum & uictoria, petendum esse auxilium, precibus, ieiunio, animi abiectione. Quod cùm eis persuasisset, ieiunium eo die seruauerunt, ciliciísque amicti & capitibus cinerem aspergentes adhibitis Nazaræis Deum comprecati sunt, ut sibi auxilium ferret, qui tantæ multitudini non possent resistere. His ita gestis, Iudas quasi melioris spei ac fi-

duciæ plenus, duces, tribunos, centuriones, aliósque delegit, omnésque ut parati essent pugnare fortiter cum hostibus, qui patriam, patriáque instituta & sacra delere statuissent, hortatus est. Quæ mala ne ipsi uiderent, præstare mortem oppetere dicebat. Ne timerent illorum multitudinem, aut impetum reformidarent, sed recordarentur in animis suis, quemadmodum maiores sui in mari rubro, eos Pharaone cum maximo exercitu persequente, essent liberati. Itaque è cælo auxilium à Deo cum clamore peterent, qui eorum misereretur, fœderísque quod cum maioribus fecisset, recordatione, exercitum quem uiderent eo die deleturus esset, ut intelligerent Gentes esse, qui Israëlem liberet. Cum Iuda erant tantum tria millia hominum, qui relictis castris in patentes campos descenderant. Gorgias autem cùm in castra eorum noctu suos, id est, quinque millia peditum & mille equites delectos duxisset, eos fugisse in montes ratus eò contendit. Manè, cùm in campo apparuissent, signo pugnæ dato congressi sunt, fusique illi se in campum receperunt. At Iudas fugientes persequutus, cùm nouissimos assecutus esset, tria millia deleuit. Cùm suos aliquandiu continuisset, posteà ad spolia in castra eos duxit, quibus potiti multis & amplis, misericordiam benignitatémque Dei magnis laudibus extulerunt. Anno uertente Lysias peditum sexaginta millia, equitum quinque comparauit, quibus Iudas decem tantum millia opposuit. Numerus hostium

quoniam

quoniam multo maior erat,rursus à Deo opem implorauit, pro ipsius in maiores in simili re benignitate. Neque frustrà se implorasse sensit. Nam cùm tot essent hostes, consertis manibus, quinque millia ceciderunt, cæteri fugati. Lysias qui suorum fugam consyderaret,Iudæorúmque audaciam eiusmodi,ut mori fortiter uel uiuere in eodem ponerent:Antiochiam sibi eundum nouorum militum deligendorum causa censuit. Quod cùm Iudas resciuisset, suos monuit, ut quoniam fusi uictíque erant hostes, Hierosolyma expiatum res sacras quæ à Gentibus uiolatæ contaminatǽque essent, proficiscerentur. Eò cùm uenissent, omniáque uiolata contemplarentur, dolorem quem ex eo magnum animis caperent, extrà lachrymis, clamore, cineris aspersione, corporum in terram abiectione testati sunt. Iudas autem qui uereretur ne in expiationis officio occupatos armati, qui in arce Sion erant,opprimerent,præsidium disponit.Cùm omnia in templo ad pristinam religionem sanctitatémque reuocata essent, dedicationis aræ dies festus sacris ex lege perficiendis summo cum omnium gaudio actus & celebratus est: diéque festum anniuersarium eius rei memoriæ causa quotannis eodem die, id est, septimo Calendas Decembris,per octo dies agendum celebrandúmque Iudas de fratrum suorum sententia statuit. Hæc cùm Barbaris, id est Gentibus essent nuntiata, Galaditanos & Galilæos delere statuebant, cùm ab illis duobus populis, eodem pe-

nè puncto temporis ad Iudam legati petitum auxilium uenerunt. Iudas re cum fratribus communicata, ferendum eis auxilium ita de illorum sententia censuit, ut Simon cum tribus millibus in Galilæam, ipse & Ionathas frater cum octo millibus Galaád proficisceretur. Iudas & Ionathas cùm Iordane traiecto multos ex fratribus captos, ductósque in certa oppida Galatidis munitissima accepissent, eò contenderunt, primúmque Bosor ceperunt: deinde cætera, interfecerúntque mares omnes: spoliísque opimis referti redibant, cùm Timotheum ducem hostium, qui paulò antè cæsis octo ex suis millibus euaserat, cõparato nouo exercitu, castra locasse trans torrẽtem ad Raphon audiũt. Infestum ergo exercitũ in eos ducẽtes, alios interemerunt, alios fuderunt ac fugarunt: fugatos cum in fanum Carnaimanum cõfugissent, urbe capta, & fanum subdito igne exusserunt, & eos qui in illud confugerant. Antiocho rege mortuo, interfectóque eius filio Antiocho Eupatore cum Lysia à Demetrij exercitu, cùm ad ipsum Demetriũ impij quidã homines Iudæi & Alcimus dux eorum, questum iniurias, quas sibi à Iuda inferri dicerent, uenissent, eorúmque rogatu rex Bacchidem, cuius in fide & amicitia multum ponebat, & Alcimum ipsum cui quasi sceleris præmium sacerdotium mandauerat, cum ingenti exercitu in Iudæã ut iniurias ulcisceretur, misisset: Alcimus, qui se ac suos Iudæ impares animaduerteret, tandem aliquando ad Demetrium redire coactus est, Iudæque ac illius

lius ſociis apud eum multa crimina obiecit. Rex credulus Nicanorem quendam quo multum utebatur, & qui cum Iudæis inimicitias gerebat, cum magno exercitu delendi populi cauſa miſit. Is Hieroſolyma ingreſsus ad Iudam & fratres eius miſit, qui diceret, ipſum ad eos cum paucis uerbo quidem de pace eſſe uenturum, ſed reuerà de illis comprehendendis cogitabat. Iudas qui eius nefarij conſilij ignarus eſſet, illi ſignificauit, licere uenire quãdo uellet. Venit Nicanor: inter ſe conſalutarunt, paratis qui Iudam caperent. Iudas cognitis inſidiis, illum iam uidere noluit, ex quo facilè intellexit Nicanor, Iudæ patefactũ eſſe conſilium ſuum. Cùm ex inſidiis ac dolo ſe eum uincere poſſe diffideret, palàm & apertè, id eſt, belli artibus inuadendum eſſe decreuit. Eduxit ergo in eũ infeſtum exercitum, ſed cùm manus conſeruiſſent, quinque millia ſuorum amiſit, ipſe cum cæteris Hieroſolyma in arcem Sion ex fuga ſe recepit. Ad eum ſacerdotes quidam uenerant, ut illi ea monſtrarent quæ pro rege offerebantur: ſed eos irriſit & contempſit, multáque arrogantiæ plena loquutus eſt, ac iurauit, niſi Iudam eiúſque exercitũ ſibi traderet, cũ rediiſſet, ſe incenſurum eſſe templum. Erant tantùm Iudæ tria millia. Itaq; cùm Nicanoris exercitum uideret, ad notum ſibi præſidium, id eſt, ad Deum confugit. Rogabat eum, ut qui Sennacherib regis conuicia & maledicta grauia in ipſum iacientis centum & octoginta quinque millia deleuiſſet, ipſe illo die Nicanoris copias deleret, ut cæteri eum impiè lo-

quutum esse intelligerent. Cum hac oratione plenus alacritatis & fiduciæ se dat in prælium: atrox & cruẽta pugna committitur, ac primus omnium Nicanor Dei contemptor interficitur: quod cùm exercitus cognouisset, fugit. Iudas autẽ eum persequutus cũ suis, tantam stragẽ fecit, ut ne unus quidẽ pugnæ superfuerit, qui suis cladẽ nuntiaret. In secũdo Machabęorum libro, quo etiã hæc pugna paulò secus ac pluribus narratur, scriptũ est, Iudam cũ somnium fide dignum, quod nocte uiderat, suis exposuisset, multò alacriores paratioresq; ad pugnandũ reddidisse. Dicebat sibi per quietem uisum esse primò Oniam, qui paulò antè pontifex fuisset, uirum bonum & benignum, qui tendens in cælum manus pro cuncto Iudæorum populo rogaret: deinde alterũ ætate & gloria mirabili, propter eum stantem, de quo hæc ipse, id est Onias, dixisset: Hic est fratrum amator & populi Israël: hic est qui multũ orat pro populo & uniuersa sancta ciuitate, Hieremias Dei propheta. Quibus ex uerbis hæc duo intelligere debemus, & spiritus post mortem redire, & sanctos qui nunc cũ Deo uiuant in cælo, orare pro uiuis, cùm Onias & Hieremias, qui mortui cæli gloriam nondum adepti erãt, pro Iudæis Deum rogauerint. Eodem etiam in libro eiusmodi à Iuda exemplum proditum scriptum est, ex quo sacrificia, quæ à uiuis pro mortuis Deo offerantur, eis prodesse intelligi licet. Scriptum est enim, cùm nonnulli Iudæi contra leges ex donariis simulachrorum aliquid cepissent, & in pugna, quæ cum

Gorgia

Gorgia aut Timotheo commiſſa eſt, interfecti, ſacrã prædam habere inuenti eſſent, Iudam, qui illos ſcelus admiſiſse ac ſupplicij cauſa omnium cõſenſu interemptos eſse iudicaret, drachmarum argenti duodecim millia, quæ omnes contuliſsent, miſiſse Hieroſolyma, ut ex iis pro peccatis mortuorum Deo offerretur ſacrificium, cùm Iudæi qui aderant omnes Deum in commune ut eis ignoſceret, rogauiſsent. Sed ut ad propoſitum reuertamur, Iudas dux clariſſimus, qui tam grauia bella geſserat, toties de Dei patriæque hoſtibus triumphum egerat, tam multos cum paucis fuderat & fugauerat, fuſos fugatóſque interfecerat & uicerat, deſertus à ſuis in bello, fortiter pugnans occiſus eſt. Nam cùm Demetrius rex accepto Nicanoris atque exercitus mortis nuntio, Bacchidem & Alcimum cum dextro cornu in ſupplementum miſiſset, Iudas qui ad Laiſam caſtra locauerat, cùm ex tribus millibus, quæ ſola habebat, duo millia & ducenti hoſtium multitudine perterriti, (erant autem uiginti millia) diſceſſiſsent, tum cùm bellum perurgeret, acerbè ille quidẽ & moleſtè ſe in eas difficultates deductum eſse tulit: ſed tamen ipſe qui nunquam fugiſset, ſibíque ob oculos tam claras uictorias poneret, reliquis fugiendũ eſse comparandi exercitus cauſa ſuadentibus, ac tum demum pugnandum ſine periculo, non credidit, potiúſque eis perſuaſit moriendum eſse fortiter in bello pro fratribus, quàm turpiter fugiendo, gloriam, quam maximam peperiſsent, obſcurandam. Itaque ſigno pugnę

dato cum utraque ex parte magnus clamor sublatus esset, manus conserendas, quoniam necesse erat, censuit. Atrox diuturnáque pugna à prima luce ad uesperum fuit. Iudas autem cùm dextrum cornu, cui Bacchides præerat, firmius fortiúsque esse animaduerteret, eò cum iis omnibus qui firmo stabilíque animo erat contendit, tanto impetu, ut illos omnes cùm eum sustinere non potuissent, fuderit ac fugarit. Fugatos uerò cùm persequeretur, ij qui sinistrũ latus tenebant, eos sequuti sunt: túmque redintegrato prælio utraque ex parte multi uulnerati ceciderũt; in his Iudas, uir fortissimo cuique duci aut anteponendus, aut certè æquandus. Eum Iudæi ut liberatorem diu multúmque luxerunt.

ONIAE PONTIFICIS VITA.

ONias Hierosolymorũ pontifex, quo patre aut matre natus sit, non inuenio. Fuit autem magnis uirtutibus præditus, non solùm suorũ, sed etiã hostium religionis Iudæorum testimonio. Eo pontifice, Seleuco Asiæ rege leges illius diligentia seruabantur, sic ut reges donaria Hierosolyma in templum mitterent. Omnium autem malorum, quæ postea urbem oppresserunt & plurima & grauissima tum priuatim, tum publicè, Simon quidam tribus Beniamin, causa & quasi seminariũ fuit. Nam cùm templi esset æditiuus, neque posset Onia

pontifice

pōtifice ad illud, quod nefariè cogitabat, peruenire, quò faciliùs quod uolebat consequeretur, ad Apollonium, quem Seleucus Cœlesyrię Phœnicíque pręfecerat, ueniens, ei exposuit, ingentem uim pecuniæ esse in templo: quæ quoniam ad sacrificia non pertineret, à Rege rectè sumi accipíque posset. Rex cùm tā opimæ prædæ factus esset ab Apollonio certior, Heliodorum quendam misit, qui eam pecuniam acciperet. Heliodorus cùm uenisset constituto die, eius pecuniæ rapiendę causa in templum uenturus erat, cùm sacerdotes omnes habitu sacerdotali ante aram in terram se proiecerunt, rogantes Deum, ut tam indignum facinus impediret: in primísque Onias pontifex uultu animi dolorem omnibus indicabat. Nec soli sacerdotes in gemitu & mœrore erant, sed omnium ætatum atq; ordinum uiri & mulieres lamētationibus, querelis, lachrymis, precibus declarabāt animi dolorem, quem ex sacræ pecuniæ direptione imminente perciperēt. In tanto gemitu ciuitatis, cū Heliodorus satellitibus stipatus, in templum ingressus ad ærarium se conferret, subitò equus ei uisus est, in quo quidam horribili specie sedebat: equus primùm Heliodorum, quem duo adolescentes antecedebant, prioribus calcibus petiuit: deinde adolescē-tes eum circunstantes, flagris ita cædere cœperunt, ut repentè in terram ceciderit, ex qua eum magna caligine obductum rapiētes in sella gestatoria positum eiecerunt. Iacebat autem extra templum mutus, neq; ei ulla spes reliqua erat salutis, cū quidam eius ami-

corum Oniam pontificem rogarunt,ut pro illius salute Deum suum rogaret.Onias cum pro eius salute illorum precibus adductus sacrificiũ obtulisset, statim duo illi adolescentes Heliodorum monuerunt, ut & Oniæ,cuius causa Dominus ei uitam daret,gratias ageret, & omnibus magna Dei opera numénque nuntiaret. Heliodorus Deo atque Oniæ actis gratiis,magnis itineribus ad regem se recepit, eíque ac cæteris rem, ut gesta erat, ordine narrauit. Quærenti uerò regi, quémnam eius loco rectè Hierosolyma missurus esset, respondit, si quem haberet hostem,aut qui regnum affectaret, eum illi esse mittẽdum,quòd eum flagris cæsum esset recepturus,si modò euaderet, propterea quòd illic uerè Dei numen esset.Simon patriæ & pecuniæ proditor,is quem paulò antè dixi, illius mali auctorem Oniam proferebat. Cùm autem eò rem partium studio deducta esset, ut quidam Simonis necessarij cædes facerent, Onias qui ne disceptationis & inimicitiarum malum latius serperet,uereretur,neque uideret pacis in urbe spem ullam ostendi, regis auctoritate non interposita, ad eum sibi adeundum censuerat: sed Seleuci morte,quæ paulò pòst interuenit, eius consilium impeditum est. Ei cùm in locum Antiochus is qui Epiphanes dictus est, successisset, Iason Oniæ frater põtificatus honorem pecunia adeptus, omnia Gentium instituta & sacra cum summo omnium gemitu Hierosolyma inuexit. Quem magistratum cum triennium gessisset, Menelaus Simonis frater,

cui

cui pecunias ad regem perferendas dederat, additis ad eam summã quam Iason pendebat, trecentis argenti talentis, eum adeptus est, ac paulò pòst Iason, qui Oniam fratrem fraudauerat, abdicato magistratu, exilio sceleris pœnas luit. Menelaus autem cùm ex templo uasa quædam aurea rapta Andronico Antiochi legato donasset, aliáque multis in ciuitatibus uendidisset, ea re comperta Onias illum obiurgauerat: quod ille tam grauiter accepit, ut Andronicum ipsum, ut illum interficeret, rogauerit. Oniam Andronicus ex insidiis & dolo, cùm ad eum amicè uenire se simularet, interemit. Antiochus autem cum rediisset, lachrymas, audita Oniæ, sancti claríque uiri, tam indigna morte, profudit: ac primo quoque die Andronicum, purpura posita, per urbem ignominiæ causa ductum, eodem loco, quo Oniam occiderat, interfici iussit. Mortuus Onias Iudæ Machabæo, quemadmodum in eius uita diximus, per quietem uisus est, cum Hieremia propheta, pro populo Deum rogare: quod argumentum est, eius ad sedes sãnctorum patrum migrationis.

ELEAZARI SCRIBAE VITA.

ELeazarus ab ineunte ætate rectam uiuendi uiam sequutus, legi Dei patriísque institutis semper usque ad summam senectutẽ paruit, nec unquam ulla in re etiam minima ab eis

uoluit discedere. Id quod ex re una, quę exempli causa literarum monumentis prodita est, facilè intelligi potest. Antiochus is, qui Epiphánes, id est illustris tantùm nomine, non etiam rebus dictus est, cum Hierosolymis ui & armis captis, oppidanísque intra triduũ sine delectu octoginta ĩterfectis, uinctis quadraginta, totidem uenditis millibus, ducéq; Menelao Hierosolymitano, qui pontifex fuerat in tẽplo, quo nullũ unquã fuerat sanctius & augustius, mille & octingentis talentis direptis, Antiochiam rediisset, misit inde in urbem Antiochenum senẽ quendam, qui omni suppliciorum genere Iudæos à patriis institutis legibúsque maiorum discedere cogeret, uiolatóque Dei templo, & inquinato, ei nomen Iouis Olympij imponeret. In hoc tam misero indignóque statu ciuitatis, cùm nonnulli alij, tum Eleazarus fortiter ac constanter mori maluit mille modis, quàm breuis usuræ uitæ cupiditate etiam clàm Dei leges & maiorum instituta uiolare. Nam cùm palam primum & publicè porcinæ carnes ei propositæ essent, quibus uesci quia per leges non licebat, etiam aperto ore nollet, iam ea de causa ad suppliciũ rapiebatur, cum ij qui aderant eum remotis arbitris solùm rogare cœperunt pro iure amicitiæ, quæ illis cum eo uetus erat, ut uel clàm ederet, ut à morte liberaretur. Quę illorum eiusmodi preces tantum abest, ut eum à suscepto propositóque consilio abduxerint, ut ipse eis dixerit, indignam esse ætate sua simulationem, qua & multi adolescentes, qui Eleazarum

rum nonagenarium ad Gentium instituta & mores deflexisse putarent, præsertim cùm pauci dies uitæ etiam reliqui essent, captarétur, & ipse optimæ senectuti suæ maculam inureret. Si enim præsens hominum supplicium uescendo uitaret, at certè præpotentis rerum omnium Dei numen, nec uiuum se, nec mortuum effugere posse. Itaque si fortiter moriens ab hac uita migraret, se dignam superiore uita senectutem egisse uisum iri: adolescentibus autem exemplum fortitudinis præclarum esse relicturum, si pro sanctissimis augustissimísque legibus honesta morte defungeretur. Hac eius tantæ fortitudinis indice oratione concitati ij qui illi pro iure amicitiæ hoc consilium, ut uitæ consuleret, dabant, quòd arrogantiæ plenã esse ducerent, iniquiores multò quã antea ei se prębuerunt. Ipse qui se ad certam mortem innocentem rapi uideret, cùm plagis interficeretur, ingemuit, Deúmque testem suæ innocentiæ appellauit, ad eum conuersa oratione, qui sciret ipsum cũ à morte liberari posset, tamen corpore dura grauiáque supplicia perferre, quæ propter metum ipsius æquo animo libentérque toleraret.

SEPTEM FRATRVM MACHABAEOrum, & matris eorum, uita & mors.

SEptem fratrum Machabæorum morte tam clarum uirtutis atque fortitudinis exemplum posteris Ecclesia proditũ esse iudicauit, ut iam inde à primis religio-

nis nostrę temporibus, eorum diem festum quotannis Calendis Sextilibus agendum celebrandúmque decreuerit, quod nulli eorũ, qui in Veteri Testamẽto quanuis sanctè uixerint, cõcessum esse cernimus. Ii in lege Dei à puero educati matris diligentia, quã altè in animis suis uirtus Deíque timor radices egissent, re ipsa in morte declararunt, quam cum omni suppliciorum etiam grauissimorum genere coniũctam perpeti, quàm cum leuissimo peccato uiolata lege uiuere maluerunt. Antiochus rex Asiæ, qui Epiphanes appellatus est, primùm per suos alios, deinde ipse per se, hos septem fratres porcinas carnes contra leges comedere cogebat: quod cùm se facturos esse constantissimè pernegarent, tum suppliciis eò illos adducere se posse sperabat. Quod quò faciliùs perficeret, singillatim eis tormẽta & quæstiones adhiberi censuit oportere, ut si primus constanter mortem perferret, cæteri, qui adessent, suppliciorum grauitate deterriti, edicto obtemperarent. Sed longè eum fefellit opinio. Nam quod ad reliquorum terrorem ualere posse putauit, id Dei benignitate, eorum uirtute matrísque adhortatione, ad constantiam & robur eis profuit. Nam cùm primus comprehensus, quæsiuisset à Rege, quid à se, à matre, à fratribus uellet exquirere aut discere, qui mori æquo fortíque animo mallent, quàm uiolare patrias Dei leges, iratúsq; ille quamprimũ subditis ignibus sartagines & lebetes feruescere iussisset, in quos ille amputata lingua, & cute capitis detracta, summísque manibus ac pedibus

pedibus præcisis ac resectis, cæteris fratribus cum matre spectantibus, iussu eius coniectus est: tantum abest, ut tam atroci indignóque spectaculo deterriti abductíque sint à proposito, ut interim se alij alios cohortarentur ad fortiter moriendum his uerbis: Dominus Deus ueritatis rationem habebit, nósque consolabitur, quemadmodum Moses in Cantico suo exposuit, Et in seruis suis consolabitur. Mortuo primo, secundum produxerunt lictores, ex quo cute capitis cum capillis detracta cùm quærerent, num uesci uellet, antè quàm toto corpore discerperetur, séque ille facturum negasset, iisdem suppliciis quibus prior affectus est. In extremo autem spiritu his Regem conuenit, Tu quidem scelestissime, nobis hanc uitam eripis, sed Rex mundi nos, qui pro ipsius legibus ĩterficiamur, in æternæ uitæ resurrectione excitabit. Tertius arreptus cùm irrideretur, lingua quam petebant exerta, manibúsque porrectis, hæc magno animo fiduciæque plenus dixit: Hæc quæ à cælo habeo, propter Dei leges contemno ac pro nihilo puto, quòd eadem à Deo me recepturum esse sperem. qua fiduciȩ tantȩ plena oratione magnã Regi, iísque qui cum eo erãt, animi sui ac fortitudinis excitauit admirationem, quòd pro nihilo cruciatus putaret. Quartus raptus ad mortem, cum pœnis prope exanimatus esset: Præstat, inquit, humana spe relicta, expectare à Deo secundam uitam atque resurrectionem. Tibi enim spes nulla reliqua est uitæ in resurrectione. Quintus inter supplicia, hac usus

eſt ad regem oratione, Pro poteſtate tu quidem, cùm mortalis ſis, facis quod libet: nolim tamẽ genus noſtrum deſertum eſſe à Deo putes, ſed mane pauliſper, túmque magnam Dei uim ſenties, qua & te & genus tuum excruciabit. Sextus appropinquante iam morte Regem monebat, ne temerè erraret. Nam ſe quidem ac fratres iure illa tam grauia ſupplicia perferre, quòd Dei uoluntatem offendiſſent: ſe tamen ne putaret impunè laturum eſſe, quòd cum Deo bellum gerere conatus eſſet. Septimus erat reliquus, qui idem minimus natu erat omnium. Eum Antiochus qui ſe contemni arbitraretur, metueretque ne ſi nihil tormentis ſuppliciiſque proficeret, uitio ſibi daretur, non ſolùm uerbis hortabatur, ſed etiam iureiurando affirmabat, ſe, ſi patria inſtituta uiolaret, & opibus auctorum eſſe, & beatum effecturum, & habiturum in amicis. Quibus promiſſis cùm illũ nullo modo eò delabi ac deduci poſſe intelligeret, matrem acceſſit, atque ut filij ſaluti conſulat, hortatur. Promittit mater ſe filio eſſe ſuaſuram. At illa cũ propiùs ad filium acceſsiſſet, tyrannum irridens patrio ſermone, ſic cum illo eſt loquuta: Miſerere mei, fili, quæ te in aluo nouẽ menſes continui, quę te lactaui triennio, & educaui paruulum, quæ te deniq; uſque ad iſtam ætatem perduxi. Peto à te, fili, ut cælum & terram contempleris, eáque omnia quæ complexu ſuo continent, tibíque ueniat in mentem, à Deo ex nihilo hæc facta eſſe omnia, genúſque hominum, cùm non eſſet. Tum enim denique carnificem iſtũ

contem-

contemnes, téque & dignum fratribus tuis præſtabis morte contempta, & in æterna gloria cum illis recipiam. Nondum mater finem dicendi fecerat, cũ ille, Quid, inquit, expectatis? Regis præcepto non pareo, ſed legi, quæ nobis à Moſe data eſt. Tu uerò omnis in Hebræos mali inuentor, Dei numẽ non effugies. Nã nos quidẽ etſi hęc pro ſceleribus noſtris ferẽtes, Dei ira caſtigamur, tamẽ iterum cum illo in gratiam reducemur. Tu uerò, ô omnium hominũ ſceleratiſsime, noli inani ſpe efferri, quòd ſeruis Dei ſceleſtas manus afferas: nondum enim præpotentis rerum omnium Deum & omnia cernentis iudicium effugiſti. Nam fratres mei, qui modo breuem ſenſum doloris habuerunt, nunc in æternæ uitæ fœdere comprehenduntur. Tu uerò Dei iudicio, arrogantię tuæ pœnas propediem lues. Ego igitur quemadmodum etiam fratres mei, pro patriis legibus me uitáq; meam tormentis mortiq; offero. Rex hac illius oratione ita concitatus eſt, ut ei ſe quàm fratribus, quòd ſe irriſum ſpretúmque acerbè ferret, iniquiorẽ acerbiorémq; præbuerit. Poſtrema beata illorum mater liberorum ſuppliciis ad mortẽ paratior & quaſi exercitatior facta, morte mulctata eſt. Ioſephus quidẽ librum de tam clara matris atque liberorum morte ſcripſit, & Gregorius Nanzanzenus orationem, quibus illi pluribus uniuſcuiuſque in reſpondendo cõſtantiam explicarunt.

FINIS.